

Eesti Statistika Kvartalikiri

Quarterly Bulletin of Statistics Estonia

2/2017

Interview with the
deputy director
Tuulikki Sillajõega

Review of the social
and economic situation
in Estonia

Eesti Statistika Kvartalikiri

Quarterly Bulletin of Statistics Estonia

2/2017

EESTI STATISTIKA
STATISTICS ESTONIA

TALLINN 2017

MÄRKIDE SELETUS

EXPLANATION OF SYMBOLS

... andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad
data not available or too uncertain for publication

.. mõiste pole rakendatav
category not applicable

Väljaandes on kasutatud Statistikaameti andmeid, kui ei ole viidatud teisiti.

The publication is based on Statistics Estonia's data, unless specified otherwise.

Toimetuskolleegium / *Editorial Council*: Birgit Hansson Riina Kerner, Toomas Kirt, Marika Kivilaid, Märt Leesment, Robert Müürsepp, Evelin Puura, Taimi Rosenberg, Mihkel Servinski, Eve Telpt, Ene-Margit Tiit

Toimetanud Liis Haugas, Taimi Rosenberg

Inglise keelde tõlkinud Kati Coleman, Pille Peensoo, Triangular OÜ

Inglise keele toimetanud Kati Coleman

Kaane kujundanud Uku Nurges

Küljendanud Uku Nurges

Edited by Liis Haugas, Taimi Rosenberg

Translation into English by Kati Coleman, Pille Peensoo, Triangular OÜ

English edited by Kati Coleman

Cover by Uku Nurges

Layout by Uku Nurges

Kirjastanud Statistikaamet,
Tatari 51, 10134 Tallinn
Trükkinud Ofset OÜ,
Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn

Juuni 2017

Published by Statistics Estonia,

Tatari 51, 10134 Tallinn

Printed by Ofset OÜ,

Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn

June 2017

ISSN-L 1736-7921

ISSN 1736-7921 (trükk / hard copy)

ISSN 2346-6049 (PDF)

Autoriõigus/Copyright: Statistikaamet, 2017

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale.

When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source.

SISUKORD

Eessõna	5
Tuulikki Sillajõe: Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine on kindlasti suur võimalus Statistikaametile	6
Majandusülevaade	20
Sotsiaalne kaitse	26
Keskkond	32
Rahvastik	40
Haridus	45
Kultuur	49
Sotsiaalne tõrjutus ja vaesus	53
Tööturg	58
Brutokuupalk ja vabad ametikohad	62
Hinnad	67
Rahvamajanduse arvepidamine	71
Valitsemissektori rahandus	76
Ettevõtete majandusnäitajad	80
Majandusüksused	88
Väliskaubandus	94
Põllumajandus	101
Kalandus	105
Metsamajandus	107
Energeetika	111
Transport	114
Infotehnoloogia	119
Turism ja majutus	123
Teadus- ja arendustegevus	129
Noppeid Eesti statistika ajaloost	133
Uudisnuppeid statistika vallast	136
Põhinäitajad	140

CONTENTS

Foreword	6
<i>Tuulikki Sillajõe: The Presidency of the Council of the European Union is certainly a great opportunity for Statistics Estonia</i>	13
<i>Economic overview</i>	23
<i>Social protection</i>	29
<i>Environment</i>	36
<i>Population</i>	42
<i>Education</i>	47
<i>Culture</i>	51
<i>Social exclusion and poverty</i>	56
<i>Labour market</i>	60
<i>Wages and salaries</i>	65
<i>Prices</i>	69
<i>National accounts</i>	74
<i>Government finance</i>	78
<i>Financial statistics of enterprises</i>	84
<i>Economic units</i>	91
<i>Foreign trade</i>	99
<i>Agriculture</i>	103
<i>Fishing</i>	106
<i>Forestry</i>	109
<i>Energy</i>	113
<i>Transport</i>	116
<i>Information technology</i>	121
<i>Tourism and accommodation</i>	126
<i>Research and development</i>	131
Picks from the history of Estonian Statistics	135
News picks from the field of statistics	138
Main indicators	140

Hea lugeja!

Maailm muutub pidevalt ja nende muutustega peab kaasa minema ka riiklik statistika. Aastaid avaldati riiklikku statistikat peamiselt trükkiväljaannetates. Enam mitte. Praegu on kogu riiklik statistika kättesaadav elektroonilisel kujul. Võrreldes trükkiväljaandega on see kiirem, mugavam ja ka odavam andmete kättesaamise viis.

Aastakümneid andis Statistikaamet välja aastaraamatut, mille mahust moodustasid suure osa andmetabelid. Aastal 2017 „Eestis statistika aastaraamatut“ enam ei ilmu. Varem aastaraamatus ilmunud temaatilised lühikokkuvõtted otsustati avaldada Eesti Statistika Kvartalikirjas. Lühikokkuvõtete os on kirjas valdkondade põhilised muutused, detailsemad andmed leiab aga statistika andmebaasist. Kas sellised lühikokkuvõtted ilmuvad ka edaspidi trükisõnas või kolivad needki e-avarustesse? Tõenäoliselt kolivad. Kas järgmisel aastal või ülejärgmisel või veel veidi hiljem? Sellele küsimusele praegu vastust ei ole. Samuti ei ole teada, milliseid allikaid saavad mineviku uurimisel kasutada analüütikud 50 aasta pärast. Kas need on praegused trükkiväljaanded või andmed, mis kusagil pilvedes hõljuvad, seda näitab elu. Praegu ei ole see peaküsimus. Loodan, et Eesti arengule kaasaelaja leiab sellest kvartalikirja numbrist huvitavat ja mõlemapanevat materjali.

Mihkel Servinski

Statistikaameti peaanalüütik

Dear readers,

The world around us is continuously changing and official statistics have to follow these changes as well. For years, official statistics were mainly published in print publications. Not anymore. Today, all official statistics are available in electronic form. Compared to print publications, it is a quicker, more convenient and cheaper way of accessing data.

For decades, Statistics Estonia published a statistical yearbook in which a large portion was taken up by data tables. “Statistical Yearbook of Estonia” is no longer published in 2017. It was decided that the short thematic summaries that the yearbook included should be published in “Quarterly Bulletin of Statistics Estonia”. The summaries cover the main changes in the statistical domains, while the more detailed data can be found in the Statistical Database. Will such summaries still be published in print in the future or will they also move to electronic media? The latter is likely. Whether this will happen next year or the year after that is not clear yet. We also do not know what kind of sources analysts can use to research the past 50 years from now. Time will tell whether they will use print publications or the data that is currently somewhere in the cloud. But this is not the main issue right now. I hope that the readers following Estonia’s developments will find interesting and thought-provoking information in this issue of “Quarterly Bulletin of Statistics Estonia”.

Mihkel Servinski

Principal Analyst of Statistics Estonia

TUULIKKI SILLAJÖE: EUROOPA LIIDU NÕUKOGU EESISTUMINE ON KINDLASTI SUUR VÕIMALUS STATISTIKAAMETILE

Statistikaameti peadirektori asetäitja Tuulikki Sillajöe on Statistikaametis töötanud 25 aastat. Nendesse aastatesse jäab palju põnevaid, meenutamist väärivaid sündmusi. Statistikaameti peaanalüütiku Mihkel Servinski intervjuu Tuulikki Sillajöega ei keskendu aga minevikule, vaid tänapäevale koos väikese pilguheiduga tulevikku. See iseloomustabki Tuulikki Sillajöed: töötada maksimaalse pingutusega tänase päeva heaks homset silmas pidades.

Sel aastal on Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine Statistikaameti kõige tähtsam teema. Vähemalt üks kõige tähtsamatest teemadest. Kuidas Sa hindad eesistumist Statistikaameti seisukohalt: kas tegemist on suure võimaluse või tüütu kohustusega, millest ei õnnestu mööda hiiilda?

See on kindlasti meie võimalus! Selles pole mingit kahtlust.

Võib öelda, et juba eesistumise ettevalmistamine on teinud meid väga palju targemaks. Praegu mõistame aastataguse seisuga vörreldes tunduvalt paremini seda, kuidas Euroopa Liit toimib. Näiteks seda, kuidas tekivad kohustused Statistikaametile. Veel poolteist aastat tagasi ei saadud Statistikaametis hästi aru, miks meie inimesed Eurostati tööruhmades käivad. Me ei tajunud, kui palju sellest sõltub. Käisime tööruhmades, avaldasime arvamust, aga ei mõistnud lõpuni, mis neist arvamusavaldustest sõltub. Nüüd tunnetame täiesti selgelt, et just nende arvamusavalduste kaudu tekibki Euroopa Liidu ühine statistika ja selle kaudu ka kohustused Statistikaametile. Siinkohal ei saa jäätta meenutamata, et kindlasti ei otsusta statistikud selle üle, mille kohta ja kui palju statistikat on Euroopa Liidus vaja. Selle ütlevad ette ikka poliitikadirektoraadid. Statistikud arutavad selle üle, kuidas teha statistikat nii, et tulemus vörreldav saaks.

Oleme teadnud, et Eurostatis pole direktoraatide koostöö eriti hästi koordineeritud. Oleme arvanud, et meil on osakondade koostöö paremini korraldatud. Ongi, aga kui praegu tajume Eurostati terviklikku töökorraldust varasemast paremini, oleme avastanud ka Statistikaametis osakondade koostöö parandamise võimalusi ehk veelgi tõhusama infovahetuse vajaduse.

Kas Suurbritannia lahkumine Euroopa Liidust mõjutab ka Eurostati tegevust ja Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise perioodi statistikavaldkonna vaatevinklist?

Nii palju kui mina tean, ei mõjuta Suurbritannia lahkumine Euroopa Liidust Eurostati sisulist tegevust. Väga töenäoline, et Suurbritannia statistikaametil on mõistlik teha edaspidigi tihedad koostööd Euroopa statistikasüsteemiga. Et vörreldavat infot on mõlemal poolel vaja, siis küllap ka sobivad lahendused leitakse. Tehnilisi küsimusi kindlasti tekib ja keeruline on öelda, kuidas need täpselt lahendatakse, sest lahkumisläbirääkimistega pole ju sisuliselt veel isegi alustatud. Eesti Euroopa Liidu eesistumise perioodil ei ole statistikavaldkonnas Suurbritannia Euroopa Liidust väljaastumist kavas eraldi teemana arutada.

Kas Statistikaametil on kavas mingi ettevõtmine, mis eristaks Eesti eesistumise perioodi märgatavalalt teistest senistest eesistujatest ja mida edaspidi võiks ehk nimetada Eesti teeks?

Mõtlesime selle peale, et teha midagi erilist, aga oleme nüüdseks aru saanud, et tegelikult midagi erilist meilt ei oodata. Statistika valdkonnas on päevakorras seitse eelnõu ja meie eesmärk on nendega edukalt edasi minna. Meilt oodatakse koostöö juhtimist, kompromisside väljapakkumist, kokkuleppimist. See pole kerge, sest liikmesriikide seisukohad on vastandlikud. Võib öelda, et meilt oodatakse töö ärategemist ja meie püüame anda endast parima, et töö saaks hästi tehtud.

Millised peaksid olema tulemused, et Sa hindaksid eesistumist Statistikaameti seisukohalt õnnestunuks? Mitme eelnõuga seitsmest peaksime lõpuni jõudma?

See on keeruline küsimus. Ühelt poolt on asi lihtne: mida rohkemate eelnõudega suudab eesistuja lõpuni jõuda, st mida rohkem eelnõusid Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise perioodil allkirjastab, seda parem. Selline mõõtmisüsteem on üsna julm. Euroopa Liidus on protsessid pikad ja millise lõpptulemuseni eesistuja jõub, sõltub suurel määral eelmiste

eestistujate tööst. Meie puhul siis eelkõige Maltast, kes praegu Euroopa Liidu eesistumise koormat veab. On ka teisi eestistuja töö tulemust mõjutavaid tegureid, mis otseselt eestistujast ei olene, aga peamiselt sõltub eestistuja töö tulemus ikka eestistujast endast.

Õnneks ei näita Exceli tabel kõike. On olemas ka tunnetatud edukus. Töös osalejad saavad suurepäraselt aru, millised on realsed võimalused lõpptulemuseni jõuda, mis tegelikult eestistujast sõltub ja millised välised tegurid ei võimalda head tulemust saada. Kindlasti tahame, et meist jäääks kolleegidele hea mulje, et oleksime nende silmis positiivsed ja konstruktivsed ning loomulikult on meil hea meel, kui Exceli tabelis ei seisaks pärast eesistumise perioodi lõpetatud tööde lahtris null. Kaksoleks juba väga hea tulemus.

Enne uue küsimuse juurde minekut tahan kindlasti rõhutada, et protsesside pikkusel, mis esmapilgul ei tundu ehk mõistlik, on oma põhjendus: kõik peavad saama oma arvamuse välja öelda, et saaks jõuda võimalikult paljusid rahuldava kokkuleppeni. Sellise tee oleme Euroopas valinud ja seda mööda liigume edasi.

Üldiselt arvatakse, et Euroopa Liit on üks suur bürookraatlik masin. Kas õpime sealte pigem seda, kuidas tekitada bürookraatiat või kuidas seda vältida? Minule tundub, et õpime pigem bürookraatiat juurde tekitama, aga ma tahaksin eksida.

Hea küsimus. Ma pole sellele teemale möelnud. Kindlasti on Eesti bürookraadid võimelised uut bürookraatiat ka ilma Euroopa abita välja mõtlema: selleks pole vaja Brüsselisse minna.

Sinu küsimus tekitab aga uue küsimuse: mis on tegelik ja mis näiline? On tõeline õnn, kui maine taga on väär sisu, aga sageli see nii pole. On mainekaid asju, kus sisu pole, kuid on ka suurepäraseid asju, millel pole tuntud nime. Maine kujundamine on keeruline ja iga kord pole hea maine saavutamiseks vaja teha sisulist tööd paremini. Bürookraatia juurde tagasi tulles – ehk peaksime sageadamini esitama küsimuse, mis on näiline ja mis tegelik, kus ja mis mahus on bürookraatiat vaja ning kus see on liiast. Päris ilma bürookraatiata pole maailm möeldav. Kui bürookraatiat vähendada, siis kas sellel on ka mingi kõrvalmõju ja kas oleme selle mõjuga nõus. Näiteks kas oleksime nõus, kui Euroopa Liidus lüheneks otsuste vastuvõtmise aeg selle arvelt, et Eesti arvamust enam ei küsitaks.

Tegin veidi kodutööd ja kui minu andmed ei peta, siis oled intervjuu ilmumise ajaks töötanud Statistikaametis üle 25 aasta.

Kas sellest peab kirjutama? Tänapäeval on see nagu häbiplekk. See võib näidata, et inimene on lubjastunud, täiesti arenemisvõimetu, vanasse kinni jäänud ...

Jah, on inimesi, kes nii arvavad. Mina nende hulka ei kuulu. Olen Statistikaametis töötanud Sinust märgatavalalt kauem ning olen kogu aeg leidnud uusi võimalusi ennast proovile panna ja usun, et olen ka pidevalt arenenud. Küllap on nii, et kui tahad areneda, siis pikaajaline töö ühe tööandja juures pole takistus, ja kui ei taha areneda, siis ei aita ka tööandja vahetamine. Aga teen küsimuse konkreetseks: mitu korda oled Statistikaametis töötamise jooksul möelnud tööandja vahetamise peale?

Jah, selliseid mõtteid on olnud. Kusagil viie ja kümne korra vahel. Väga konkreetselt ja väga tõsiselt on selline mõte tulnud pähe kolm-neli korda.

On olnud juhuseid, kus olen Statistikaameti ukse enda järel kinni pannud kindla teadmisega, et sellesse majja ma enam tagasi ei tule, aga iga kord on läinud nii, et enne kui olen jõudnud lahkumisavalduse lauale panna, on mulle tehtud nii põnev pakkumine, et sellest on olnud võimatu ära öelda.

Kui Statistikaamet asus veel Endla tänavas, siis mõnikord mõtlesin, et kui töökohta vahetada, siis tahaksin kindlasti töötada nüüdisaegses kontoris. Mõtlesin, et kunagi võiksin töötada kusagil moodsas kontorihooones sekretärina. Ei saanud seda mõtet kaua heietada, kui sattusime praegusesse majja. Käisin hiljuti Swedbankis ja ütleksin, et praegu on Statistikaameti tööttingimused isegi paremad. Nii et põhjust Statistikaametist ära minna, et nüüdisaegses kontoris töötada, enam ei ole.

Sattusin Statistikaametisse tööle juhuslikult ja tuleb tõdeda, et minu jaoks oli see ilmselt õnnelik juhus. Kõik need 25 aastat on olnud põnevad.

Mõtlesin hiljuti Statistikaameti peadirektorite peale, kellega mul on olnud õnn koos töötada. Kui kedagi ära ei unustanud, siis on neid kaheksa. Leidsin, et Neil kõigil on üks ühine joon – kõik nad on tulnud väljastpoolt Statistikaametit. Kuidas seda olukorda kommenteerid? Miks pole Statistikaameti seest aastakümnete jooksul kasvanud välja ühtegi ameti tippjuhti?

Aga kas tippjuht peaks tulema oma maja seest?

Üldjuhul ehk ei peaks, aga et mitte ükski pole maja seest tulnud, ei ole ehk ka päris normaalne. Praegu jäab mulje, et kui kellegi unitus on saada Statistikaameti peadirektoriks, siis Statistikaametisse pole enne peadirektoriks saamist mõtet tööle tulla.

Ma arvan, et need asjad pole omavahel seotud. Kui mõne Statistikaameti töötaja eluunistus on saada Statistikaameti peadirektoriks, siis küllap ta ka saab. Olen selles üsna kindel. Kindlasti pole Eestis kokkulepet, et Statistikaameti juht ei tohi ameti seest välja kasvada. Võib-olla on probleem hoopis selles, et Statistikaameti töötajad saavad aru, kui keeruline on peadirektori töö.

Ma arvan, et on hea, et Statistikaameti peadirektorid on väljastpoolt maja tulnud. Väljastpoolt tulnud peadirektor oskab oma varasema töökogemuse põhjal tuua välja midagi sellist, mida maja seest tulnud peadirektor välja tuua ei oskaks ja see rikastab Statistikaametit. See on väärust. Olukorras, kus töötajaskond on üsna stabiilne, on oht, et kui ameti juht tuleb Statistikaameti seest, jäädakse n-ö omas mahlas marineerima.

Kas riiklikul statistikal on kohta töejärgses ühiskonnas? Päris üheselt pole veel kokku lepitud, mida see töejärgsus tähendab, aga kuna statistika peaks kajastama töde, ei tohiks niisuguses ühiskonnas statistikal kohta olla.

No on Sul aga küsimused. Ma ei töötaks Statistikaametis, kui ei usuks, et töde ja mõistus võidakad niikuinii. Võidakad kindlasti. Mõnikord võtab see rohkem aega, mõnikord vähem, aga töe võit ei jäää tulemata.

Ma pole väga süvenenud sellesse, mis see töejärgne ühiskond on, aga kui ma vaatan oma tütar vői tema sõpru, siis pean ütlema, et ma pole Statistikaameti kogumikke kunagi sellise innuga kätte võtnud nagu nemad näiteks „Sotsiaaltrende“. Kui noored säilitavad kas vői osa sellest huvist ja veendumusest, et statistika põhjal saab oma järeldusi teha, siis ei saa siin maailmas küll midagi väga halba juhtuda. Infot on maailmas väga palju. Millegi põhjal tuleb inimestel oma otsused teha. Usun, et see, mis praegu ühiskonnas toimub, on öppetund, see on nagu lastehaigus, mis läheb mööda. Kindlasti tullakse tagasi nende allikate juurde, mida saab usaldada. Muidugi pole ka statistika absoluutne töde, aga see on otsuste tegemiseks siiski üks parimaid aluseid. Ainult oma hommikuse tuju põhjal otsustada pole kindlasti ülemäära tark.

Sinu senisest jutust võib aru saada, et Sul on töoga Statistikaametis seotud palju positiivseid emotsioine ...

Jaa, kindlasti. Töötan Statistikaametis vabatahtlikult ja ma ei loe tunde, mis siia panen.

Kas seoses töoga Statistikaametis on juhtunud ka midagi naljakat? Kas meenutaksid midagi sellist?

Kõik ei pea olema surmtōsine. Mulle meeldib, kui on lõbus. Naljakas juhtum? Ei tulegi kohe meelee. Pigem on olnud situatsioonikoomikat, mis tagantjärele jutustades enam naljakas ei tundu. Pean mõtlema. Mis asi on naljakas?

Naljakas on sündmus, mida Sa naljakana tunnetad. Tegelikult on see küsimus esitatud väikese tagamöttega. Mitu head aastat tagasi sai koostatud väike trükis pealkirjaga „Aegrivitult“, kus sees nalju statistika teemal. See trükis võeti hästi vastu. Sama asja korrrata ei tahaks, aga kui panna kokku lõbusad lood statistikast ja statistikutest, siis näitaks see statistikuid ja statistikat inimlikust vaatevinklist ja võib-olla aitaks ühiskonnal meist paremini aru saada.

Sellise kogumiku vastu ei oleks mul midagi. See oleks kindlasti väga vahva, aga praegu ei tule mul kuidagi midagi sobilikku meelde. Tegelikult olen seda tüüpi inimene, et mulle ei jäää naljakad juhtumid hästi meelde. Võin loo üle küll südamest naerda, aga kui nädala pärast küsida, mille üle naersin, siis mäletan, et naersin, aga mille üle, ei mäleta. Tegelikult on nii, et ega ma üldse varasemaid sündmusi väga hästi mäleta. Mulle tundub, et enamik inimesi mäletab olnut minust hoopis paremini. Seda võin küll öelda, et mul on olnud õnn töötada koos väga toredate kollegidega ja et tulen iga päev hea meelega tööle.

Mis on Sinu arvates Statistikaameti kolm kõige keerulisemat probleemi?

Probleemide sõnastamisega olen praegu üsna ettevaatlik. Mitte seepärast, et mul arvamust ei ole või et mul poleks julgust seda välja öelda, aga meil on uus peadirektor ning me pole veel strateegias kokku leppinud. Statistika tegemine on meeskonnatöö. Lepime meeskonnas kokku probleemid ja nende lahendamise teed ning asume tööle. Soolo ei ole selles kontekstis kohane.

Tegelikult olenevad probleemid ja nende olulisus sellest, millised on eesmärgid. Suurimad probleemid on takistused, mis kõige rohkem segavad püstitatud eesmärkide täitmist. Sõnastame eesmärgid ja siis on probleeme juba tunduvalt lihtsam sõnastada.

Statistikaameti üldised eesmärgid on tõenäoliselt pikema aja jooksul muutumatud, aga nendeni saab jõuda mitut teed pidi. Millist teed pidi Statistikaamet oma eesmärkide poole liigub, selgub lähijal. Kui valik tehtud, saab ka probleeme sõnastada ja järjestada.

Veidi vähem kui sada aastat tagasi sai Eestis alguse iseseisev riikliku statistika tegemise süsteem. Süsteemi looja ja kauaaegne juht Albert Pullerits on kirjutanud, et üks esimesi suuri võitlusi statistikasüsteemi loomisel oli võitlus ametkondliku statistika koondamisega ühtsesse süsteemi. Tol ajal sai selline koondamine teoks. Praegu tundub, et seda võitlust tuleb uesti pidada, et on tekinud üsna möjukad joud, kelle soov on riiklik statistika jupp haaval laialt tassida. Mónest soovist võib isegi aru saada, aga kui ministeerium soovib saada riikliku statistika tegijaks, siis demokraatliku riigi ja võimude lahususe põhimõtte järgi on see täiesti vastuvõetamatu. Mida asjast arvad? Kas on lootust, et Statistikaamet on selles lahingus sama edukas, nagu oli Riigi Statistika Keskbüroo aastal 1922?

Ajalugu kordub. Ma ei näe põhjust, miks me ei võiks olla sama edukad, kui olid meie eelkäijad. Ka mina ei pea õigeks, et ministeerium on riikliku statistika tegija, sest see ei ole ühiskonna huvides. Kui Statistikaametil on probleeme mõne valdkonna riikliku statistika tegemisega, siis loomulikult tuleb probleem lahendada, aga lahenduseks ei ole riikliku statistika tegemise kohustuse panemine ministeeriumile. Kordan siinkohal oma varasemat mõtet: terve mõistus võidab niikuinii, aga selle võidu nimel tuleb muidugi vaeva näha.

Info on tänapäeval olulise tähtsusega võimu teostamise vahend. Poliitilise juhtimise all olevas ministeeriumis on liiga suur oht, et allutakse soovile infoga manipuleerida. Sellist riski ei peaks demokraatlik riik endale võtma.

Tuleme koriks Euroopa ja Eesti suhete juurde tagasi. Täiesti selge, et kui oleme Euroopa Liidus, siis tuleb Euroopa Liidu nõudeid täita. Möistlikult ja targalt täita. Riiklikus statistikas on peale Euroopa Liidu nõuete ka riigisisesed vajadused. Mulle tundub, et riigisisesed vajadused kipuvad Euroopa Liidu nõuete täitmisega vörreledes vaeslapse ossa jäama: kui mõne statistilise näitaja tootmiseks on euromäärus olemas, tuleb see näitaja kindlasti toota, kui sellist määrust ei ole, siis pole näitaja tootmine oluline isegi siis, kui sellega mõõdetakse mõne riiklikus strateegias püstitatud eesmärgi täitmist. Demokraatlik ühiskond on oma olemuselt läbipaistev ühiskond. Ühiskonna läbipaistvuse eeldus on kättesaadav info ühiskonna toimimise kohta. Selline info tuleb kinni maksta, sõltumata sellest, kas selle tootmiseks on euromäärus või mitte. Võtame näiteks arstide palga, see võiks meil olla kättesaadav igal aastal või igal kuul. Selle süstemaatilise info alusel saab ühiskond otsustada, kas arstide palk on väike või mitte. Ei tohiks olla nii, et kui arstid otsustavad streiki alustada, siis ilmub kusagilt välja uuring, et tegelikult ei saagi arstid nii vähe palka.

Kas euromäärustest tuleneva statistika tootmine ja riigisisesel vajadusel pöhineva statistika tootmine on meil tasakaalus ja kui ei ole, siis kuidas see tasakaal taastada?

Ma ei arva, et oleks vale, et iga toodetava statistikanäitaja taga on kindel ministeerium, kindel ametnik. See peab olema ja selle vastu ei taha ma kuidagi võidelda. Oleme ise selle poole püüelnud ja oleme saavutanud, et iga statistikatöö taga on mõni ministeerium avaliku huvi peamise esindajana. Töötame selle nimel, et iga väljundnäitaja juures oleks selgelt näha peamine avaliku huvi esindaja ja see on minu arvates õige suund.

Olen sinuga nõus, et riiklikku statistikat ei tehta ainult ministeeriumite tarbeks. Statistika on avalik kaup, mis peab olema ühiskonnas laiemalt kättesaadav. Ministeeriumiametniku ülesanne peaks muu hulgas olema jälgida, et tema valdkonnas oleks ühiskonnale piisav kogus avalikku infot kättesaadav. Mitte ainult seda infot, mida tema ametnikuna iga päev kasutab, vaid infot, mis aitaks valdkonna arengut ühiskonnas objektiivselt hinnata.

Eesti praegune lähenemine riiklikele statistikale, et kõige olulisem on täita Euroopa Liidu kohustuslik statistikaprogramm, ei ole Euroopa Liidus sugugi ainulaadne. Muidugi on ka teist-suguseid riike. Need riigid ei saa aru, miks peaks kogu ühiskonnale vajaliku statistika tegemine olema kirjas euromäärustes. Näiteks leibkonna eelarve uuring. Nendele riikidele tundub uskumatu, et leidub riike, kes ilma euromääruseta leibkonna eelarve uuringut ei teeks. Lisaks eelarveuuringust saadavale otseselt tarbitavale infole poleks ju ilma selle uuringuta võimalik teha ka kohustuslikku tarbijahinnaindeksit.

Euroopa riikides on suhtumine riiklikku statistikasse ja selle suhtesse euromäärustega erinev. Meie endi valik on, millisesse gruppi tahame kuuluda, milline on meie arvamus. Pole saladus, et euromäärustega kohustuslikku statistikat pooldavad peamiselt endised sotsialismileeri riigid, kes avaldavad töörühmades sageli mõtet, et kui uuringu kohta määrust pole, siis nende riigis ei pruugita seda uuringut korraldada. Küllap on sellisel lähenemisel ka oma ajalooline põhjendus.

Minu loogika ütleb, et kuna euromäärustega ette nähtud uuringud tuleb teha nagunii, siis ülejäänud uuringuid saab teha ikka ainult nii palju, kui euromäärustega kaetud uuringute alusel tehtavast statistikast raha üle jäab. Aga rahal on omadus, et teda ei kipu eriti üle jäätma ja ...

Mille alusel sa väidad, et raha ei ole? Minu arvates on igas riigis statistilisteks uuringuteks vajalik raha olemas. Kui statistikat ei ole, kuidas siis otsuseid teha? Ühiskonnas ei ole võimalik otsuseid tegemata jätta, sõltumata sellest, kas statistilist uuringut tehakse või mitte. Valik on selles, mille alusel otsuseid teha. Kas teha otsuseid usaldusväärsetele faktidele toetudes või mitte? Kui teeme otsuseid faktidele toetudes (ei usu, et keegi teistpidi väidaks), siis on küsimus selles, kuidas need faktid kokku koguda ja kas selleks on efektiivsemat ja usaldusväärsemat meetodit kui tsentraalselt Statistikaametis. Usun, et Eesti-suguses väikeriigis ei ole. Raha uuringute tegemiseks on Eestis kindlasti olemas, aga võib-olla pole see raha Statistikaametis.

Olen sinuga täiesti nõus, et Statistikaametis on võimalik riigile vajalik usaldusväärne statistika kõige efektiivselt toota. See on triviaaltõde, mida ei muuda isegi see, kui oletada, et Statistikaameti töös puudujääke esineb. Sellisel juhul tuleks amet pareminini tööle panna, mitte lammutada.

Eks seda riigi efektiivsuse teemat ole ikka uuritud ka. Üsna selge, et riigi ülalpidamine on väikeriigis ühe elaniku kohta kallim kui suuriigis, aga samuti on selge, et väikeriigis on tsentraalne statistika tootmine efektiivsem kui hajutatud tootmine.

Lugesin äsja ajalehest vallavanemate palkade ülevaadet. Kõige väiksem palk oli Piirissaare vallavanemal, aga kui arvestada tema palk ühe valla elaniku kohta, oli see kõige kõrgem. Mölemat fakti saab käsitada statistikana ja mölemad faktid on õiged, kuid võtame järgmise küsimuse.

Riikliku statistika ülesanne on varustada ühiskonda usaldusväärse infoga, aga tasuta lõunaid ei ole: keegi peab selle info kinni maksma. Statistikaameti tegevus on suures osas rahastatud riigieelarvest ja kogu riiklik statistika on tarbijatele tasuta. Ometi nõutakse Statistikaametilt järjest rohkem omatulu teenimist ehk siis minekut (info)turule, aga

tegutseda tuleb turul eelarvelise asutuse reeglite järgi. Kas see pole natuke segane olukord? Kas sellel teljel pole olukord veidi tasakaalust väljas?

Mina ei näe, et siin midagi tasakaalust väljas oleks. Ma ei näe siin üldse põhimõttelist probleemi. Kindel on see, et ükski riigiasutus, sh Statistikaamet, ei peaks konkureerima turul erasektoriga. Kõik see, mis Statistikaamet teeb, peab olema tasuta kättesaadav. Juhul kui potentsiaalne tarbija ei oska, ei saa või ei taha Statistikaameti pakutavat statistikat endale sobivale kujule viia, on Statistikaamet kohustatud seda potentsiaalset tarbijat aitama ja oleks absoluutsest ebaõiglane teha seda maksumaksja raha eest. Sellisel juhul viime avaliku info tarbijale sobilikule kujule ja võtame raha ainult selle lisatöö eest.

Sellise seletusega saab ainult nõus olla, aga see meenutab mulle aega, kui Eesti politseis tuli välja mõödik, kui palju tuleb korruptante vahele võtta. Kui ettenähtud koguses korruptante vahele ei võta, tähendab see, et politsei teeb halba tööd. Kui meie eesmärk oleks rahuldada kõik tellijate lisataotlused, kui nad on selle eest nõus maksma, siis on asi täiesti selge ja mõistetav, aga kui meie eesmärk on teenida tulu 60 000, 100 000, 200 000 eurot, siis peame kogu aeg aktiivselt müüma ...

See on asutuse maine kujundus. Me peame pidevalt oma võimalustest teada andma. Ja kasu on siin mitmetahuline. Peale teenitud lisatulu, mis on ju ka oluline, on näiteks ettevõtjal kindlasti suurem motivatsioon Statistikaametile andmeid esitada, kui ta näeb, et tal on võimalik saadud info abil oma äri paremini ajada. Küllap võib ettevõtja panna ka oma sekretäri avalikke andmeid endale sobilikule kujule viima või siis selle mõnelt teiselt organisatsioonilt tellida, kas see on aga efektiivne. Statistikaameti eesmärk on kindlasti ettevõtjate ja teiste tarbijate parem teenindamine. Tarbijate soove teades saame ka riiklikku statistikat paremini pakkuda. See on meie eesmärk. Me ei hakka kunagi andmeid segaselt esitama, et selle segaduse arvelt teenida.

Jõudsime sujuvalt ettevõtjateni. Ettevõtjatega on seis keeruline. Ma ei tea ühtegi ettevõtjat, kes ütleks, et ta ei vaja statistikat. Jah, eelmise aasta Paide arvamusfestivalil ütles väikeettevõtja, et ettevõtluses tal riikliku statistikat väga vaja ei lähe, aga riigi elanikuna pole mõeldav, et ta ei teaks, mis riigis toimub. Suurettevõtja ütles, et küsimus statistika vajalikkusest on nii rumal, et seda pole mõtet arutadagi. Ometi on nii, et ettevõtjatega ei ole Statistikaamet veel täielikku üksteisemõistmist saavutanud. Jätame selle keerulise teema edaspidiseks. Väikese tulevikumõödikuna küsin nii: sügiseti toimub oluline majanduskonverents „Äriplaan“, mis aasta „Äriplanni“ konverentsi peaesinejaks saab Statistikaameti peadirektor ehk millal Eesti majanduselit hakkab Statistikaametisse suhtuma kui üliolulisse riigiasutusse?

Ma arvan, et see aeg ei ole kaugel. See aeg on kindlasti lähemal, kui meie sinuga unistada oskame.

Oli kunagi üks Rooma riigimees, kes kõik oma kõned lõpetas sõnumiga, et Kartaago tuleb hävitada. Lõpuks Kartaago hävitati. Milline on Statistikaameti analoogne sõnum Eesti ühiskonnale?

See on hea mõte selline sõnum sõnastada. Aeg sellise sõnumi sõnastamiseks on küps, aga anname uele peadirektorile selleks aega.

Milline küsimus jäi esitamata, millele sa kindlasti vastata sooviksid?

Tahan rõhutada, et 1. novembril 2017 hakkame kasutama statistika andmebaasi uut tarkvara .Stat. Selle kasutuselevõtt on küll häbiväärselt kaua veninud, aga olen täiesti kindel, et tegemist on senisest märgatavalalt parema riikliku statistika avaldamise süsteemiga ja ma olen selle üle väga õnnelik. Olen täiesti veendumud, et liitumine .Stati süsteemiga oli väga tark otsus. Näiteks sel aastal maksame süsteemi arendamise eest 26 000 eurot, aga saame arendusi, mille väärthus on üle 800 000. See on summa, mida Eesti riik statistika avaldamise tarkvara arengusse üksinda ei panustaks, aga koostöö teistega võimaldab meil selliseid arendusi saada ja otsustada ka seda, milliseid arendusi on vaja teha.

Kindlasti tuleks rääkida ka inimestest. Statistikaamet on andnud võimaluse kohtuda ja koostööd teha tööliselt suurepäraste inimestega. On fantastiline kohtuda tarkade inimestega, kes siiralt

tahavad maailma, sh statistikamaailma, paremaks teha. Statistikaameti missioon anda inimestele infot maailma paremaks tegemiseks on fantastiline! Kogu selle inimeste jutu juures on aga kõige olulisem see, et mul on olnud õnn töötada juba 25 aastat koos suurepäraste inimestega. Aitäh selle eest!

Kui sul oleks võimalus minna nädala pärast puhkusereisile, siis millise sihtkoha Sa valiksid?

Mul ei ole unistuste sihtkohta, aga selge on, et ilma päikesepaistel patareisid laadimata ja soojas meres suplemata ma hakkama ei saaks. Kindlasti on Malta tore koht, kus puhata. Imeilus on Sorrento piirkond Itaalias.

Intervjuu Statistikaameti peadirektori asetäitja Tuulikki Sillajõega on tehtud 4. mail 2017.

TUULIKKI SILLAJÕE: THE PRESIDENCY OF THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION IS CERTAINLY A GREAT OPPORTUNITY FOR STATISTICS ESTONIA

Tuulikki Sillajõe, the deputy director general of Statistics Estonia, has been working at Statistics Estonia for 25 years. During these years, many exciting, memorable events have taken place. However, the interview with Tuulikki Sillajõe conducted by Mihkel Servinski, a principal analyst of Statistics Estonia, is not focused on the past, but instead on the present day with a brief glance into the future. This is what characterises Tuulikki Sillajõe: making a maximum effort today in consideration of tomorrow.

This year, the most important or at least one of the crucial topics for Statistics Estonia is the Presidency of the Council of the European Union. How do you assess the presidency from the viewpoint of Statistics Estonia: is it a great opportunity or a tiresome responsibility that cannot be avoided?

It is certainly an opportunity! There is no doubt about it.

I can say that we have learned so much already while preparing for the presidency. Within the past year we have reached a much better understanding of how the European Union works, for example, how the obligations for Statistics Estonia emerge. As recently as a year and a half ago, it was not quite understood at Statistics Estonia why our people participate in Eurostat working groups. We did not see how much depends on it. We participated in the working groups, expressed our opinion, but did not fully understand the extent of its impact. Now we clearly perceive that it is through these opinions that common statistics of the European Union and relevant obligations for Statistics Estonia are born. Here, it should be reminded that statisticians certainly do not decide on which statistics and how much of statistics are necessary in the European Union. This is prescribed by the policy directorates. Statisticians discuss how statistics can be produced in such a way that the results would be comparable.

We knew that cooperation between directorates at Eurostat was not very well coordinated. We believed that our interdepartmental cooperation was organised better. And it is so, but after reaching a better understanding of the organisation of work of Eurostat as a whole, we have discovered opportunities to improve cooperation between departments or the need for more efficient information exchange at Statistics Estonia.

Does the United Kingdom's exit from the European Union affect the activities of Eurostat and the period of Estonia's Presidency of the Council of the EU from the viewpoint of statistics?

As far as I know, the UK leaving the European Union has no substantial impact on Eurostat's activities. It is very likely that it is reasonable for the United Kingdom Office for National Statistics to continue to cooperate closely with the European Statistical System. As both parties need comparable information, suitable solutions will probably be found. There will definitely be some technical issues and it is difficult to predict how exactly these will be solved, because exit negotiations have not even essentially started yet. During the Estonian presidency, there are no plans to discuss UK's exit as a separate topic in the field of statistics.

Does Statistics Estonia have anything particular planned for the presidency that would noticeably distinguish the Estonian presidency period from the other presidencies so far, something that could be later referred to as the Estonian path?

We did consider doing something special, but we have now understood that this is actually not expected from us. The field of statistics has seven drafts of legislation on the agenda and our goal is to successfully proceed with them. We are expected to lead the cooperation, suggest compromises and reach agreements. It is not easy due to conflicting opinions of the member states. It could be said that we are expected to do the work and we will do our best to accomplish the task well.

In your opinion, what are the results required to consider the Estonian presidency successful from the perspective of Statistics Estonia? How many of the seven drafts should we finalise?

This is a difficult question. On the one hand, it is straightforward: the more drafts are finalised by the presidency, i.e. the more drafts are signed by the European Parliament and the Council of the European Union during the presidency period, the better. Such a measurement system is rather cruel. Processes in the European Union take a long time and the final result achieved by the presidency depends to a great extent on the work done by former presidencies. In our case, it comes down to the work done by Malta, who currently carries the burden of EU presidency. There are also other factors beyond the presidency that affect the outcome of the activities, but mostly the result still depends on the work done by the presidency.

Fortunately, not everything can be expressed in Excel. There is also such a thing as perceived success. Those involved have a perfectly good understanding of their real chance to achieve the final result, what actually depends on the presidency and which external factors prevent getting a good result in the table. We certainly want to make a good impression on our colleagues, being positive and constructive, and of course we would be glad to see a positive result in the Excel table after our presidency period. Anything but zero – two would already be a very good result.

Before moving to the next question I would like to point out that there is a reason for the seemingly unreasonable duration of these processes: everyone should be able to express their opinion, in order to reach an agreement satisfactory to as many as possible. This is the path we have chosen in Europe and it is the path we will follow.

According to the general opinion, the European Union is one big bureaucratic machine. Do we learn from there how to create bureaucracy or how to avoid it? It seems to me that we are rather inclined towards creating more bureaucracy, but I hope I am wrong.

It is a good question. I have not thought about this. I am sure that Estonian bureaucrats are capable of generating new red tape without European assistance: there is no need to go to Brussels for that.

But your question makes one wonder: what is real and what is an illusion? It is a real joy to have both valuable substance and good reputation, but this is not always the case. There are reputable things without actual substance, but also magnificent things are done without a well-known name. Image-building is complicated and it does not always require an improvement in the actual work. Coming back to bureaucracy – perhaps we should more frequently ask what is real and what is an illusion, where and to what extent do we need bureaucracy and where does it exceed the actual need. A world without any bureaucracy is not plausible. If we reduce red tape, does it have any side effects and do we agree to such effects. For instance, is it acceptable to us if the decision-making period in the European Union was shorter as Estonia's opinion was no longer asked?

I did a little homework, and if I am not mistaken, you will have worked at Statistics Estonia for 25 years by the time this interview is published.

Is it necessary to write about that? It seems like a disgrace these days. It may indicate that a person is stagnate, lacks the ability to grow, and is stuck in the past...

Yes, there are people who would think so. I am not one of them. I have worked at Statistics Estonia for much longer than you and I have always found new challenges and I believe that I have also constantly developed. I guess if you want to improve, working for one and the same employer for a long period is no obstacle, and if you are not willing to advance, changing employers would not make any difference. But let me rephrase the question: while working at Statistics Estonia, how many times have you thought of finding another employer?

Yes, I have thought about it. Somewhere between five to ten times. I have been rather serious about it in three or four instances.

There have been occasions, where I have shut the door of Statistics Estonia behind me being confident that I will not return to this building anymore. But every time it has happened that before I have managed to submit my resignation, an offer has been made that was too exciting to be able to turn it down.

When the office of Statistics Estonia was still in Endla Street, I sometimes thought that if I were to change jobs, I would want to work in a modern office. I thought that someday I could work in a state-of-the-art office building as a secretary. This thought was short-lived as we moved to our current building. I recently went to Swedbank, and in my opinion, the working conditions at Statistics Estonia are currently even better than theirs. So the lack of modern work environment is no longer a reason to leave Statistics Estonia.

I started working at Statistics Estonia by chance and, I admit, it must have been a lucky coincidence for me. All of the 25 years have been interesting.

I recently thought about the former directors general of Statistics Estonia with whom I have had the pleasure to work with. There have been eight of them, unless I am forgetting someone. I found that they all share one common feature – they have all come from outside Statistics Estonia. How would you comment on this? Why is it that for decades Statistics Estonia has not been able to produce any top managers?

But should a top manager come from inside the organisation?

Perhaps not always, but it does not seem quite right that they have all come from elsewhere. It creates an impression that if someone dreams of becoming the director general of Statistics Estonia, it would be wiser to first work somewhere else.

I believe these things are not related. If an employee of Statistics Estonia dreams of becoming the director general of the organisation, he or she will most likely do so. I am pretty sure of that. There is definitely no rule that would prevent an employee of Statistics Estonia from becoming the head of the organisation. Perhaps the problem lies in the fact that the employees of Statistics Estonia comprehend the complexity of the work of director general.

I think it is good that the directors of Statistics Estonia have come from outside the organisation. Such a director can introduce something based on former work experience that a director from inside the organisation cannot, and this enriches Statistics Estonia. This is a value. In a situation where the staff is relatively stable, there is a risk of stagnation if the head comes from within the organisation.

Is there a place for official statistics in the post-truth society? There is no agreement yet on exactly what “post-truth” means, but as statistics are supposed represent the truth, there should not be a place for statistics in such a society.

You sure have tough questions. I would not work at Statistics Estonia if I did not believe that truth and reason will ultimately win. They will certainly win. It may take more or less time, but truth will be victorious.

I have not delved into the concept of post-truth society, but when I look at my daughter or her friends, I must say that I have never been as eager as they are to pick up the publications of Statistics Estonia, for example “Social trends”. If young people could maintain at least some of this interest and conviction that statistics can be used to make conclusions, nothing really bad could happen in this world. There is a huge amount of information available. People need a certain basis to make decisions. I believe that what is currently happening in the society serves as a lesson, it is like a passing childhood disease. People will definitely return to the sources they can trust. Naturally, statistics do not provide an absolute truth, but they are one of the better grounds for decision-making. Making decisions merely based on your mood in the morning is definitely not very smart.

Based on what you have told so far, it seems that you have many positive emotions with regard to your work at Statistics Estonia ...

Yes, certainly. I work at Statistics Estonia voluntarily and do not count the hours I spend here.

Have there been any funny incidents while working at Statistics Estonia? Can you recall any?

Not everything has to be dead serious. I like to have fun. A funny incident? I cannot really think of anything right now. There have rather been humorous situations that do not seem so funny when describing them later. I have to think. What is funny?

Funny is anything that you perceive as funny. Actually, that question had an ulterior motive. Several years ago we issued a small publication titled "Aegrivitult" ("Without time series"), a collection of jokes about statistics. That publication was well received. I would not want to repeat the same thing, but compiling funny stories about statistics and statisticians would show them in a different light and perhaps help the general public to better understand them.

I would not have anything against such a collection. I am sure it would be amusing, but I cannot think of anything fitting right now. In fact, I am not very good at remembering funny incidents. A funny story can make me laugh, but if you asked me a week later what I laughed about, I would remember that I laughed, but not what it was about. Come to think of it, I generally do not remember earlier events very well. It seems to me that most people have a much better recollection of past events than I do. However, I can tell that I have been lucky to work with very nice colleagues and I am happy to come to work every day.

In your opinion, what are the three most complex problems of Statistics Estonia?

I am rather cautious about formulating the problems right now. It is not because I do not have an opinion or I am afraid to express it, but we have a new director general and we have not yet agreed on the strategy. Statistical work is teamwork, where team members agree on problems and possible solutions and then get to work. Solo work is not appropriate in this context.

Actually, the nature and significance of problems depend on the set objectives. The greatest problems are obstacles that cause the most trouble when trying to achieve the set goals. It is significantly easier to define the problems after defining the objectives.

The general objectives of Statistics Estonia remain most likely unchanged in a longer perspective, but there are several ways to achieve them. The decision of which path Statistics Estonia takes will become clear in the near future. When the choice is made, the problems can also be defined and prioritised.

An independent system for producing official statistics was established in Estonia a little less than a century ago. Albert Pullerits, the founder and long-term head of the system, has written that one of the first major battles when creating the statistical system was to concentrate departmental statistics into a single system. Such concentration was successfully completed at the time. Now it seems that we have to fight that battle again, because there have emerged rather powerful forces who wish to take official statistics apart piece by piece. We can understand some of these wishes, but if a ministry wants to become a producer of official statistics, it is absolutely unacceptable in respect of the principles of a democratic state and separation of powers. What is your opinion on that? Will Statistics Estonia be as successful in this battle as the State Statistical Central Bureau was in 1922?

History repeats itself. I can see no reason why we could not be as successful as our predecessors. I also find that it is not in the interests of the society if a ministry produces official statistics. If Statistics Estonia has problems with producing official statistics for some subject matter domains, then naturally the problem must be solved, but the solution does not consist in assigning the task of producing official statistics to a ministry. I hereby repeat one of my earlier thoughts: sanity will eventually win, but such victory requires making an effort.

In these days, information is a crucial tool in executing power. A ministry under a political leadership involves too high of a risk of giving in to the desire to manipulate information. A democratic state should not take such a risk.

Let us come back to the relations between Europe and Estonia for a second. It is obvious that as long as we are in the European Union, we have to meet the EU requirements and be reasonable and smart when doing so. Besides the EU requirements, official statistics also take into account national needs. It seems to me that when comparing national needs and meeting the EU requirements, the national needs tend to be neglected: if there is a respective European regulation in place for a certain statistical indicator, this indicator must be produced, and if not, then producing such an indicator is not relevant even if it serves as a measure of an objective set out in a national strategy. Democratic society is essentially a transparent society. A prerequisite of a transparent society is that the information on the functioning of the society is available. Such information must be paid for, regardless of whether there is a relevant European regulation for producing it or not. Let's look at doctors' wages. These wages could be available for us on an annual or monthly basis and such systematic information can help the society to decide whether doctors' wages are low or not. It should not be so that as soon as doctors decide to go on a strike, a survey will surface stating that their wages are not actually that low.

Is there a balance between the statistics required by European regulations and the statistics produced based on national need, and if not, how can such balance be restored?

I do not think it is wrong to have a particular ministry or official behind every statistical indicator. It has to be so and I do not want to fight this in any way. This has been our aim and we have come to the situation where a ministry is the main representative of public interest behind every statistical activity. We are working with the aim that the main representative of public interest is clearly indicated for every output indicator, and in my opinion, this is the right direction.

I agree with you that official statistics are not produced for ministries only. Statistical information is a public commodity that must be widely available in the society. One of the duties of ministry officials should be to observe that there is enough publicly available information in their respective domain. Not just the information they use on a daily basis as officials, but also information that would help the society to objectively assess developments in that domain.

Estonia's current approach to official statistics – that it is most important to meet the mandatory statistical programme of the European Union – is not unique in the European Union. However, not all countries are alike. Some countries do not comprehend why the statistics that are necessary for the entire society should be prescribed by European regulations. Take, for example, the Household Budget Survey. For these countries, it seems unbelievable that there are others who would not conduct the Household Budget Survey without a relevant European regulation. In addition to the directly usable information received from the survey, it would be impossible to calculate the required consumer price index without it.

In Europe, the attitude towards official statistics and the relation to European regulations varies by country. It is our own choice, which group we want to belong to and what our opinion is. It is no secret that the statistics required by European regulations are mostly favoured by former socialist countries, who often express the opinion in working groups that a particular survey might not be carried out in their country unless there is a relevant European regulation. I guess there is also a historical background for this approach.

According to my logic, as we have no choice but to conduct the surveys prescribed by European regulations, we can only carry out as many other surveys as the funds left over from the surveys required by the EU allow, and there is a tendency that there is not usually much money left over...

Why do you assume that there is no money? In my opinion, funds for statistical surveys are available in every country. How would you make decisions if there is no statistical information? It is impossible not to make decisions in a society, regardless of whether relevant statistical surveys are conducted or not. What these decisions are based on is a matter of choice. Should decisions be made by relying on trustworthy facts or not? If we make our decisions based on facts (I am sure everybody agrees), the question is how these facts are collected and whether there is a more efficient and reliable method other than central data collection at Statistics

Estonia. I believe that in a small country such as Estonia, there is no other way. The money for surveys is definitely available in Estonia, but perhaps it is not at the disposal of Statistics Estonia.

I fully agree with you that it is possible to produce reliable official statistics most efficiently at Statistics Estonia. This is a trivial fact that cannot be changed even in view of assumed deficiencies in the work of Statistics Estonia today. In that case, it is necessary to improve the work of the organisation instead of taking it apart.

The issue of national efficiency has also been looked into. It is pretty obvious that maintaining the state in a small country is more expensive per citizen than it is in a large country, but it is also clear that in a small country centralized production of statistics is more efficient than dispersed production.

I recently read from the newspaper a review of the wages of rural municipality mayors. The mayor of Piirissaare rural municipality had the lowest wages in general, but the highest wages when calculated per resident of the rural municipality. Both facts can be considered as statistics and both facts are correct, but let's move to the next question.

The task of official statistics is to supply the society with reliable information, but there are no free meals: someone has to pay for producing that information. The activities of Statistics Estonia are funded to a great extent from the state budget and all official statistics are free for consumers. At the same time, Statistics Estonia is required to gradually earn more own revenue and directly enter the (information) market, while still having to act by the rules of a budgetary agency. Is this not a little confusing? Is the situation slightly off balance?

I do not see anything off balance here. For me, it is not a principal problem. It is certain that no state agency, including Statistics Estonia, should compete on the market with the private sector. All the information provided by Statistics Estonia must be available for free. If a potential user is not able or willing or does not know how to convert the statistics produced by Statistics Estonia to the desired format, Statistics Estonia is required to help that user and it would be absolutely unfair to pay for it with taxpayers' money. In that case, we will convert the public information into a form that is suitable for the user and charge only for this additional work.

I could not agree more with this explanation, but it reminds me of the time when a measure was introduced in the Estonian police concerning how many corruptors should be caught. If the police failed to catch the required number of corruptors, it meant that they did a poor job. If our aim was to fulfil all the additional orders of the customers who are willing to pay for it, it would be clear and understood, but if we set a goal of earning a profit of 60,000 or 100,000 or 200,000 euros, we would actively have to sell our services all the time ...

This is a matter of building a reputation. We must constantly let people know about our possibilities. It has various benefits. In addition to the extra revenue, which is also important, enterprises will likely be more motivated to submit data to Statistics Estonia if they see that with the information they receive they can run the business better. Perhaps a company could use a secretary or the services of another organisation to convert publicly available information to their preferred format, but is it efficient? Statistics Estonia certainly aims at providing better service to enterprises and other consumers. By knowing the wishes of the users, we can also offer official statistics in a better way. This is our goal. We will never provide intentionally confusing data in order to benefit.

This has led us to enterprises. The situation with enterprises is complicated. I do not know any enterprises that would say that they do not need statistics. Sure, last year at Paide Opinion Festival an owner of a small enterprise said that official statistics were not necessary for their business, but as an inhabitant of this country it was unthinkable not to know what was happening in the country. A large enterprise said that the question whether statistics are necessary is so stupid that there is no point in discussing it. And yet Statistics Estonia and enterprises have not reached a mutual understanding. Let's leave this complicated issue for later. To get some sense of the future, let me ask this:

every autumn there is an important business conference “Äriplaan” – in which year will the key speaker of this conference be the director general of Statistics Estonia, i.e. when will Estonian business elite see Statistics Estonia as a vital state authority?

I think this time is not far. It is definitely closer than we could dream of.

There was once a Roman statesman who finished all his speeches with the statement that Carthage must be destroyed, and in the end, Carthage was destroyed. What would be an equivalent message from Statistics Estonia to the Estonian society?

It is a good idea to formulate such a message. The time for this is ripe, but let us leave some time for the new director general to word it.

Was there a question that was not asked but you would certainly like to answer?

I want to point out that starting from 1 November 2017, we will introduce a new software .Stat for the statistical database. Its introduction has been shamefully delayed, but I am quite sure that this is a significantly better system for publishing official statistics, and I am very happy about it. I am absolutely convinced that it was a very smart decision to join .Stat system. For example, this year we pay 26,000 euros for developing the system, but receive software developments worth more than 800,000 euros. This is an amount that the Estonian state would not contribute on its own to software developments for disseminating statistics, but cooperation with other interested parties allows us to receive such developments and also decide which developments are necessary to make.

I definitely want to speak about the people. Statistics Estonia has given me a chance to meet and work with excellent people. It is fantastic to meet smart people who sincerely want to make the world, including the world of statistics, a better place. The mission of Statistics Estonia to provide information for the good of society is fantastic. However, the most important thing is that I have been lucky to work with wonderful people for already 25 years. Thank you for that!

If you had a chance to go on a vacation next week, what destination would you choose?

I do not have a dream destination, but it is clear that I could not do without loading my batteries in sunshine and swimming in the warm sea. Malta is definitely a nice place for a vacation. And the Sorrento region in Italy is beautiful.

The interview with Tuulikki Sillajõe, the Deputy Director General of Statistics Estonia, took place on 4 May 2017.

MAJANDUSÜLEVAADE

Robert Müürsepp

2016. aasta tõi Eesti majandusse pöörde. Samal ajal kui rahvusvaheline majanduskeskkond muutub ebakindlamaks, saab Eesti majandus üha uut hoogu. Paljud näitajad viitavad siinse majanduselu paranemisele ja varem suures osas sisetarbitrimisele tuginenud majanduskasv hakkab muutuma laiapõhjalisemaks.

Maailma majandus hakkas 2016. aastal jahtuma. Vaatamata sellele, et maailma SKP suurennes mullu ja ka eelnened aastatel 3%, paistis lähemal vaatlusel välja majanduskeskkonna nõrgenemise märke. Kui varasematel aastatel on arenenud maailma majanduskasv aastast aastasse kiirenendud, siis 2016. aastal aeglustus majanduskasv nii OECD-s kui ka Euroopas. OECD riikide 2015. aasta 2,4%-lisest majanduskasvust sai möödunud aastal 1,8%. Samas suurusjärgus aeglustus ka Euroopa riikide majanduskasv. Ameerika Ühendriikide majandus aga jahenes veelgi kiiremini – 2015. aastal 2,6% ja 2016. aastal 1,6%. Suurriikide majandustest jätkus majanduskasvu aeglustumine ka Hiinas. Kuigi majanduskasv on Hiinas aastaid aeglustunud, püsib see möödunud aastal veel 6,9% tasemel. 2015. aastal 2,8% langenud Venemaa SKP jõudis eelmisel aastal kriisist välja, kahaneedes vaid 0,2%.

Ülemaailmne majandusaktiivsuse langus hakkab silma ka rahvusvahelises kaubanduses. Eksport vähenes 16,3 triljonist dollarist 15,6 triljoni dollarini. Samas suurusjärgus vähenes ka import. Peale selle iseloomustab maailma majandust töusev töötuse määär, mis tõusis möödunud aastal 7,6%-st 8,6%-ni. Endiselt suureneb ka riikide koguvölg, mis jõudis eelmisel aastal juba 60,3%-ni maailma SKP-st. Vaatamata kasvavale võlakoormale suurendavad riikide valitsused oma kulutuste katteks ka pidevalt maksusid. 2016. aastal moodustas maailma üldine maksukoormus maailma SKP-st 26,8%.

Euroopa Liidu majandus püsib stabiilne. Nagu ülejäänud maailmas, võis mõningast majanduskasvu aeglustumist märgata ka EL-is. Siiski ei saa öelda, et SKP kasvutempo aeglustumine 2,2%-st 2015. aastal 1,9%-ni 2016. aastal oleks väga märkimisväärne. Samasugust kerget aeglustumist võis näha ka euroallas – kasv vastavalt 2,0% ja 1,8%. Kolmandat aastat järjest oli EL-i köige kiiremini arenev majandus Iirimaa, mis kasvas 5,2%. Iirimale järgnesid Malta (5,0%) ja Rumeenia (4,8%). Vähim kasvas EL-is majandus Kreekas, mille varasematel aastatel langenud SKP püsib möödunud aastal muutumatuna. Tagantpoolt järgnesid Itaalia (0,9%), Belgia (1,2%) ja Prantsusmaa (1,2%). Regionaalselt arnesid Ida-Euroopa riigid teistest kiiremini.

Erinevalt ülejäänud maailmast kasvas EL-i väliskaubandus endiselt, kuigi üldisele majanduskasvule sarnaselt aeglustunud temps. Majanduskeskkonna halvenemisele viitab kolmandat aastat järjest aeglustunud investeeringute kasvutempo, mis 2016. aastal oli 2,6%. Osas EL-i riikides on investeeringud koguni vähenema hakanud. Enim paistavad selles silma Leedu (-5,7%) ja Ungari (-5,0%).

Eesti majandus näitab tugevnemise märke. Eelnened aastatel aeglustunud Eesti majanduskasv hakkas möödunud aastal taas kiirenema, suurenedes 1,6% võrra. Kui aasta alguses oli majanduskasv aeglasm, siis viimases kvartalis suurennes Eesti SKP juba 2,7%. Samuti on märkimisväärne reaalvääruses SKP jöudmine buumiaja tiptasemele. SKP kasvutempo kiirenemisele vaatamata paranes tunnitootlikkus aasta arvestuses vaid 1,1%. Siiski suurennes ka tunnitootlikkus neljandas kvartalis ülejäänud aastast tunduvalt kiiremini – 3,8%. Tagasihoidliku tootlikkuse kasvu ja endiselt suure tööhõive tööttu jätkus 2016. aastal surve palkadele, kui tööjõu ühikukulu (näitab toodetud ühikule kulutatud tööjõukulu suhet SKP-sse) kasvas 2,6%. Euroopa Komisjoni makromajandusliku tasakaalustamatuse näidikulaua järgi on Baltikumis üldiselt tööjõu ühikukulu kolme aasta kasv selgelt Euroopa Liidu kiireim – Lätis 15,9%, Eestis 14,2%, Leedus

13,5%. Muidu kiiremalt arenenud neljandas kvartalis oli töötöö ühikukulu kasv Eestis seevastu vaid 0,3%.

Kogulisandväärtsus suurennes mullu 1,1%. Tugevnenedud majanduskasvule aitasid kaasa 4,8% suurenenedud netotootemaksud. Oma osa selles oli kahtlemata aktsiiside tõusul. Töötlev tööstus, mis moodustab Eesti lisandväärtsusest ligikaudu kuuendiku ja on sellega majanduse suurim tegevusalala, suurennes möödunud aastal 0,8%. Hulgi- ja jaekaubandus on samuti suure osatähtsusega lisandväärtsuses ja see kasvas mullu koguni 4,3%. See on tegevusalala kiireim kasv alates 2011. aastast. Suurim kasv oli aga info ja side ning haldus- ja abitegevuste tegevusaladel, mis suurennesid vastavalt 9,8% ja 9,9%. Haldus- ja abitegevused olid eelnenud kahel aastal languses, kuid info ja side kasvunumbriid on aastaid olnud suuremad, seetõttu on sellel valdkonnal oluline osa Eesti majanduse arengus.

Enim vähenes lisandväärtsus varasematel aastatel kasvanud põllumajanduse, metsanduse ja kalandise tegevusalal – 8,6%. Selles languses oli oluline osa taime- ja loomakasvatust tabanud kehval viljasaagil ja madalal piima hinnal. Põlevkivitööstust tabanud lühiajaline kriis viis omakorda langusesse määetööstuse (-6,4%) ja energiatektika (-6,2) tegevusalala. Eelnenud kolm aastat languses olnud ehitussektori lisandväärtsus (-0,1%) möödunud aastal peaaegu enam ei muutunudki.

Sisenööndlust veab eratarbimine. 2015. aastal veidi aeglustunud sisenööndlus hakkas möödunud aastal taas kiiremini suurenema – 2,6%. Enim andsid sisenööndluse kasvu kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused, mis suurennesid 3,5%. Üks kodumajapidamiste peamisi väljaminekuid on toit ja mittealkohoolsed joogid, millele kulutati 3% rohkem. Palju aitas SKP suurenemisele kaasa ka see, et suurennesid väljaminekud transpordile (7,4%) ja vabale ajale ning kultuurile (7,4%). Enim suurennesid kulutused aga haridusele (11,2%) ja tervishoiule (8,7%), kuid nende üldine panus SKP-sse on väike. Kui aktsiisikaupade puhul suurennesid kulutused kütusele, siis väljaminekud alkoholile, tubakale ja narkootikumidele vähenesid nagu eelnenud aastatel, kuid kiirenevas tempos ehk -4,1%.

Eratarbimine suurennes ka Eesti Konjunkturiinstituudi avaldatava tarbijate kindlustunde indikaatori järgi. Näitaja oli aasta alguses sügavas languses, kuid paranes aasta teisel poolel ja oli aasta lõpuks 2015. aasta tasemest veidi kõrgemal. Tarbijate kindlustunde paranemine aasta lõpus kattub ka IV kvartali tugeva majanduskasvuga. Ka tarbijad tunnetasid üldise majanduskeskkonna paranemist.

Kuigi 2016. aasta lõpus viitasid märgid majanduskeskkonna paranemisele, ei paista sama trendi ettevõtjate investeeringutegevusest. Vaatamata sellele, et pärast I kvartali tagasihoidlikku langust hakkas kapitali kogumahutus põhivarasse esimest korda pärast 2014. aasta I kvartalit taas suurenema, taastus aasta teises pooles taas langustrend. Aasta kokkuvõttes vähenes kapitali kogumahutus põhivarasse 2,8%, mis siiski on veidi parem kui aasta varem olnud 3,4%-line langus. Sellele vaatamata paranes aasta teises pooles Euroopa Komisjoni majandususaldusindeks (mõõdab ettevõtjate kindlustunnet) märgatavalt ja saavutas viimase kolme aasta kõrgeima taseme. Aasta jooksul kõigis sektorites tugevnenedud kindlustunne viitab siiski ettevõtjate positiivsetele tuleviikuotustele .

Eesti väliskaubandus on taas tõusuteel. Pärast kerget langust 2015. aastal hakkas Eesti väliskaubandus möödunud aastal taas kasvama. Eksport suurennes aastaga 3,6% ja import 4,9%. Mõlema puhul tuli kasv eelkõige teenustest. Kui teenuste eksport suurennes 4,9%, siis import koguni 7,1%. Nii kindel väliskaubanduse kasv tähendab, et taas hakkas suurenema ka väliskaubanduse osatähtsus SKP-s. Peale selle väärib mainimist, et kui import väljastpoolt EL-i on aastast aastasse olnud küllaltki stabiilne, siis üle mitme aasta hakkas taas suurenema eksport kolmandatesse riikidesse.

2016. aastal kasvasid endiselt ka valitsemissektori lõpptarbimiskulutused, mis tõusid 1% ja viisid valitsemissektori tarbimise 20,6%-ni SKP-st. Tänu suurenenedud maksutuludele vähenes endiselt ka valitsemissektori konsolideeritud võlg, mis jõudis 9,5%-ni SKP-st. See on madalaim võlatase alates 2012. aastast. Tähelepanuväärne on asjaolu, et tulud ületasid kulusid nii keskvalitsuses, kohalikes omavalitsustes kui ka sotsiaalkindlustusfondides.

Eesti majandus mitmekesistub. 2016. aastal jätkus trend, mille järgi oli siinse majanduse eestvedaja sisetarbijate kasvust. Seda on näha ka suurest hulgi- ja jaekaubanduse kasvust. Siiski oli märke, et ka muud tegevused hakkavad taas kanda kinnitama. Väliskaubandus hakkas pärast nõrka 2015. aastat taas kasvama. Kuigi töötleva tööstuse kasv on aastast aastasse aeglustunud, oli varasemast tugevam IV kvartal lootustandev periood. Peale töötleva tööstuse kasvu tugevne-mise ja tootlikkuse suurenemise hakkas aasta lõpus kasvama ka aastaid languses olnud ehitussektor. Vaatamata tagasihoidlikule investeeringutele on ettevõtjate tulevikuootused paranenud ja tasakaalustatud riigirahandus on hoidnud riigivõla kontrolli all.

ECONOMIC OVERVIEW

Robert Müürsepp

Estonian economy turned around in 2016. While the global economic environment is becoming less stable, the Estonian economy is picking up. There are many indications of the economy improving, and the economic growth, which previously primarily depended on domestic consumption, is becoming more broad-based.

The global economy started to cool down in 2016. Similarly to the previous years, the gross world product (GWP) increased 3%, but on closer observation signs of weakening of the economic environment were visible. While in the previous years the economic growth of developed countries had become faster year by year, it slowed down in 2016 in OECD countries as well as in Europe. The 2.4% economic growth of OECD countries in 2015 had declined to 1.8% in 2016. The economic growth of European countries slowed at about the same rate. The economy of the United States, however, cooled even faster – the growth rate was 2.6% in 2015 and 1.6% in 2016. Among the large economies, the slow-down of economic growth continued also in China. Although economic growth has been decelerating in China for years, last year it was still at the level of 6.9%. The decline in the GDP of Russia which was 2.8% in 2015, was not drastic any more last year, decreasing only 0.2%.

The global decline in economic activity is also noticeable in international trade. Exports declined from 16.3 trillion dollars to 15.6 trillion dollars. Imports decreased in the same range. In addition, the global economy is characterized by a rising unemployment rate, which grew from 7.6% to 8.6% in 2016. The gross debt of countries continues to increase and reached already 60.3% of the GWP last year. Despite a growing debt burden, governments are continuously increasing taxes to cover their costs. In 2016, the global tax burden constituted 26.8% of the world GDP.

The economy of the European Union continues to be stable. Like in the rest of the world, slight economic decline was also observed in the European Union. It cannot be said, however, that the slowing of the GDP growth from 2.2% in 2015 to 1.9% in 2016 would be very significant. Similar small decline in the growth rate was also noticeable in the euro area – growth 2.0% and 1.8%, respectively. For the third year straight, Ireland had the fastest growing economy in the EU, with a growth rate of 5.2%. Ireland was followed by Malta (5.0%) and Romania (4.8%). In the EU, the economy of Greece grew the least. Its GDP had declined in the previous years, but remained unchanged last year. At the bottom of the ranking in terms of growth were also Italy (0.9%), Belgium (1.2%) and France (1.2%). By region, Eastern European countries developed faster than others.

Contrary to the rest of the world, EU's foreign trade continued to grow, although at a slower rate, such as economic growth in general. The worsening of the economic environment is demonstrated by the growth rate of investments which has been slowing down for three years and stood at 2.6% in 2016. In some EU countries, investments have even started to decline. Lithuania (-5.7%) and Hungary (-5.0%) stand out in this respect.

The Estonian economy shows signs of strengthening. The economic growth that had been slowing down in Estonia in the previous years, started to pick up again in 2016, increasing 1.6%. While at the beginning of the year the growth was slower, in the last quarter Estonia's GDP grew already 2.7%. It is also significant that the GDP in nominal terms reached the highest level achieved during the economic boom years. Despite the faster GDP growth rate, the annual productivity per hour improved only 1.1%. However, the productivity per hour in the fourth quarter (3.8%) also increased considerably faster than during the rest of the year. Due to modest growth in productivity and continuously high employment, pressure on wages and salaries persisted in 2016 as the unit labour cost (the cost of labour per produced unit in relation to the GDP)

increased 2.6%. Based on the Macroeconomic Imbalance Procedure scoreboard of the European Commission, overall in the Baltic countries the three-year increase in the unit labour cost was clearly the fastest of the European Union – 15.9% in Latvia, 14.2% in Estonia and 13.5% in Lithuania. In the fourth quarter when economic growth was faster, the unit labour cost increased only 0.3% in Estonia.

The gross value added increased 1.1% last year. Net taxes on products which increased 4.8% contributed to the stronger economic growth. The rise in excise duties certainly played a role in this. Manufacturing, which constitutes approximately a sixth of Estonia's value added and is, therefore, the largest economic activity, grew 0.8% last year. Retail and wholesale trade which also has a large share in the value added grew as much as 4.3% last year. This is the fastest growth of the economic activity since 2011. Information and communication and administrative and support service activities experienced the highest growth, increasing 9.8% and 9.9%, respectively. Administrative and support service activities were in decline during the two previous years, but information and communication has demonstrated strong growth for years and has thus been an important contributor to Estonia's economic growth.

Value added decreased the most in agriculture, forestry and fishing (-8.6%), where it had increased in previous years. A poor harvest and low price of milk in crop and animal production contributed to this decline significantly. A short-term crisis that affected oil shale mining caused a decline in the economic activities of mining and quarrying (-6.4%) and energy supply (-6.2). The value added in the construction sector which was in decline in the previous three years had almost no change last year (-0.1%).

Domestic demand is led by private consumption. Domestic demand, which slowed down slightly in 2015, started to increase faster again last year – 2.6%. Household final consumption expenditures contributed the most to the growth in domestic demand, increasing 3.5%. One of the main expenses of households is food and non-alcoholic beverages, which grew 3%. Important contributors to the GDP growth were also increased expenditure on transport (7.4%) and recreation and culture (7.4%). Expenditure on education (11.2%) and health (8.7%) increased the most, but their total contribution to the GDP is small. In the case of excise goods, fuel expenditure increased, but similarly to previous years, expenditure on alcoholic beverages, tobacco and narcotics decreased faster (-4.1%).

The increase of private consumption is also reflected in the consumer confidence index published by the Estonian Institute of Economic Research. The index experienced a big drop at the beginning of the year but improved in the second half of the year, and by the end of the year it was already slightly higher than the 2015 level. The increased confidence of consumers coincides with the strong economic growth of the fourth quarter. The consumers also felt the improvement in the overall economic environment.

Although at the end of 2016 signs pointed to improving economic environment, the same trend is not reflected in the investment activities of enterprises. Despite the fact that after modest decline in the first quarter, gross fixed capital formation started to increase again for the first time since the first quarter of 2014, it resumed decline in the second half of the year. Gross fixed capital formation decreased in total 2.8% in a year, which is still somewhat better than the 3.4% decline the year before. Nevertheless, the economic sentiment index (measures the confidence of businesses) published by the European Commission improved significantly in the second half of the year, achieving the highest level of the last three years. The confidence level that improved in all sectors over the year indicates enterprises' positive outlook on the future.

Estonia's foreign trade is again in uptrend. After a small decline in 2015, Estonia's foreign trade started to increase again last year. Exports grew 3.6% and imports 4.9% year over year. In both cases, the growth was primarily due to services. While the exports of services grew 4.9%, imports grew as much as 7.1%. Such solid growth in foreign trade means that the share of foreign trade in the GDP also started to increase again. In addition, it is noteworthy that while imports from outside the EU have been quite stable over the years, exports to third countries started to increase again after many years.

In 2016, the general government final consumption expenditure continued to grow, increasing by 1% and thereby taking the general government expenditure to 20.6% of the GDP. Thanks to greater receipts from taxes, the consolidated debt of the general government continued to decrease, amounting to 9.5% of the GDP. This is the lowest debt level since 2012. It is important to note that costs exceeded expenditures in the central government, local governments as well as in social security funds.

Estonia's economy is diversifying. In 2016, domestic consumption continued to lead the economy, which is also evident in the big growth of retail and wholesale trade. Nevertheless, there are signs that other activities are also starting to strengthen again. Foreign trade started to increase again after a weak 2015. Although the growth of manufacturing has been slowing down year by year, the fourth quarter that was stronger than before gave hope. In addition to solidifying growth in manufacturing and increased productivity, the construction sector, which had been in decline for years, started to grow. Despite modest investment activity, enterprises are more hopeful of the future, and the balanced government finance has kept national debt under control.

SOTSIAALNE KAITSE

Eve Telp

Sotsiaalse kaitse valdkonda iseloomustasid 2016. aastal valdavalt kasvutrendid: pensionäride ja puudega inimeste osatähtsus suureneb endiselt, sotsiaalkaitsemeetmete kasutamine laieneb ning kulutused pensionitele, toetustele ja hüvitistele suurennevad.

Vabariigi Valitsuses 2016. aasta juunis heaks kiidetud heaolu arengukava 2016–2023 röhutab muuhulgas aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse olulisust. Sotsiaalne kaitse on ühiskonna tegevus, mida on vaja inimeste heaolu tagamiseks sotsiaalsete riskide ja probleemide korral. Üldiselt tagavad inimesed enda ja oma leibkonna majandusliku toimetuleku töötades, aga mõnes olukorras ja teatud eluperioodil võib töise sissetuleku teenimine olla takistatud või piiratud. Sellisel juhul on sotsiaalse kaitse meetmed (sotsiaalkindlustus ja hoolekanne) võtmeküsimus toimetuleku kindlustamisel ja vaesuse välimisel. Sotsiaalne kaitse hõlmab pensioni-, ravi- ja töötuskindlustust, erinevaid sotsiaaltoetuseid ja -hüvitisi ning sotsiaalteenuseid. Sotsiaalse kaitse statistika pöhineb administratiivsetel andmeallikatel. Statistikaametile esitavad andmeid Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Töötukassa, Eesti Haigekassa ja Tööinspektsioon.

Töövõimereform töi 2016. aastal sotsiaalse kaitse valdkonda mitu uuendust: töövõimetuse asemel hinnatakse alates 1. juulist uue metodika alusel inimeste säilinud töövõimet; vähenenud töövõimega inimeste tööle aitamiseks on arendatud tööturumeetmeid; töövõimetuspensioni asemel makstakse vähnenenud töövõimega inimestele töövõimetoetust; kõiki uue töövõime toetamise süsteemi tegevusi korraldab üks asutus (töötukassa). 2016. aastal tehti uue metodoodika alusel 4613 töövõime hindamise otsust. Puuduv töövõime tuvastati 812 inimesel ja osaline töövõime 2466 inimesel. Keskmene väljamatstud töövõimetoetus oli puuduva töövõime korral 284 eurot kuus ja osalise töövõime korral 161 eurot kuus.

Pensionäride osatähtsus rahvastikus suureneb endiselt, aga kasvutempo on aeglustunud. 2017. aasta alguse seisuga oli Eestis umbes 417 500 pensionäri, mis hõlmab 31,7% rahvastikust. Pensionäride arv suurenes aastaga 2400 inimese võrra ja osatähtsus kasvas 0,2% võrra. Vanaduspensionäre, kes moodustavad 72,3% kõikidest pensionäridest, lisandus aastaga 4700. Töövõimetuspensioni saajaid (22,7% kõikidest pensionäridest) jäi aasta jooksul töövõime-reformiga seoses 2500 võrra vähemaks. Varasematel aastatel on pensionäride hulk suurenenud just eelkõige töövõimetuspensioni saajate lisandumise tõttu.

Pensionid on viimastel aastatel järjest suurenenud. Keskmene vanaduspension ületas 300 euro piiri 2009. aastal, aga kriisijärgsetel aastatel oli kasv aeglane. Viimase kolme aasta jooksul on keskmene vanaduspension suurenenud umbes 20 eurot aastas. Kui 2015. aastal sai vanaduspensionär keskmiselt 366 eurot kuus, siis 2016. aastal juba 386 eurot kuus. Keskmene välja-teenitud aastate pension oli 432 eurot (+24 eurot vörreldes 2015. aastaga), töövõimetuspension 220 eurot (+11 eurot), toitjakaotuspension 188 eurot (+9 eurot) ja rahvapension 126 eurot kuus (+7 eurot). Riiklikele pensionitele kulus 2016. aastal kokku veidi üle 1,7 miljardi euro, sellest vanaduspensionitele üle 1,4 miljardi euro.

Puudega inimeste arv suureneb endiselt. 2017. aasta algul oli Eestis 149 900 puudega inimest, mis teeb puudega elanike osatähtsusseks 11,4%. Aastaga lisandus peaaegu 3600 puudega inimest ja nende osatähtsus rahvastikus suurenes 0,3% võrra. Kuigi noorte osatähtsus on puudega inimeste seas viimase kümnedi jooksul veidi tõusnud, on enamik puudega inimestest endiselt vanematest vanuserühmadest (üle 2/3 neist vähemalt 55-aastased). Puudega inimeste sotsiaaltoetusteks maksti 2016. aastal ligi 65 miljonit eurot – 4% rohkem kui 2015. aastal.

Vajadus täiskasvanute hoolekandeteenuste järelle suureneb. 2015. aastal osutas täiskasvanutele hoolekandeasutuses hooldamise teenust (v.a erihoolekandeteenused) 150 ja erihoolekande-

teenuseid 127 asutust. Hoolekandeteenuste täiskasvanud kasutajaid oli aasta lõpu seisuga 12 700 (sh erihoolekandeteenuste kasutajaid peaegu 5600) ehk ligi 4% rohkem kui aasta varem. Vaadates ajas natuke kaugemale tagasi, siis ilmnevad muutused veelgi selgemalt – teenusekasutajaid oli 25% rohkem kui 2010. aastal. Üks teenusekasutajate arvu mõjutav tegur on kindlasti see, et inimeste eluiga järjest pikeneb ja eakate inimeste osatähtsus rahvastikus suurenib. Lastele asenduskoduteenuse osutajaid oli 2015. aasta lõpu seisuga 38, selle teenuse kasutajaid alla 1100. Erinevalt täiskasvanutele suunatud teenustest ei ole asenduskoduteenuse kasutajate hulk suurenenud, võrreldes 2010. aastaga on teenusekasutajaid hoopis 12% vähem.

Ravikindlustushüvitiste arv on viimasel paaril aastal suurenenud, eelkõige haigus- ja hooldushüvitiste arv. 2016. aastal maksti hüvitisi kokku 530 000 korral, mida on ligi 7% mullusest rohkem. Kõige enam maksti haigushüvitisi (251 300), hambaraviteenuse hüvitisi (135 700) ja hooldushüvitisi (122 800). Viimaste aastate muutused on väga väikesed võrreldes eelnenud kümnendiga, kui ravikindlustushüvitiste arv järjest suurenib (2007.–2008. a maksti üle 900 000 hüvitise aastas) ning seejärel järsult vähenes, sest 2009. aastast vähenes Eesti Haigekassa osatähtsus haigushüvitise maksmisel ja lõpetati hambaraviteenuse hüvitise maksmine üle 19-aastastele. 2016. aastal kulus ravikindlustushüvitiste maksmiseks 140 miljonit eurot, mida on 13,5 miljoni võrra ehk peaaegu 11% rohkem kui aasta varem. Hüvitised hõlmasid kohustusliku ravikindlustuse kuludest veidi üle 13%. Suurima osa (766 miljonit eurot) ravikindlustuse kuludest moodustasid erinevad ravikulud. Ravikindlustatute arv on viimase viie aasta jooksul püsinud vahemikus 1,23–1,24 miljonit inimest.

Mitu aastat üsna stabiilsena püsinud töötuskindlustushüvitise saajate arv on hakanud suurenenema. Aastatel 2009–2010, mil töötuse määr hüppeliselt tõusis, mitmekordistus varasemaga võrreldes nii töötutoetuse kui ka töötutele makstavate hüvitiste saajate arv. Alates 2011. aastast on töötuskindlustust vajavate inimeste hulk uesti vähenenud ja seejärel püsinud üsna stabiilsena. Töötutoetuse saajate arv püsib ka 2016. aastal muutumatuna (ligikaudu 25 000), aga hüvitiste saajaid oli mullusest rohkem: töötuskindlustushüvitist sai 29 400 inimest (+11% võrreldes 2015. a), koondamise korral makstavat kindlustushüvitist 7900 inimest (+6%) ja tööandja maksejõuetuse hüvitist ligi 1600 inimest (+27%). Keskmise töötuskindlustushüvitisi oli 2016. aastal 366 eurot kuus ehk 24 euro võrra rohkem kui aasta eest. Koondamisel maksti hüvitist keskmiselt 1683 eurot ja tööandja maksejõuetuse korral keskmiselt 2387 eurot.

Tööturumeetmetes osalemine on viimasel kahel aastal sagenenud. 2016. aastal kasutati Eesti Töötukassa pakutavaid tööturuteenuseid ja -programme kokku rohkem kui 100 000 korral – ligi 9% rohkem kui 2015. aastal. Olukorrale hinnanguid andes on oluline meeles pidada, et üks inimene võib kasutada mitut teenust ja kõik teenused ei ole ette nähtud ainult registreeritud töötutele (nt karjäärinöustamine töötavatele ja mitteaktiivsetele inimestele). Tööturumeetmete valik on viimastel aastatel laienenud, näiteks 2016. aastal lisandus mitu uut teenust vähenenud töövõimega inimestele. Kõige sagestdamini kasutatavad meetmed olid 2016. aastal endiselt karjäärinöustamine (20 400 korral), töölane koolitus (18 900) ja tööotsingu töötuba (13 500). Vähenenud töövõimega inimesed osalesid enim tööalastel koolitustel (ligi 2700 korral), praktikal ja tööalasel rehabilitatsioonil (kummaski umbes 1000 korral).

Registreeritud tööönetuste arv on aasta-aastalt suurenenud. 2016. aastal registreeriti Tööinspektsoonis 5081 tööönetust ehk 6% rohkem kui aasta varem. Et töoga hõivatute arv ei ole eriti muutunud, siis suurenib ka tööönetuste arv 100 000 töötaja kohta: 2015. aastal 749 ja 2016. aastal 788 õnnetust. Surmaga lõppenud õnnetusi oli 2016. aastal 26, mis on viimase kümnendi kõige traagilisem näitaja (2015. a oli 17 surmaga lõppenud õnnetust). Pea kaks kolmandikku õnnetustest juhtus meestega ja kõik 2016. aastal õnnetuses hukkunud olid mehed. Enim registreeriti õnnetusi töötlevas tööstuses (1486) ning avaliku halduse ja riigikaitse tegevusalal (814). Surmaga lõppenud õnnetusi registreeriti kõige rohkem ehituses (8) ning veonduses ja laonduses (6). Tööönetuste statistika puhul tuleb arvestada, et kõiki tööönetusi ei registreerita. Statistikaameti 2015. aasta tööjõu-uuringu andmete põhjal leitud tööönetuste hinnanguline arv on Tööinspektsooni omast kolm korda suurem.

2016. aastal suurenib toimetulekutoetuse saajate arv, mis on eelnenud viie aasta järjest vähenenud. Aasta jooksul rahuldati toimetulekupiiri tagamiseks 99 300 toimetulekutoetuse

taotlust ehk 10% rohkem kui 2015. aastal. Toetust saanud leibkondade arv suurenes ligi 700 leibkonna võrra, jõudes 15 300-ni. Muutused on seotud sellega, et 2016. aastal tõsteti toimetulekupiiri ehk ühe kuu jooksul minimaalseks igapäevaseks äraelamiseks vajalikku summat – varasema 90 euro asemel on toimetulekupiir ükski elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele nüüd 130 eurot kuus. Erinevalt eelnenud aastatest ei makstud enam täiendavat toimetulekutoetust, vaid kogu makstud toetus oli toimetulekupiiri tagamiseks. Kokku maksti toimetulekutoetusteks üle 21 miljoni euro, 2015. aastal aga neljandiku võrra vähem (15,5 miljonit eurot). Toimetulekupiiri tagamiseks makstud toetuse suurus rahuldatud taotluse kohta oli 2016. aastal 213 eurot ehk ligi 46 eurot mullusest rohkem.

Peretoetused on viimasel kahel aastal märgatavalts suurenenedud. 2016. aastal maksti erinevate peretoetustena (sh lapsetoetus, lapsehooldustasu, vanemahüvitis, sünnitoetus jm toetused) kokku 393 miljonit eurot, mida on 10% rohkem kui 2015. aastal ja koguni 48% rohkem kui 2014. aastal. Muutuse on tinginud lapsetoetuste ja vanemahüvitiste suurenemine, mitte aga peretoetuste saajate arvu muutumine. Kõige arvukamalt oli lapsetoetuste saajaid (aasta lõpu seisuga 254 700), kokku maksti 2016. aastal lapsetoetustena peaaegu 167 miljonit eurot. Vanemahüvitise saajaid oli märksa vähem (aasta jooksul ligi 31 100), aga vanemahüvitiste maksmiseks kulus 199 miljonit eurot ehk 51% kogu peretoetuste eelarvest.

Sotsiaalse kaitse kogukulutused suurennevad endiselt. Kogukulutuste arvestamisel kasutatakse Eurostatis välja töötatud Euroopa integreeritud sotsiaalkaitsestatistika süsteemi (ESSPROS; andmed edastatakse N+2 aasta juuni lõpuks). 2014. aastal kulutati Eestis sotsiaalkaitsele 2,99 miljardit eurot – eelnenud aastaga võrreldes 6% ehk 178,5 miljonit eurot rohkem. Tehtud kulutused hõlmasid 2014. aastal 15,1% SKP-st, mida on mullusest veidi rohkem (2013. a 14,9%), aga märksa vähem kui sotsiaalkaitsekulutuste tipphetkel (2009. a 18,8%). Euroopa Liidus (EL) keskmiselt olid sotsiaalkaitse kogukulutused 2014. aastal 28,7% SKP-st. Kõige suurem oli see näitaja Prantsusmaal (34,3%), Taanis (32,9%) ja Soomes (31,9%). Sotsiaalkaitsekulutused ühe elaniku kohta olid Eestis 2014. aastal 2273 eurot, mis on ligi 3,5 korda väiksem EL-i keskmisest (7905 eurot elaniku kohta). Lähinaabritega võrreldes jäab Eesti selle näitaja poolest kaugemale Rootsist (13 188 eurot) ja Soomest (12 003 eurot), aga edestab Lätit (1714 eurot) ja Leedut (1838 eurot).

SOCIAL PROTECTION

Eve Telp

Social welfare was characterised mainly by growth trends in 2016: the share of pensioners and disabled persons continues to increase, the use of social protection measures is expanding and the expenditure on pensions, allowances and benefits is increasing.

The Welfare Development Plan 2016–2023 approved by the Government of the Republic in June 2016 emphasizes among other things the importance of activating, adequate and sustainable social protection. Social protection is actions by the society which are needed for ensuring welfare of people in the case of social risks and problems. Generally people ensure through work that they themselves and their household cope economically, but in some situations and during certain periods of life there might be obstacles or restrictions to earning income through work. In this case, social protection measures (social insurance and social welfare) are of key importance for ensuring coping and avoiding poverty. Social protection includes pension, health and unemployment insurance, different social allowances, benefits and services. Social protection statistics are based on administrative data sources. The institutions providing data to Statistics Estonia are the Ministry of Social Affairs, the Estonian National Social Insurance Board, the Estonian Unemployment Insurance Fund, the Estonian Health Insurance Fund and the Labour Inspectorate.

The work ability reform brought many changes to the area of social protection in 2016: since 1 July, instead of incapacity for work, the person's preserved work ability is assessed based on a new methodology; labour market measures have been developed in order to help people with reduced work ability to become employed; in place of the pension for incapacity for work, work ability allowance is paid to people with reduced work ability; all of the activities of the new work ability support system are organised by one institution (the Estonian Unemployment Insurance Fund). In 2016, there were 4,613 work ability assessment decisions made based on the new methodology. In the case of 812 persons, it was established that they had no work ability, and in the case of 2,466 persons that they had partial work ability. Average work ability allowance paid in the case of no work ability was 284 euros per month and in the case of partial work ability 161 euros per month.

The share of pensioners in the population continues to increase, but the rate of increase has slowed down. As of the beginning of 2017, there were about 417,500 pensioners in Estonia, constituting 31.7% of the population. The number of pensioners increased by 2,400 persons year over year and their share grew by 0.2 percentage points. The number of old-age pensioners increased by 4,700 persons in a year, and they comprise 72.3% of all pensioners. In connection with the work ability reform, the number of recipients of the pension for incapacity for work (22.7% of all pensioners) decreased by 2,500. In the previous years, the number of pensioners increased primarily on account of people receiving the pension for incapacity for work.

Pensions have been continuously increasing in recent years. The average old-age pension exceeded the 300 euro margin in 2009, but in the years following the economic crisis, the growth was slow. In the last three years, the average old-age pension has increased by about 20 euros a year. Whereas in 2015 an old-age pensioner received on average 366 euros a month, in 2016 the amount was already 386 euros a month. The average superannuated pension (pension for full length of service required) was 432 euros (+24 euros compared to 2015), pension for incapacity of work 220 euros (+11), survivor's pension 188 euros (+9) and national pension 126 euros a month (+7). In 2016, a little over 1.7 billion euros was spent on state pensions, including more than 1.4 billion euros on old-age pensions.

The number of disabled persons continues to grow. At the beginning of 2017, there were 149,900 disabled persons in Estonia, constituting 11.4% of the Estonian population. The number of

disabled persons increased by 3,600 year over year and their share in the population increased by 0.3 percentage points. Although the share of young people among disabled persons has increased slightly in the last decade, most of the disabled persons still belong to older age groups (more than two-thirds of them are at least 55 years old). In 2016, approximately 65 million euros were paid as social benefits for disabled persons – 4% more than in 2015.

The need for care services for adults is increasing. In 2015, care services (excl. special care services) in social welfare institutions were provided to adults by 150 institutions and special care services by 127 institutions. As at the end of the year, there were 12,700 adult users of care services (incl. almost 5,600 users of special care services), i.e. nearly 4% more than the year before. Looking back further in time, the changes become even clearer – there were 25% more users of these services than in 2010. One of the factors impacting the number of users of these services is definitely the fact that people live increasingly longer and the share of older people in the population increases. At the end of 2015, there were 38 providers of substitute home service for children, and this service was used by under 1,100 persons. Contrary to the services for adults, the number of users of substitute home service has not increased; compared to 2010, the number of users of this service has declined by 12%.

The number of health insurance benefits has increased in the last few years, mainly sickness benefits and care benefits. In 2016, benefits were paid in 530,000 cases, which is approximately 7% more than the previous year. Sickness benefits were paid the most often (251,300 times), followed by dental care benefits (135,700) and care benefits (122,800). The changes in the recent years are minor compared to the last decade when the number of health insurance benefits was continuously increasing (in 2007–2008, more than 900,000 benefits were paid in a year). After that the number dropped sharply, because as of 2009 the importance of the Estonian Health Insurance Fund in paying sickness benefits decreased and the dental care benefit payment to persons above 19 years of age was discontinued. In 2016, health insurance benefits were paid in the amount of 140 million euros, which is 13.5 million euros more, i.e. almost 11% more, than the year before. Benefits constituted slightly more than 13% of the expenditure of health insurance. Different medical treatment expenses accounted for the largest share (766 million euros) of health insurance expenditure. The number of persons covered by health insurance has been in the range of 1.23–1.24 million persons in the last five years.

The number of recipients of the unemployment insurance benefit that was stable for many years has started to increase. In the years 2009–2010, when the unemployment rate rose drastically, the number of recipients of the unemployment allowance and benefits paid to unemployed people increased by multiple times compared to earlier years. Since 2011, the number of people needing unemployment insurance started to decrease again and has since then remained quite stable. The number of people receiving the unemployment allowance remained unchanged in 2016 as well (approximately 25,000), but the number of benefit recipients was higher than the year before: 29,400 people received unemployment insurance benefit (11% more than in 2015), 7,900 received a benefit upon lay-off (6% more) and 1,600 received a benefit upon insolvency of the employer (27% more). The average unemployment insurance benefit in 2016 was 366 euros a month, which is 24 euros more than the year before. Upon lay-off, the average benefit paid was 1,683 euros and upon insolvency of the employer 2,387 euros.

Participation in labour market measures has grown in the past two years. In 2016, the labour market services and programs offered by the Estonian Unemployment Insurance Fund were used more than 100,000 times – approximately 9% more than in 2015. When evaluating the situation, it is important to keep in mind that one person can use many services and the services are not meant only for the registered unemployed (e.g. career counselling for working and inactive people). The range of labour market measures has expanded in recent years; for example, in 2016 many new services were added for people with reduced work ability. In 2016, the most often used measures were still career counselling (used 20,400 times), work-related training (18,900) and job search workshop (13,500). People with reduced work ability participated

the most in work-related training (approximately 2,700 times), work placement and work-related rehabilitation (around 1,000 times in each).

The number of registered accidents at work has increased year by year. In 2016, the Labour Inspectorate registered 5,081 accidents at work, i.e. 6% more than the year before. As the number of employed persons has not changed much, the number of accidents at work per 100,000 employed persons also increased: in 2015 this number was 749, and in 2016 it was 788. Fatal accidents numbered 26 in 2016, which is the worst indicator of the last decade (in 2015, there were 17 fatal accidents). Almost two-thirds of the accidents happened to men and all the persons who died in these accidents in 2016 were male. The greatest numbers of accidents at work were registered in manufacturing (1,486) and in public administration and defence (814). The number of registered fatal accidents was the highest in construction (8) and in transportation and storage (6). In the case of statistics on accidents at work, it should be taken into account that not all accidents at work are registered. The estimated number of accidents at work, calculated based on the data of the 2015 Labour Force Survey conducted by Statistics Estonia, is three times higher than the number of accidents registered by the Labour Inspectorate.

In 2016, the number of subsistence benefit recipients increased, while it had decreased during the last five years. During the year, applications for subsistence benefit to ensure the subsistence level were approved 99,300 times, i.e. 10% more than in 2015. The number of households receiving the benefit increased by 700, reaching 15,300. The changes are related to the fact that in 2016 the subsistence level (the minimum sum necessary for everyday subsistence in a period of one month) was raised – instead of the earlier 90 euros, the subsistence level for a person living alone or for the first member of a family is now 130 euros a month. In contrast to the prior years, supplementary subsistence benefit was not paid anymore, but the total amount of benefit paid was to ensure the subsistence level. In total, more than 21 million euros was paid as subsistence benefits; in 2015, the amount was a fourth smaller (15.5 million euros). The amount of subsistence benefit to ensure the subsistence level was 213 euros per approved application, i.e. almost 46 euros more than the previous year.

Family allowances have considerably increased in the past two years. In 2016, the total amount paid as different family allowances (incl. child allowance, child care allowance, parental benefit, childbirth allowance, etc.) was 393 million euros, which is 10% more than in 2015 and as much as 48% more than in 2014. The change has been caused by raised child allowances and parental benefits, not by a change in the number of family allowance recipients. The number of child allowance recipients was the highest (254,700 as at the end of the year) and almost 167 million euros in total were paid as child allowances. The number of parental benefit recipients was much smaller (approximately 31,100 during the year), but 199 million euros were spent on parental benefits, i.e. 51% of the budget for family allowances.

The total expenditure on social protection continues to rise. In calculating the total expenditure, the European system of integrated social protection statistics developed by Eurostat is used (ESSPROS; the data are transmitted by the end of June of N+2 year). In Estonia, 2.99 billion euros was spent on social protection in 2014 – 6% more, i.e. 178.5 million euros more, compared to the previous year. The expenditure accounted for 15.1% of the GDP in 2014, which is slightly more than the year before (14.9% in 2013), but significantly less than during the height of social protection expenditure (18.8% in 2009). In the European Union (EU) on average, social protection expenditure was 28.7% of the GDP in 2014. The indicator was highest in France (34.3%), Denmark (32.9%) and Finland (31.9%). Social protection expenditure per inhabitant was 2,273 euros in Estonia in 2014, which is approximately 3.5 times lower than the EU average (7,905 euros per person). Compared to the neighbouring countries, in terms of this indicator Estonia is far behind Sweden (13,188 euros) and Finland (12,003 euros), but ahead of Latvia (1,714 euros) and Lithuania (1,838 euros).

KESKKOND

Kaia Oras

Põlevkivi kasutus suurenemisega 2015. aastaks 21% võrreldes 2005. aastaga. Samal perioodil suurenemisega jäätmete teke 34% ja kasvuhoonegaaside emissioon 10%. Taunimisvääärne on see, et majanduse üldise kasvu foonil on majanduses toodetud lisandväärtus suurenemisest ressursikasutusest aeglasemalt.

Eestis on juba rohkem kui kümnendi jagu viidud ellu säastva arengu strateegiat ja sama kaua on rakendatud ka ökoloogilise maksureformi põhimõtted: riigikogu kinnitas säastva arengu strateegia 2005. aastal ning valitsus sõnastas samal aastal ka ökoloogilise maksureformi põhimõtted^a. Ökoloogilise maksureformi eesmärk on muuta tarbimine ja tootmine keskkonnasõbralikumaks ja töhusamaks. Tuluneutraalsuse printsibist lähtudes on ökoloogilise maksureformi peaesmärk vähendada tööjõu ning suurenendada keskkonnakoormuse (keskkonna saastamise ja loodusvarade kasutuse) maksustamist nii, et üldine maksukoormus ei suureneks. 2005. aastal hakati Eestis tööjõumakse vähendama. Füüsiline isiku tulukamaksu määra planeeriti vähendada 1% aastas – 26%-st 2005. aastal kuni 18%-ni 2011. aastal (maksumäära langetamine peatus kriisiaastatel 20% juures). Suurendati ka tulumaksuvaba miinimumi, mis on samuti vähendanud maksukoormust. Keskkonnakoormust on kasvavalt maksustatud: näiteks kütuse aktsiisimäärad on märgatavalalt tõusnud ja igal aastal on tõusnud keskkonnatasud. Siiski ei ole keskkonna-kaasutuse suurem maksustamine toonud kaasa enamikke trende haaravat pööret ressursitõhusa ja vähem saastava majanduse suunas. Kui 2005. aastal sõnastati ökoloogilise maksureformi põhimõtted, siis võrreldes selle ajaga on ressursitootlikkus Eestis 2014. aastaks isegi 10,6% vähnenenud.

Keskkonnaga seotud majandusmeetmetel (keskkonnamaksud, kaubeldavad saasteload või keskkonnatoetused) on olnud siiski positiivne mõju mitmes keskkonna valdkonnas. Keskkonnasurve ja ressursikasutus on mitmeti vähnenenud. Reoveega keskkonda jõudva lämmastikureostuse ja atmosfääri jõudvate tahmasakeste (PM10) kogused on aasta-aastalt vähnenenud (2015. aastal olid need näitajad vastavalt 42,0% ja 37,7% väiksemad kui 2005. aastal) ning näiteks taastuvenergia osatähtsus energia lõpptarbimises on suurenenud (2015. aastal oli see 63,4% suurem kui 2005. aastal). Ka jäätmeid taaskasutatakse järjest enam: 2015. aastal 31,8% rohkem kui aastal 2005. Samas on ressursikasutus endiselt suur ja majanduse sisendressursi kasvuga on kaasnenud ka selle väljundi suurenemine: keskkonnasurve on mitmes keskkonnasaaste tekki-mise valdkonnas suurenenud. Suurenendus on jäätmeteke (33,7% aastaks 2015 võrreldes 2005. aastaga). Kasvuhoonegaaside emissioon suurennes 2014. aastaks 10,0% võrreldes aastaga 2005.

Keskkonnakasutuse ja tekkivate jäätmete ning heitkoguste mahu kasvu tingib suuresti Eesti energiatootmine, aga ka muu majandustegevuse mahu kasv ja iseloom: ressursimahuka põlevkiviergeetika kasvu tingimustes on suurenendus põlevkivi kasutus (2015. aastaks 20,7% võrreldes aastaga 2005). Eesti oma ressurssidest on suurenendus ka liiva ja dolomiidi kaevandamine (2015. aastaks vastavalt 64% ja 63% võrreldes aastaga 2005), suurenendus on ka puidukasutus (2014. aastaks 23% võrreldes aastaga 2005). Peale siinsest keskkonnast pärit ressursside on suurenendus ka imporditud ning transpordis kasutatavate fossiilsete kütustega (autobensiini ja diislikütuse) tarbimine (21,1% 2015. aastaks võrreldes aastaga 2005). Taunimisvääärne on, et ressursikasutuse üldise kasvu taustal on majanduses toodetud lisandväärtus suurenendus ressursikasutusest aeglasemalt. Suhteliselt väike ressursitootlikkus (0,47 eurot kilo kohta) on endiselt kerges languses ja oli 2014. aastal eel-eelvõimasel kohal EL-i riikide võrdluses.

Fiskaalsest vaatenurgast on loodusressursside kasutamise kasv ja ka tõusvate keskkonnamaksude määrad toonud ajavahemikus 2005–2015 kaasa keskkonnamaksude riigieelarvesse

^a Ökomaksureformi lähtealused. Rahandusministeerium 2005

laekumise kasvu 256 miljonist eurost 558 miljoni euroni. Keskkonnamaksude ja -tasude osatähtsus avaliku sektori eelarve tuludes on suurenenud 7,2%-st 2005. aastal 7,7%-ni 2015. aastal. Keskkonnamaksude osatähtsus SKP-s on suurenenud 2,3%-st 2004. aastal 2,8%-ni 2015. aastal. Laekunud keskkonnamaksudest on suurima osatähtsusega kütuseaktsiis (2015. aastal 79,8%), kõige rohkem maksavad kütuseaktsiisi maismaaveonduse tegevusala (2014. aastal 41,0%) ja kodumajapidamised (2014. aastal 31,4%).

Keskonna saastamisele kehtestatud maksude ja ressursikasutustasude põhieesmärk on saavutada pärssiv mõju maksubaasile (ehk maksu objektile). Siiski ei ole enamik keskkonnamakse maksubaasile märkimisväärset pidurdavat mõju avaldanud: keskkonnamaksustatud ressursikasutus ei ole eriti palju vähnenud ja seega on ka saastetasude ning keskkonnamaksude rakendamisel jäänud keskkonnatõhusus väikeseks. Keskkonnamaksude mõju on avaldunud aga kitsamalt üksikute tegevusalade tasandil: ilmselt on just tõusvad elektriaktiisi määrad põhjustanud elektri tarbimise teatava vähinemise kodumajapidamistes (2014. aastaks oli langus 3,7% võrreldes 2008. aastaga). Töenäoliselt on ka suurenenud kütuseaktsiis vähendanud fossiilsete kütustete tarbimist kodumajapidamistes (8,5% aastaks 2014 võrreldes aastaga 2008).

OECD^a rõhutab, et keskkonnamakse rakendades tuleb peale keskkonnakasu arvesse võtta ka mõju ettevõtete konkurentsivõimele. Samuti tuleb arvestada seda, kuhu maksutulu suunatakse ja kui õiglased on keskkonnamaksud.

Kui võrrelda keskkonna- ja tööjõumaksude laekumist sisemajanduse kogutoodanguga, siis võib öelda, et ökoloogilise maksureformiga ei ole täielikult järgitud tuluneutraalsuse printsipi (keskkonnakasutuse suurem maksustamine ja väiksemad tööjõumaksud peaksid kokkuvõttes maksukoormuse muutusi tasakaalustama). Alates 2005. aastast, kui Eestis sõnastati ökoloogilise maksureformi põhialused ja hakati neid põhimõttel rakendama, on keskkonnamaksude laekumine suurenenud (ka SKP-ga võrreldes). Tööjõumaksude laekumise osatähtsus ei ole aga vähnenud. Vastupidi – ka tööjõumaksude osatähtsus SKP-s on ajavahemikus 2005–2015 veidi suurenenud. Samal ajal on tööjõumaksude laekumise osatähtsus SKP suhtes (2015. aastal 17,2%) peaegu suurusjärgu võrra suurem kui keskkonnamaksude laekumine (2015. aastal 2,8%).

Nagu ülal kirjeldatud, peaksid ökoloogilise maksureformi põhimõttete järgi sotsiaalmaksude maksumäära langus ja keskkonnamaksude tõus üksteist tasakaalustama nii, et kogu maksukoormus ei suureneks. Nii on ka võrdlusaastatel (2008–2014) Eestis enamiku tegevusalade (sh suure keskkonakoormusega mäenduse ja energiatootmise tegevusalade ning vee- ja õhutranspordi) keskkonnamaksude osatähtsus kogukuludes suurenenud (vastavalt 22,2% ja 70,4% võrra) ja tööjõumaksude osatähtsus kogukuludes vähnenenud (vastavalt 17,5% ja 65,0% võrra). Maismaaveonduses, aga ka näiteks avaliku halduse ja hariduse valdkonnas on nii tööjõumaksude (vastavalt 36,0% ja 4,6% võrra) kui ka keskkonnamaksude (vastavalt 62,6% ja 10,8% võrra) osatähtsus kogukuludes suurenenud. Kuna neil sektoritel on nii keskkonna- kui ka tööjõumaksude osatähtsus suurenenud, siis need sektorid võivad olla ka järgmiste sarnaste maksumuudatuste suhtes tundlikumad.

Peale maksukoormuse suurenemise kogukuludes on ökoloogilise maksureformi seirel oluline pidada silmas ka keskkonnamaksude mõju kasumlikkusele ning konkurentsivõimele. Sektorite võrdluses suurimal keskkonnatasude maksjal ehk maanteetranspordil jää kasumiks väiksem osa (86,9 miljonit eurot) võrreldes sellega, mis oli keskkonnamaksudeks makstud (146,9 miljonit eurot). Kütuseaktsiis on maanteetranspordi keskkonnamaksude põhikomponent. Kuna fossiilsetel kütustel ei ole maanteetranspordis praegu veel arvestatavat alternatiivi, on kasvanud transpordimahtudega kaasnenuud kütuse tarbimisega suurenenud ka makstav aktsiis (73,3% ja 108,5% kasvu 2014. aastaks 2008. aastaga võrreldes). Siiski ei pruugi edasine kütuseaktsiiside suurenemine olla jätkusuutlik ja maanteetranspordi sektor võib olla tundlik edasise kütuseaktsiisi kasvu suhtes ning selle konkurentsivõime võib ka väheneda. Samuti ei pruugi aktsiisi suurenemine mõjutada tegelikku kütustete tarbimist, vaid Eestist ostetava kütuse tarbimist (tankimist Eestist) ja seetõttu ka kütusega kauplejate konkurentsivõimet ning ka aktsiisitulo laekumist riigieelarvesse.

^a *The Political Economy of Environmentally Related Taxes.* (2006). OECD

Et keskkonnamakse laekub riigieelarvesse rohkem, siis on ka riigil enam võimalusi suuremateks investeeringuteks ja keskkonnakaitsekulutusteks. Riigieelarvesse laekunud ressursi- ja saastetasudest suunati Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu 2015. aastal keskkonnaprojektidesse 32 miljonit eurot. Valitsemissektor andis keskkonnakaitsesse 2010. aasta (mudelaasta) põhjal kokku 110 miljonit eurot ehk tegi 19% kõigist riigi keskkonnakaitsekulutustest. Valitsemissektori osa moodustavad keskkonnakaitseinvesteeringud, antud toetused (millest on maha on arvestatud välismaalt saadud toetused) ja ka valitsemissektori keskkonnateenuste lõpptarbimine. Välimaiste siirete osatähtsus Eesti keskkonnakaitse kogukulutustes oli 2010. aastal ligikaudu 8%.

Eesti kogukulutused keskkonnakaitseteenustele olid 2010. aasta hinnangu põhjal 660 miljonit eurot. Eesti keskkonnakaitset finantseerib suures osas ettevõtlussektor, kes teeb ligikaudu kolmveerandi (73%) kogu riigi keskkonnakaitsekulutustest. Ettevõtlussektor maksab saastatasuid ja teeb kulutusi selleks, et vähendada tekkinud kahjulikku mõju keskkonnale: ostetakse keskkonnakaitseteenuseid (jäätmekäitlus, reoveekäitlus jt) ning tehakse ka ise investeeringuid selleks, et tagada puhtam tootmine. Investeeringud moodustasid kogu ettevõtlussektori keskkonnakaitsekulutustest siiski väiksema osa – 37%.

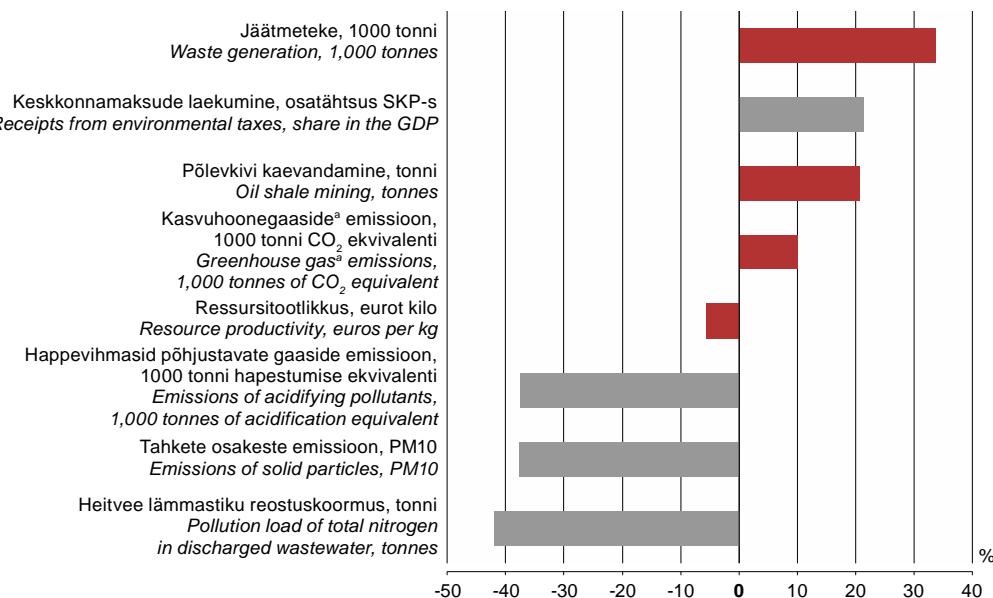
Põhilised keskkonnasfäärid, kus kulutusi tehakse, on reovee- ja jäätmekäitlus, mille kulutuste osatähtsus kogukulutustes ulatus 2010. aasta põhjal 61,4%-ni. Reoveekäitluse valdkonnas on saastekogused vähenenud märkimisväärselt mitme parameetri arvestuses. Veekogudesse joudis 2015. aastal vähem saasteaineid kui 2005. aastal: lämmastikuuheide on vähenenud 41,9% ja fosforiheide 62,3%. Ka jäätmekäitluse valdkonnas on suurenenud jäätmete ringlussevõtt (32,1% 2015. aastaks võrreldes 2005. aastaga) ja vähenenud on jäätmete keskkonda ladestamine (20,1% 2015. aastaks võrreldes aastaga 2005). Veekasutuse, heitveekäitluse ning jäätmekäitluse valdkonnas ongi ilmselt toiminud eri meetmed koos ja saastuse vähenemine on nii maksude, investeeringute kui ka suurenenud keskkonnanõuete koosmõju.

Üldise sisendressursi kasvu tingimustes on väavel- ja lämmastikdioksiidi saastekoguste (ehk väljundi) vähenemise taga tootmisettevõtete endi investeeringud puhtamasse tootmisse ja toruotsaseadmetesse (filtrid jms). Happevihamasid põhjustavate gaaside kogused on aasta-aastalt vähenenud (2015. aastal oli happeneli sademeid põhjustavate gaaside emissiooni indeks 37,8% madalam kui 2005. aastal). Perioodil 2005–2015 on tootmisettevõtted (põhiliselt energiatehnikatööstus) investeerinud keskkonnakaitsevahenditesse ja tootmisprotsesside keskkonnasõbralikumaks muutmisse välisõhu kaitse valdkonnas ligikaudu 800 miljonit eurot. 2015. aastal investeerisid tootmisettevõtted toruotsaseadmetesse 40,6 miljonit eurot ja tootmisprotsesside keskkonnasõbralikumaks muutmisse 86,7 miljonit eurot.

Kui keskkonnainvesteeringud ja kulutused keskkonnakaitse teenustele on saastekoguste märkimisväärse vähenemise põhjas, siis ressursikasutuse, süsinikdioksiidi ning teiste kliimaagaaside tekke pärssimise eesmärgil kehtestatud maksud ja aktsiisid ei ole veel ületanud toimimise lävendit. See tähendab, et süsinikdioksiidi emissioon suurennes 2014. aastani ja samuti on suurenenud maavarade kasutamine. CO₂ saastetasu, ressursside erikasutustasud ja kütuseaktsiis ei ole veel jõudnud sellise tasemeeni, et tootjate ja tarbijate keskkonnakäitumist ressursikasutuse vaatevinklist märkimisväärselt keskkonnasõbralikumaks muuta.

Joonis 1. Ressursikasutuse ja keskkonna saastamise muutused, 2005–2015*Figure 1. Changes in resource use and environmental pollution, 2005–2015*

2005=100

^a Kasvuhooegaaside puhul on võrdluses kasutatud 2014. aasta andmeid.^a In the case of greenhouse gases, 2014 data have been used in the comparison.

Üks keskkonnamajanduslike meetmete rakendamisega (kitsamalt ka ökoloogilise maksureformi rakendamisega) kaasnevatest majandust elavadavatest nähtustest on keskkonnakaupu ja -teenuseid tootva sektori õitsemine. Eestis on keskkonnakaitseteenuste toodangu osatähtsus majanduse kogutoodangus suhteliselt suur ja moodustas 2010. aasta põhjal Eesti majanduse kogutoodangust 1,5%. Viimaste võrdlusandmete valguses on see kõrgem veel vaid Austral. Keskkonnakaitseteenuste toodangu osatähtsus Eesti majanduse kogutoodangus on võrreldav teenuste kogumahuga, mida pakutakse õigusabi ja arvepidamise valdkonnas, peakontorites ning juhtimisalaste nõustamisteenuste ettevõtetes. Keskkonnakaitseteenuste lõptarbitrimise osatähtsus kodumajapidamiste kogutarbitrimise kulutustes jäab siiski veidi alla EL-i keskmisele.

Jäätm- ja heitveekätluse valdkonna toodangu maht oli 2014. aasta hinnangul ligi 489 miljonit eurot ning see hõimas 23,1% keskkonnakaupade ja -teenuste toodangust Eestis. Energiasäästu ja taastuvenergia valdkonna kaupade ja teenuste toodangu maht ulatus 936 miljoni euroni ning moodustas 2014. aastal 44,3% rohelise sektori toodangust (2,1 miljardit eurot).

ENVIRONMENT

Kaia Oras

By 2015 the use of oil shale had increased 21% compared to 2005. During the same period, waste generation increased 34% and greenhouse gas emissions 10%. It is regrettable that while the economy has generally grown, the value added generated in the economy has increased slower than the use of resources.

The Sustainable Development Strategy has been implemented in Estonia for more than a decade and the principles of the ecological tax reform have also been applied for the same period: Riigikogu approved the sustainable development strategy in 2005 and the government formulated the principles of the ecological tax reform^a. The goal of the ecological tax reform is to make consumption and production more environmentally friendly and efficient. According to the principle of revenue neutrality, the main goal of the ecological tax reform is to decrease taxation on labour and increase the taxation on environmental burden (environmental pollution and use of environmental resources) in a way that the overall tax burden would not increase. In 2005, Estonia started decreasing labour taxes. The plan was to reduce the individual income tax rate by 1% a year – from 26% in 2005 to 18% in 2011 (reduction of the tax rate stopped at 20% during the years of the economic crisis). The income tax exemption bracket was also increased, which has also reduced tax burden. The taxation of environmental pressure has been raised steadily: for example, fuel excise duty rates have been raised considerably and environmental charges have increased every year. Nevertheless, increased taxation of the use of the environment has not brought along a transition, encompassing most trends, to a more resource efficient and less polluting economy. Compared to 2005 when the principles of the ecological tax reform were formulated, resource productivity has decreased 10.6% in Estonia by 2014.

Economic measures related to the environment (environmental taxes, traded emissions permits or environmental subsidies) have still had a positive impact on many environmental spheres. Environmental pressure and resource use have decreased in many respects. The quantities of nitrogen pollution discharged into the environment with wastewater and particulate matter (PM10) emitted into the atmosphere have decreased year by year (in 2015, these indicators were respectively 42.0% and 37.7% lower than in 2005), and for example, the share of renewable energy in final energy consumption has increased (in 2015, it was 63.4% greater than in 2005). Waste is also increasingly recovered: in 2015, 31.8% more than in 2005. At the same time, resource use is still intensive and with the increased resource input to the economy, the output has also increased: the pressure on the environment has grown in many spheres generating environmental pollution. Waste generation has increased (33.7% by 2015, compared to 2005). Greenhouse gas emissions increased 10.0% by 2014, compared to 2005.

The increase in the use of the environment and quantities of generated waste and emissions are largely related to Estonia's energy production as well as the higher volumes of economic activity and its character: as the resource intensive oil shale energy industry has grown, the use of oil shale has increased as well (20.7% by 2015, compared 2005). Of Estonia's own resources, the mining of sand and dolomite have also increased (64% and 63%, respectively, during the period 2005–2015), as well as the use of wood (23% by 2014, compared to 2005). In addition to resources from the local environment, the consumption of imported fossil fuels used in transport (petrol and diesel fuel) has grown as well (21.1% by 2015, compared to 2005). It is a pity that while the economy has generally grown, the value added generated in the economy has increased slower than the use of resources. Relatively low resource productivity (0.47 euros per kg), which corresponds to the next to last position among EU countries in 2014, continues to decrease slightly.

^a Environmental tax reform base document. Ministry of Finance, 2005.

From the fiscal viewpoint, the increased use of natural resources and also the rising environmental tax rates have caused an increase in the receipts of environmental taxes in the state budget during the period 2005–2015 (from 256 million euros to 558 million euros). The share of environmental taxes and charges in the budget revenues of the public sector has increased from 7.2% in 2005 to 7.7% in 2015. The share of environmental taxes in the GDP has grown from 2.3% in 2004 to 2.8% in 2015. Of the receipts from environmental taxes, the largest share is contributed by the fuel excise duty (79.8% in 2015). The economic activity of transport (41.0% in 2014) and households (31.4% in 2014) pay most of the fuel excise duty.

The main objective of the taxes on environmental pollution and resource use is to achieve a limiting impact on the mentioned tax basis (e.g. tax object). However, the majority of environmental taxes have not had a significant limiting effect on the tax basis: resource use taxed with environmental taxes has not decreased substantially and, therefore, the environmental efficiency of implementing the pollution charges and environmental taxes has been low. The impact of environmental taxes appears more specifically at the level of economic activities: it is likely that the rising electricity excise duty rates have caused a small reduction in electricity consumption by households (3.7% decrease by 2014, compared to 2008). It is also probable that the higher fuel excise duty rate has reduced the consumption of fossil fuels by households (down 8.5% by 2014, compared to 2008).

OECD^a emphasises that if environmental taxes are applied as economic levers, besides the environmental benefit, also the impact on the competitiveness of enterprises should be taken into account. It should also be considered where the tax revenues are directed and how fair the environmental taxes are.

When considering the receipts from environmental and labour taxes in relation to the gross domestic product, it can be said that in moving towards the ecological tax reform, the principle of revenue neutrality has not been fully followed (the higher taxation of the use of the environment and lower labour taxes should in the end balance the changes in tax burden). Since 2005 when the principles of the ecological tax reform were formulated and started to be applied, the receipts from environmental taxes have grown (also as a ratio to the GDP). The share of the receipts from labour taxes has not decreased. On the contrary, the share of labour taxes in the GDP has also slightly increased during the period 2005–2015. At the same time, the ratio of the receipts from labour taxes to the GDP (17.2% in 2015) is almost a level higher than the receipts from environmental taxes (2.8% in 2015).

As described above, according to the principles of the ecological tax reform, the decrease in the rate of social taxes and the rise in environmental taxes should balance each other in a way that the total tax burden of the sectors would not increase. Correspondingly during the reference period (2008–2014) the share of environmental taxes in the total expenditures of most economic activities in Estonia (incl. the economic activities with a higher environmental burden – mining and quarrying and energy supply, and water and air transport) has increased (by 22.2% and 70.4%, respectively) and the share of labour taxes in the total costs has decreased (by 17.5% and 65.0%, respectively). In land transport as well as, for example, in the area of public administration and education, the share of both labour taxes (by 36.0% and 4.6%, respectively) and environmental taxes (by 62.6% and 10.8%, respectively) has increased in total costs. As in these sectors, the shares of environmental and labour taxes have increased, these sectors could be more sensitive to similar tax changes in the future.

In addition to the increased tax burden in total costs, in monitoring the ecological tax reform it is important to consider the impact of environmental taxes on profitability and competitiveness. In the case of land transport, which is the largest payer of environmental charges among the sectors, the amount of the profit (86.9 million euros) was smaller than what was paid as environmental taxes (146.9 million euros). Fuel excise duty is the main component of the environmental taxes of land transport. As fossil fuels do not yet have a serious alternative in road transport, the paid excise duty has increased along with the higher fuel consumption due to

^a *The Political Economy of Environmentally Related Taxes. (2006). OECD.*

increased transportation volumes (by 2014 an increase of 108.5% and 73.3%, respectively, compared to 2008). However, further rises in the fuel excise duty might not be sustainable – the road transport sector might be vulnerable to this and its competitiveness could also decline. In addition, the increased excise duty might not have an effect on the actual fuel consumption, but only on the consumption of fuel purchased in Estonia (refuelling in Estonia), and therefore, also on the competitiveness of fuel sale enterprises as well as the receipts from the excise duty in the state budget.

As receipts from environmental taxes have been increasing in the state budget, the state also has more opportunities for bigger investments and environmental protection expenditures. From the resource and pollution charges collected in the state budget, 32 million euros were directed to environmental projects through the Environmental Investment Centre in 2015. Based on the model year (2010), the government sector gave 110 million euros to environmental protection, contributing 19% of the country's total environmental protection expenditures. The share of the general government is constituted by environmental protection investments, paid subsidies (of which subsidies from abroad have been subtracted) and the final consumption of environmental services by the general government. The share of transfers from abroad in Estonia's total environmental protection expenditure was approximately 8% in 2010.

Estonia's total expenditure on environmental protection services based on the estimate of the model year (2010) was 660 million euros. Estonia's environmental protection is financed to a large extent by the enterprise sector, contributing about three quarters (73%) of the country's total environmental protection expenditure. The enterprise sector pays pollution charges and incurs costs in order to reduce the harmful impact caused to the environment: environmental protection services are purchased (waste management, sewage treatment, etc.) and also investments are made to ensure cleaner production. Investments constituted a smaller share (37%) of the total environmental protection expenditure of the enterprise sector.

The main environmental spheres where expenditure is incurred is waste and wastewater management – the share of expenditure on these in the total expenditure amounted to 61.4% based on 2010. In wastewater management, emissions have decreased significantly in respect of many parameters (Figure 1, p. 35). In 2015, less pollutants were discharged into waterbodies than in 2005: nitrogen emissions have decreased by 41.9% and phosphorous emissions by 62.3%. In waste management, waste recycling has increased (32.1% by 2015, compared to 2005) and waste landfilling has decreased (20.1% by 2015, compared to 2005). In the areas of water use, waste and wastewater management, different measures probably act together, and reduction in pollution is a result of the combined effect of taxes, investments and increased environmental requirements.

In the conditions of general growth of input resources, one of the causes of the reduction in the emissions of sulphur and nitrogen dioxides (i.e. output) are the investments made by production enterprises themselves in cleaner production and end-of-pipe equipment (filters, etc.). The quantities of gases causing acid rain have decreased year by year (in 2015, the emissions index of gases causing acid precipitation was 37.8% lower than in 2005). During the period 2005–2015, production enterprises (mainly in the energy sector) have invested in environmental protection equipment and making production processes more environmentally friendly in the domain of ambient air protection in the amount of approximately 800 million euros. In 2015, production enterprises invested 40.6 million euros in end-of-pipe equipment and 86.7 million euros in making production processes more environmentally friendly.

While environmental investments and expenditures for environmental protection services have helped to significantly reduce emissions, the taxes and excises levied with the aim of curbing resource use and the generation of carbon dioxide and other greenhouse gases have not yet surpassed the impact threshold. Carbon dioxide emissions increased until 2014, and the use of mineral resources has also increased. CO₂ emissions charges, resource use charges and the fuel excise duty have not yet reached such a level that they would considerably help to make the environmental behaviour of producers and consumers more environmentally friendly from the resource use perspective.

One phenomenon that is the result of the application of environmental economic measures (specifically the ecological tax reform) and that stimulates the economy is the flourishing of the sector producing environmental goods and services. In Estonia, the share of the production of environmental protection services is relatively large in the gross domestic product and based on year 2010 constituted 1.5% of Estonia's gross domestic product. According to the latest comparison data, it is higher only in Austria. The share of the production of environmental protection services in Estonia's gross domestic product is comparable to the total volume of services that are offered in legal and accounting activities, head offices and management consultancy. The share of the final consumption of environmental protection services in total household consumption is still slightly below the EU average.

The production volume of waste and wastewater management activities according to the 2014 estimate was approximately 489 million euros and it contributed 23.1% of the production of environmental goods and services in Estonia. The production volume of goods and services in the area of energy savings and renewable energy amounted to 936 million euros and constituted 44.3% of the production of the green sector (2.1 billion euros) in 2014.

RAHVASTIK

Alis Tammur

Rahvastikus toimuvast arusaamiseks on tähtis vaadata nii rahvastiku kootseisu (jaotust soo ja vanuse järgi) kui ka toimuvaid muutusi: sündide, surmasid ja rändeid. Need kaks külge on omavahel seotud. Kui rahvastikus väheneb näiteks sünnitusealiste naiste arv, siis sündide arv väheneb. See artikkel annab ülevaate Eesti rahvastiku hetkeseisust ja toimunud muutustest lähiminevikus.

2017. aastal on Eesti rahvastiku olukord muutunud – rahvaarvu vähinemine on pidurdunud. Kuni 2007. aastani vähenes rahvaarv kiiresti: rahvaarv vähenes igal aastal umbes 8000 inimese võrra. Suhtarvu järgi tähendas see, et kahe aastaga oli vähinemine suurem kui üks protsent. Alates 2008. aastast jääv vähinemine poolte aeglasemaks: keskmiselt kolme kuni nelja tuhande inimese võrra aastas ja rahvaarvu ühe protsendi võrra vähinemiseks kulub juba ligi neli aastat. 2015. aasta jooksul suurennes Eesti rahvaarv 2700 inimese võrra. Osa selle aasta kasvust (1600) tulenes uue rahvastikuarvestuse metoodika kasutuselevõtust: see tähendab, et rahvastikule lisati varasemate aastate registreerimata sisserände. Rahvastikusündmuste töttu (loomuliku iibe ja välisrändesaldo summa) suurennes rahvaarv 2015. aastal 1100 inimese võrra. 2016. aastal oli rahvaarv stabiilne – vähenes vaid 300 inimese võrra. 2017. aasta 1. jaanuari seisuga elas Eestis 1 315 600 inimest.

Muutused rahvastikus toimuvad vanuserühmades eri kiiruse ja suunaga. Kui 2017. aasta 1. jaanuari seisuga oli alla 15-aastaseid rahvastikus 16%, siis kümne aasta taguse ajaga vörreldes on praegu lapsi 1,4% rohkem, kuid taasiseseisvuse algusaastatel moodustasid lapsed 22% rahvastikust. 25 aastaga on laste arv vähinenud kolmandiku võrra. Pensioniealiste osatähtsus on samuti aja jooksul muutunud. Vähemalt 65-aastaseid inimesi on 2017. aastal rahvastikus 19%. Kümne aastaga on nende hulk suurenened 2,1%. Taasiseseisvuse alguses oli pensioniealisi 12% rahvastikust ja 2017. aastaks on neid üle veerandi enam. See näitab selgelt vananemistendentsi. Inimeste eluiga pikeneb ja on ootuspärane, et vanemaaliste hulk ja osatähtsus suureneneb. Vähene sündimus kiirendab Eestis seda protsessi.

Tööealistele osatähtsus rahvastikus praegu samuti väheneb. Aga see ei ole olnud nii kogu taasiseseisvuse aja – kuni aastani 2006 see suurennes. Nüüdseks on tööealistele osatähtsus 64%, kokku on see vähinenud ligi 4%. Kümne aastaga on tööealistele arv vähinenud 63 000 inimese võrra, mis tähendab, et keskmiselt väheneb see 6300 inimese võrra aastas.

Rahvastiku sooline jaotus on kogurahvastiku puhul naiste poole kaldu – naisi on rahvastikus 53% ja mehi 47%. Vanuseti on see tasakaal erinev: kuni 45. eluaastani on naisi meestest vähem ja umbes 55. eluaastast hakkab meeste arv naiste omast hulga kiiremini vähinemena. Vanuses vähemalt 85 on mehi vaid vaid veidi üle viiendiku. Suur naiste hulk vanemates vanuserühmades tuleneb meeste lühemast oodatavast elueast – mehed surevad keskmiselt nooremana. 2015. aastal oli meeste ja naiste oodatava eluea vahe 8 aastat (meestel 73,1 ja naistel 81,5 aastat), kuid veel kuus aastat tagasi oli see üle kümne aasta. Oodatav eluiga pikeneb mõlemal sool. Kümne aastaga on naiste oodatav eluiga piknenud 3,5 aastat ja meeste oma ligi 5,5 aastat.

Üks selge ja lihtsalt arvutatav põhjus, miks rahvastiku kootseis muutub, on aeg: igal aastal on rahvastik aasta võrra vanem kui eelnenud aastal. Peale selle mõjutavad rahvastikku rahvastikusündmused: sünnid, surmad ja ränne. Nende protsesside mõju on olulisem ja raskemini ennustatav.

Sündide arv oli 2016. aastal Eestis 14 100. See oli mõnevõrra suurem kui eelnenud kolmel aastal ja võrdne 2012. aasta sündide arvuga. Viimase kahekümne aasta jooksul sündis kõige rohkem lapsi 2008. aastal (16 000 sündi aastas) ja kõige vähem 1998. aastal (12 200). Nende arvude juures võib tunduda, et sündide arv on keskmiline, kuid tegelikult on viimased kümme aastat

vähenenud sünnitusealiste (15–44) naiste arv. Seetõttu selgitab sündimuses toimuvat paremini summaarne sündimuskordaja, mis näitab keskmist laste arvu naise kohta. Summaarne sündimuskordaja oli 2016. aastal 1,6 ja see on juba viis aastat järjest suurenenud. See näitaja on kahekümne aastaga tõusnud oma madalseisust (1,28) väärtsuseni 1,72 aastatel 2008–2010, kuid seejärel alanenud 2013. aastal tasemeni 1,52.

Sündide arvu suurenemine 2000. aastate esimesel kümnendil tulenes paljuski majanduskasvust ja turvalisusest, mis oli ühiskonnas tekkinud, aga kindlasti oli selles suur roll ka edasiliikutud sündidel – pärast ühiskonnakorralduse muutust hakkasid naised sünnitama järjest hilisemas vanuses. Sünnitusvanuse muutus ei tähenda ainult, et sünnitatakse hilisemas vanuses, vaid see on pikendanud ka sünnitusiga. Kui näiteks 1980ndate lõpus ja 1990ndate alguses sünnitasid kõige enam 20–24-aastased naised ja 25–29-aastased sünnitasid juba kolmandiku võrra vähem, siis sajandivahetusel toimus üleminek praegusesse olukorda, kus kõige aktiivsem sünnitusiga on hilisem ja pikem periood – 25–34. Samal ajal on praegu aktiivses eas sünnitajate osatähtsus kõigist selle vanuserühma naistest väiksem kui varem: 2016. aastal sünnitas vanuserühmas 25–34 tuhandest naisest ligi 100, kuid 1986. aastal vanuserühma 20–24 tuhandest naisest 180. Muutunud on ka see, et vanuserühm 35–39, kes sünnitas veel 1990ndate lõpus 15–19-aastastest vähem, sünnitab nüüd võrdsel määral vanuserühmaga 20–24 – sünnitajate hulk on vanemates vanuserühmades märgatavalts suurenenud.

Surmade arv Eestis on juba seitse aastat järjest püsinud stabiilsena 15 500 kandis. Seda ka 2016. aastal, mil surmade arv oli 15 400. Kuigi vanemaaliste hulk suureneb, toimub see samas tempes surmade arvu vähenemisega vanuserühmades, mistõttu ei suurene vananevale rahvastikule vaatamata surmade üldarv. Meeste ja naiste suremuskordajad on erinevad: meeste suremus nooremates vanuserühmades on suurem. Erinevus meeste ja naiste vahel tasandub alles vähemalt 85-aastste hulgas.

Eesti välisrändesaldo oli 2016. aastal tuhande inimesega plussis ja aasta enne seda saabus siia 2400 inimest rohkem kui siit lahkus. Alates Eesti taasiseseisvumisest on see esimene kord, mil rändesaldo on positiivne. Natuke rutakas oleks praegu selle põhjal väita, et on toiminud rändepööre ja Eestist on saanud sisserännumaa, kuid rändes oli juba varem märgata sisserände järjepidevat suurenemist. Sisseränne on seotud heaoluga, kui riigi heaolu paraneb, siis suureneb ka sisseränne. Eesti majandus on kasvutrendis ja lähiaastad näitavad, kas need suundumused püsivad.

Eesti kodanike välisrändesaldo on olnud negatiivne ja on seda ka praegu, kuigi viimasel kolmel aastal on väljaränne sisserännet ületanud mõnevõrra vähem: kui aastael 2010–2013 lahkus Eestist 3000–4000 Eesti kodanikku rohkem kui siia saabus, siis viimasel kolmel aastal on Eesti kodanike rändesaldo jääenud miinusesse maksimaalselt 2000 inimesega. Teiste riikide kodanike rändesaldo on olnud positiivne juba üle kümne aasta ja üldjoones suureneb igal aastal sisserännanute hulk Eestis. Viimasel kahel aastal on teiste riikide kodanike sisseränne ületanud väljarännet 3000 inimese võrra.

Praegu on Eesti rahvastikurengus etapp, kus väljaränne tasakaalustab loomuliku iibe miinust ja võib jäda mulje, et meie rahvastiku vähenemise probleemid on leidnud lahenduse. Kui aga süveneda rahvastiku numbritesse, siis on näha, et sisseränne ei ole piisav, et hoida ära tööaliste arvu vähenemist. Rahvastiku kootseisust on näha, et pensionieale lähenevad vanuserühmad on suuremad kui noored vanuserühmad. Selline olukord on tekkinud varasema intensiivse sisserände tulemusel – need põlvkonnad on jõudnud pensioniikka. Järelikult ei taga praegused rändemahud pikemas perspektiivis rahvaarvu ja tööjõu püsimist samal tasemel. Peale selle on eestlaste jaoks tähtis teema, et kui tuleb palju võõraid, siis kas eestlane rahvusena ikka jääb püsima. Suure hulga sisserännanute kohanemisraskused on Eestile tuttav teema. Hea on teada, et Eesti on sisserändajatele atraktiivseks muutunud, kuid sisserände kaudu rahvaarvu suurendamine on tegelikult rahvastikukriisi edasiliukkamine. Selle tulemusi saame juba praegu tunda – Eesti rahvastiku kiire vananemise põhjused tulenevad lähiminevikus toimunud sisserändest. Seetõttu ei tohi unustada sündimuse suurendamise tähtsust, mis on tegelikult ainus meede rahvastiku taastootmiseks.

POPULATION

Alis Tammur

In order to understand what is happening in demography, it is important to look at both the population structure (its distribution by sex and age) and the changes taking place: births, deaths and migration. These two sides are interconnected. For example, if the number of women in fertile age decreases in the population, the number of births drops. This article provides an overview of the current demographic situation in Estonia and changes that have occurred in recent years.

In 2017, the demographic situation in Estonia has changed – the decrease in the population has slowed down. Until 2007, the population declined quickly – by approximately 8,000 persons annually. This means that as a ratio the decrease was higher than one percent in two years. Since 2008, the decline became half of what it was before: the population decreased on average by 3,000–4,000 persons a year, and it took four years for a one percent decline in population. In 2015, Estonia's population grew by 2,700 persons. Some of the growth (1,600) was caused by the adoption of a new population estimation methodology: unregistered immigration of previous years was added to the population number. In 2015, the population grew by 1,100 persons due to vital events (the sum of natural increase and net external migration). In 2016, the population number was stable – the decrease was only 300 persons. As at 1 January 2017, Estonia's population was 1,315,600 persons.

Demographic changes happen at a different rate and direction in age groups. As at 1 January 2017, persons under 15 years of age constituted 16% of the population, which is 1.4% more children compared to ten years ago, but after the restoration of independence children comprised 22% of the population. In 25 years, the number of children has declined by a third. The share of persons at pension age has also changed over time. In 2017, 19% of the population are 65 years old and older. In ten years, their share has grown 2.1%. Following the restoration of independence, pension-aged people constituted 12% of the population, but by 2017, there are more than a quarter more of them. This clearly points to a trend of ageing. People live increasingly longer and it is to be expected that the number and share of older people increases. A low birth rate speeds up this process in Estonia.

The share of working-age people in the population is also in decline. But this has not always been so since the restoration of independence – until 2006, it was increasing. By now, the share of working-age people is 64%; it has declined in total by around 4%. In ten years, the working-age population has decreased by 63,000 persons, which means an average decline of 6,300 persons a year.

The distribution by sex of the total population is inclined towards women – females constitute 53% and males 47% of the population. The balance differs by age: until the age of 45, there are less females than males, and at around 55 years of age, the number of males starts declining much faster than the number of females. In the age group 85 and over, males constitute only slightly more than a fifth. The large number of women in the older age groups is connected with the lower life expectancy of males – on average men die at a younger age. In 2015, the difference in the life expectancy of males and females was 8 years (73.1 years for males and 81.5 years for females), but just six years ago it was more than ten years. Life expectancy is increasing for both sexes. In ten years, the female life expectancy has increased by 3.5 years and the male life expectancy by approximately 5.5 years.

One clear and easily calculated cause for the change in population structure is time: every year, the population is a year older than the previous year. In addition, the population is affected by

vital events: births, deaths and migration. The impact of these processes is more significant and harder to predict.

In 2016, the number of births in Estonia was 14,100. It was somewhat higher than in the preceding three years and equal to the number of births in 2012. In the last twenty years, the highest number of children was born in 2008 (16,000 births) and the least children in 1998 (12,200). Considering these numbers, it might seem that the number of births is average, but actually in the last ten years the number of women in fertile age (15–44) has decreased. Therefore, a better picture is provided by the total fertility rate showing the average number of children born to a woman. The total fertility rate was 1.6 in 2016 and it has been increasing for five years already. In twenty years, it rose from the lowest rate (1.28) to a value of 1.72 in 2008–2010, but declined to 1.52 in 2013.

The increase in the number of births during the first decade of the 2000s was largely due to economic growth and security that had emerged in the society, but postponed births certainly also had a significant role in this – after the change in the social order women started to give birth at an increasingly later age. The change in the age at childbirth does not only mean that women give birth later, but it has also increased the age range of when women give birth. While for example at the end of 1980s and beginning of 1990s, women at the age of 20–24 gave birth the most often and 25–29-year-olds accounted for a third less, at the turn of the century there was a shift to the present situation where the most common age at childbirth is the older and longer age range of 25–34. However, the share of women in fertile age giving birth in the total number of women in the respective age group is smaller than before: in 2016, around 100 women per thousand 25–34-year-old women gave birth, while in 1986, per thousand 20–24-year-old women 180 did so. A change has also occurred in the case of the age group 35–39 who at the end of 1990s still gave birth less than 15–19-year-olds, but now give birth at the same rate as the age group 20–24 – the number of women giving birth has increased considerably in older age groups.

The number of deaths in Estonia has been stable for seven years already, totalling around 15,500. This also applies to 2016 when the number of deaths was 15,400. Although the number of older people is growing, it is happening at the same pace as the decrease in the number of deaths in age groups, which means that despite the ageing population, the total number of deaths is not increasing. The male and female death rates are different: the death rate among men in younger age groups is higher. The difference between males and females levels off only among people aged 85 and older.

In 2016, Estonia's net migration was positive by a thousand people, and the year before, 2,400 more people arrived here than left. This is the first time since the restoration of independence that net migration is positive. Based on this, it is still too early to say that there has been a migration reversal and Estonia has become a country of immigration, but the gradual increase in immigration was noticeable already before. Immigration is connected with the living standard – if this rises in the country, immigration also increases. Estonia's economy is growing and the next few years will show whether these trends will last.

The net external migration of Estonian citizens has been negative and still is, although in the last three years emigration has exceeded immigration by slightly less. Whereas in 2010–2013, the number of Estonian citizens who left was 3,000–4,000 higher than the number of those who arrived, in the last three years the net migration of Estonian citizens has been negative by a maximum of 2,000 persons. The net migration of citizens of other countries has been positive for more than ten years already and, generally, the number of immigrants in Estonia increases every year. In the last two years, 3,000 more citizens of other countries have immigrated than emigrated.

Currently in Estonia, there is a demographic stage where external migration balances the negative natural increase and it can seem that the problem of decreasing population has found a solution. When looking at the population numbers though, it appears that immigration is not enough to prevent the decline in the number of working-age people. It is evident from

the population structure that the age groups closer to pension age are larger than the young age groups. This situation has been caused by previous intense immigration – these immigrant generations have reached pension age. Therefore, the current migration volumes do not ensure that the population number and the working population remain at the same level in the longer term. In addition, an important issue for Estonians is whether the Estonian ethnicity will continue to exist if there are a lot of foreigners arriving. The difficulties in adapting that a large group of immigrants experience is known in Estonia. It is good to know that Estonia has become attractive for immigrants, but increasing the population on account of immigration actually means delaying a population crisis. We can feel its effects already now – the reasons for the fast ageing of the Estonian population lie in the immigration of the recent past. Therefore, the importance of increasing the birth rate should not be forgot, as it is the only measure for demographic renewal.

HARIDUS

Marti Lillemägi

Hästi toimiv haridussüsteem on eduka majanduse ja riigi alus. Artikkel teeb kokkuvõtte olulisematest haridusnäitajatest 2016. aastal. Näitajaid vaadeldakse haridusastme järgi ja tuuakse välja olulisemad muudatused võrreldes eelnendu aastatega.

2016/17. õppeaastal oli Eestis 519 üldhariduskooli, neist 351 põhikoolid ja 168 gümnaasiumid. Samal ajal pakkus kutseharidust 39 ja kõrgharidust 24 õpperasutust. Koolieelseid lasteasutusi oli Eestis 635.

Enamik koolieelsetest lasteasutustest olid lasteaiad või lasteaed-koolid. Sellele vaatamata oli Eestis 2016. aastal ka 7 lastesõime ja 4 erilasteaeda. Keskmiselt oli asutuses veidi üle saja hoolealuse. Terve Eesti peale käis koolieelsetes lasteasutustes 67 600 last – neist 61% linna- ja 39% maalasteasutuses.

Üldhariduskoolide päevaõppes oli 2016/17. õppeaastal 143 700 õpilast, neist 8000 erakoolides. Üldhariduskoolidest 38 olid hariduslike erivajadustega õpilastele, keda oli kokku 3200. Haridusvõrgu ümberkorraldamise töttu suureneb endiselt põhikoolide ja väheneb gümnaasiumide arv. Kui veel 2009. aastal oli Eestis põhikoole ja gümnaasiume võrdselt, siis 2016. aastal oli põhikoole gümnaasiumide arvust juba kaks korda rohkem.

Kuigi esimesesse klassi läks ka 2016. aastal üle 15 000 õpilase, oli nende koguarv paarisaja vörra väiksem kui eelnendud aastal. Stabiilselt väheneb ka gümnaasiumilõpetajate arv – 2016. aasta 6600 lõpetajat moodustab kümne aasta tagusest näitajast alla 60%. Lõpetajate arvu vähenemist saab seletada lõpetamiseas noorte üldarvu vähenemisega. Samas on vahepealise suurema sündide arvu töttu aastaid jõudsalt suurenenud põhikooliõpilaste arv ja viimati omandas nii palju õpilasi põhiharidust 2007. aastal.

Kutseõppes omandas 2016. aastal haridust veidi üle 25 000 õpilase, seejuures oli mehi ligikaudu 1500 rohkem kui naisi. Vaatamata meeste suuremale osatähtsuselise õppijate hulgas on juba aastaid trend, kus kutseõppe lõpetajad jagunevad soo järgi võrdlemisi täpselt pooleks. Nii ka 2016. aastal – 8200 lõpetaja hulgas oli väike enamus hoopis naistel. Meesõppurite osatähtsusel vähinemist pole lähiajal ette näha, sest 12 000 vastuvõetu seas oli mehi taas 400 rohkem.

Kutseõppijate seas olid populaarseimad õppesuunad endiselt tehnikaalad, isikuteenindus ning ärindus ja haldus. Aastaga on märgatavalts suurenenud sotsiaalteenuste erialal õppijate arv – kui viimastel aastatel on vastuvõetuid olnud umbes 300, siis 2016. aastal võeti eriala õppima koguni 600 õpilast. Sel põhjusel ületas sotsiaalteenistuse erialadel õppijate arv esimest korda ka tuhande õpilase piiri. Sotsiaalteenistuse õppijatest ligi 90% on naised.

Üliõpilaste arv vähenes ka 2016. aastal, kui kõrgharidust omandas 47 800 inimest. Tegu on esimese korraga sel sajandil, kui üliõpilaste arv on alla 50 000. Seega on üliõpilaste arv kuue aasta taguse tippketega võrreldes vähenenud 30%. Umbes sama palju on kahanenud ka vastuvõetute arv, mis oli napilt üle 14 000. Õppijate seas olid endiselt populaarseimad ärinduse ja halduse, arvutiteaduse ning tervisega seotud erialad, uute vastuvõetute hulgas olid peale eelnevate populaarsed veel ka kunstide ning tehnikaaladega seotud õppesuunad. Kõige ebapopulaarsemad erialad olid 2016. aastal veterinaaria ning matemaatika ja statistika, seda nii õppijate kui ka vastuvõetute puhul.

Peale Eesti kodanike on meie kõrgkoolides ka palju välisüliõpilasi – neist kõige rohkem on Soome (1390), Vene (823) ja Ukraina (292) passiga inimesi. Kokku tuleb Eestisse välisriikidest õppima ligikaudu 3100 Euroopa, tuhatkond Aasia ja ligi 400 Aafrika riikide kodanikku. Ligi sada Eestis õppivat üliõpilast on Ladina-Ameerika ning umbes sama palju ka Põhja-Ameerika riikide kodanikud. Peale nende õpib Eestis ka kolm üliõpilast Austraaliast või Uus-Meremaalt.

Eesti suurimaid sihte haridusmaastikul on Euroopa Liidu kümne aasta majanduskasvu ja tööhõive strateegiaga seotud eesmärkide täitmine. Haridusega seostuvad neist tihedamalt kaks – vähendada haridussüsteemist varakult lahkunute osatähtsus 18–24-aastaste hulgas alla 10% ja tagada, et 30–34-aastastest vähemalt 40% oleks omandanud kolmanda taseme hariduse. Esimese eesmärgiga tuleb veel vaeva näha – 2016. aastal oli näitaja Eestis 10,9% ning sellega jäadi pisut alla ka Euroopa Liidu keskmisele (10,7%). Parim oli olukord Horvaatias (2,8%) ja Leedus (4,8%), kõige suurem oli vastav määr aga Maltal (19,6%). Teine eesmärk on aga enne tähtaega täidetud enamikus EL-i riikides, sh ka Eestis, kus kolmanda taseme haridus on 30–34-aastastest 45,4%-l. Eesmärk on täitmata veel Rumeenial (25,6%), Itaalial (26,2%), Horvaatia (29,5%) ja Maltal (29,8%), kõige suurem on näitaja väärthus aga Leedus (58,7%).

EDUCATION

Marti Lillemägi

A well-functioning education system is the foundation of a successful economy and state. The article provides a summary of the more important educational indicators in 2016. The indicators are looked at by education levels and the more significant changes compared to the previous year are highlighted.

In the academic year 2016/2017, there were 519 general education schools in Estonia, including 351 basic schools and 168 secondary schools. Vocational education was provided by 39 and higher education by 24 educational institutions. There were 635 preschool child care institutions in Estonia.

The majority of preschool child care institutions were kindergartens or kindergarten-schools. However, in 2016, there were also 7 crèches and 4 kindergartens for children with special needs in Estonia. On average, slightly more than a hundred children attended these institutions. The total number of children in preschool institutions was 67,600 and 61% of them went to a preschool child care institution in an urban area and 39% in a rural area.

In the academic year 2016/2017, there were 143,700 children receiving full-time general education, including 8,000 children studying in private schools. 38 general education schools were meant for students with special educational needs, whom there were a total of 3,200. As a result of the reorganisation of the school network, the number of basic schools is continuously increasing and the number of secondary schools decreasing. While in 2009 there were an equal number of basic schools and secondary schools in Estonia, in 2016 the number of basic schools exceeded that of secondary schools already twofold.

Although more than 15,000 children started first grade in 2016, the total number of first-graders was a couple of hundred lower than the year before. The number of secondary school graduates is gradually decreasing: there were 6,600 graduates in 2016, which is less than 60% of the graduation number of a decade ago. The decrease in the number of graduates can be explained by the decline in the total number of young people at graduation age. At the same time, thanks to a higher birth rate, the number of basic school students has been steadily growing for years – the last time there was such a high number of basic school students was in 2007.

In 2016, slightly more than 25,000 students were acquiring vocational education, and there were 1,500 more male students compared to female students. Despite the larger share of male students, there has been a trend for years that almost exactly half of the graduates from vocational education are male and half are female. This was true also in 2016 – among the 8,200 graduates, females actually had a small majority. A decline in the share of male students is not expected in the near future, because among the 12,000 students admitted, there were 400 more male students.

The most popular fields of study among vocational school students were still engineering and engineering trades, personal services and business and administration. The number of students studying social services has considerably increased year over year – while in recent years approximately 300 students have been admitted, in 2016 as many as 600 students were admitted to the specialty. As a result, the number of students studying social service specialties exceeded a thousand for the first time. 90% of social services students are female.

The number of students in higher education continued to decrease also in 2016, when 47,800 persons were acquiring higher education. This is the first time in this century that the number of students is below 50,000. Therefore, the number of students in higher education has decreased by 30% compared to the peak time six years ago. The number of students admitted has decreased at about the same rate – it was a little above 14,000. The most popular fields of study among students continued to be business and administration, computer sciences and

health-related specialties. Among newly admitted students, besides the previously-mentioned ones, other popular fields of study were arts and engineering and engineering trades. The least popular specialties in 2016 were veterinary studies and mathematics and statistics, both in terms of the number of enrolled and admitted students.

Besides Estonian citizens, there are also many foreign students in Estonian higher education institutions – the most represented is Finland (1,390 students), the Russian Federation (823) and Ukraine (292). In total, of the foreign students in Estonia, approximately 3,100 students come from European countries, a thousand are citizens of Asian countries and 400 of African countries. Around one hundred students are citizens of Latin American countries and about as many are citizens of North American countries. In addition, there are three students acquiring higher education in Estonia who are carrying an Australian or New Zealand passport.

One of the most important challenges for education in Estonia is to achieve the targets of the European Union's ten-year economic growth and employment strategy. Of these, two are closely related to education – reducing the share of early leavers from the education system among 18–24-year-olds to below 10% and ensuring that at least 40% of 30–34-year-olds acquire tertiary level education. More work is needed to reach the first target – in 2016, the share was 10.9% in Estonia, which is also slightly below the European Union average (10.7%). The situation was better in Croatia (2.8%) and Lithuania (4.8%), but the highest rate was in Malta (19.6%). The second target has been met ahead of the deadline in most European Union countries, including Estonia where 45.4% of 30–34-year-olds have tertiary level education. The target has not yet been reached in Romania (25.6%), Italy (26.2%), Croatia (29.5%) and Malta (29.8%). The indicator value was the highest in Lithuania (58.7%).

KULTUUR

Kutt Kommel

2016. aastal oli Eestis viljakas kultuurielu. Suurenes nii kino-, muuseumi- kui ka teatrikülastuste arv. Elanikud kasutavad üha enam kultuuriteenuseid internetis. Ajakirjandusväljaannete lugemine ja raamatukogude kasutus muutub üha enam elektrooniliseks ja e-raamatute laiem kasutus vähendab trükitavate raamatute arvu.

2016. aasta oli Eestis kultuurielu poolest viljakas. Kuigi 2016. aastal valmis aasta varasemaga võrreldes veidi vähem pikki filme, siis pikem trend näitab Eesti filmitööstuse kosumist. Valmis 27 pikka filmi ehk aasta varasemaga võrreldes 5 filmi vähem. Neist 22 olid Eesti tootjate omad ja 5 valmisiid koostöös teiste riikidega. Filmidest 13 olid pikad mängufilmid, millest 10 tegid Eesti tootjad, ja 14 pikad dokumentaalfilmid, millest 12 põhitootja oli Eesti firma. Lühimängufilme valmis 2016. aastal 19 ja lühidokumentaalfilme 74. Peale nende valmis 2016. aastal ka 21 lühianima-filmi. Kokku valmis 2016. aastal 141 filmi.

Eesti kinodes näidati 2016. aastal 377 filmi, mis on vaid 2 filmi vähem kui aasta varem. Kinodes jooksis 21 Eesti, 199 Euroopa (ilma Eestita), 138 USA ja 19 muu riigi filmi. Euroopa filmide osatähtsus suureneb endiselt. 2015. aastal näidati Eesti kinodes Euroopa filme USA filmidest rohkem. Kinos käidi 2016. aastal kokku ligi 3,3 miljonit korda, mis on taasiseseisvusaja rekord. Aastaga suurenes kinokülastuste arv peagu 200 000 võrra. Iga kümne elaniku kohta teeb see 25 kinokülastust. Keskmene kinopileti hind on tõusnud 5,4 euroni, mis on 8% enam kui aasta varem.

Muuseumide külastatavus suureneb endiselt. 2016. aastal käis Eesti muuseumides peagu 3,5 miljonit inimest, mis on üle 200 000 enam kui aasta varem (+6%). 10 elaniku kohta teeb see 26 külastust. Eesti on Euroopas muuseumis käimiste arvu poolest elaniku kohta endiselt Islandi järel teisel kohal. Ligi 18% on tõusnud ka alla 9-aastaste laste külastuste arv, neid käis 2016. aastal muuseumis 277 000.

Kuigi näituste üldarv on pea 12% vähenenud, siis muuseumide pakutavate teenuste hulgas oli 2016. aastal lisaks 53 virtuaalnäitust ja 2444 haridusprogrammi. Et muuseumi rahastus ja töötajate arv suurennesid 2016. aastal, siis võib oodata järgmistel aastate, et jätkub muuseumides pakutavate teenuste ja külastatavuse tõus. Peale selle avati 2016. aastal Eesti Rahva Muuseumi uus hoone, mis oma populaarsusega soodustab samuti muuseumikülastuste suurenemist ka järgmistel aastatel.

2016. aastal oli Eestis 246 muuseumi, millest 87 olid koduloomuuseumid, 40 arheoloogia- ja ajaloomuuseumid, 19 kunstimuuseumid ja 100 teised muuseumid. Muuseumides oli kokku 8,7 miljonit säilikut.

2015. aasta oli hea teatriaasta. Lavastuste arv suurenes aastaga 7,6%. Kokku oli 2015. aastal teatrite mängukavas 550 lavastust, millest 216 olid uuslavastused. Uuslavastuste arv suurenes aastaga 10,2%. Teatrid andsid kokku 6434 etendust, mida käis vaatamas ligi 1 147 000 inimest. Vaatajate arv suurenes 9,5% ja etenduste arv 7,1%. 2015. aasta teatrite statistikas on kokku 49 teatri andmed. 2016. aastal suurenes vaatajate arv ligi 1 180 000 vaatajani.

Väljaantud raamatute arv on pärast 2014. aastat taas vähenenud. Raamatuid ja brošüre anti välja 3794 nimetust, mida on pea 5% vähem kui aasta varem. Eestikeelsete väljaannete nimetuste arv vähenes 1% ja lasteraamatute oma 1,6%. Vähenenud on samuti eesti keelest teistesse keeltesse tehtud tõlgete arv. Möödunud aastal (2016) tõlgiti kokku 132 teost ehk 32% vähem kui aasta varem. Väljaannete kogutrukiarv oli 2016. aastal 4,3 miljonit – 6,5% vähem kui 2015. aastal.

2016. aastal ilmus Eestis 109 ajalehte, mida on 13 vähem kui aasta varem. Ajalehtede üldarv on langenud samale tasemele, mis 2001. aastal. Eestikeelseid ajalehti oli 73 ehk 8 võrra vähem kui aasta varem.

Vähehaaval kahaneb raamatukogude arv. 2016. aastal oli Eestis 536 raamatukogu. Raamatukogude arv on viimase veerandsaja aasta jooksul vähenenud 100 võrra. Raamatukogudes käis kokku 351 000 lugejat, kes laenutasid seal üle 10 miljoni korra.

Telejaamu oli Eestis 2016. aastal 18 ehk 1 jaam enam kui aasta varem. Eestikeelsete saadete osatähtsus vähenes aastaga 3 protsendipunkti. Samas suurenedes eestikeelsete subtiitritega saadete osatähtsus 5 protsendipunkti võrra. Telesaadete üldmaht oli 2016. aastal pea 126 000 tundi ja see on samuti suurenenud.

Raadiojaamu on aga üks vähem. 2016. aastal oli neid Eestis 36. Raadiosaadete üldmaht oli 280 000 tundi, mis on eelenenud aastaga vörreldes veidi vähenenud. Eestikeelsete saadete osatähtsus oli 63% ja see on jäänud pea samale tasemele. Seevastu venekeelsete saadete osatähtsus on suurenenud 3,4 protsendipunkti.

CULTURE

Kutt Kommel

In 2016, cultural life in Estonia was fruitful. Cinemas, museums and theatres were visited more often. Cultural services are used more and more on the Internet. Reading media publications and the use of libraries is becoming more electronic and the more wide-spread use of e-books causes the number of printed books to decrease.

2016 was a fruitful year in culture. Although in 2016 slightly fewer full-length films were released than the year before, the longer trend shows improvement in the Estonian film industry. 27 full-length films were released, which is 5 films less compared with the previous year. Estonian producers produced 22 of these, and 5 were produced in collaboration with other countries. 13 of the full-length films were full-length feature films (10 were Estonian-produced) and 14 were long documentaries (an Estonian company was the main producer of 12 of these). 19 short feature films and 74 short documentary films were released in 2016. In addition, 21 short animated films were released. The total number of released films in 2016 was 141.

377 films were shown in Estonian cinemas in 2016, which is only two films less than the year before. These films included 21 Estonian films, 199 European films (excluding Estonian), 138 US films and 19 films from other countries. The share of European films continues to increase. In 2015, more European films than US films were screened in cinemas. There were about 3.3 million cinema visits in 2016, which is a record number since the restoration of independence. The number of cinema visits increased by almost 200,000 year over year. There were 25 cinema visits per 10 inhabitants. The average ticket price rose to 5.4 euros, which is 8% more than the year before.

The number of museum visits continue to rise. Nearly 3.5 million people visited Estonian museums in 2016, which is over 200,000 more visitors than the year before (+6%). It makes 26 visits per 10 inhabitants. Estonia is still second in Europe after Iceland when it comes to the number of museum visits per capita. There was also an increase of approximately 18% in the number of visits of children under 9 years of age – 277,000 children belonging to the age group visited a museum in 2016.

Although the total number of exhibitions has decreased almost 12%, the services offered by museums included 53 virtual exhibitions and 2,444 educational programs. As the funding and the number of employees of museums increased in 2016, it is to be expected that the number of services offered by museums and visitor numbers will continue to rise. In addition, the new building of the Estonian National Museum was opened in 2016 – with its popularity it will contribute to the growth in the number of museum visits also in the coming years.

In 2016, there were 246 museums in Estonia, including 87 local lore museums, 40 archaeology and history museums, 19 art museums and 100 other museums. Museum collections included 8.7 million objects in total.

2015 was a good year in theater. The number of productions increased by 7.6% year over year. In total, there were 550 productions in the repertoire of Estonian theaters in 2015, of which 216 were new productions. The number of new productions increased by 10.2%. Theaters gave 6,434 performances in total, which were seen by approximately 1,147,000 people. The attendance number increased by 9.5% and the number of performances by 7.1%. Theatre statistics of 2015 include the data of 49 theaters. In 2016, theatre attendance increased to nearly 1,180,000 viewers.

The number of released books has declined since 2014. The total number of book and pamphlet titles published in 2016 was 3,794, which is nearly 5% less than the year before. The number of publications in the Estonian language decreased by 1% and the number of children's books by

1.6%. There was a decrease in the number of translations from Estonian to other languages. 132 Estonian titles were translated in 2016, which is 32% less than the year before. The total print run of all publications was 4.3 million copies in 2016 – 6.5% less than in 2015.

109 newspapers were published in Estonia in 2016, which is 13 less than the year before. The total number of newspapers has fallen to the level of 2001. There were 73 newspapers in the Estonian language, which is 8 less than the year before.

The number of libraries is declining gradually. There were 536 libraries in Estonia in 2016. The number of libraries has decreased by 100 in the last quarter of a century. 351,000 readers visited libraries in 2016 and borrowed over 10 million times.

In 2016, there were 18 television broadcasting stations in Estonia, which is 1 more than the year before. The share of broadcasts in the Estonian language decreased by 3 percentage points year over year. At the same time, the share of broadcasts with Estonian subtitles increased by 5 percentage points. The total duration of TV broadcasts was almost 126,000 hours, which also indicates an increase.

The number of radio stations decreased by 1. There were 36 radio stations in Estonia in 2016. The total duration of radio broadcasts was 280,000 hours, which is a slight decrease compared to the year before. The share of broadcasts in the Estonian language was 63% and it has remained at almost the same level. In contrast, the share of Russian-language broadcasts has risen by 3.4 percentage points.

SOTSIAALNE TÕRJUTUS JA VAESUS

Tiiu-Liisa Rummo

Artikkel tutvustab sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse mõõtmise võimalusi, lähemalt vaadatakse vaesuse suundumusi ja väljendumist Eestis 2015. aastal sotsiaal-demograafiliste tegurite järgi.

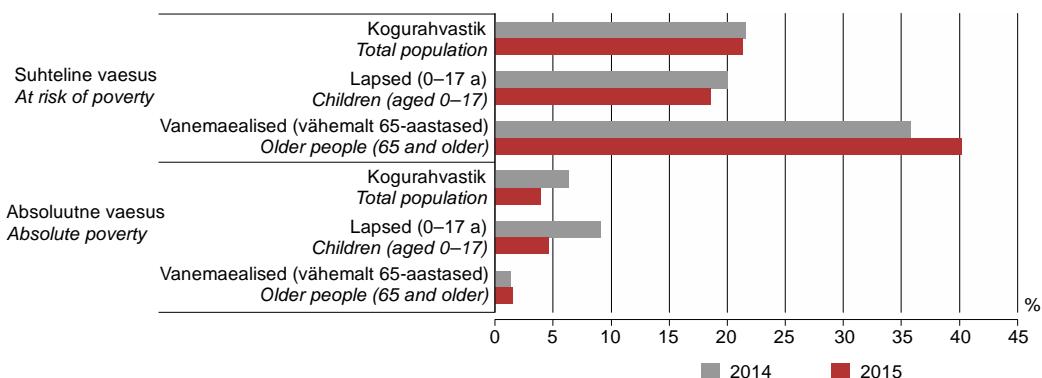
Sotsiaalseks tõrjutuseks nimetatakse olukorda, kus inimene ei saa puuduliku hariduse, väikese sissetuleku, vaesuse, materiaalse ilmajäetuse, töötuse või kehva tervise tõttu ühiskonnaelust täisväärtuslikult osa võtta ning tema jurdepääs ressurssidele ja teenustele on piiratud. Et individu panus jäääb seetõttu tema potentsiaalist väiksemaks, ei kaota sotsiaalse tõrjutuse korral ainult inimene ise, vaid kogu ühiskond ja selle areng. Inimese vaesuse ning mittekaasatuse ehk tõrjutuse põhjus on paljude ebasoodsate aspektide kuhjumine ehk kombinatsioon väliskeskonna mõjudest ja inimese teatud isikuomadustest, mille põhal kujuneb tema isiklik toimetulekuvõime ning hakkamasaamine.

Ühed sotsiaalse tõrjutuse kesksed mõisted on suhteline ja absoluutne vaesus. Traditsiooniliselt mõõdetakse vaesust sissetuleku järgi (ekvivalentnetosissetuleku alusel). Ekvivalentnetosissetulek on leibkonna netosissetulek, mis on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga. See on palgatöö eest ja individuaalsetest töisest tegevusest saadud sissetuleku, omanditulu, sotsiaalsete siirete, teistelt leibkondadelt saadud regulaarsete rahaliste maksete ja enammakstud tulumaksu tagastuse summa, millest on maha arvatud leibkonna tehtud regulaarsed rahalised maksed teistele leibkondadele, varalt tasutud maksd ja tulumaksu juurdemaksed. Seega lähtutakse nii suhtelise kui ka absoluutse vaesuse defineerimisel leibkonnaliikme ekvivalentnetosissetulekust. Tarbimiskaale kasutatakse sissetuleku arvutamisel selleks, et võtta arvesse eri vanuses leibkonnaliikmete tarbimise erinevust ja ühistarbimisest saadavat säästu (näiteks maksab kolmeliikmeline leibkond eluaseme eest isiku kohta vähem kui üheliikmeline leibkond samasuguses eluruumis). Seega saab tarbimiskaalude abil leibkondi suuruse ja koosseisu järgi paremini võrrelda. Euroopa Liidu riikides kasutatakse ametlikult OECD modifitseeritud tarbimiskaalusid, mille järgi loetakse esimese leibkonnaliikme tarbimiskoormuseks 1, kõikide teiste üle 14-aastaste leibkonnaliikmete tarbimiskoormuseks 0,5 ja kuni 14-aastaste laste tarbimiskoormuseks 0,3. Neid kaalusid kasutatakse suhtelise vaesuse arvutamisel ka Statistikaametis. Absoluutse vaesuse arvutamisel kasutatakse aga OECD traditsioonilisi tarbimiskaalusid (1 : 0,7 : 0,5) – need vastavad Eesti oludele paremini.

2015. aastal elas suhtelises vaesuses 21,3% ja absoluutes vaesuses 3,9% Eesti rahvastikust (joonis 1). Suhtelise vaesuse näitaja järgi on vaene see, kelle ekvivalentnetosissetulek on alla 60% riigi elanike mediaanekvivalentnetosissetulekust. 2015. aastal oli aasta mediaanekvivalentnetosissetulek 8589 eurot esimese leibkonnaliikme kohta, millest 60% ehk suhtelise vaesuse piir oli 5153 eurot leibkonnaliikme kohta aastas. 2015. aastal elasid suhtelises vaesuses need, kelle ekvivalentnetosissetulek oli alla 429 euro kuus. Absoluutse vaesuse näitaja kohaselt on vaene see, kelle ekvivalentnetosissetulek on alla absoluutse vaesuse piiri ehk elatusmiinimumi. Absoluutse vaesuse piiri väljendab miinimumvajaduste rahuldamise rahalist maksumust. Absoluutse vaesuse piiri arvutamise alus on leibkondade minimaalsed kulutused praeguste hindade juures. 2015. aastal oli absoluutse vaesuse piir 201 eurot tarbija kohta kuus.

Joonis 1. Suhtelise ja absoluutse vaesuse määr, 2014 ja 2015

Figure 1. At-risk-of-poverty rate and absolute poverty rate, 2014 and 2015

2015. aastal suurennesid elanike sissetulekud ja kuu suhtelise vaesuse piir oli 35 eurot kõrgemal kui aasta varem. Suhtelise vaesuse määr langes aastaga 0,3 protsendipunkti. Kuu absoluutse vaesuse piir oli 2015. aastal 2 eurot madalam ja absoluutse vaesuse määr 2,4 protsendipunkti madalam kui 2014. aastal. Vaesuses elavate inimeste osatähtsus vähenes, sest sissetulekud suurennesid ja sissetuleku ebavõrdsuse tase langes.

Sotsiaalsed siirded (riiklikud laste- ja peretoetused ning pensionid) vähendasid 2015. aastal suhtelise vaesuse määra 18 protsendipunkti võrra – kui enne siirdeid elas suhtelises vaesuses 39,2%, siis pärast siirdeid 21,3% rahvastikust. Sotsiaalsed siirded aitavad leevedada eelkõige vanemaealiste olukorda. 2015. aastal töid siirded suhtelisest vaesusest välja 44% vähemalt 65-aastastest.

2015. aastal langes laste vaesuse määr – laste suhtelise vaesuse määr oli 18,5% ehk poolteist protsendipunkti madalam kui aasta varem ning laste absoluutse vaesuse määr oli 4,6% ehk neli ja pool protsendipunkti madalam kui aasta varem. Lapse heaolu ja tarbimisvõimalused olenevad palju sellest, kui palju on peres raha teenijaid ja kui palju ülalpeetavaid ehk lapsi ja töötuid. Ühe vanemaga ja lasterikastes peredes kasvavate laste vaesusrisk on tunduvalt suurem kui neil, kellel on vähe õdesid-vendi. Samal ajal on laste vaesus vanemaealiste (vähemalt 65-aastased) omast tunduvalt sügavam. Vaesuse sügavust näitab suhtelise vaesuse süvik, mis on suhtelises vaesuses olevate inimeste mediaansissetuleku kaugus suhtelise vaesuse piirist protsentides. Kui alla 18-aastaste suhtelise vaesuse süvik oli 2015. aastal 26,2%, siis vähemalt 65-aastastel 14,2%. Ehkki pensionäre on vaesuses palju (vanaduspensionäride suhtelise vaesuse määr oli 2015. aastal 44,6%), ei ole nende vaesus nii sügav. Keskmine pension on suhtelise vaesuse piirile väga lähedal. Seetõttu võivad töötavate leibkondade väikesed palgatõusud hulganisti pensionäre vaesusesse viia, kuigi nende tegelik olukord ei pruugi eriti muutuda.

Naistest elas 2015. aastal suhtelises vaesuses 23,3% ja meestest 18,9%. Naistel on meestest suurem oht vaesusesse langeda, sest nende palgad on madalamad. Enamikus riikides ongi naised meestest keskmiselt vaesemad. Meeste vaesus on see-eest sügavam. Kui naiste absoluutse vaesuse määr oli 3,4% ja suhtelise vaesuse süvik 17,3%, siis meestel vastavalt 4,6% ja 26,2%.

Täisväärtuslikku ühiskonnaelust osavõtu mõjutab ka tööturul osalemine. Töötamine on olulisemaid sotsiaalset törjutust vältiltida aitavaid tegureid, kuigi alati sellest ei piisa. Sellest aspektist on oluline nende isikute osatähtsus, kes küll soovivad töötada, kuid ei ole pikema aja välitel suutnud tööd leida. Pikaajaliste töötute osatähtsus on aastaga märgatavalts vähenenud – kui 2015. aastal oli vähemalt aasta tööta olnute osatähtsus töötute hulgas 38,3%, siis 2016. aastal 31,6%.

Töötetest, pensionäridest jt mittetöötavatest elas 2015. aastal allpool suhtelise vaesuse piiri 39,4% ja allpool absoluutse vaesuse piiri 5,8%. 2015. aastal oli mittetöötavate inimeste suhtelise

vaesuse määr töötavate inimeste omast üle nelja korra kõrgem. Mittetöötavatest inimestest olid kõige suuremas vaesusriskis töötud, kellest suhtelises vaesuses elas 49,2% ja absoluutses vaesuses 24,1%.

Palgatöötajate suhtelise vaesuse määr oli 2015. aastal 7,5% ja absoluutse vaesuse määr 1,2%. Nende vaesust süvendab väike palk, mis on omakorda seotud madala haridustaseme ja/või osaajatööga. Näiteks kõige kõrgemalt haritud inimeste (vähemalt 16-aastased) suhtelise ja absoluutse vaesuse määr (vastavalt 12,4% ja 2,0%) oli 2015. aastal peaegu kolm korda väiksem kui põhi- või madalama haridusega inimestel (suhtelise ja absoluutse vaesuse määr vastavalt 34,8% ja 5,0%). Vaesusriski suurendab ka ettevõtjana töötamine – 2015. aastal elas suhtelises vaesuses 23,7% ja absoluutses vaesuses 10,6% ettevõtjatest.

Võib öelda, et sotsiaalne tõrjutus ja vaesus on ühiskonnas pisut vähnenenud. Samas ei ohusta tõrjutuse risk kõiki inimesi ja ühiskonnarühmi ühel määral. Püsivalt on suuremas vaesuses pigem vanemaealised, mittetöötavad ja madalama haridustasemega inimesed.

SOCIAL EXCLUSION AND POVERTY

Tiiu-Liisa Rummo

This article introduces the possibilities of measuring social exclusion and poverty. A closer look is taken at the trends and expression of poverty in Estonia in 2015 by socio-demographic factors.

Social exclusion is understood as a situation where a person is unable to fully participate in social life due to insufficient education, low income, poverty, material deprivation, unemployment or poor health, and one's access to resources and services is limited. Social exclusion entails negative consequences not only for the excluded individual but for the society and its development as a whole, since the individual's potential contribution to the society diminishes. Personal poverty and non-inclusion or exclusion are caused by the accumulation of many unfavourable factors – a combination of the impact of the external environment and personal characteristics, which form the basis of one's personal ability to cope.

Two of the central concepts of social exclusion are relative and absolute poverty. Traditionally, poverty is measured in relation to income (based on equivalised disposable income). Equivalised disposable income is the total household income divided by the sum of equivalence scales of household members. It is a sum of income from paid employment and self-employment, property income, social transfers, regular inter-household cash transfers and receipts from income tax adjustments, from which regular inter-household cash transfers paid, taxes on property and additional income tax payments have been subtracted. Therefore, the definitions of both relative and absolute poverty are based on equivalised disposable income of household members. Equivalence scales are used in income calculations to account for the different consumption of household members of different ages and for savings from communal consumption (for example, a three-person household has less dwelling expenses per person compared to a one-person household living in a similar dwelling). Therefore, equivalence scales allow a better comparison of households by size and composition. In the European Union Member States, the modified OECD equivalence scales are officially used, according to which a consumption burden of 1 is assigned to the first household member, 0.5 to all the other household members aged 14 and above, and 0.3 to children up to the age of 14. These scales are also used at Statistics Estonia to measure relative poverty. In calculating absolute poverty, OECD traditional equivalence scales (1 : 0.7 : 0.5) are used, which correspond better to Estonian conditions.

In 2015, 21.3% of Estonia's population lived in relative poverty and 3.9% in absolute poverty (Figure 1, p. 54). According to the relative poverty indicator, a person is considered to be poor if his or her equivalised disposable income falls below 60% of the national median equivalised disposable income. In 2015, the annual median equivalised disposable income stood at 8,589 euros per first household member per year, of which the at-risk-of-poverty threshold (i.e. 60%) was 5,153 euros per household member per year. In 2015, people with a monthly equivalised disposable income below 429 euros were considered to live in relative poverty. According to the absolute poverty indicator, a person is considered to be poor if his or her equivalised disposable income falls below the absolute poverty threshold, i.e. the subsistence minimum. The absolute poverty threshold expresses the monetary cost of satisfying minimum needs. The basis for calculating the absolute poverty threshold is the minimum expenditures of households at current prices. In 2015, the absolute poverty threshold was 201 euros per consumer per month.

In 2015, the incomes of the population increased and the monthly at-risk-of-poverty threshold was 35 euros higher than a year earlier. The at-risk-of-poverty rate declined by 0.3 percentage points year over year. The monthly absolute poverty threshold was 2 euros lower and the absolute poverty rate 2.4 percentage points lower than in 2014. The share of people living in poverty decreased, because incomes grew and the level of income inequality fell.

In 2015, social transfers (state child and family allowances and pensions) reduced relative poverty by 18 percentage points: before social transfers 39.2% of the population lived in relative poverty, while after social transfers the share was 21.3%. Social transfers have the greatest impact on the situation of older people. In 2015, social transfers lifted 44% of the population aged 65 and older out of relative poverty.

In 2015, the poverty rate of children decreased. The at-risk-of-poverty rate of children was 18.5%, i.e. one and a half percentage points lower than the year before, and the absolute poverty rate of children was 4.6%, i.e. four and a half percentage points lower than the year before. A child's well-being and consumption possibilities depend primarily on the number of earners and the number of dependents (children and unemployed persons) in the family. Children who live with one parent or in families with many children are at a much higher risk of poverty than children who have few siblings. At the same time, children's poverty is much deeper than it is in the case of older people (aged at least 65). The depth of poverty is measured by the relative median at-risk-of-poverty gap, which is the distance of the median income of people at risk of poverty from the at-risk-of-poverty threshold in percentages. In 2015, the relative median at-risk-of-poverty gap was 26.2% for children aged under 18 and 14.2% for people aged 65 and older. Although there are many pensioners living in relative poverty (the at-risk-of-poverty rate of old-age pensioners was 44.6% in 2015), their poverty is not that deep. The average old-age pension is very close to the at-risk-of-poverty threshold. This means that small increases in the wages of working households can cast a high number of pensioners into poverty while their actual condition need not change much.

In 2015, the at-risk-of-poverty rate was 23.3% for women and 18.9% for men. Compared to men, the risk of falling into poverty is greater for women as their wages are lower. In most countries it is women who are on average poorer than men. Men's poverty, on the other hand, is deeper. For women, the absolute poverty rate was 3.4% and the relative median at-risk-of-poverty gap was 17.3%, whereas for men these indicators stood at 4.6% and 26.2%, respectively.

Full participation in society is also dependent on participation in the labour market. Employment is the most significant factor which helps people to avoid social exclusion, although it is not always sufficient. From this perspective, the share of people wishing to work but unable to find steady employment over a long period of time is an important indicator. The share of the long-term unemployed has decreased significantly year over year – while in 2015 the share of these unemployed people who had been without work for at least a year stood at 38.3%, their share was 31.6% in 2016.

Among the unemployed, retired and other non-working persons, 39.4% lived below the at-risk-of-poverty threshold in 2015 and 5.8% lived below the absolute poverty threshold. In 2015, the at-risk-of-poverty rate of non-working persons was over four times higher than that of working persons. Among non-working persons, the poverty risk was the highest in the case of unemployed persons, with 49.2% of them living in relative poverty and 24.1% in absolute poverty.

In 2015, the at-risk-of poverty rate of salaried employees was 7.5% and the absolute poverty rate was 1.2%. Their poverty is mainly exacerbated by low wages, which are in turn related to a low level of education and/or part-time employment. For example, in the case of people with the highest level of education (aged at least 16), the at-risk-of-poverty and absolute poverty rates (12.4% and 2.0%, respectively) were almost three times lower in 2015 than for people with basic education or lower (the at-risk-of-poverty and absolute poverty rates of 34.8% and 5.0%, respectively). Being an entrepreneur is another factor increasing the risk of poverty. In 2015, 23.7% of entrepreneurs lived in relative poverty and 10.6% in absolute poverty.

It can be said that social exclusion and poverty have decreased a little in the society. However, not all people and groups within the society are equally at risk of exclusion. There is continuously more poverty among older people, non-working people and people with a lower level of education.

TÖÖTURG

Heidy Roosimägi

2016. aasta tööturule suuri muutuseid ei toonud. Kui 2015. aastal tõusis tööealiste hõivemääri võrreldes 2014. aastaga enam kui 2 protsendipunkti, töötuse määr taandus 6,2%-ni ning tööjöös osalemise määr tõusis 1,4 protsendipunkti, siis 2016. aastal tõusis hõivemääri 0,4 ja aktiivsuse määr 1 protsendipunkti võrra. Töötuse määr oli 2016. aastal 6,8%. Siiski on Eestil praeguseks täidetud Euroopa 2020 tööhõivestrategias seatud kolmest eesmärgist kaks: 20–64-aastaste hõivemääär on ületanud 76% piiri ja 45% uest põlvkonnast ehk 30–34-aastastest on omandanud kolmanda taseme hariduse. Haridussüsteemist varakult lahkunute osatähtsus oli 2016. aastal 10,9% (eesmärk 9,5%).

15–74-aastaste tööturul hõivatute arv on alates 2011. aastast olnud kasvutrendis, aga vanusedi on trendid erinevad. Tööhõive määr oli 2016. aastal 65,6%. 2016. aastaga lisandus tööturule ligi 4000 tööealist hõivatut. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni järgi peetakse tööealisteks kõiki 15–74-aastaseid elanikke – siia kuuluvad nii majanduslikult aktiivsed (hõivatud ja töötud) kui ka mitteaktiivsed. 2016. aastal oli tööturul 644 600 hõivatut, kellest 32 400 olid vähemalt 65-aastased. Pensioniealiste hõivatute arv oli ligi kaks ja pool korda suurem kui 20 aastat tagasi. Tööturul hõivatud noori (20–29-aastaseid) oli 2016. aastal Eestis 117 600 ehk 3500 võrra vähem kui 2015. aastal. Siin mängib rolli nii noorte arvu vähenemine (võrreldes 2011. aastaga on 20–29-aastaste arv vähenenud 22 000 inimese võrra) kui ka üldiste ning töökultuuri puudutavate hoiakute muutumine ja kogemuste kogumine ka väljaspool töötorgu, näiteks vabatahtliku tegevuse kaudu.

Tööjöös osalemise määr (hõivatute ja töötute summa suhe tööealisesse rahvastikku) oli 2016. aastal 70,4%. Võrreldes 2015. aastaga tõusis näitaja 1 protsendipunkti. Naised on aga tööturul meestest vähem aktiivsed. 2016. aastal oli 15–74-aastaste naiste tööjöös osalemise määr 66%, mis on 9,1 protsendipunkti madalam kui meestel. Põhjus on naiste madalam hõivemääri. 2016. aastal oli Eestis 20 400 töötut naist vanuses 15–74 ja 26 400 sama vanuse-ruhma töötut meest.

Pikaajaliste töötute arv püsib langustrendis. Alates 2000. aastast on lühiajaliste (alla 6 kuu) ja pikaajaliste (vähemalt 12 kuud) töötute arvu muutus olnud üsna sarnase mustriga. Töötute meeste arv on olnud pikka aega suurem töötute naiste omast. Pikaajaliselt töötute naiste arv vähenes 2016. aastal võrreldes 2015. aastaga 1200 inimese võrra, samal ajal meeste puhul suuri muutusi ei olnud. Pikaajalised töötud on märgatavalts suurema vaesusriskiga, kui võrd pikk ootel olek on oht töötamisharjumusele ning võib töölle kandideerimisel olla määrapas faktor.

Mitteaktiivsete arv on joudnud seni madalaima tasemeni. Aktiivsuse suurenemine tööturul peegeldab mitteaktiivsete arvu vähenemist – 2016. aastal oli tööturult eemal 290 800 tööealist inimest – 41 100 võrra vähem kui 2011. aastal. Majanduslikult mitteaktiivsete arv vähenes võrreldes 2015. aastaga meeste seas 5400 ja naiste hulgas 4400 inimese võrra. 60–74-aastaseid on mitteaktiivsete hulgas 44%, 20–29-aastaseid 15%. Mitteaktiivsete pensioniealiste arv vähenes aastaga 3900 inimese võrra. Selles mängib rolli nii vanemaaliste tervise paranemine kui ka tööturu paindlikumaks muutumine, mis mõjutab mõningal määral ka osalise tööajaga töötavate inimeste arvu muutust. Tunduvalt kiiremini on vähenenud mitteaktiivsete pensioniealiste naiste arv, siin mängib rolli naiste pensioniea jätkjärguline tõus, mis jõudis 2016. aastal meestega samale tasemele.

Demograafilised tegurid mõjutavad mitteaktiivsuse põhjuseid. Hoolitsemisvajaduse (st hoolitseda on vaja laste või teiste pereliikmete eest) tõttu tööturult eemalejääenud inimeste arv vähenes 2016. aastal võrreldes sellele eelnenud aastaga nii meeste kui ka naiste hulgas, ent on viimasel

paaril aastal siiski suurenenud. Hoolitsemisvajaduse tõttu mitteaktiivsete meeste arv on viis korda madalam samal põhjusel tööturult eemalejäänud naiste arvust – 2016. aastal oli hoolitsemisvajaduse tõttu tööturult eemalejäänud mehi 2500 ja naisi 12 500. Ka haiguse või puude tõttu tööturult eemalejäävate inimeste arv vähenes 2016. aastal pisut, püsides siiski suhteliselt suur – 2016. aastal oli tööturult haiguse tõttu eemal 60 000 tööealist ehk ligi 10 000 vörra rohkem kui 2011. aastal. Sel põhjusel oli 2016. aastal tööturult eemal 28 400 meest ja 31 900 naist. Sealjuures on sel põhjusel mitteaktiivsete naiste arv võrreldes 2011. aastaga suurenenud 8400 inimese vörra, meeste puhul on püsinud näitaja samal tasemel (suurenenud viie aastaga 1500 vörra). Ūpingute tõttu eemalejäänud inimeste arv oli 2016. aastal meeste ja naiste hulgas pigem vordne (36 000).

Esimese (põhiharidus) ja kolmenda (kõrgharidus) taseme haridusega inimeste tööturunäitajad erinevad ligikaudu kaks korda. Kolmenda taseme haridusega 15–74-aastaste hõivemäär oli 2016. aastal 78%, esimese taseme haridusega inimestel 36,1%. Teise taseme (kesk- ja kutseharidus) haridusega (sh teise taseme järgne ning kolmenda taseme eelne haridus) tööealistel oli see näitaja 67,9%. Ka töötuse määr oleneb haridustasemest. 2016. aastal oli kolmenda taseme haridusega inimeste töötuse määr enam kui kolm korda madalam võrreldes esimese või madalama taseme haridusega inimestega. 2016. aastal oli kolmenda taseme haridusega 15–74-aastaste meeste tööhõive määr 82,9% ja sama haridustasemega naiste hõivemäär 75%. Sama vanuserühma töötuse määra näitajad olid vastavalt 4% ja 3,7%. Teise taseme haridusega meeste ja naiste seas oli tööhõive määr 2016. aastal vastavalt 73,9% ja 61,3%.

LABOUR MARKET

Heidy Roosimägi

Year 2016 did not bring major changes in the labour market. Whereas in 2015 the employment rate of working-age population rose by over 2 percentage points, the unemployment rate declined to 6.2% and the labour force participation rate increased by 1.4 percentage points, in 2016 the employment rate rose by 0.4 and the activity rate by 1 percentage point. The unemployment rate was 6.8% in 2016. Nevertheless, Estonia has so far reached two targets of the Europe 2020 employment strategy: the employment rate of people aged 20–64 has exceeded 76% and approximately 45% of the new generation, i.e. 30–34-year-olds, have completed tertiary level education. The share of early leavers from the education system in 2016 was 10.9% (target 9.5%).

The number of employed persons aged 15–74 has shown a growth trend since 2011, but the trends differ by age group. The employment rate in 2016 was 65.6%. In 2016, approximately 4,000 additional employed people of working-age entered the labour market. According to the International Labour Organisation, working-age population is all 15–74-year-old persons, including economically active (employed and unemployed persons) as well as economically inactive persons. In 2016, there were 644,600 employed persons in the labour market, including 32,400 persons at least 65 years old. The number of employed persons of retirement age was approximately two and a half times more than 20 years ago. There were 117,600 employed young people (20–29-year-olds) in 2016, which is 3,500 fewer persons than in 2015. The reasons for this are both a decline in the number of young people (compared to 2011, the number of 20–29-year-olds has decreased by 22,000) and a change in general and work-related attitudes as well as gaining experience also outside the labour market, for example, by volunteering.

The labour force participation rate (the ratio of the sum of employed and unemployed persons to the total working-age population) was 70.4% in 2016. Compared to 2015, the indicator increased by 1 percentage point. However, women are less active in the labour market than men. In 2016, the labour force participation rate of females aged 15–74 was 66%, which is 9.1 percentage points lower than the rate for males. The reason for this is lower female employment rate. In 2016, there were 20,400 unemployed women aged 15–74 in Estonia and 26,400 unemployed men of the same age group.

The number of the long-term unemployed continues to decline. Since 2000, the change in the number of short-term (less than 6 months) and long-term (more than 12 months) unemployed persons has followed a similar pattern. The number of unemployed males has been higher than the number of unemployed females for a long period. The number of the long-term unemployed among females declined in 2016 by 1,200 persons compared to 2015, while there were no significant changes in the same number for males. The long-term unemployed are at a considerably higher risk of poverty, as a long waiting period poses a threat to working habits and can be the decisive factor in hiring.

The number of economically inactive persons has reached an all-time low. The increase in labour market activity reflects a decrease in the number of economically inactive persons – in 2016, the number of working-age persons who were outside the labour market was 290,800, which is 41,100 fewer persons than in 2011. Compared to 2015, the number of economically inactive persons declined among men by 5,400 and among women by 4,400. Among the economically inactive population, 44% belong to the age group 60–74 and 15% to the age group 20–29. In a year, the number of economically inactive persons of retirement age decreased by 3,900 persons. The contributing factors here are improvement in the health of older people as well as the labour market becoming more flexible, which also somewhat affects the change in

the number of persons working part-time. The number of economically inactive females of retirement age has decreased considerably faster. The gradual rise in female retirement age plays a role here, reaching in 2016 the retirement age for males.

Demographic factors affect the reasons for inactivity. The number of persons outside the labour market due to having to provide care (i.e. it is necessary to take care of children or other family members) decreased in 2016 compared to 2015 among both males and females, but has nevertheless increased in the last few years. The number of economically inactive men for the reason of providing care is five times lower than the number of women who are outside the labour market for the same reason – in 2016, there were 2,500 males outside the labour market due to providing care and 12,500 females. Also, the number of persons outside the labour market because of an illness or disability decreased slightly in 2016, but still remained relatively high – in 2016, there were 60,000 working-age persons outside the labour market due to illness, i.e. around 10,000 persons more than in 2011. For this reason, 28,400 males and 31,900 females did not participate in the labour market in 2016. The number of such economically inactive females has increased by 8,400 persons compared to 2011, however, in the case of males, this number has remained at the same level (increased by 1,500 persons in five years). The number of persons outside the labour market in 2016 due to ongoing studies was close to equal for men and women (36,000).

The labour market indicators of persons with below upper secondary education (basic education) and of those with tertiary education (higher education) differ almost two-fold. The employment rate of persons with tertiary education was 78% in 2016, whereas the rate was 36.1% in the case of 15–74-year-olds with education below upper secondary level. The employment rate of persons with upper secondary education (secondary and vocational education), incl. post-secondary non-tertiary education, was 67.9%. Unemployment rate is also dependent on the level of education. In 2016, the unemployment rate of persons with tertiary level education was more than three times lower than that of persons with education below upper secondary level or lower. The employment rate of males aged 15–74 with tertiary education stood at 82.9% in 2016 and the employment rate of females with the same level of education at 75%. The unemployment rates of the same age group were 4% in the case of males and 3.7% in the case of females. Among men and women with upper secondary education the unemployment rates in 2016 were 73.9% and 61.3%, respectively.

BRUTOKUUPALK JA VABAD AMETIKOHAD

Kai Maasoo

Eesti keskmise brutokuupalk tõusis kiiresti kuni 2008. aastani. Majandussurutis tõi 2009. aastal kaasa brutokuupalga languse. Praeguseks on brutokuupalk tõusnud alates 2011. aastast ja keskmise brutokuupalga aastakasv on jäänud 5,7–7,6% piiresse. Vabade ametikohtade arv vähenes 2009. aastal majandussurutise tagajärjel ligi 3 korda ning on suurenenud aeglaselt alates 2010. aastast. Nii vabade ametikohtade arv kui ka brutokuupalga aastakasv oli 2016. aastal viimase 6 aasta suurim – 2016. aastal tõusis brutokuupalk võrreldes eelnenud aastaga 7,6% ja vabade ametikohtade arv jõudis III kvartalis 11 000 püirini.

Pärast Euroopa Liiduga liitumist (2004. aastal) suurenes Eesti keskmine brutokuupalk kiiresti kuni 2008. aastani. Brutokuupalk suurenes nende aastate jooksul 77% – 466 eurost 825 euroni. 2009. aastal tõi majandussurutis kaasa brutokuupalga 5%-lise vähenemise. Kui 2010. aastal jäi brutokuupalk suhteliselt samale tasemele 2009. aastaga, siis 2011. aastal saavutati uesti 2008. aasta palgatase. Praeguseks on brutokuupalk suurenud kuuendat aastat järjest. Kui 2014. ja 2015. aastal oli brutokuupalga aastakasv 6% piires, siis 2016. aastal kasv veidi kiirenes.

2016. aastal oli keskmise brutokuupalk 1146 eurot, suurenedes 2015. aastaga võrreldes 7,6%. Keskmise brutokuupalk tõusis 2016. aastal kiiremini I kvartalis (8,1%), aasta lõpus brutokuupalga aastakasv veidi aeglustus, olles IV kvartalis aasta aeglaseim (6,9%).

Keskmise brutokuupalk oli 2016. aastal endiselt suurim info ja side tegevusalal ning finants- ja kindlustustegevuses, vastavalt 1900 ja 1856 eurot. Kõige väiksem oli keskmise brutokuupalk endiselt muudes teenindavates tegevustes (nt juuksuri- ja muud iluteenused, organisatsioonide tegevused, arvutite ning tarbeesemete ja kodutarvete parandus), olles info ja side tegevusalal keskmisest brutokuupalgast kolm korda väiksem (617 eurot).

Ebaregulaarsed preemiad ja lisatasud suurenedes 2016. aastal võrreldes 2015. aastaga palgatöötaja kohta 20,4% ning mõjutasid keskmise brutokuupalga aastakasvu 0,4 protsendipunkti võrra. Ebaregulaarseid preemiaid ja lisatasusid arvestamata suurenes keskmise brutokuupalk 2016. aastal 7,2%.

2016. aastal reaalpalga tõus jätkus. Reaalpalk, milles on arvesse võetud tarbijahinnaindeksi muutuse mõju ja mis näitab palga ostujõudu, suurenud eelnenud aastaga võrreldes peaaegu sama palju kui keskmise brutokuupalk – 7,5%. Reaalpalk on suurenenud alates 2011. aastast.

Palgad suurenedes 2016. aastal kõikidel tegevusaladel, v.a mäetööstus, kus brutokuupalk jäi eelnenud aastaga võrreldes suhteliselt samale tasemele. Kõige kiirem oli brutokuupalga aastakasv haldus- ja abitegevuses (16,4%) ning kinnisvaraalases tegevuses (14,3%). Keskmisest kiirem palgakasv oli ka pöllumajanduses, metsamajanduses ja kalapüügis (11,7%), info ja side tegevusalal (10,2%), majutuses ja toitlustuses (9,5%), tervishoius ja sotsiaalhoolekandes (9,0%) ning hariduses (7,7%). Brutokuupalga aastakasv oli kõige aeglasm Kutse-, teadus- ja tehnikaalases tegevuses (3,7%), finants- ja kindlustustegevuses (4,4%), energiatehnikas (4,4%) ning kaubanduse (5,0%) tegevusaladel. Brutokuupalga aastakasv oli kireim Eesti eraõiguslikele isikutele kuuluvates ettevõtetes (8,9%) ja kõige aeglasm riigile kuuluvates asutustes (5,2%).

Avalikus sektoris oli keskmise brutokuupalk 2016. aastal endiselt veidi suurem kui erasektoris – avalikus 1172 ja erasektoris 1136 eurot. Kui kolmel eelnenud aastal oli keskmise brutokuupalga aastakasv kiirem avalikus sektoris, siis 2016. aastal oli keskmise brutokuupalga kasv kiirem erasektoris – avalikus 6,1% ja erasektoris 8,2%. Avalikku sektorisse kuuluvad peale riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ka nende omanduses olevad äriühingud.

Maakonniti oli 2016. aastal keskmise brutokuupalk endiselt kõrgeim Harju (1271 euro) ja Tartu (1149 eurot) maakonnas ning madalaim Põlva (864 eurot), Saare (880 eurot) ja Jõgeva (884 eurot) maakonnas. Brutokuupalk suurenud kõikides maakondades. Brutokuupalga aastakasv oli kireim Lääne ja Tartu maakonnas ning aeglaseim Hiiu ja Võru maakonnas.

Keskmine täistööajale taandatud töötajate arv vähenes 2016. aastal eelnenedud aastaga võrreldes 1,2% ja see kahanes teist aastat järjest. Täistööajale taandatud töötajate arv vähenes 2016. aastal 2015. aastaga võrreldes kõige rohkem muudes teenindavates tegevustes (20%), mäetööstuses (12%) ja kinnisvaraalases tegevuses (11%). 2016. aasta jooksul suurennes töötajate arv finants- ja kindlustustegevuse (10%), tervishoiu ja sotsiaalhoolekande (5%), kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse (5%) ning info ja side (4%) valdkonnas. Aasta keskmene täistööajale taandatud töötajate arv vähenes 2016. aastal eelnenedud aastaga võrreldes avalikus sektoris 1,0% ja erasektoris 1,3%.

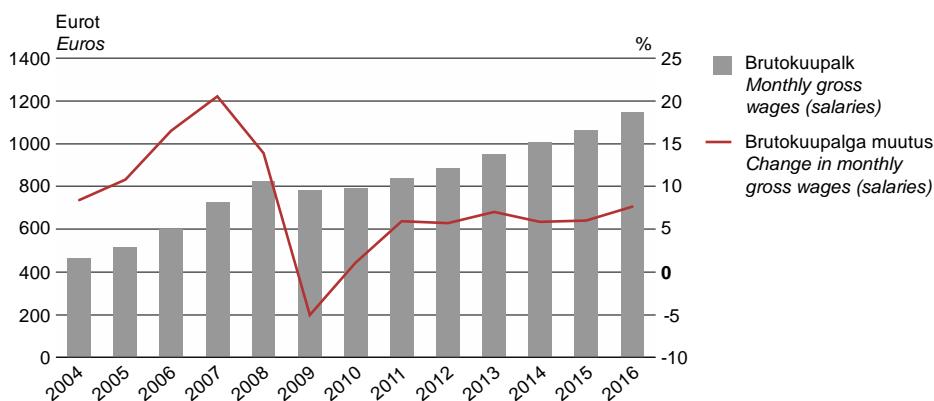
Vabade ametikohtade arv oli 2016. aastal viimase seitsme aasta suurim. Kui Eesti ettevõtetes, asutustes ja organisatsioonides oli 2016. aasta I kvartalis ligi 8300 vaba ametikohta, siis II kvartalis oli ligi 9500 vaba ametikohta. Viimati ületas vabade ametikohtade arv 9000 piiri 2008. aastal. 2016. aasta III kvartalis oli ligi 11 000 vaba ametikohta ning IV kvartalis vähenes vabade ametikohtade arv uuesti 9000-ni. Vabade ametikohtade määr ehk vabade ametikohtade osatähtsus ametikohtade koguarvus oli 2016. aasta I kvartalis 1,5%, II kvartalis 1,7%, III kvartalis 2% ja IV kvartalis 1,7%.

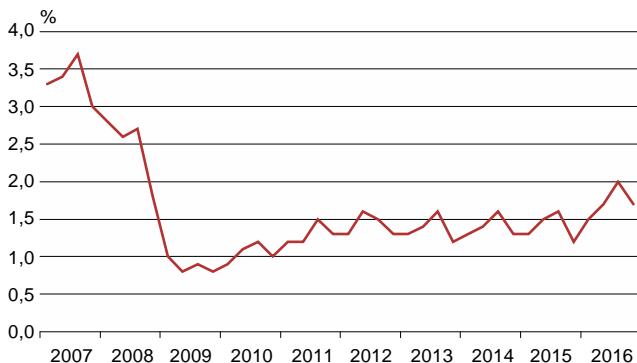
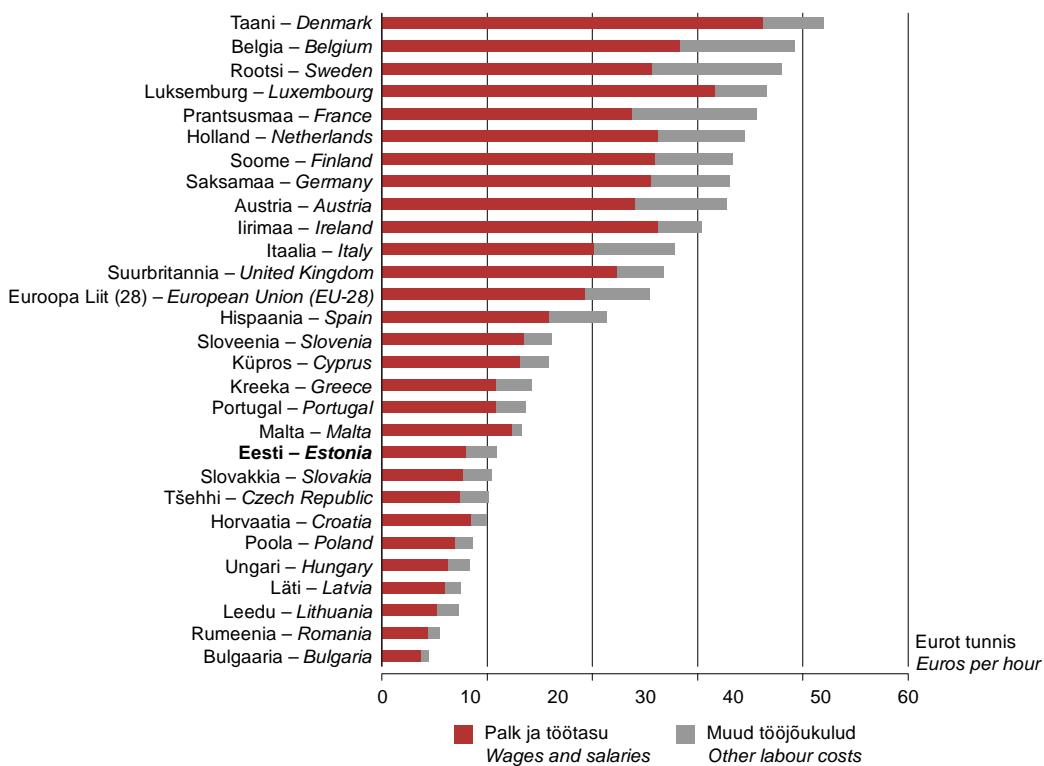
Kõrgeim vabade ametikohtade määr oli 2016. aasta IV kvartalis muudes teenindavates tegevustes (4,0%), majutuses ja toitlustuses (3,7%), info ja side tegevusalal (3,3%) ning haldus- ja abitegevuses (3,0%). Kõige madalam vabade ametikohtade määr oli mäetööstuses (0,4%), ehituses (0,5%) ning põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi tegevusalal (0,7%). Enamik vabu ametikohti oli 2016. aasta IV kvartalis endiselt Harjumaal (72%), sh Tallinnas (63%), järgnes Tartu (8%) ja Ida-Viru maakond (5%). Kolmveerand vabatest ametikohtadest oli erasektoris ja iga neljas vaba ametikohtavalikus sektoris.

Keskmine kuutööjöukulu palgatöötaja kohta suurennes 2016. aastaga 2015. aastaga võrreldes 7,7%. 2016. aastal oli tööandja keskmene tööjöukulu palgatöötaja kohta kuus 1548 eurot. Keskmine kuutööjöukulu töötaja kohta suurennes 2016. aastal kõikidel tegevusaladel. Tööjöukulu hõlmab peale brutopalga ka tööandja sotsiaalmakseid, -hüvitisi ja -toetusi palgatöötajatele.

Tööjöukulud tunnis erinevad Euroopa Liidu riikides märkimisväärselt. 2016. aastal olid Eurostati andmete järgi tööjöukulud tunnis kõige suuremad Taanis (42 eurot), Belgias (39,2 eurot) ja Rootsis (38 eurot) ning väiksemad Bulgaarias (4,4 eurot) ja Rumeenias (5,5 eurot). Eestis oli tööjöukulu tunnis 10,9, Lätis 7,5 ja Leedus 7,3 eurot. Tööjöukulud tunnis kasvasid 2016. aastal eelnenedud aastaga võrreldes Eestis 5,8%, Lätis 5,6% ja Leedus 7,4%. Kuigi Eurostat saab andmed liikmesriikide statistikaametitel, siis jätab ta oma avaldatud tööjöukuludest välja alla 10 töötajaga ettevõtete ja asutuste näitajad, samuti põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi ning avaliku halduse ja riigikaitse tegevusalala palgatöötajate tööjöukulud.

Joonis 1. Brutokuupalk ja selle muutus võrreldes eelnenedud aastaga, 2004–2016
Figure 1. Monthly gross wages and salaries and change over previous year, 2004–2016

Joonis 2. Vabade ametikohtade määr, I kvartal 2007 – IV kvartal 2016*Figure 2. Rate of job vacancies, 1st quarter 2007 – 4th quarter 2016***Joonis 3. Tööjõukulud tunnis Euroopa Liidus, 2016^a***Figure 3. Labour costs per hour in the European Union, 2016^a*

^a Eurostatil avaldatud andmetes ei ole arvestatud alla 10 töötajaga ettevõtteid ja asutusi, samuti põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi ning avaliku halduse ja riigikaitse tegevusalasid.

^a In the data published by Eurostat, enterprises and institutions with fewer than 10 employees as well as the economic activities of agriculture, forestry and fishing, and public administration and defence have not been taken into account.

Allikas/Source: Eurostat

MONTHLY GROSS WAGES AND JOB VACANCIES

Kai Maasoo

The average monthly gross wages and salaries increased steadily in Estonia until 2008. In 2009, the economic downturn led to a decrease in the gross monthly wages and salaries. The gross monthly wages and salaries have now been rising since 2011 and the year-over-year growth has been in the range of 5.7–7.6%. As a result of the economic crisis, the number of job vacancies decreased by almost three-fold in 2009 and has been increasing gradually since 2010. The number of job vacancies as well as the year-over-year growth of the gross monthly wages and salaries in 2016 was the greatest of the last six years – in 2016, the monthly gross wages and salaries rose 7.6% compared to the previous year and the number of job vacancies reached 11,000 in the 3rd quarter.

After joining the European Union (in 2004), the average monthly gross wages and salaries increased steadily in Estonia until 2008 (Figure 1, p. 63). During these years, the monthly gross wages and salaries rose by 77% – from 466 euros to 825 euros. In 2009, the economic downturn led to a decrease of 5% in the gross monthly wages and salaries. Whereas in 2010 the monthly gross wages and salaries remained at about the same level as in 2009, the wage level of 2008 was surpassed again in 2011. The gross monthly wages and salaries have now been rising for six years straight. While in 2014 and 2015 the year-over-year growth of gross wages and salaries was around 6%, in 2016 the growth picked up slightly.

In 2016, the average monthly gross wages and salaries were 1,146 euros – an increase of 7.6% compared to 2015. The average monthly gross wages and salaries rose fastest in the 1st quarter (8.1%) of 2016, while at the end of the year the year-over-year growth decreased slightly, with the slowest growth of the year recorded in the 4th quarter (6.9%).

In 2016, the average monthly gross wages and salaries continued to be highest in information and communication (1,900 euros) and financial and insurance activities (1,856 euros). The average monthly gross wages and salaries remained the lowest in other service activities (e.g. hairdressing and other beauty treatment, activities of membership organisations, repair of computers and personal and household goods). Compared to information and communication, they were three times lower (617 euros).

In 2016 compared to 2015, irregular bonuses and premiums increased 20.4% per employee, affecting the year-over-year growth of the average monthly gross wages and salaries by 0.4% percentage points. The average monthly gross wages and salaries without irregular bonuses and premiums increased 7.2%.

In 2016, the rise in real wages continued. Real wages, which take into account the influence of the change in the consumer price index and which show purchasing power, increased compared to 2015 by almost as much as the average monthly gross wages and salaries – 7.5%. Real wages have been increasing since 2011.

Wages and salaries increased in 2016 in all economic activities, except for mining and quarrying where the monthly gross wages and salaries remained at about the same level as the previous year. The year-over-year growth in monthly gross wages and salaries was highest in administrative and support service activities (16.4%) and real estate activities (14.3%). Above-average growth of wages and salaries was also recorded in agriculture, forestry and fishing (11.7%), information and communication (10.2%), accommodation and food service activities (9.5%), human health and social work activities (9.0%) and in education (7.7%). The annual growth of monthly gross wages and salaries was slowest in professional, scientific and technical activities (3.7%), financial and insurance activities (4.4%), the energy sector (4.4%)

and trade (5.0%). The year-over-year growth of monthly gross wages and salaries was fastest in the Estonian private sector (8.9%) and slowest in state institutions (5.2%).

In 2016, the average monthly gross wages and salaries in the public sector were still slightly higher than in the private sector – 1,172 euros in the public sector and 1,136 euros in the private sector. While in the previous three years, the annual growth of the average monthly gross wages and salaries was faster in the public sector, in 2016 the average gross monthly wages rose faster in the private sector – the growth was 6.1% in the public sector and 8.2% in the private sector. The public sector includes, in addition to state and local government institutions, also companies in their ownership.

In 2016, by county, the average monthly gross wages and salaries continued to be highest in Harju (1,271 euros) and Tartu (1,149 euros) counties and lowest in Põlva (864 euros), Saare (880 euros) and Jõgeva (884 euros) counties. The average monthly gross wages and salaries increased in all counties. The year-over-year growth in monthly gross wages and salaries was fastest in Lääne and Tartu counties and slowest in Hiiu and Võru counties.

In 2016, the average number of employees in full-time equivalent units decreased 1.2% compared to the previous year, representing a second year of decline. The number of full-time equivalent employees decreased the most in 2016 compared to 2015 in other service activities (20%), mining and quarrying (12%) and real estate activities (11%). The economic activities that saw an increase in the number of full-time equivalent employees in 2016 include financial and insurance activities (10%), human health and social work activities (5%), professional, scientific and technical activities (5%) and information and communication (4%). In 2016, compared to 2015, the average annual number of full-time equivalent employees decreased 1.0% in the public sector and 1.3% in the private sector.

The number of job vacancies in 2016 was the highest of the last seven years. Whereas in the 1st quarter of 2016, there were around 8,300 vacant posts in Estonian enterprises, institutions and organisations, in the 2nd quarter, they numbered approximately 9,500. The last time the number of vacant posts exceeded 9,000 was in 2008. In the 3rd quarter of 2016, there were approximately 11,000 vacant posts and in the 4th quarter the number went back down to 9,000. The rate of job vacancies, i.e. the share of vacant posts in the total number of posts, was 1.5% in the 1st quarter, 1.7% in the 2nd quarter, 2% in the 3rd quarter and 1.7% in the 4th quarter (Figure 2, p. 64).

In the 4th quarter, the rate of job vacancies was highest in other service activities (4.0%), accommodation and food service activities (3.7%), information and communication (3.3%) and administrative and support service activities (3.0%). The rate of job vacancies was lowest in mining and quarrying (0.4%), construction (0.5%) and agriculture, forestry and fishing (0.7%). Most of the vacant posts in the 4th quarter of 2016 were still located in Harju county (72%), including Tallinn (63%), followed by Tartu county (8%) and Ida-Viru county (5%). Three quarters of the vacant posts were in the private sector and every fourth vacant post was in the public sector.

In 2016, the average monthly labour costs per employee increased 7.7% year over year. In 2016, the employer's average labour costs in a month per employee were 1,548 euros. The average monthly labour costs per employee increased in all economic activities in 2016. Labour costs include besides gross wages and salaries also employer's social contributions and employer's imputed social contributions to employees.

Hourly labour costs vary significantly in the European Union Member States. According to the data published by Eurostat, in 2016, the hourly labour costs were the highest in Denmark (42 euros), Belgium (39.2 euros) and Sweden (38 euros) and the lowest in Bulgaria (4.4 euros) and Romania (5.5 euros) (Figure 3, p. 64). In Estonia, the hourly labour costs were 10.9 euros, in Latvia 7.5 euros, and in Lithuania 7.3 euros. In 2016 compared to the previous year, the hourly labour costs increased 5.8% in Estonia, 5.6% in Latvia and 7.4% in Lithuania. Although Eurostat receives the data from the statistical offices of the Member States, it excludes from its published labour costs the indicators of enterprises and institutions with fewer than 10 employees as well as the labour costs of salaried employees in the economic activities of agriculture, forestry and fishing, and public administration and defence.

HINNAD

Eveli Šokman

2016. aastal tõusis hinnaindeksitest enim eluaseme hinnaindeks. Selle indeksi tõus on aga raugenud ja oli viimase kuue aasta väikseim – 2016. aastal 2015. aasta keskmisega võrreldes 4,7%. Enim kallinesid 2016. aastal majade hinnad (5,4%). Korterite hinnatõus oli 4,5%. Ehitushinnaindeks langes 2016. aastal eelmise aasta keskmisega võrreldes 0,8%. Sealhulgas kallines tööjoud (1,2%) ning odavnes ehitusmasinate kasutamine (-1,1%) ja ehitusmaterjalide hind (-1,8%). Remondi- ja rekonstrueerimistööde hinnaindeks langes 0,9%.

Kui 2013. aastal langes ainult eksporti- ja impordihinnaindeks, siis 2014. aastal lisandus neile tööstustoodangu tootjahinnaindeks ja tarbijahinnaindeks ning need langesid edasi ka 2015. aastal. 2016. aastal jätkus kolme eespoolnimetatu langus, kuid tarbijahinnaindeks tõusis veidi. Seni tõsuteel olnud ehitushinnaindeks ning remondi- ja rekonstrueerimistööde hinnaindeks aga langesid 2016. aastal.

Tööstustoodangu tootjahinnaindeks langes 2016. aastal varasema aastaga võrreldes 0,7%. Seejuures oli hinnalangus suurim määetõstuses (-7,7%) ning elektri ja soojusenergia tootmises (-4,6%). Hinnad odavnesid töötlevas tööstuses (-0,1%) ja kallinesid veemajandussektoris (3,4%). Toiduainetõstuses, mis on üks Eesti kaalukamaid tööstusi, odavnesid hinnad 1,5%. Impordihinnaindeks langes 2015. aastaga võrreldes 2,3%, sealhulgas odavnesid naftasaaduste hinnad 16,2%. Eksportihinnaindeksi muutus oli eelmise aasta keskmisega võrreldes -0,5%.

Tarbijahinnaindeks tõusis 2016. aastal 2015. aasta keskmisega võrreldes 0,1%. Tarbijahinnaindeksi aastamuutust möjutas enim alkohoolsete jookide 6,7% ja tubakatoodete 5,5% kallinemine. Aastamuutusele avaldasid suurt mõju veel elektroonika ja soojusenergia ja küte, kus soojusenergia odavnes 9,1% ja torugaas 20,1%, kodudesse jõudnud elektroonika kallines 2%. Mootorikütus oli aasta keskmisi võrreldes 4% odavam kui 2015. aastal. Toidukaupadest kallines 2016. aastal 2015. aasta keskmisega võrreldes enim töödeldud puuvili ja suhkur (21%) ning odavnes väherasvane piim (-10%) ja värske köögivil (−7%).

2012. aasta keskmisega võrreldes tõusid 2016. aastal eluaseme hinnaindeks (40,8%), ehitushinnaindeks (5,5%), remondi ja rekonstrueerimistööde hinnaindeks (5,8%) ja tarbijahinnaindeks (2,3%). Vaadeldud ajavahemikul langesid impordihinnaindeks (-9,5%), eksportihinnaindeks (-7,9%) ja tööstustoodangu tootjahinnaindeks (-0,3%).

Tarbijahindade harmoneeritud indeksi järgi oli Euroopa Liidu (EL) 28 riigi 2016. aasta keskmise hinnamuutus 0,3%. Kõige suurem hinnatõus oli Belgias (1,8%), järgnesid Rootsi (1,1%), Austria (1,0%) ja Malta (0,9%). Hinnaindeks langes 10 liikmesriigil, sealhulgas enim Bulgaaria (-1,3%), Küprosel (-1,2%) ja Rumeenial (-1,1%).

Toiduhinnad tõusid EL-is 2016. aastal keskmiselt 0,3%. Enim kallines toit Belgias (1,9%), Malta (1,8%) ja Luksemburgis (1,5%). Toidu hind odavnes mõödunud aastal enim Slovakkias (-2,9%), Rumeenias ja Suurbritannias (mõlemas -2,4%). Keskmisest enam kallines hind kalal ja kalatoodetel (2,9%) ning puuviljadest (2,0%). Seejuures odavnesid hinnad piima- (-2,0%) ja lihatoodetel (-0,6%). Kala ja kalatoodete hind kallines enim Soomes (8,0%), Belgias (7,0%) ja Eestis (6,3%) ning odavnes Rumeenias (-3,0%). Kohv, tee ja kakao kallines kõige enam Kreekas (4,6%) ja Malta (3,9%) ning odavnes Rootsis (-5,1%).

Alkohoolsete jookide hind tõusis EL-i riikides keskmiselt 0,2%. Alkohoolsete jookide hind tõusis 2016. aastal enim Belgias (8,4%) ning Eestis (6,4%) ja langes enim Suurbritannias (-3,2%). Tubakatoodete hind tõusis EL-i riikides keskmiselt 2,9%, kuid kõige rohkem Leedus (7,5%) ja Iirimaa (6,7%).

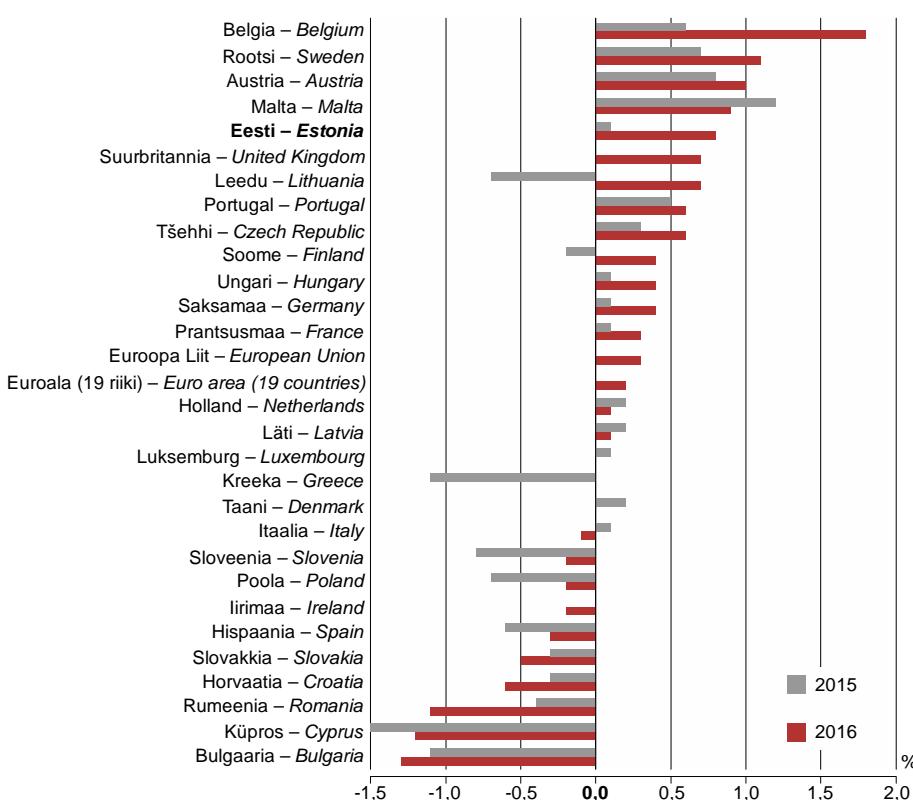
Elekter, gaas, soojusenergia ja küte kokku odavnesid EL-is aastaga keskmiselt 3,6%. Suurim hinnalangus oli Küprosel (-14,7%) ja Hispaanias (-10,5%) ning hinnatõus oli ainult Rootsis (2,5%) ja Belgias (2,2%). Elektroenergia odavnes EL-is 2016. aastal 2015. aastaga võrreldes 0,4%. Eestis kallines elektroenergia hind aastaga 2,0%.

Mootorikütuste hinnad langesid nii 2015. kui ka 2016. aastal kõigis EL-i riikides. Keskmise hinnalanguseks oli 2016. aastal võrreldes 2015. aastaga 5,9% ning enim odavnes mootorikütus Bulgaarias (-11,6%), Leedus (-9,2%) ja Luksemburgis (-8,9%).

Alates 2011. aastast on Eestis rahaühikuna kasutusel euro ja Eesti on kaasatud euroala tarbija-hindade harmoneeritud indeksi arvestusse. 2016. aasta indeksi muutus võrreldes 2015. aastaga oli 0,2%. Aasta varem oli muutus 0,0%.

Joonis 1. Tarbijahindade harmoneeritud indeksi (THHI) aastakeskmise muutus, 2015, 2016

Figure 1. Annual average change in Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs), 2015, 2016

PRICES

Eveli Šokman

In 2016, the biggest increase among price indices occurred in the dwelling price index. However, the rise of the index slowed down and was the smallest of the last six years – 4.7% in 2016 compared to the average of 2015. In 2016, the biggest increase occurred in the prices of houses (5.4%). The prices of apartments increased by 4.5%. The dwelling price index dropped in 2016 compared to the average of the previous year by 0.8%. There was an increase in the cost of labour (1.2%) and a decrease in the cost of using building machines (-1.1%) and of building materials (-1.8%). The repair and reconstruction work price index fell 0.9%.

In 2013, there was a decrease only in the export and import price indices. However, in 2014, the producer price index of industrial output and the consumer price index followed the same trend, which continued also in 2015. In 2016, the decline of the first three continued, while the consumer price index rose slightly. The construction price index and the repair and reconstruction work price index that had previously been on the rise decreased in 2016.

In 2016, the producer price index of industrial output fell 0.7% compared to the previous year. The price decrease was most significant in mining and quarrying (-7.7%) and in energy and heat supply (-4.6%). Prices fell in manufacturing (-0.1%) and rose in water supply (3.4%). A price fall of 1.5% was registered in the manufacture of food products, one of the major industries in Estonia. The import price index fell 2.3% compared to 2015, with the prices of refined petroleum products dropping 16.2%. The change in the export price index was -0.5% compared to the average of the previous year.

The consumer price index rose 0.1% in 2016 compared to the average of 2015. The annual change of the consumer price index was most affected by a 6.7% price increase of alcoholic beverages and 5.5% price increase of tobacco products. Also electricity, heat energy and other fuels had a bigger impact on the index – heat energy became 9.1% cheaper and pipeline gas 20.1% cheaper, while the electricity that arrived at homes became 2% more expensive. When comparing the annual averages, motor fuel was 4% cheaper than in 2015. In 2016 compared to the average of 2015, of food products, the prices of processed fruit and sugar increased the most (21%), while the prices of low fat milk (-10%) and fresh vegetables (-7%) dropped the most.

Compared to the average of 2012, there was an increase in 2016 in the dwelling price index (40.8%), construction price index (5.5%), repair and reconstruction work price index (5.8%) and consumer price index (2.3%). During the reference period, the import price index (-9.5%), export price index (-7.9%) and producer price index of industrial output (-0.3%) fell.

Based on the harmonised index of consumer prices, the average price change in the 28 Member States of the European Union (EU) in 2016 was 0.3%. The price increase was the most substantial in Belgium (1.8%), followed by Sweden (1.1%), Austria (1.0%) and Malta (0.9%). The price index fell in 10 Member States, including the most in Bulgaria (-1.3%), Cyprus (-1.2%) and Romania (-1.1%).

In 2016, food prices rose on average 0.3% in the EU. Food prices increased the most in Belgium (1.9%), Malta (1.8%) and Luxembourg (1.5%). Last year, food prices fell the most in Slovakia (-2.9%), Romania and the United Kingdom (-2.4% in both). The prices of fish and fish products (2.9%) and fruit (2.0%) increased more than average. However, the prices of milk products (-2.0%) and meat products (-0.6%) dropped. The prices of fish and fish products rose the most in Finland (8.0%), Belgium (7.0%) and Estonia (6.3%) and dropped the most in Romania

(-3.0%). The price increase of coffee, tea and cocoa was the biggest in Greece (4.6%) and Malta (3.9%) and the price decrease in Sweden (-5.1%).

The prices of alcoholic beverages increased in EU countries on average by 0.2%. In 2016, the prices of alcoholic beverages rose the most in Belgium (8.4%) and Estonia (6.4%) and decreased the most in the United Kingdom (-3.2%). The prices of tobacco products increased in the EU countries on average 2.9%, the most in Lithuania (7.5%) and Ireland (6.7%).

In total, the prices of electricity, gas, heat energy and other fuels decreased by 3.6% on average in the EU in 2016. Cyprus (-14.7%) and Spain (-10.5%) experienced the biggest fall in prices and a price increase occurred only in Sweden (2.5%) and Belgium (2.2%). Electricity prices decreased 0.4% in the EU in 2016, compared to 2015. The price of electricity rose 2.0% in Estonia, year over year.

The prices of motor fuel dropped in all EU countries in 2015 as well as in 2016. The average price decrease in 2016 compared to 2015 was 5.9% and the biggest price decreases were recorded in Bulgaria (-11.6%), Lithuania (-9.2%) and Luxembourg (-8.9%).

Since 2011, the official currency in Estonia is the euro and Estonia is included in the euro area Monetary Union index of consumer prices (MUICP) calculations. The change in the index in 2016 compared to 2015 was 0.2% (Figure 1, p. 68). In 2015, the change was 0.0%.

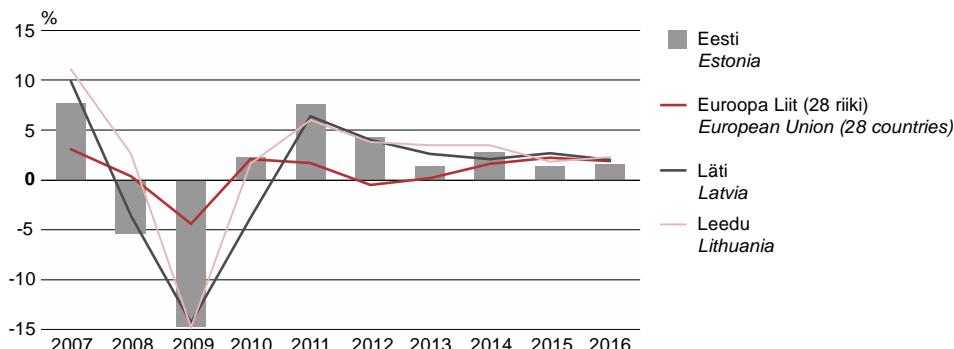
RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMINE

Annika Laarmaa

2016. aasta teises pooles tugevnes Eesti majanduskasv, sisemajanduse koguprodukti suurenemisse panustas enamik tegevusalasid. Samuti suurenes nii sise- kui ka välisnõudlus. Kuigi sisenõudlust pidurdas ikka veel investeeringute langus, püsisisid eratarbimiskulutused suurendanud.

Rahvamajanduse arvepidamist iseloomustavatest näitajatest on tuntuim sisemajanduse koguprodukt (SKP). SKP on mingi perioodi jooksul riigis toodetud kaupade ja teenuste väärthus, millest on maha arvatud nende tootmisel sisendiks kulutatud kaupade ja teenuste väärthus. 2016. aastal oli Eesti SKP jooksevhindades 20,9 miljardit eurot ja kogu aastat iseloomustab SKP aeglane, kuid stabiilne kasv. Eesti majanduse kasvutempo oli alla Euroopa Liidu (EL) keskmise. Nii Leedu kui ka Läti majandus kasvas reipamalt (vastavalt 2,3% ja 2,0%), samas meie lähinaabri Soome majandus kasvas meist aeglasmalt. Eesti SKP suurenedes möödunud aastal hinnamuutuste mõju arvestades 1,6%, EL-i majandus kokku kasvas 1,9%.

Joonis 1. SKP muutus vörreldes eelmise aastaga (aheldamise meetodil), 2007–2016
Figure 1. Change in GDP over previous year (chain-linked), 2007–2016

2016. aastal suurenedes rohkem kui poolte tegevusalade lisandväärtus. Eesti majanduse kasvu vedasid 2016. aasta eri kvartalites nii kaubanduse, info ja side kui ka transpordi tegevusala. Transpordi tegevusala lisandväärtus, mis oli eelnenuud kolmel aastal reaalarvestuses majanduse üks suurimaid pidurdajaid, langes edasi veel ka 2016. aasta I kvartalis, kuid alates II kvartalist panustas SKP kasvu positiivselt.

2016. aastal mõjutas majandust positiivselt enam kui pool tegevusaladest. Kõige rohkem mõjutas majanduse kasvu info ja side tegevusala lisandväärtuse suurenemine, sest tarkvara arendus-teenuste lisandväärtus suurenedes väga palju. Kaubanduse tegevusala lisandväärtuse kasv oli viimase nelja aasta võrdluses suurim ning seda peamiselt jae- ja hulgikaubanduse stabiilse kasvu toel. Kuigi Eesti suurima tegevusala ehk töötleva tööstuse lisandväärtus langes 2016. aasta I kvartalis, suurenedes see siiski aasta kokkuvõttes 0,7%.

Neto-tootemaksud mõjusid majandusele positiivselt. Nii käibe- kui ka aktsiisimakse laekus aina enam, samuti suurenedes ka subsiidiumide väljamaksed.

Töötajate töotlikkus suurenedes. 2016. aastal ületas majanduse kasvukiirus töötatud tundide ja hõivatute arvu oma. Hõivatute arvu suurenedes 0,3% ja töötatud tundide arvu 0,5%, seega suurenedes töötajate töotlikkus hõivatu kohta 1,4% ja tunni kohta 1,2%. Samal ajal vähenedesid EL-is keskmiselt mõlemad näitajad. Koos töötajate töotlikkusega suurenedesid 2016. aastal SKP loomiseks tehtud

töötöökulud. Töötöö ühikukulu näitab, kui suurte töötöökuludega luuakse ühte ühikut SKP-d. Samuti väljendab töötöö ühikukulu SKP loomisel kasutatud töötöökulude ja töötöö tootlikkuse suhet. SKP loomiseks tehtud töötöökulud suurennesid viendat aastat järjest, võrreldes 2015. aastaga suurennes Eestis töötöö ühikukulu 4,1%.

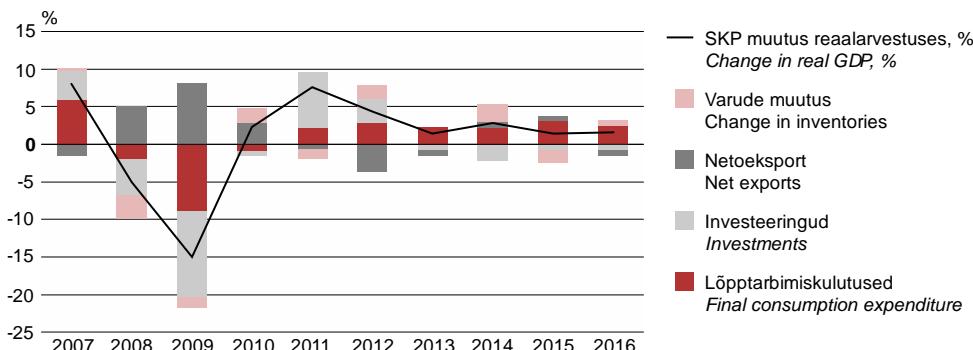
2016. aastal peatus tarbijahindade langus, kuid samal ajal tõusis kogu majanduse hinna muutuseid kajastav SKP deflaator. Deflaator näitab kaupade ja teenuste hindade muutumist mingil ajavahemikul. Rahvamajanduse arvepidamises mõjutab toodangut nii sise- kui ka välislistu toodang, seega sõltub toodangu hinnamuutus nii eksporti- kui ka tootjahinnaindeksist. Tootmise käigus sisendina kasutatavate kaupade ja teenuste hinnamöju eemaldamiseks kasutatakse aga nii tarbija-, tootja- kui ka impordihinnaindeksit. Nii impordi- kui ka eksportihinnaindeks langes 2016. aastal võrreldes aasta varasemaga neljandat aastat järjest (vastavalt 2,3% ja 0,5%). Tarbijahinnaindeks jäi võrreldes 2015. aastaga samale tasemele (kasv aastaga 0,1%), tööstustoodete tootjahinnaindeks langes kolmandat aastat järjest (-0,7%). Hinnaindeksite koosmõju kasvas SKP deflaator 2016. aastal 1,7%.

Eksport ja import suurennesid. Pärast langust 2015. aastal suurennes 2016. aastal kogumajanduse kaupade ja teenuste eksport hinnamöju arvestades 4,0%, kaupade ja teenuste import suurennes reaalarvestuses 5,3%. Kaupade ja teenuste eksporti mõjutas enim elektriseadmete, puidu ning puittoodete ja elektroonikaseadmete väljavedu, importi aga mootorsõidukite, metallide, ravimite ja kemikaalide sisseveo kasv. Ülejäänud kaubagruppide eksporti ja impordi mõju jäi tagasihoidlikuks. Netoeksporti ehk kaupade ja teenuste eksporti ja impordi vahe oli aasta kokkuvõttes positiivne. Netoeksporti osatähtsus SKP-s oli 3,9%, mis on samal tasemel nagu 2015. aastal.

Sisemajanduse nõudlus suurennes 2,7%. Kõige rohkem mõjutas seda kodumajapidamiste tarbimiskulutuste suurenemine. Eratarbimiskulutused suurennesid eelkõige transpordile, toidule ja vabale ajale tehtud kulutuste suurenemise töltu. Samuti kasvasid valitsemissektori ja kasumitaotlusega organisatsioonide lõpptarbimiskulutused. Kapitali kogumahutus vähenes neljandat aastat järjest, langus oli reaalarvestuses 2,8%. Enim mõjutasid seda ettevõtete investeeringute vähenemine hoonetesse ja rajatistes ning valitsemissektori investeeringud masinatesse ja seadmetesse. Sisenõudlus suurennes kiiremini kui SKP ning lõpptarbimiskulutused, kapitali kogumahutus ja varude muutus kokku oli toodetud SKP-st väiksem, moodustades 97,8% SKP-st. Ka EL-is keskmiselt oli 2016. aastal sisemajanduse nõudlus toodetud SKP-st väiksem.

Joonis 2. SKP komponendi panus SKP kasvu tarbimismeetodi järgi, 2007–2016

Figure 2. Contribution of GDP component to GDP growth by expenditure approach, 2007–2016

Kogusäästu osatähtsus kasutatavas kogutulus oli 24,6%. Ehkki näitaja oli suur, oli see siiski väiksem kui eelnenud kuuel aastal. Esialgsetel andmetel oli Eesti kogurahvatulu 20,5 miljardit eurot ja selle osatähtsus SKP-s oli 98,0%, mis on ligikaudu sama suur kui eelmisel aastal. Mitte-residentidele makstud esmased tulud olid 423,8 miljonit eurot suuremad kui mitteresidentidel saadud esmased tulud. Kogurahvatulu kasv on peaaegu sama kui eelmisel aastal ja seetõttu peatus ka kasutatava kogutulu suurenemise aeglustumine. Kasutatava kogutulu ja eratarbimiskulutuste vahe on kogumajanduse kogusääst. 2016. aastal oli kasutatava kogutulu kasv era tarbimiskulutuste omast aeglasem ja seetõttu vähenes kogusääst teist aastat järjest. Kogumajanduse kasutatavasse tulusse annab kõige suurema osa kodumajapidamiste sektor, suurim säast tekib aga ettevõtete sektoris.

Möödunud aastal oli Eesti välismaailma suhtes netolaenuandja. Eesti sisemajanduse investeeringuid rahastatakse peamiselt kogumajanduse säästu ja välismaailmalt saadud kapitalisiiretega. Kui sääst ja välismaailmalt saadud kapitalisiirded on investeeringutest suuremad, on riik netolaenuandja. Kui aga peale säästude ja välismaailmalt saadud kapitalisiirete tuleb välismaailmalt laenata, on riik netolaenuvõtja. Nii nagu varasemal kaheksal aastal oli ka 2016. aastal säästu ja välismaailmalt saadud kapitalisiire (peamiselt EL-i töukefondidest saadud raha) kogusumma kapitali kogumahutusest suurem, seega oli Eesti välismaailma suhtes endiselt netolaenuandja. Võrreldes aasta varasemaga vähenesid 2016. aastal nii kapitali kogumahutus, säästud kui ka välismaailmalt saadud kapitalisiirded. Eesti netolaenuandmine on madalam kui 2015. aastal, moodustades 3,1% kasutatavast kogutulust.

NATIONAL ACCOUNTS

Annika Laarmaa

In the second half of 2016, Estonia's economic growth increased; most economic activities contributed to the growth of the gross domestic product. Both domestic and external demand increased as well. Although domestic demand was still slowed down by the decline in investments, private consumption expenditure remained high.

The best known indicator of national accounts is the gross domestic product (GDP). The GDP is the value of the goods and services produced in a country during a certain period, from which the value of goods and services used as input in their production is subtracted. In 2016, Estonia's GDP at current prices was 20.9 billion euros and the year was characterised by a slow but steady growth of the GDP. The growth rate of Estonia's economy was below the European Union average. The economies of both Lithuania and Latvia grew faster (2.3% and 2.0%, respectively), while the economy of neighbouring Finland grew slower. In Estonia, the real growth of the GDP was 1.6% last year, while the GDP of the European Union as a whole increased 1.9%. (Figure 1, p. 71)

In 2016, value added increased in more than half of economic activities. In different quarters of 2016, the activities of trade, information and communication as well as transportation influenced the growth of the Estonian economy the most. In the last three years, transportation slowed the economy more than other economic activities, and its decline continued in the 1st quarter. However, from the 2nd quarter onwards transportation contributed positively to the GDP growth at real prices.

In 2016, more than half of economic activities influenced the economy positively. The increase in value added in information and communication contributed to GDP growth the most due to strong growth in the value added of software development services. The growth of value added of trade was the highest in the comparison of the last four years mainly due to stable growth in retail and wholesale trade. Although the value added of the largest Estonian activity, manufacturing, decreased in the 1st quarter, the value added increased 0.7% in total in 2016.

Net taxes on products influenced the Estonian economy positively. Both the receipts from the value added tax and excise duties grew. In addition, payments of subsidies increased.

Labour productivity increased. In 2016, the GDP grew faster than the number of hours worked and persons employed. The number of persons employed grew 0.3% and the number of hours worked 0.5%. Therefore, labour productivity per employee increased by 1.4% and labour productivity per hour worked increased by 1.2%. At the same time, the EU average labour productivity estimates decreased. Along with labour productivity, the labour costs needed for GDP production increased in 2016. Unit labour cost shows the labour costs needed to produce one unit of GDP. In addition, unit labour cost indicates the ratio of labour costs to productivity in the production of GDP. The labour costs related to GDP production increased for the fifth year in a row. Unit labour cost grew 4.1% compared to 2015.

In 2016, the fall in consumer prices stopped, but at the same time, there was a rise in the GDP deflator, which indicates price changes in the economy. The deflator shows the changes in the prices of goods and services in a certain time period. In national accounts, output is influenced by the output of both the domestic and the external market. Therefore, the output price changes are related to the export price index and the producer price index. In order to eliminate the price impact of goods and services used as input for production, consumer, producer and import price indices are used. In 2016 compared to the average of 2015, both the import and export price index decreased for the fourth year in a row (2.3 and 0.5%, respectively). The consumer price index remained at the 2015 level (year-over-year growth 0.1%) and

the producer price index of industrial output fell for the third year in a row (-0.7%). Due to the combined effect of price indices the GDP deflator growth was 1.7% in 2016.

Exports and imports increased. After a decline in 2015, the real exports of goods and services rose by 4.0% in 2016 and the real imports of goods and services increased by 5.3%. The exports of goods and services were mainly affected by increased exports of electrical equipment, wood and products of wood, and electronic equipment. The imports of goods and services were affected by the rise in the imports of motor vehicles, base metals, pharmaceutical products and chemicals. The impact of the exports and imports of the remaining commodity groups was modest. Net exports, i.e. the difference between exports and imports of goods and services, were positive in 2016. The share of net exports in the GDP was 3.9%, which was the same level as in 2015.

Domestic demand rose 2.7%, affected mainly by increased household consumption expenditure. The increase in private consumption expenditure was mostly caused by a rise in expenditure on transportation, food and recreation. In addition, the general government and non-profit institutions' final consumption expenditures increased. Real gross fixed capital formation decreased for the fourth year. The 2.8% decrease was mainly due to less investments in buildings and structures by enterprises and in equipment and machinery by the government sector. Domestic demand grew faster than the GDP and total final consumption expenditures; gross fixed capital formation and changes in inventories combined were smaller than the GDP by output method, totalling 97.8% of the GDP. In 2016, also in the EU as a whole, domestic demand was smaller than the GDP by output method. (Figure 2, p. 72)

The share of gross saving in disposable income was 24.6%. Although the share was big, it was still smaller than in the previous six years. According to preliminary estimates, Estonia's gross national income (GNI) was 20.5 billion euros in 2016 and its share in the GDP was approximately the same as the previous year (98.0%). Primary income payable to the rest of the world was 423.8 million euros bigger than the primary income receivable from the rest of the world. The growth of the GNI is almost the same as in the previous year and, therefore, the slowing down of the growth of gross disposable income stopped as well. Gross national saving is the difference between gross disposable income and private consumption expenditure. In 2016, the growth of gross disposable income was slower than the growth of private consumption expenditure. Thus, gross national saving decreased for the second year in a row. The household sector contributes the most to the gross disposable income, the largest gross saving is generated in the enterprise sector.

In the previous year, Estonia was a net lender to the rest of the world. The main sources of financing for domestic investments in Estonia are gross national saving and capital transfers receivable from the rest of the world. If savings and capital transfers receivable are bigger than domestic investments, the country is a net lender. If the country has to borrow from the rest of the world in addition to savings and capital transfers receivable from the rest of the world, the country is a net borrower. Similarly to the previous eight years, in 2016, the total of savings and capital transfers from the rest of the world (mainly from the EU Structural Funds) was bigger than gross capital formation. Therefore, Estonia was still a net lender in relation to the rest of the world. In 2016 compared to the previous year, gross capital formation, savings and capital transfers receivable decreased. In Estonia, net lending is lower than in 2015, amounting to 3.1% of gross disposable income.

VALITSEMISSSEKTORI RAHANDUS

Agnes Naarits

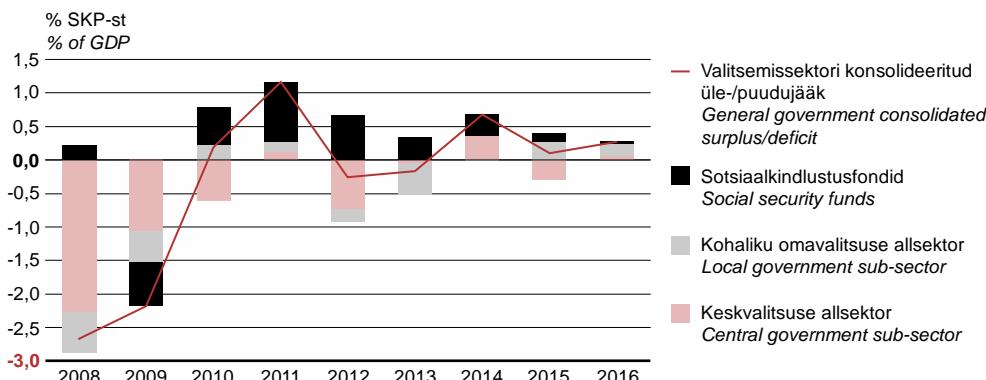
Eesti riigi rahandusseis on endiselt heal tasemel: valitsemissektori koondeelarve on plussis, riigivõlg väheneb ning tulude maht suureneb aasta-aastalt. Euroopa Liidu riikide seas on Eesti oma tasakaalus eelarvepoliitikaga kindlalt esirinnas. Artiklis antakse ülevaade valitsemissektori rahandusstatistika olulisemate näitajate muutustest 2016. aastal.

Valitsemissektori rahandusstatistikat koostakse kooskõlas Euroopa rahvamajanduse arvepidamise süsteemi (ESA2010) metodikaga, mille järgi jaotatakse Eestis valitsemissektor kolmeks allsektoriks:

- keskvalitsuse sektor, kuhu kuuluvad riigieelarvelised asutused ja valitsuse loodud eelarvevälijased fondid, sihtasutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud, samuti riigile kuuluvad ettevõtted, mis ei tegele turutootmisega;
- kohalike omavalitsuste sektor, mis hõlmab linna- ja vallavalitsuse asutusi koos allasutustega ning kohalike omavalitsuste loodud sihtasutusi ja ettevõtteid, mis ei tegele turutootmisega;
- sotsiaalkindlustusfondide sektor, kuhu kuuluvad Eesti Haigekassa ja Eesti Töötukassa.

Olulisemad rahandusstatistika näitajad, mida eurooplased pärast viimast finantskriisi väga tähtsaks peavad, on Euroopa ühenduste aluslepingu ehk nn Maastrichti lepinguga Euroopa Liidu riikidele eelarvedistsipliini järgimiseks sätestatud ülemäärase eelarvepuudujäägi ja võlataseme näitajad. Eesti valitsemissektori eelarve ülejääk oli 2016. aastal esialgsetel andmetel 0,3% sisemajanduse koguproduktist. Maastrichti defitsiidikriteeriumi arvestuses ületasid 2016. aasta lõpus valitsemissektori koondeelarve tulud kulusid 56,7 miljoni euroga ja positiivselt lõpetasid aasta kõik allsektorid. Keskvalitsuse allsektori tulude ülejääk oli 13,8 miljonit eurot ja kohalike omavalitsuste koondeelarve oli ülejäägis 35,8 miljoni euroga. Sotsiaalkindlustusfondide sektori eelarveülejääk vähenes 7,1 miljoni euroni, seega oli näitaja viiendat aastat kahanemistrendis. Maastrichti lepingu järgi ei tohi EL-i riigi valitsemissektori eelarvepuudujääk ületada 3% SKP-st,

Joonis 1. Valitsemissektori eelarve üle-/puudujääk allsektori järgi, 2008–2016
Figure 1. Surplus/deficit of the general government budget by sub-sector, 2008–2016

2016. aastal jätkus valitsemissektori konsolideeritud eelarve mahu suurenemine: kogutulud suurenedesid 3,8% ja -kulud 3,4%. Maksutulusid saadi 7,2 miljardit eurot. 2015. aastal 8% vähenenud omanditulud kahanesid veelgi: 2016. aastal laekus intressesse ja muid omanditulusid ligi veerandi võrra vähem. Samas vähenedesid ka intressikulud 17,7% võrra. Sotsiaaltoetus maksti välja 6,9% rohkem kui eelnenud aastal. Valitsemissektori töötöökulud suurenedesid aastaga 5,9%.

Valitsemissektori konsolideeritud vält (nn Maastrichti vält, mille lubatud piirväärtus on 60% SKP-st) oli 2016. aasta lõpuks ligi 2 miljardit eurot ehk 9,5% SKP-st. Aastaga vähenes vältatase 3%. Võlga vähendasid nii kohalikud omavalitsused kui ka keskvalitsus. Keskvalitsuse koguvält oli 2016. aasta lõpu seisuga 2,2 miljardit eurot, millest 822 miljonit eurot olid kohustused teiste all-sektorite vastu. Kohalike omavalitsuste vält kokku oli 0,7 miljardit eurot. Sotsiaalkindlustusfondid valitsemissektori vältiga ei panustanud.

Keskvalitsuse laenudega seotud kohustused vähenedesid 3% ja keskvalitsusse kaasatud avalik-õiguslike ja sihtasutuste välja antud pikaajaliste völakirjade maht vähenes 7%. Välisvõla osatähtsus keskvalitsuse völakohustustes oli 52%.

Kohalike omavalitsuste üldine vältatase vähenes 2015. aastaga vörreldes 3%. Pikaajaliste völakirjade maht vähenes aastaga 2% ja laenudega seotud kohustused vähenedesid 3% vörra. Välimaist päritolu krediidiandjatelt saadud laenud moodustasid 21% kohalike omavalitsuste võlast.

Valitsemissectorile tuludena tekkepöhisest arvestatud maksudest ja sotsiaalmaksetest saadud kogutulu suurenedes 2016. aastal eelnenud aastaga vörreldes 6%. Kolmandik neist olid sotsiaalmaksed, mille summa suurenedes aastaga 6%. Kokku kogunes pensioni-, ravi- ja töötuskindlustusmakseid 2,5 miljardit eurot. Tootmis- ja impordimakse laekus 8,3% enam kui aasta varem. Neist kõige suurema osatähtsusega maksu ehk käibemaksu laekus 5,4% rohkem. Tulumaksust sai riik 1,6 miljardit eurot nagu ka 2015. aastal. Üksikisiku tulumaksutulu suurenedes 6,4%, kuid ettevõtte tulumaksu laekus aasta vördluses 13% vähem.

2016. aastal hoogustus aktsiisimaksude laekumine. Valitsemissektori tuludesse kanti aasta varasemaga vörreldes 14,5% rohkem aktsiisimakse, kusjuures alkoholiaktiisi laekumine suurenedes 23%. Kokku laekus riigile aktsiisidest 1 miljard eurot. Eesti maksukoormus suurenedes veidi: 2016. aastal oli see 34,7% ja 2015. aastal 33,7% SKP-st.

2016. aastal vähenes valitsemissektori koondeelarve puudujääk ja ka vält nii euroalas kui ka EL-i riikides kokku. Euroalas kukkus puudujääk 2,1%-st 2015. aastal 1,5%-ni 2016. aastal ja EL-28 puhul vastavalt 2,4%-st 1,7%-ni SKP-st. Valitsemissektori vält vähenes euroalas 90,3%-st 89,2%-ni ja EL-28-s 84,9%-st 83,5%-ni SKP-st.

Ülejäägis eelarve oli 10 EL-i riigil: Luksemburgil (1,6%), Malta (1,0%), Rootsil (0,9%), Saksamaal (0,8%), Kreekal (0,7%), Tšehhil (0,6%), Küprosel ja Hollandil (mõlemal 0,4%), Eestil ja Leedul (mõlemal 0,3%). Bulgaarias ja Lätis oli eelarve aasta lõpu seisuga tasakaalus (0%). Väikseima eelarvedefitsiidiiga riigid olid Iirimaa (-0,6%), Horvaatia (-0,8%) ja Taani (-0,9%).

EL-i riikides kokkulepitud piirist (-3% riigi SKP-st) suurema defitsiidiga lõpetas majandusaasta sel korral 4 riiki (aasta varem 7): Hispaania (-4,5%), Prantsusmaa (-3,4%), Rumeenia ja Suurbritannia (kummaski -3,0%).

2016. aasta lõpu seisuga oli valitsemissektori vältatase madalaim endiselt Eestis (9,5% SKP-st), Luksemburgis (20,0%), Bulgaarias (29,5%), Tšehhis (37,2%), Rumeenias (37,6%) ja Taanis (37,8%). EL-i riikides lubatud valitsemissektori vältataseme piiri (60% SKP-st) ületasid 2016. aastal 16 riiki (-1). Suurima völakoormusega olid Kreeka (179,0%), Itaalia (132,6%), Portugal (130,4%), Küpros (107,8%) ja Belgia (105,9%).

GOVERNMENT FINANCE

Agnes Naarits

Estonia's financial position continues to be good: the consolidated budget of the general government is in surplus, the government debt is decreasing and revenues are increasing year by year. With its balanced budget policy Estonia is one of the frontrunners among the European Union countries. This article provides an overview of the changes of the more important indicators of the general government finance statistics in 2016.

The general government finance statistics are compiled in accordance with the methodology of the European System of Accounts (ESA2010). Based on this, the general government sector in Estonia is divided into three sub-sectors:

- the central government sub-sector which includes state budgetary units and the extra-budgetary funds, foundations, public-legal institutions and also non-market producer enterprises founded by the government;
- the local government sub-sector which includes city and rural municipality administrations with their subsidiary units, and the foundations and non-market producer enterprises founded by local governments;
- the social security funds sub-sector which includes the Estonian Health Insurance Fund and the Estonian Unemployment Insurance Fund.

The finance statistics indicators considered very important by Europeans after the last financial crisis are the excessive budget deficit and debt level indicators for the European Union countries laid down in the Treaty on European Union, i.e. the Maastricht Treaty, for the purpose of maintaining budget discipline. According to preliminary data, the Estonian general government surplus in 2016 was 0.3% of the gross domestic product (GDP) (Figure 1, p. 76). In respect of the Maastricht deficit criteria, at the end of 2016, the consolidated budget revenues of the general government exceeded the expenditures by 56.7 million euros, and all the sub-sectors ended the year with a surplus. The surplus of the revenues of the central government sub-sector totalled 13.8 million euros and the consolidated budget of the local government sector was 35.8 million euros in surplus. The budget surplus of social security funds fell to 7.1 million euros, continuing a decline trend for the fifth year. According to the Maastricht Treaty, the general government budget deficit of an EU Member State cannot exceed 3% of the GDP.

In 2016, the size of the general government consolidated budget continued to increase: the total revenue rose by 3.8% and total expenditure by 3.4%. The tax revenue was 7.2 million euros. Property revenues which fell 8% in 2015 decreased even more – in 2016, the receipts of interests and other property revenues amounted to nearly a quarter less. At the same time, interest expenditure also decreased by 17.7%. Social benefits were paid out 6.9% more than the previous year. The labour costs of the general government increased 5.9% year over year.

By the end of 2016, the consolidated debt of the general government (the Maastricht debt, which cannot exceed 60% of the GDP) amounted to approximately 2 billion euros, i.e. 9.5% of the GDP. The debt level decreased 3% year over year. Both the local governments and the central government contributed to the fall in the debt level. At the end of 2016, the debt of the central government totalled 2.2 billion euros, of which 822 million euros were liabilities to other sub-sectors. The total debt of local governments stood at 0.7 billion euros. Social security funds did not contribute to the general government debt.

The loan liabilities of the central government decreased 3% and the volume of long-term securities issued by public-legal institutions and foundations belonging to the central government decreased 7%. The share of foreign debt in the central government's loan liabilities was 52%.

The overall debt level of local governments fell by 3% compared to 2015. The volume of long-term securities decreased by 2% year over year and loan liabilities decreased by 3%. Loan liabilities to foreign creditors accounted for 21% of the debt of local governments.

The total accrual revenue from taxes and social contributions received by the general government increased 6% in 2016 compared to the previous year. A third of these came from social security contributions, the sum of which increased 6% year over year. Contributions to pensions, health insurance and unemployment insurance collected totalled 2.5 billion euros. Receipts from taxes on production and imports increased 8.3% year over year. Receipts from the most important of these – the value added tax – increased 5.4%. The receipts of income taxes amounted to 1.6 billion euros as in 2015. Receipts of the individual income tax grew 6.4%, but corporate income tax was received 13% less year over year.

The receipts of excise duties picked up in 2016. Compared to the previous year, 14.5% more receipts of excise duties were added to the general government revenues, and the receipts of the alcohol excise duty increased 23%. The revenue from excise duties totalled 1 billion euros. The tax burden of Estonia increased slightly – in 2016 it amounted to 34.7% of the GDP and in 2015 it was 33.7%.

In 2016, both the consolidated general government deficit and debt decreased in the euro area as well as in the EU as a whole. In the euro area, the deficit fell from 2.1% in 2015 to 1.5% of the GDP in 2016 and in EU-28 from 2.4% to 1.7% of the GDP. The general government debt decreased in the euro area from 90.3% to 89.2% of the GDP and in EU-28 from 84.9% to 83.5%.

10 EU Member States had a budget surplus: Luxembourg (1.6%), Malta (1.0%), Sweden (0.9%), Germany (0.8%), Greece (0.7%), the Czech Republic (0.6%), Cyprus and the Netherlands (both 0.4%), Estonia and Lithuania (both 0.3%). As at the end of the year, the budget was in balance in Bulgaria and Latvia (0%). The countries with the smallest budget deficit were Ireland (-0.6%), Croatia (-0.8%) and Denmark (-0.9%).

In 2016, 4 Member States (7 in 2015) finished the economic year with a deficit exceeding the limit agreed in the EU (-3% of the GDP). These countries were Spain (-4.5%), France (-3.4%), Romania and the United Kingdom (both -3.0%).

As at the end of 2016, the lowest general government debt levels were still recorded in Estonia (9.5% of the GDP), Luxembourg (20.0%), Bulgaria (29.5%), the Czech Republic (37.2%), Romania (37.6%) and Denmark (37.8%). In 2016, 16 Member States (1 less than in 2015) had a higher government debt level than permitted in the EU (60% of the GDP). The greatest debt burdens were in Greece (179.0%), Italy (132.6%), Portugal (130.4%), Cyprus (107.8%) and Belgium (105.9%).

ETTEVÖTETE MAJANDUSNÄITAJAD

Hille Vares, Reet Nestor

Eesti ettevõtete tegevust iseloomustas 2015. aastal stabiilsus. Ettevõtete põhilised majandusnäitajad ehk müügitulu, kulud ja investeeringud jäid eelnenud aasta tasemele, puhaskasum aga vähenes endiselt. Tööjöukulude aastane kasv püsis viimaste aastate tasemel ehk 6–7% piires ja ületas nii müügitulu kui ka tootlikkuse kasvu. Tootlikkusnäitajad vähenesid eelnenud aastaga võrreldes suurenenud tööhõive töttu ettevõtetes. Esialgsetel andmetel 2016. aastal ettevõtete müügitulu pisut suurennes, tööjöukulud kasvasid endiselt kiiresti, see mõjutas kasumite jätkuvat vähenemist ja kasinat investeerimist. Järgnev annab ülevaate ettevõtete majandusnäitajaist 2015. aastal.

Ettevõtetel on Eesti majanduses oluline osa ja nad annavad Eestis loodud sisemajanduse kogutoodangust ligi 70%. Jooksevhindades oli 2015. aastal lisandvääratus 11,5 miljardit eurot, mis on aastaga suurenenud 1,5%. Ettevõtete lisandväärustest ligi neljandik luuakse töötlevas tööstuses, veidi alla viiendiku kaubanduses ning kümnendik veonduse ja laonduse ettevõtetes. Tööstuses on suurimad lisandväärustuse andjad puidutöötlemise, toiduainete ning metalltoodete tootmise ettevõtted. Kaubanduses tuleb ligi pool lisandväärustest hulgikaubandusettevõtetest. Veonduse ja laonduse tegevusalala lisandväärustest enam kui pool tuleb veondust abistavatest tegevusaladest, mis hõlmab veoste ekspedeerimist, laevade agenteerimist ja logistikat.

2015. aastal taastus ettevõtete arvu kasv, mis oli 2014. aastal veidi tagasihoidlikum. 2005. aastaga võrreldes on ettevõtete arv suurenenud 1,9 korda. Tegutsevaid ettevõtteid oli 78 600, mis on 2014. aastaga võrreldes 7% ehk 5150 võrra enam. Viiendik ettevõtetest tegutses kaubanduses, 16% kutse-, teadus- ja tehnikaalases tegevuses, 12% ehituses ning 9% töötlevas tööstuses. Enamik Eestis tegutsevaid ettevõtteid on alla 10 hõivatuga ehk mikroettevõtted – 2015. aastal oli nende osatähtsus 91%. Kui 2005. aastal ulatus vähemalt 20 hõivatuga ettevõtete osatähtsus kümnendikuni ettevõtete koguarvus, siis 2015. aastal oli nende osa langenud 5%-ni.

2015. aastal oli ettevõtetes 455 000 tööga hõivatut. Aastaga on hõive suurenenud ligi 8500 võrra ehk 2%. 2005. aastaga võrreldes oli hõivatuid 4% rohkem. Hõivatutest veidi enam kui pool tegutseb kolmel tegevusalal – töötlevas tööstuses (24%), kaubanduses (20%) ja ehituses (10%). Kaubanduses ja töötlevas tööstuses suurennes aastaga hõivatute arv enim – kaubanduses tuli kasv jaekaubandusest, töötlevas tööstuses puidu- ja toiduainete tööstusest. Hõivatutest kolmandik tegutses mikroettevõtetes (alla 10 hõivatuga), olukord on viimastel aastatel sarnane püsinud. Samuti tegutseb üsna püsivalt viiendik hõivatutest vähemalt 250 hõivatuga ning veidi alla poole 10–249 hõivatuga ettevõtetes.

2015. aasta müügitulu Eesti ettevõtetes ulatus 53 miljardi eurooni, mis on aasta varasemast 500 miljoni ehk 1% võrra väiksem. 2005. aastaga võrreldes on müügitulu kasv olnud 1,7-kordne. Kogu müügitulust andis kaubandus 40%, töötlev tööstus 22%, veondus ja laondus 8,5% ning ehitus 7%.

Kaubandusettevõtete müügitulu jäi eelmise aastaga võrreldes 4% võrra väiksemaks. Seda mõjutas enim müügitulu vähenemine hulgikaubandusettevõtetes. Müügitulust ligi 60% andsid hulgikaubanduse, kolmandiku jaekaubanduse ning veidi enam kui kümnendiku mootorsõidukite ja -rataste müügi ja remondi ettevõtted. Hulgikaubanduse osatähtsus kaubanduse müügitulus oli 2014. aastaga võrreldes ligi 3% väiksem. Peamõjutaja oli mootorikütuse hulgimüükate müügitulu vähenemine maailmaturu kütusehindade pideva langustrendi töttu. Jaekaubandusettevõtten müüsid 2015. aastal kaupu ühe protsendi võrra enam kui eelnenud aastal, kuid püsivhindades suurennes jaemüük aastaga 7%. Mootorikütuse 13,9%-line odavnemine oli ka tarbijahinnaindeksi aastamuutuse suurim mõjutaja ja avaldas suurt mõju ka kütuse jaemüükate müügitulule. Jaekaubanduse müügitulusse panustasid enim suured, spetsialiseerimata kauplased, kus

domineerivad toidukaubad ja joogid. Sellised kauplused andsid 2015. aastal jaekaubanduse müügitulust 37%, kuid jaemüügi kasv nendes aeglustus 2014. aastaga vörreldes. Jaekaubanduse müügitulu kasvu mõjutasid positiivselt apteegikaupade, ehitusmaterjali, röivaste jaemüügi suurenemine, samuti jaemüügi kasv posti või interneti teel. Mootorsöidukite ja -rataste müügi- ja remondiettevõtetes suurennes müügitulu 9% vörreldes 2014. aastaga ja seda mootorsöidukite müügitulu kasvu töttu.

Töötleva tööstuse müügitulu jäi 2014. aastaga vörreldes samale tasemele. Tööstusettevõtete müügitulust andis 17% puidutöötlemine ja puittoodete tootmine, 14% arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine ning 13% toiduainete tootmine. Töötlevas tööstuses oli mitteresidentidele müügi osatähtsus müügitulust 63% ehk sama nagu aasta tagasi. Arvutite, elektroonika ja optikaseadmete tootmise ettevõtted müüvad mitteresidentidele enamiku (94%) toodangust, nii oli see ka 2014. aastal. Aastaga vähenes müügitulu arvutite, elektroonika ja optikaseadmete tootmisses tellimuste vähenemise töttu välisturul. Nii töötajate arvu kui ka müügitulu poolest suurim tööstusharu on puidu- ja puittoodete tootmine ja see andis endiselt suurima panuse nii tööstuse müügitulu kui ka eksportimahatute kasvu. 2014. aastaga vörreldes suurennes puidutööstuse müügitulu püsivhindades kümnendiku vörra, küll pisut aeglasmemas tempos kui aasta varem. Peamised eksportiartiklid on kokkupandavad puitmajad, puidugraanulid, samuti puidust aknad, uksed jt ehitusdetailid. Toiduaine- ja jookide tootmissele oli 2015. aasta keerukas. Lihatööstustoodangu realiseerimisele tekitas lisaprobleeme sigade Aafrika katku levimine seakasvatuses. Piima kokkuostuhinna odavnemine avaldas mõju piimatootmise müügitulule, samuti vähenes piimatoodete eksport. Toiduainetööstuses olid suurimad eksportimahud 2015. aastal kalatööstuses, kus piiri taha müüdi 69% toodangust. Töötleva tööstuse toodangu kasvu panustasid veel tekstiilitööstus, mööblitootmine, mootorsöidukite osade ja lisaseadmete, muude masinate ja seadmete, elektriseadmete tootmine tänu toodangu müügile välisturgudel.

Aastaga on müügist saadud tulu enim suurenenud kinnisvaraettevõtetes (22%), kuid nimetatud tegevusalala osa ettevõtetest kokku oli vaid 2,8%. Kinnisvaraettevõtted said tulu kinnistute ja muude arenduste rentimisest ning müügist, kaubanduspindade juurdeehhituse väljaüürimisega lisandunud tuludest. Samuti olid ettevõtted edukad uute ja hea asukohaga elamispindade müügi protsessis.

Müügitulu vähenes aastavöndluses kõige kiiremini määetööstuse ja energiatehnikaa tegevusalal. Elektroenergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise ettevõtete tulu vähenemist mõjutas elektri- ja soojusenergia odavnemine.

Müügitulu jaotus hõivatute grupi järgi näitab, et ligi kolmandiku tulust andsid alla 10 hõivatuga ettevõtted ning veidi enam kui viiendiku 250 hõivatuga ettevõtted. 10–249 hõivatuga ettevõtted andsid müügitulust ülejäändud 50%.

Ettevõtete keskmise tööviljakus ehk lisandväärthus hõivatu kohta ulatus 2015. aastal 25 200 euroni, mis on eelnened perioodiga vörreldes peaaegu sama. Suurim tööviljakus (106 500 eurot) oli elektrienergia ettevõtetes ja see on aastaga vähenenud 13%. Eesti keskmisest ligi 3 korda väiksem oli tööviljakus isikuteeninduse ettevõtetes (9300 eurot) ja see on aastaga suurenenud veidi enam kui viiendiku. Lisandväärtsuse kasv ületas hõivatute arvu kasvu peamiselt teeninduse tegevusaladel, seetõttu suurennes tööviljakus 2015. aastal just teeninduses.

Ettevõtete tööjöukulud on alates 2011. aastast pidevalt suurenenud, kuigi järjest aeglasmemas tempos. Samas on tööjöukulude kasv ületanud tööviljakuse kasvu. 2015. aastal suurennesid tööjöukulud 6%, kuid ettevõtete keskmise tööviljakus jäi eelnenud aasta tasemele. Tööviljakus suurennes tööjöukuludest kiiremini mitmel teenindustegelus. Kuid nii tööstuses, energiatehnikas, ehituses, kaubanduses kui ka info ja side tegevusalal oli tööjöukulude kasv tööviljakuse kasvust kiirem, mis vähendas ettevõtete kasumeid nendel tegevusaladel.

Ettevõtete puhaskasum oli 2015. aastal 3,1 miljardit eurot, mis on aastaga vähenenud 7%. Eelnened kolme aasta vöndluses oli puhaskasum madalaimal tasemel. Kasumiga lõpetas aasta kolmveerand ja kahjumiga veerand ettevõtetest. Puhaskasum suurennes kõige rohkem ehk ligi kolmandiku vörra veonduse ja laonduse ettevõtetes. Kasv tuli peamiselt maismaatranspordiettevõtetest, kus puhaskasum suurennes aastaga 1,9 korda. Suurim ehk 628 miljoni eurone

kasum oli 2015. aastal kinnisvaraettevõtetel, aastaga on see pea viiendiku kasvanud. Kaubandusettevõtted lõpetasid aasta 568 miljoni eurose kasumiga, aastaga on see number vähenenud 8%. Töötleva tööstuse ettevõtete kasum oli 434 miljonit eurot, aastaga on kasum viiendiku võrra vähenenud. Tööstustegevusalati oli suurim kasum puidutööstuses (132 miljonit eurot), mis on neljandiku suurem kui aasta tagasi.

Majanduslanguse järel paranenud rentaablonäitajad jäid 2014. aasta omadest madalamateks puhaskasumi vähenemise töötu. Müügitulu puhasrentaablus ettevõtetes keskmiselt on aastaga vähenenud 6,19%-st 5,79%-ni. Tegevusalade hulgast eristub rentaabluse poolest kinnisvara, kus vastav näitaja on keskmisest 7 korda suurem. Kinnisvaraettevõtetes suurennesid nii müügitulu kui ka kasum ligi viiendiku. Kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse rentaablus on keskmisest ligi 4 korda suurem. Aastaga suurennes rentaablus veonduse ja laonduse, hariduse ning tervishoiu tegevusalal. Enim vähenes rentaablus määetööstuse, kunsti, meebleahutuse ja vaba aja ning põllumajanduse tegevusalal.

Kogunenud kasumist said ettevõtete omanikud dividende välja maksta. 2015. aastal oli dividende summa 1,5 miljardit eurot, mis on veidi enam kui viiendiku võrra suurem kui aasta eest. Viiendik väljakuulutatud dividenditest oli töötleva tööstuse ja veidi alla viiendiku kaubanduse tegevusalal.

Ettevõtete investeeringud jäid 2015. aastal aastatagusele tasemele ja ulatusid 3,6 miljardi euroni. Enamiku (97%) moodustasid investeeringud materiaalsesse põhivarasse, immateriaalse põhivara osatähtsus oli 3%.

Materaalse põhivara investeeringutest, mis aastaga suurennesid 3%, andsid investeeringud ehitistesse 45%. Ehitiste soetamine kasvas vörreldes 2014. aastaga 23%. Veidi enam kui kolmandik investeeringutest tehti masinatesse ja seadmetesse ning nendesse investeeriti aastaga 8% vähem. Transpordivahendeid soetati kolmandiku võrra vähem kui aasta tagasi, nende osatähtsus investeeringutes on veidi üle kümnendiku. Investeeringud maasse suurennesid aastaga 1,5 korda, investeeringutest kokku andis maa 8%.

Tegevusalati olid ootuspäraselt suurimad investeerijad kinnisvaraettevõtted, neis tehti investeeringutest veidi enam kui viiendik. Veidi alla viiendiku investeeringutest kokku jääb töötleva tööstuse ettevõtete arvele, vördselt kümnendiku investeeringutest tegid elektrienergia ja põllu-, metsamajanduse ning kalapüügi ettevõtted, 9% kaubandusettevõtted ning 8% veonduse, laonduse ja side ettevõtted. Ülejäänud tegevusalade osa investeeringutest oli 23%.

Kinnisvaraettevõtete investeeringud suurennesid aastaga 1,7 korda, peamiselt soetati ehitisi (80%) ja maad (17%). Suurema osa (87%) investeeringutest andsid kinnisvara üürileandmise ja kinnisvaraprojektide arendusega tegelevad ettevõtted. Investeeringute tõusu vedasid mikroettevõtted, kus domineerisid soetatud ehitised (lao-, büroo- ja ärihooned) ning kinnistud.

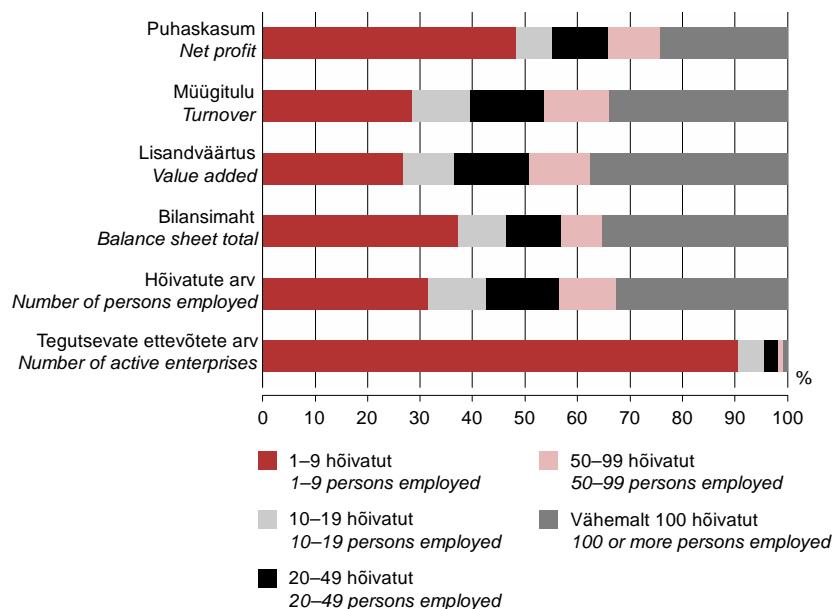
Töötleva tööstuse ettevõtete investeeringud jäid aastatagusele tasemele. Veidi enam kui neljandiku investeeringutest andis puidutötlemine ja puittoodete tootmine, 17% puhasstatud naftatoodete tootmine, 11% toiduainete tootmine ning 9% metalltoodete tootmine. Toiduainete tootmisest ettevõtetest olid suuremad investeerijad liha- ja piimatootmisettevõtted. Töötleva tööstuse ettevõtted investeerisid masinate ja seadmete (64%) ning ehitiste soetamisse (29%).

Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise ettevõtete investeeringutest 77% tegid elektrienergia tootjad. Investeeringud vähenesid 2014. aastaga vörreldes 16%. Elektrienergiaettevõtete investeeringutest veidi üle poole läks ehitiste soetamiseks ja veidi alla poole masinate ja seadmete ostuks.

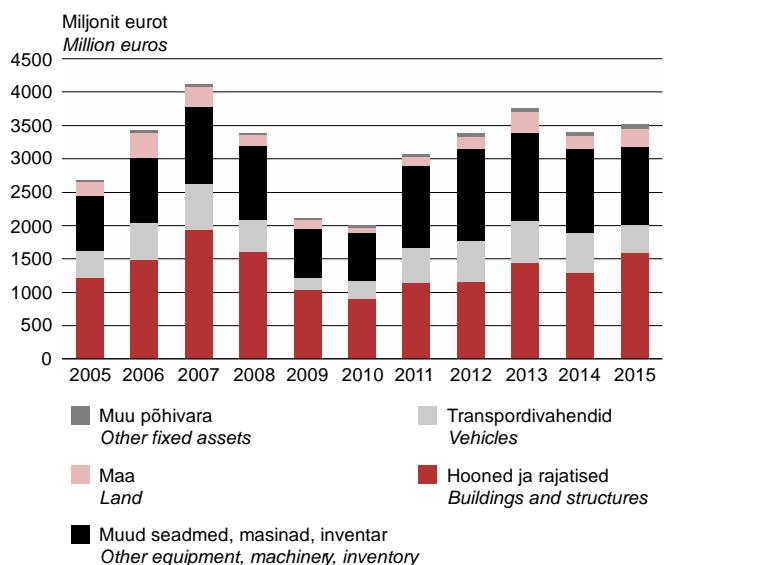
Alla 10 hõivatuga ettevõtete osa investeeringutest oli 40%, selle gruupi investeeringud suurennesid aastaga 8%. Vähemalt 250 hõivatuga ettevõtete osa investeeringutest oli viiendik ja see suurennes aastaga 2%. 100–249 hõivatuga ettevõtted andsid investeeringutest 12%, selle gruupi investeeringud vähenesid aastaga ligi 17%.

Immateriaalse põhivara investeeringutest ligi poole moodustas arvutitarkvara, omakorda pool sellest investeeriti info ja side tegevusalal.

Joonis 1. Ettevõtete põhinäitajate jaotus ettevõtte suuruse järgi, 2015
Figure 1. Structure of main indicators of enterprises by size of enterprise, 2015

Joonis 2. Ettevõtete investeeringud (k.a kapitalirent) põhivara liigi järgi, 2005–2015
Figure 2. Enterprises' investments (incl. financial leasing) by type of fixed assets, 2005–2015

FINANCIAL STATISTICS OF ENTERPRISES

Hille Vares, Reet Nestor

The activities of Estonian enterprises in 2015 were characterised by stability. The main economic indicators of enterprises – turnover, expenses and investments – remained on the level of the previous year; net profit, however, continued to decrease. The annual growth in personnel expenses remained on the level of the recent years, i.e. within 6–7% and surpassed the growth in both turnover and productivity. Productivity indicators decreased compared to the previous year due to increased employment in enterprises. According to preliminary data, in 2016, the turnover of enterprises increased slightly and personnel expenses continued to rapidly increase, affecting the steady decline in profits and modest investment activities. The following provides an overview of financial statistics of enterprises in 2015.

Enterprises are an essential part of the Estonian economy, contributing nearly 70% of the gross domestic product generated in Estonia. The value added in 2015 at current prices was 11.5 billion euros, having increased 1.5% in a year. Nearly a quarter of the total value added created by enterprises is generated in manufacturing, slightly less than a fifth in trade and a tenth in transportation and storage enterprises. In industry, the most important contributors of value added are enterprises specialising in the manufacture of wood, food products and fabricated metal products. In trade, nearly a half of value added is created by wholesale trade enterprises. More than a half of value added created in transportation and storage comes from transportation support activities, which include freight forwarding, ships agenting and logistics.

In 2015, the growth in the number of enterprises recovered, having been slightly more modest in 2014. Compared to 2005, the number of enterprises increased 1.9 times. There were 78,600 active enterprises, which is 7%, or 5,150 enterprises more than in 2014. A fifth of enterprises operated in trade, 16% in professional, scientific and technical activities, 12% in construction and 9% in manufacturing. The majority of enterprises operating in Estonia are micro-enterprises with less than 10 persons employed – in 2015, the share of such enterprises amounted to 91% (Figure 1, p. 83). While in 2005, the share of enterprises with 20 or more persons employed amounted to a tenth of the total number of enterprises, in 2015, the share of these enterprises had reduced to 5%.

In 2015, there were 455,000 persons employed in enterprises. In a year, employment increased by nearly 8,500 persons, or 2%. Compared to 2005, there were 4% more persons employed. A little more than a half of persons employed are engaged in three areas of activity – in manufacturing (24%), trade (20%) and construction (10%). In a year, the number of persons employed increased the most in trade and manufacturing – in trade, the increase came from retail trade, in manufacturing, from the wood industry and the manufacture of food products. A third of persons employed were engaged in micro-enterprises (with less than 10 persons employed) – the situation has remained the same in the recent years. Also quite permanently a fifth of persons employed are engaged in enterprises with 250 or more persons employed and slightly less than a half in enterprises with 10–249 persons employed.

In 2015, the turnover of Estonian enterprises amounted to 53 billion euros, which is 500 million, or 1% less than a year earlier. Compared to 2005, the turnover grew 1.7 times. Trade contributed 40%, manufacturing 22%, transportation and storage 8.5% and construction 7% of the total turnover.

The turnover of trade enterprises was 4% smaller than the year before. The biggest impact was made by the decrease in the turnover of wholesale trade enterprises. Nearly 60% of the turnover was contributed by wholesale trade, a third by retail trade and a little more than a tenth by

enterprises specialising in the sale and repair of motor vehicles and motorcycles. Wholesale trade accounted for nearly 3% less of the trade turnover than in 2014. The main affecting factor was the decline in the turnover of motor fuel wholesale enterprises due to the continuous downward trend of fuel prices on the global market. In 2015, retail trade enterprises sold 1% more goods than in the previous year, but at constant prices, retail trade increased 7% in a year. 13.9% less expensive motor fuel was also the main factor affecting the annual change in the consumer price index and had a significant impact on the turnover of motor fuel retail traders. Large non-specialised stores selling predominantly food and beverages contributed the most in the retail trade turnover. These stores accounted for 37% of the retail trade turnover in 2015, but the growth in retail sale in these slowed down compared to 2014. An increase in the retail sale of pharmacy goods, construction materials, wearing apparel, as well as in the retail sale via mail order or the Internet had a positive effect on the growth of the retail trade turnover. In enterprises specialising in the sale and repair of motor vehicles and motorcycles, turnover increased 9% compared to 2014 due to turnover growth in motorcycle sales.

The turnover of manufacturing stayed on the level of 2014. The manufacture of wood and products of wood accounted for 17%, the manufacture of computers, electronic and optical products 14% and the manufacture of food products 13% of the turnover of industrial enterprises. In manufacturing, sales to non-residents accounted for 63% of the turnover, i.e. as much as a year earlier. Enterprises specialising in the manufacture of computers, electronic and optical products sell most (94%) of their production to non-residents; this was the case also in 2014. In a year, turnover in the manufacture of computers, electronic and optical products decreased due to the decreased number of orders on the external market. Manufacture of wood and products of wood is the biggest branch of industry in terms of the number of employees and turnover, and it continued to be the largest contributor to the growth in the industry's turnover as well as in the export volumes. Compared to 2014, the turnover of the wood industry at constant prices increased by a tenth, although at a somewhat slower pace than a year earlier. Main export products are prefabricated wooden buildings, wood pellets, as well as wooden windows, doors and other constructional goods. The year 2015 was complicated for the manufacture of food products and beverages. The spreading of the African swine fever in pig farming caused additional problems to the sale of the meat industry's production. The decrease in the purchase price of milk affected the turnover of milk production and also the exports of dairy products decreased. In 2015, the largest export volumes in the manufacture of food products were seen in the fishing industry, with 69% of production being sold across the border. The textile industry, the manufacture of furniture, the manufacture of parts and accessories for motor vehicles, the manufacture of other machinery and equipment and the manufacture of electrical equipment also contributed to the growth in the manufacturing production due to the sale of production on external markets.

In a year, turnover increased the most in real estate enterprises (22%), although this economic activity only accounted for 2.8% of all enterprises. Real estate enterprises earned income from the renting and sale of registered immovables and other developments and from additional income arising from the renting of extensions of trading establishments. Enterprises were successful also in the sale of new and well-located housing.

In annual comparison, the fastest decrease in turnover was seen in mining and quarrying and in energy. Less expensive electricity and thermal energy affected the decrease in the income of enterprises specialising in electricity, gas, steam and air conditioning supply.

Distribution of turnover by group of persons employed shows that nearly a third of income was generated by enterprises with less than 10 persons employed and a little more than a fifth by enterprises with 250 or more persons employed. Enterprises with 10–249 persons employed contributed the remaining 50% of the turnover.

The average labour productivity of enterprises, or value added per person employed amounted to 25,200 in 2015, which is almost the same as in the previous period. Labour productivity was highest – 106,500 euros – in electricity enterprises and has decreased in a year by 13%. In enterprises specialising in personal services, labour productivity was nearly 3 times smaller

(9,300 euros) than the Estonian average, and it has increased in a year by slightly more than a fifth. The growth of the value added exceeded the growth in the number of persons employed mainly in service activities, which is why in 2015, labour productivity increased namely in services.

Personnel expenses of enterprises have been continuously rising since 2011, although at an increasingly slower pace. At the same time, the increase in personnel expenses has outpaced the increase in labour productivity. In 2015, personnel expenses increased 6% but the average labour productivity of enterprises remained at the level of the previous year. Labour productivity increased faster than personnel expenses in many service activities. However, in industry, energy, construction, trade, as well as in information and communication, the increase in personnel expenses was faster than the increase in labour productivity, decreasing the profits of enterprises in these economic activities.

The net profit of enterprises in 2015 was 3.1 billion euros, having decreased 7% in a year. In comparison with the preceding three years, net profit was at its lowest. Three quarters of enterprises ended the year with profit and a quarter with loss. Net profit increased the most – by almost a third – in transportation and storage enterprises. The growth came mainly from land transport enterprises, where net profit increased 1.9 times in a year. In 2015, the largest profit of 628 million euros was generated by real estate enterprises, which increased by nearly a fifth in a year. Trade enterprises ended the year with a profit of 568 million euros, which decreased 8% in a year. The profit of manufacturing enterprises was 434 million euros, which decreased by a fifth in a year. Of industries, the wood industry generated the largest profit (132 million euros), which is a quarter more than a year earlier.

Profitability indicators that improved after the economic crisis were lower than those in 2014 due to decreased net profit. The average value of the profit margin in enterprises decreased in a year from 6.19% to 5.79%. From economic activities, real estate stands out in terms of profitability, with the respective indicator 7 times higher than the average. Real estate enterprises saw an increase of a fifth in both turnover and profit. The profitability of professional, scientific and technical activities is nearly 4 times higher than the average. In a year, profitability increased in transportation and storage, education and healthcare. Profitability decreased the most in mining and quarrying, arts, entertainment and recreation and in agriculture.

Owners were able to pay dividends from the accumulated profit. In 2015, dividends amounted to 1.5 billion euros – a sum slightly more than a fifth higher than a year earlier. A fifth of the announced dividend payments were made in manufacturing and a little less than a fifth in trade.

In 2015, investments of enterprises remained on the level of 2014, amounting to 3.6 billion euros. Most investments (97%) were made in tangible fixed assets; the share of investments in intangible fixed assets was 3% (Figure 2, p. 83).

Of investments in tangible assets, which increased 3% in a year, 45% were investments in buildings. Acquisition of buildings increased 23% compared to 2014. Acquisition of machinery and equipment decreased 8% in a year and accounted for a little more than a third of investments. Acquisition of transport equipment decreased by a third compared to the previous year, with the share of these investments amounting to a little more than a tenth. Investments in land increased 1.5 times in a year, with land accounting for 8% of investments.

By economic activities, expectedly the biggest investors were real estate enterprises, with their investments accounting for a little more than a fifth of all investments. Slightly less than a fifth of investments were made by manufacturing enterprises, equally a tenth by enterprises specialising in electricity and agriculture, forestry and fishing, 9% by trade enterprises and 8% by enterprises specialising in transportation, storage and communication. The remaining economic activities accounted for 23% of investments.

Investments of real estate enterprises increased 1.7 times in a year; acquisitions included mainly buildings (80%) and land (17%). Most of the investments (87%) were made by enterprises specialising in the renting of real estate and development of real estate projects. The increase in

investments was led by micro-enterprises, where acquisitions of buildings (warehouses, office and business buildings) and registered immovables dominated.

Investments of manufacturing enterprises remained at the level of 2014. The manufacture of wood and products of wood accounted for a little more than a quarter, the manufacture of refined petroleum products 17%, the manufacture of food products 11% and the manufacture of fabricated metal products 9% of investments. In the manufacture of food products, the biggest investors were meat and milk production enterprises. Manufacturing enterprises invested in machinery and equipment (64%) and in buildings (29%).

77% of investments of enterprises specialising in electricity, gas, steam and conditioning supply were made by electricity producers. Investments decreased 16% compared to 2014. Slightly more than a half of the investments of electricity enterprises were spent on buildings and a little less than a half on machinery and equipment.

The share of enterprises with less than 10 persons employed in all investments was 40%, with investments of this group having increased 8% in a year. The share of enterprises with 250 or more persons employed in investments was a fifth, having increased 2% in a year. Investments made by enterprises with 100–249 persons employed accounted for 12% of all investments, with investments of this group having decreased by nearly 17% in a year.

Nearly a half of investments in intangible assets were spent on computer software, a half of which were investments of the economic activity of information and communication.

MAJANDUSÜKSUSED

Katrin Aasmäe, Svetlana Šutova

Kõik juriidilistes registrites registreeritud majandusüksused ei tegutse reaalselt. Majandusstatistikat tehakse majanduslikult aktiivsete üksuste andmete järgi. Artiklis analüüsatakse majanduslikult aktiivsete üksuste populatsiooni – selle mahtu, geograafilist paiknemist ja jaotust valdkonniti.

Statistikaamet peab statistilist majandusüksuste registrit alates 1994. aastast. Registris olev aktiivsete üksuste kogum on majandusstatistika tegemise alus. Majandusüksuste statistilise registri ajakohastamiseks kasutatakse äriregistri, mitteturundusühingute ja sihtasutuste registri, maksukohustuslaste registri ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste riikkliku registri andmeid. Peale juriidiliste registrite kasutatakse ka muid andmeallikaid, nt statistilisi ja raamatupidamisaruandeid. Majandusüksuste statistilisse registrisse on kantud kõik registreeritud üksused, kuid juriidilistest registritest erinevalt määratatakse majandusüksuste statistilises registris iga aasta lõpus kindlaks aasta jooksul tegutsenud üksuste populatsioon. Sinna kuuluvad kõik vaatlusperioodil tegutsenud üksused, k.a need, mis tegutsesid vaatlusperioodil vaid osa ajast.

2016. aastal oli tegutsevaid majandusüksusi ligi 155 000. 2016. aastal lisandus 3000 üksust ehk umbes 2000 üksust vähem kui 2015. aastal, mil neid tuli varasema aastaga võrreldes juurde 5000. Tegutsevatest majandusüksustest üle poole olid äriühingud (62%) ja alla viiendiku (16%) olid füüsilisest isikust ettevõtjaid (FIE). Mitteturundusühinguid oli tegutsevate majandusüksuste koguarvust 20%. Riigi- ja omavalitsusasutusi oli nii nagu ka varasematel aastatel veidi alla 2%.

Ettevõtteid (äriühinguid ja FIE-sid) oli kokku üle 120 000, neid lisandus aastaga umbes 3000. Äriühinguid oli ligi 95 500. 2016. aastal suurenes nende arv nagu eelmiselgi aastal umbes 4000 võrra. Traditsioniliselt kasvas enim osaühingute arv – neid tuli juurde veidi üle 5000. Aktsiaseltside arv vähenes järjekordelt veidi üle 100 üksuse võrra.

Tegutsevate FIE-de arv väheneb endiselt. Kui 2014. ja 2015. aastal vähenes nende arv ligikaudu poolseaja võrra, siis 2016. aastal oli neid 1500 võrra vähem ja seega lähenes Eestis FIE-de arv 25 000-ni.

Kasumitaotluseta üksuste arv peaaegu ei muutunud, neid tegutseb veidi üle 34 000. Aastal 2015 tuli MTÜ-sid juurde veidi üle 1400, aga 2016. aastal seevastu alla saja. Siht- ja riigiasutuste arv jäi samaks. Kohaliku omavalitsuse üksuste arv vähenes neljakümne võrra.

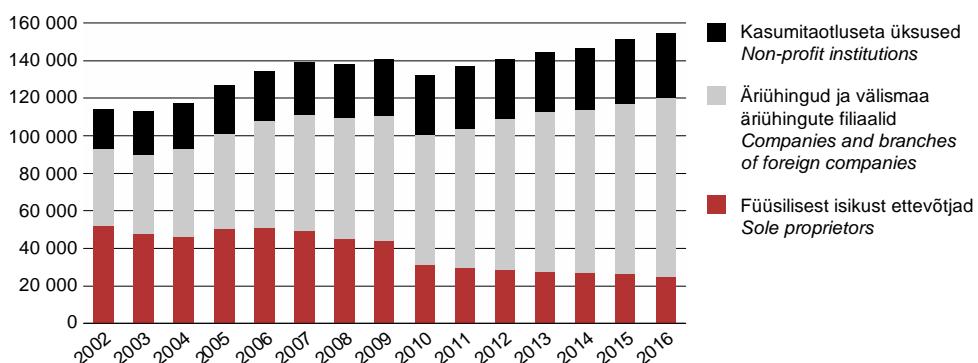
Nii nagu varasematel aastatel on veidi üle poole (54%) ettevõtetest (üle 65 000) Harju maakonnas, enamik neist (78% kõikidest Harjumaa ettevõtetest) Tallinnas. Harju maakonna ettevõtete arv suurennes aastaga 3000 võrra, neist umbes 2300 lisandus Tallinnasse. Teistest maakondadest tuli kõige enam ettevõtteid juurde Valga (ligi 300) ja Rapla maakonda (200). Ülejäänud maakondades jäi tegutsevate üksuste arv kas samaks või muutus minimaalselt. Tartu maakonnas tegutses veidi üle 13 000 ettevõtte, järgnesid Pärnu maakond ligi 7300 ning Ida- ja Lääne-Viru maakond vastavalt 6300 ja 4300 ettevõtega.

Kõige enam tuli juurde mikroettevõtteid, aastaga lisandus neid ligi 3000. Mikroettevõtted on ilma palgatöötajateta või alla 10 töötajaga ettevõtted ja nad moodustavad 94% kõigist Eestis tegutsevatest ettevõtetest. 2016. aastal oli selliseid umbes 113 000. Enamik tuli juurde Harju maakonda. Hiiu, Jõgeva, Rapla, Saare ja Valga maakonnas jäi mikroettevõtete arv kas samaks või muutus mõne üksuse võrra. Teistes maakondades tuli mõnikümmend üksust juurde. Suurettevõtteid (vähemalt 250 töötajaga) oli 2016. aastal (nagu ka eelmisel aastal) kokku ligi 200, neist üle kahe kolmandiku tegutses Tallinnas. Nagu aasta varem asus ligi 70% suurettevõtetest Harju maakonnas, järgnesid Ida-Viru (8%) ja Tartu (8%) maakond. Väikse ja keskmise suurusega ettevõtete arv peaaegu ei muutunud.

Kõige enam (12%) tuli ettevõtteid jururde info ja side valdkonnas, põllumajanduses väheneb ettevõtete arv endiselt. Majutuse ja toitlustuse valdkonna ettevõtete arv suurenes 7,5%, vörreldes eelmise aastaga lisandus 250 tegutsevat ettevõtet. Arvuliselt tuli kõige enam jururde info ja side (680), ehituse (630) ning kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevusega ettevõtteid (580). Kaubandusettevõtete kui kõige suurema osatähtsusega ettevõtete hulk (ligi viiendik) kasvas teist aastat järgst 1,6%, siia lisandus veidi üle 300 üksuse. Sama palju (ca 300) tuli jururde kunsti, meeleslahutuse ja vaba aja valdkonna ettevõtteid. Märgatavalt muutus põllumajanduse valdkonna ettevõtete arv – 2016. aastal tegutses 900 FIE-t vähem, samas lisandus 200 osaühingut, seega kokku oli 700 üksust vähem kui eelmisel aastal.

Joonis 1. Majanduslikult aktiivsed üksused õiguslike vormi järgi, 2002–2016

Figure 1. Economically active units by legal form, 2002–2016

Et uurida ettevõtluse üleilmastumise taset Eestis ja ettevõttegruppide, eriti rahvusvaheliste kontsernideli rolli majanduses, kogub Statistikaamet alates 2005. aastast regulaarselt andmeid Eestis tegutsevate ettevõttegruppide kohta.

2016. aastal mängisid kontsernid endiselt olulist rolli Eesti majanduses. Eestis tegutsenud 6660 kontserni koosseisu kuulus 11 820 aktiivset Eesti ettevõtet – 9% majanduslikult aktiivsete üksuste populatsioonist. Väikesele osatähtsuslele vaatamata oli kontsernideli panus Eesti tööhõivesse märkimisväärne – kontsernides leidis rakendust 35% kõigist tööga hõivatust. Üle 60% tööstuses hõivatust töötas kontsernides. Eriti oluline roll tööandjana oli kontserniüksustel määetööstuses, finantsvahenduses ning energiateeninduses, kus kontsernid hõivasid kõigist valdkonnas hõivatust vastavalt 87%, 81% ja 74%. Kontserniettevõtete osatähtsus müügitulust jääi eelmise aastaga samale tasemele – 63% Eesti ettevõtete müügitulust^a andsid ettevõttegruppi koosseisus tegutsevad ettevõtted.

Vähemalt 250 hõivatuga suurettevõtete hulgas on kontserni kuuluvate üksuste osatähtsus aasta-aastalt suurenenud. 2016. aastal tegutses 67% suurettevõtetest mõne kontserni koosseisu. Keskmise suurusega (50–249 hõivatud töötajaga) ettevõtetest moodustasid grupiliikmed 47% ja vaid iga üheteistkümnest alla 50 töötajaga väikeettevõtete kuulus ettevõttegruppi.

Viimase viie-kuue aasta jooksul on väliskapitali kontrolli all olevate ettevõttegruppide roll vähenevalt vähinenud. Väliskontsernideli koosseisu tegutses 2016. aastal 24% kõigist kontserniüksustest (2011. aastal 27%), nende töötajate arv hõlmas 44% (2011. aastal 47%) kõigis kontsernides hõivatud isikutest ning kontsernide müügitulust kokku oli väliskontsernide osatähtsus 46% (2011. aastal 50%).

Esimest korda peale kriisiaastaid vähenes 2016. aastal vörreldes aasta varasemaga veidi (1–2%) nii väliskontsernideli koosseisu kuuluvate aktiivsete Eesti tütarettevõtete arv, müügitulu kui ka tööhõive. Arvu poolest vähenes kõige enam väliskontsernideli koosseisu tegutsevate väike-

^a Müügitulus ei ole finantsvahendusettevõtete andmeid, sest nende kasumiaruande skeem erineb teistest ettevõtetest.

ettevõtete hulk, nende puhul oli ka müügitulu langus suurim. Tööhõive langes, sest väliskontsernidele kuuluvates suurettevõtetes ja keskmise suurusega ettevõtetes vähendati töötajaskonda 2–3%.

Kontsernide tegutsemise valdkonnad Eestis ei ole eriti muutunud. Eesti kontsernides oli kõige arvukamalt kinnisvara ja kutse-, teadus ning tehnikaalase tegevuse ettevõtteid. Väliskontsernidele oli peale kaubanduse oluline tegutsemisvaldkond ka tööstus.

Oma tegevust laiendasid 2016. aastaks Eestisse 65 riigi ettevõtted. Euroopa Liidu 28 riigist ei olnud siin 2016. aastal aktiivset tütarettevõtet vaid Portugalil ja Horvaatia. Traditsiooniliselt oli väliskontsernide kootseisu kuuluvatest üksustest kõige enam ettevõtteid Soome kontrolli all – 602. Rootsi ettevõttegruppidesse kuulus 311 ja Läti kontsernidesse 183 Eesti ettevõtet.

Eesti ettevõtteid on tütarettevõtted rohkem kui 60 riigis, peamiselt Euroopas, aga ka Aasias, Põhja- ja Lõuna-Ameerikas, Austraalias ja Aafrikas. Eelkõige huvitusid Eesti hargmaised kontsernid siiski äri tegemisest lähiriiikides, mille ettevõtlustingimusi tuntakse kõige paremini – Lätis, Leedus, Soomes ja Venemaal.

ECONOMIC UNITS

Katrin Aasmäe, Svetlana Šutova

Economic units registered in legal registers are not actually all economically active. Economic statistics are produced based on the data of economically active units. In this article, the population of economically active units is analysed – the volume, geographical distribution and distribution by economic activities.

Statistics Estonia maintains the Business Register for Statistical Purposes since 1994. The population of economically active units in the register serves as a basis for producing economic statistics. For updating the Business Register for Statistical Purposes, data from the following registers are used: the commercial register, the non-profit associations and foundations register, the register of taxable persons and the state register of state and local government agencies. In addition to legal registers, other data sources are used, such as statistical and financial reports. The Business Register for Statistical Purposes includes all registered units, but unlike legal registers, the Business Register for Statistical Purposes determines at the end of each year the population of economically active units in the corresponding year. This includes all units that were economically active in the reference year, including the ones that were active only during a part of the reference period.

In 2016, there were nearly 155,000 active economic units (Figure 1, p. 89). 3,000 units were added in 2016, which is around 2,000 units less than was added in 2015, when around 5,000 new units were added year over year. More than a half of active economic units were companies (62%) and less than a fifth were sole proprietors (16%). Non-profit associations accounted for 20% of all active economic units. Similarly to previous years, government and local government institutions constituted slightly below 2%.

In total, there were over 120,000 enterprises (companies and sole proprietors), with around 3,000 new ones added in a year. There were nearly 95,500 companies. In 2016, their number grew similarly to the previous year by around 4,000. As usual, the biggest growth occurred in the number of private limited companies – slightly more than 5,000 were added. The number of public limited companies declined again by a little over 100 units.

The number of active sole proprietors continues to decrease. Whereas in 2014 and 2015 their number declined by approximately 50, in 2016 there were 1,500 fewer sole proprietors, making their total number in Estonia approximately 25,000.

The number of non-profit institutions did not change much – there are slightly over 34,000 of these. Whereas in 2015 the number of non-profit institutions grew by a little over 1,400, less than a 100 were added in 2016. The number of foundations and government institutions stayed the same. The number of local government institutions declined by 40.

As in previous years, more than a half (54%) of enterprises (over 65,000) are located in Harju county, most of them (78% of all Harju county enterprises) in Tallinn. Compared to the previous year, 3,000 enterprises were added in Harju county, with around 2,300 of them operating in Tallinn. Among other counties, the number of new enterprises was the highest in Valga county (approximately 300) and Rapla county (200). In the rest of the counties, the number of active units remained the same or changed minimally. There are slightly over 13,000 enterprises in Tartu county, followed by Pärnu county with around 7,300 and Ida-Viru and Lääne-Viru counties with 6,300 and 4,300 enterprises, respectively.

The number of micro-enterprises increased the most, with around 3,000 added in a year. Micro-enterprises are enterprises without salaried employees or with less than 10 employed persons and they constitute 94% of all active enterprises in Estonia. In 2016, there were approximately 113,000 micro-enterprises. The highest number was added in Harju county.

In Hiiu, Jõgeva, Rapla, Saare and Valga counties, the number of micro-enterprises remained the same or changed by a few units. In other counties, micro-enterprises were added in the range of 20–90. The number of large enterprises (with at least 250 employed persons) was approximately 200 in 2016 (same as the previous year); more than two thirds of these were operating in Tallinn. Similarly to 2015, around 70% of the large enterprises were located in Harju county, followed by Ida-Viru (8%) and Tartu (8%) counties. There was almost no change in the number of small and medium-sized enterprises.

The biggest growth in the number of enterprises (12%) was recorded in information and communication, whereas the number of enterprises continues to decline in agriculture. The number of enterprises in accommodation and food service activities increased 7.5% – compared to the previous year, 250 active enterprises were added. In figures, the biggest increase occurred in the number of enterprises engaged in information and communication (680 new enterprises), construction (630) and professional, scientific and technical activities (580). The number of enterprises engaged in wholesale and retail trade, which is the most common type of enterprises (nearly a fifth of all enterprises), grew 1.6% for the second year in a row. Slightly over 300 units were added here. The number of new enterprises in arts, entertainment and recreation was the same (ca 300). The number of enterprises in the agriculture sector changed significantly. In 2016, there were 900 fewer sole proprietors, but 200 private limited companies were added; therefore, there were 700 units less in total compared to the previous year.

In order to examine the level of the globalization of business in Estonia and the role of enterprise groups in the economy, especially the role of international groups, since 2005 Statistics Estonia has been regularly collecting data on enterprise groups operating in Estonia.

In 2016, enterprise groups continued to play an important role in the Estonian economy. The 6,660 enterprise groups operating in Estonia had 11,820 active resident units – 9% of all economically active units. Despite their modest share, their contribution to employment in Estonia was significant – 35% of all employed persons were employed by enterprise groups. Over 60% of the persons employed in manufacturing worked in enterprises operating in group structures. As an employer, enterprise groups played an especially important role in mining and quarrying, financial intermediation and the energy sector, where groups employed respectively 87%, 81% and 74% of all persons employed in that economic activity. The share of enterprise groups in turnover remained at the level of the previous year – 63% of the net turnover^a of Estonian enterprises were generated by enterprises belonging to enterprise groups.

Among large enterprises with at least 250 employed persons, the share of enterprises belonging to enterprise groups has increased year by year. In 2016, 67% of large enterprises operated within an enterprise group. Among medium-sized enterprises (50–249 employed persons) group members constituted 47%, and only every eleventh small enterprise with fewer than 50 persons employed belonged to an enterprise group.

In the last five to six years, the role of foreign-controlled enterprise groups has gradually decreased. 24% of group units operated within a foreign-controlled enterprise group in 2016 (27% in 2011). The number of persons employed in such enterprises constituted 44% of all persons employed in enterprise groups (47% in 2011) and the turnover of foreign-controlled enterprise groups accounted for 46% of the total turnover of groups (50% in 2011).

For the first time after the crisis years, in 2016, the number, turnover as well as the number of employed persons of Estonian subsidiaries of foreign-controlled enterprise groups decreased slightly (1–2%) compared to the year before. The number of small enterprises operating in foreign-controlled groups decreased the most; in their case, the decline in turnover was also the largest. Employment fell, because the number of persons employed in large and medium-sized foreign-controlled enterprises was reduced by 2–3%.

^a The data of financial intermediation enterprises is not taken into account in turnover, as their income statement structure differs from that of other enterprises.

The main economic activities of enterprise groups have not changed much in Estonia. Among domestically controlled groups, the greatest number of enterprises was engaged in real estate and professional, scientific and technical activities. Besides trade, foreign-controlled groups were also more active in manufacturing.

By 2016, the enterprise groups of 65 countries had expanded their activities to Estonia. Out of the 28 Member States of the European Union, only Portugal and Croatia did not have any active subsidiaries here in 2016. As usual, of all the units belonging to foreign groups, the greatest number of enterprises was controlled by Finland – 602. Under the control of Swedish groups operated 311 Estonian enterprises and 183 subsidiaries were part of Latvian groups.

Estonian enterprises have set up subsidiaries in more than 60 countries, mainly in Europe but also in Asia, North and South America, Australia and Africa. Still, Estonian multinational groups were primarily interested in doing business in the neighbouring countries (Latvia, Lithuania, Finland and Russia) where the business conditions are most familiar.

VÄLISKAUBANDUS

Evelin Puura, Mirgit Silla

2016. aastal eksporditi Eestist kaupu jooksevhindades 11,9 miljardi ja imporditi Eestisse 13,5 miljardi euro eest. Kaubavahetuse käive suurennes pärast kolmeaastast langustrendi, eksport ja import suurenesid 2015. aastaga võrreldes jooksevhindades 3%.

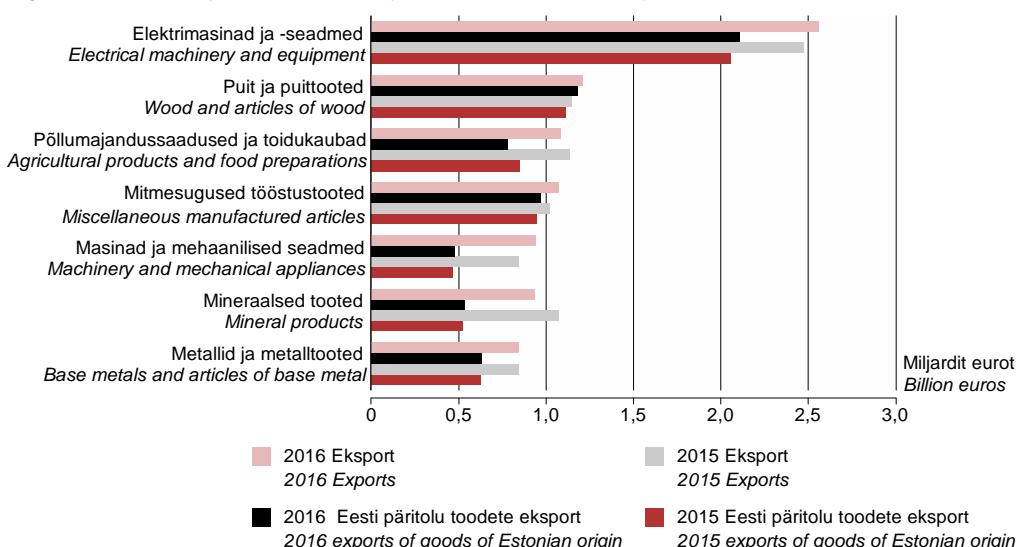
Kaubavahetuse puudujääk oli 2016. aastal 1,6 miljardit eurot. Võrreldes 2015. aastaga oli puudujääk 62 miljonit eurot suurem. Suur ülejääk oli puidu ja puittoodete ning mitmesuguste tööstustoodete (sh mööbel, kokkupandavad puidust ehitised) kaubavahetuses, suurim puudujääk oli transpordivahendite ning keemiatööstuse tooraine ja toodete kaubavahetuses.

Nii nagu varasematel aastatel viidi Eestist enim välja elektrimasinaid ja -seadmeid, mille osatähtsus Eesti kogukeksportis oli 2016. aastal 22%. Järgnesid puit ja puittooted (10%), pöllumajandussaadused ja toidukaubad (9%) ning mitmesugused tööstustoodete (9%). Eksporti kasvu mõjutas peamiselt masinate ja mehaaniliste seadmete (12%), elektrimasinate ja -seadmete (3%) ning puidu ja puittoodete (6%) väljaveo suurenemine. Enim kahanes 2016. aastal mineraalse toodete (-13%) ning pöllumajandussaaduste ja toidukaupade väljavedu (-5%).

Eesti päritolu toodete eksporti osatähtsus kogu eksportis on viimastel aastatel olnud stabilne, jäädes vahemikku 71–72%. Eesti peamistest eksporti sihtriikidest oli Eesti päritolu toodete eksporti osatähtsus suurim Rootsil – 90% kogu Eestist Rootsilt eksportitud kaubast oli Eesti päritolu. Järgnesid Norra (88%) ja Holland (86%). Kõige väiksem oli Eesti peamistest eksporti sihtriikidest Eesti päritolu kaupade eksporti osatähtsus Venemaale (26%), Leetu (38%) ja Lätti (47%) eksportitud kaubas.

Kaubajaotistest oli Eesti päritolu toodete osatähtsus eksportis suurim puidu ja puittoodete väljaveos (97%). Teisel kohal oli mitmesuguste tööstustoodete (sh mööbel, madratsid, kokkupandavad ehitised) eksport (91%).

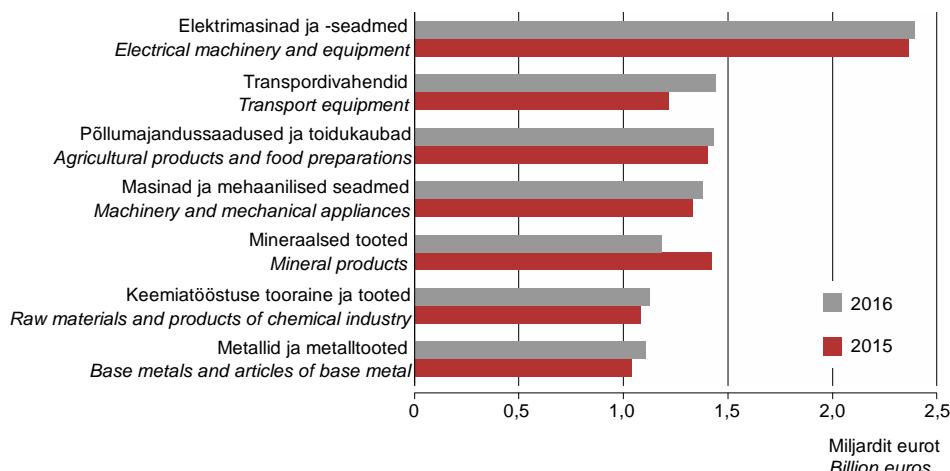
Joonis 1. Eksport peamise kaubajaotise ja kaubagruppi järgi, 2015, 2016
Figure 1. Exports by main commodity section and commodity chapter, 2015, 2016

Eestisse imporditi kõige rohkem elektrimasinaid ja -seadmeid, mille osatähtsus oli Eesti koguimpordis 18%. Teisel ja kolmandal kohal olid transpordivahendid (11%) ning põllumajandussaadused ja toidukaubad (11%). Aastaga suurenes enim transpordivahendite (18%), metalli ja metalltoodete (6%) sissevedu. Samas vähenes mineraalsete toodete import (-17%).

Joonis 2. Import peamise kaubajaotise ja kaubagruppi järgi, 2015, 2016

Figure 2. Imports by main commodity section and commodity chapter, 2015, 2016

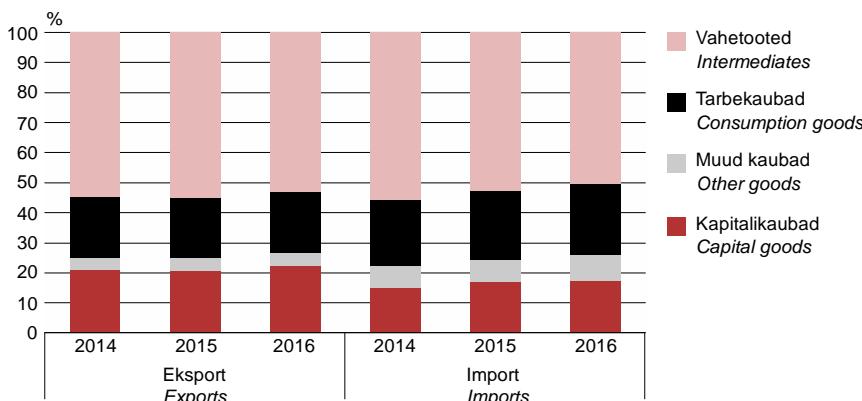

Lõpttarbimise järgi saab kaubad jagada kapitalikaupadeks, vahetoodeteks ja tarbekaupadeks. Kõige rohkem eksportiti 2016. aastal Eestist vahetooteid ehk tootmiseks möeldud tooteid – 53% Eesti koguekspordist. 2015. aastaga võrreldes vähenes vahetoodete eksport 2% võrra. Kapitalikaupade osatähtsus Eesti koguekspordis oli 2016. aastal 22% – 2% võrra rohkem kui aasta varem. Kapitalikaupade eksport kasvas 2016. aastal 11% peamiselt masinate ja mehaaniliste seadmete ning elektrimasinate ja -seadmete eksporti suurenemise tõttu. Tarbekaupade eksporti osatähtsus Eesti koguekspordis oli 20% ehk sama suur nagu 2015. aastal. Tarbekaupade väljavedu oli 2016. aastal 4% suurem kui aasta varem.

Ka impordis oli suurim osatähtsus vahetoodetel – 51% koguimpordist. Aastaga vähenes näitaja 2% võrra. Teisel kohal olid tarbe- (24%) ja kolmandal kapitalikaubad (17%). Vahetoodete suur osatähtsus impordis näitab, et Eesti tööstus on seotud siseweetavate tootekomponentidega. Tarbekaupade import kajastab sisemaise nõudluse olukorda. 2015. aastaga võrreldes suurenes tarbekaupade import 6%. Tarbekaupade sisewe suurenemine viitab Eesti heale sisetarbitrimisele. Enim kahanes vahetoodete import – 2015. aastaga võrreldes 2%. Kapitalikaupade import kasvas aastaga 5%, peamiselt transpordivahendite sisestostu suurenemise tõttu. Kapitalikaupu imporditi 2016. aastal 2,3 miljardi euro eest.

Joonis 3. Kaupade eksport ja import majanduse põhikategooria järgi, 2014–2016

Figure 3. Exports of goods by Broad Economic Categories, 2014–2016

Eesti suurim ekspordipartner oli 2016. aastal Rootsi. Eestist eksporditi kaupu 178 riiki ja imporditi Eestisse 143 riigist. Väliskaubanduse bilanss oli positiivne 125 riigiga. Suurim kaubavahetuse ülejääk – 1 miljard eurot – tekkis Rootsiga. Järgnes Norra 388 miljoni ja Mehhiiko 181 miljoni euroga. Suurim puudujääk tekkis kaubavahetuses Saksamaa ja Poolaga – vastavalt 785 miljonit ja 717 miljonit eurot.

Eksport Rootsoli 2016. aastal 18% Eesti koguekspordist. Teisel kohal oli eksport Soome (16%) ja kolmandal Lätti (9%). Aastaga suurenes kõige rohkem eksport Mehhiikosse (137 miljoni euro võrra ehk 3,8 korda), Saksamaale ja Soome (vastavalt 90 miljoni euro võrra ehk 15% ja 90 miljoni euro võrra ehk 5%). Enim vähenes eksport Lätti (107 miljoni euro võrra ehk 9%), Hollandisse (52 miljoni euro võrra ehk 14%), Rootsli (45 miljoni euro võrra ehk 2%) ja Ameerika Ühendriikidesse (45 miljoni euro võrra ehk 12%).

Eestisse imporditi 2016. aastal enim kaupu Soomest – 13% Eesti koguimpordist. Järgnes import Saksamaalt (11%) ja Leedust (9%). Aastaga suurenes enim kaupade sissevedu Hollandist (131 miljoni euro võrra ehk 18%) ja Ungarist (62 miljoni euro võrra ehk 30%). Enim vähenes import Soomest (144 miljoni euro võrra ehk 8%) ja Venemaalt (38 miljoni euro võrra ehk 5%).

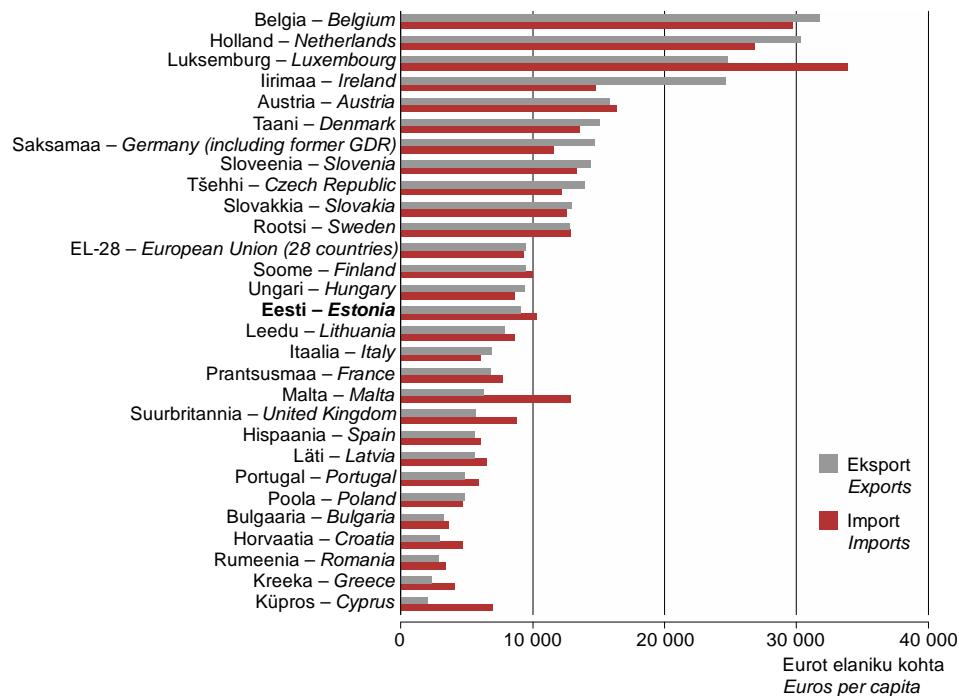
Euroopa Liidu riikide osatähtsus Eesti koguekspordis oli 2016. aastal 74% ja -impordis 82%. Eesti kaubavahetuse puudujääk teiste Euroopa Liidu (EL) riikidega oli 2,3 miljardit eurot, mida on 209 miljoni euro võrra rohkem kui 2015. aastal. Kaubavahetus EL-i riikidega suurenes 2016. aastal võrreldes 2015. aastaga – eksport 1% ja import 3%. Kaubavahetus EL-i väliste riikidega suurenes, eksport kasvas 234 miljoni euro võrra ja import 87 miljoni euro võrra. EL-i väliste riikidega peetud kaubavahetuse bilanss oli ülejäägis – eksport EL-i välistesse riikidesse oli 739 miljonit eurot suurem kui import nendest riikidest. Eksport euroala 19 riiki oli 46% Eesti koguekspordist, import euroala riikidest aga 59% Eesti koguimpordist.

Eesti eksport ja import suurennesid 2016. aastal võrreldes 2015. aastaga 3%, kuid kogu EL-i eksport ja import jäi 2015. aasta tasemele. Kogu euroala import jäi samuti 2015. aastaga aasta tasemele, kuid eksport kasvas 1% võrra ehk 29 miljardit eurot. Kõige suurem eksportdi vähenemine EL-i riikidest oli 2015. aastaga võrreldes Suurbritannias (–11% ehk 45 miljardit eurot). Eksport suurenes enim Saksamaal (1% ehk 14 miljardit eurot). Meie peamistel kaubanduspartneritel – Rootsil ja Lättil – jäi eksport 2015. aasta tasemele ning Soomel ja Leedul vähenes vastavalt 4% ja 1%. Import kasvas nii Rootsil (2%) kui ka Soomel (1%), kuid Lättil kahanes 1% ja Leedul 2%.

Eesti eksporti osatähtsus EL-i eksportis oli 2016. aastal 0,2% ja impordi osatähtsus 0,3%. Nii eksporti- kui ka impordikäibõ poolest edestas Eesti Lätit, Malta ja Küprost. Eksport elaniku kohta oli Eestis 2016. aastal 9041 eurot, mis on EL-i keskmisest (9518 eurot) ligikaudu 500 euro võrra väiksem. Köige väiksem oli eksport elaniku kohta Küprosel, Kreekas ja Rumeenias. Eksportis ei kajastu ainult riigi omatoodang, vaid ka teiste liikmesriikide kaupade vahendamine selle riigi kaudu ehk reeksport. Enim mõjutab reeksport Belgia ja Hollandi väliskaubandust. Nende riikide eksportinäitajad olid 2016. aastal ka EL-i suurimad – Belgias 31 785 ja Hollandis 30 316 eurot elaniku kohta. Import elaniku kohta aga oli Eestis 10 257 eurot – EL-i keskmisest (9294 eurot) ligikaudu 1000 euro võrra suurem. Kaupu imporditi ühe elaniku kohta enim Luksemburgis (33 928 eurot), Belgias (29 720 eurot) ja Hollandis (26 844 eurot), vähim aga Rumeenias (3408 eurot), Bulgaarias (3645 eurot) ja Kreekas (4084 eurot).

Joonis 4. Kaupade eksport ja import elaniku kohta Euroopa Liidus, 2016

Figure 4. Exports and imports of goods per capita in the European Union, 2016

Allikas/SOURCE: Eurostat

Tabel 1. Eksport ja import maailmajao, ühenduse ja peamiste riikide järgi, 2015–2016
Table 1. Exports and imports by continent, group of countries and main countries, 2015–2016
(miljonit eurot – million euros)

	2015			2016			
	Eksport Exports	Import Imports	Bilanss Trade balance	Eksport Exports	Import Imports	Bilanss Trade balance	
KOKKU	11 571	13 105	-1 534	11 897	13 493	-1 596	TOTAL
Euroopa Liit	8 695	10 820	-2 125	8 787	11 122	-2 334	European Union
Euroala (19 riiki)	5 425	7 699	-2 273	5 510	7 902	-2 392	Euro area (19 countries)
OECD	8 030	8 929	-899	8 285	9 273	-988	OECD
SRÜ	913	904	9	937	884	53	CIS
Euroopa	10 208	11 977	-1 769	10 375	12 305	-1 930	Europe
Rootsi	2 176	1 111	1 065	2 131	1 122	1 010	Sweden
Soome	1 815	1 903	-88	1 905	1 758	147	Finland
Läti	1 203	1 115	88	1 096	1 128	-32	Latvia
Saksamaa	607	1 430	-823	696	1 481	-785	Germany
Leedu	678	1 249	-571	712	1 277	-565	Lithuania
Aasia	565	866	-302	594	902	-308	Asia
Hiina	135	520	-384	168	556	-388	China
Jaapan	64	20	45	73	22	51	Japan
India	63	26	37	71	34	37	India
Hongkong	18	100	-82	21	75	-54	Hong Kong
Korea	50	41	9	46	57	-11	Korea, Republic of
Vabariik							
Aafrika	139	16	122	180	22	158	Africa
Togo	41	—	41	75	0	75	Togo
Nigeeria	3	4	-1	36	6	31	Nigeria
Maroko	15	0	15	13	0	13	Morocco
Ghana	1	3	-2	1	5	-5	Ghana
Lõuna-Aafrika Vabariik	6	4	2	7	3	3	South Africa
Ameerika	542	236	306	631	247	384	America
USA	362	177	186	318	193	125	USA
Mehhiko	48	10	38	185	4	181	Mexico
Kanada	80	12	68	89	24	65	Canada
Brasiilia	26	26	0	20	12	8	Brazil
Austraalia ja Okeania	36	9	27	34	15	20	Australia and Oceania
Austraalia	34	7	28	33	12	20	Australia
Uus-Meremaa	1	2	-1	1	2	-1	New Zealand
Antarktiika	2	—	2	3	—	3	Antarctica
Määramata	79	0	79	80	3	77	Country unspecified

FOREIGN TRADE

Evelin Puura, Mirgit Silla

In 2016, exports of goods from Estonia totalled 11.9 billion euros and imports to Estonia totalled 13.5 billion euros at current prices. Trade turnover increased after three years of decline; exports and imports grew 3% at current prices compared to 2015.

The trade deficit in 2016 was 1.6 billion euros. Compared to 2015, the deficit increased by 62 million euros. The biggest surplus was recorded in trade in wood and articles of wood and in miscellaneous manufactured articles (incl. furniture and prefabricated wooden buildings) and the biggest deficit in transport equipment and in raw materials and products of the chemical industry.

Similarly to previous years, electrical machinery and equipment was exported the most from Estonia (Figure 1, p. 94). It accounted for 22% of Estonia's total exports in 2016. Electrical machinery and equipment was followed by wood and articles of wood (10% of total exports), agricultural products and food preparations (9%) and miscellaneous manufactured articles (9%). The increase in exports was mainly caused by a rise in the exports of machinery and mechanical appliances (12%), electrical machinery and equipment (3%) and wood and articles of wood (6%). The greatest year-over-year decrease was recorded in the exports of mineral products (-13%) and agricultural products and food preparations (-5%).

The share of goods of Estonian origin in total exports has remained stable in recent years, ranging between 71% and 72%. Among the top destination countries for exports from Estonia, the share of exports of goods of Estonian origin was the biggest in the case of Sweden (90% of all the goods exported from Estonia to Sweden were of Estonian origin), followed by Norway (88%) and the Netherlands (86%). Among the main destination countries for Estonia's exports, the share of Estonian goods was the smallest in dispatches to Russia (26%), Lithuania (38%) and Latvia (47%).

By commodity section, the biggest share of goods of Estonian origin was recorded in the exports of wood and articles of wood (97%). The second largest share was contributed by the exports of miscellaneous manufactured articles (incl. furniture, mattresses and prefabricated buildings) (91%).

The biggest share in imports was held by electrical machinery and equipment, accounting for 18% of Estonia's total imports (Figure 2, p. 95). The second and third places were held by transport equipment (11%) and agricultural products and food preparations (11%). The biggest year-over-year increase was recorded in the imports of transport equipment (18%) and base metals and articles of base metal (6%), whereas the imports of mineral products declined (-17%).

Based on end-use, goods can be classified as capital goods, intermediate goods and consumption goods. The biggest share in Estonia's total exports in 2016 was held by intermediates, i.e. inputs for the production of other goods, with 53% of total exports (Figure 3, p. 96). Compared to 2015, the exports of intermediate goods decreased by 2 percentage points. In 2016, capital goods accounted for 22% of Estonia's total exports, which is 2 percentage points more than the year before. In 2016, the exports of capital goods increased 11%, mainly due to a rise in the exports of machinery and mechanical appliances, and electrical machinery and equipment. The exports of consumption goods accounted for 20% of Estonia's total exports – as much as in 2015. In 2016, the exports of consumption goods increased 4% compared to the previous year.

Intermediate goods held the biggest share also in imports – 51% of total imports. The indicator value decreased 2 percentage points year over year. The second and third places were occupied by consumption goods (24%) and capital goods (17%). The large share of intermediate goods in imports shows that Estonia's manufacturing industry is dependent on imported components.

The imports of consumption goods are an indicator of internal demand. The imports of consumption goods increased 6% compared to 2015. The rise in these imports indicates Estonia's solid domestic consumption. The biggest drop was recorded in the imports of intermediate goods – 2% compared to 2015. The imports of capital goods increased 5% year over year, mainly due to an increase in arrivals of transport equipment. Capital goods were imported to the value of 2.3 billion euros in 2016.

Estonia's most important trading partner for exports in 2016 was Sweden. Estonia exported goods to 178 countries and imported goods from 143 countries. A positive foreign trade balance was recorded in the case of 125 countries. The biggest surplus (1 billion euros) was recorded in trade with Sweden, followed by Norway with 388 million euros and Mexico with 181 million euros. The biggest deficit was recorded in trade with Germany and Poland – 785 million and 717 million euros, respectively.

Sweden accounted for 18% of Estonia's total exports. Exports to Finland accounted for 16% and exports to Latvia for 9% of total exports. The largest year-over-year increase was recorded in dispatches to Mexico (up 137 million euros, i.e. 3.8 times), Germany (up 90 million euros, i.e. 15%) and Finland (up 90 million euros, i.e. 5%). The largest decrease was registered in exports to Latvia (down 107 million euros, i.e. 9%), the Netherlands (down 52 million euros, i.e. 14%), Sweden (down 45 million euros, i.e. 2%) and the USA (down 45 million euros, i.e. 12%).

The biggest share of goods imported to Estonia in 2016 came from Finland, which accounted for 13% of Estonia's total imports. Finland was followed by Germany (11%) and Lithuania (9%). Compared to 2015, the biggest increase was recorded in arrivals from the Netherlands (up 131 million euros, i.e. 18%) and Hungary (up 62 million euros, i.e. 30%). The most significant decrease occurred in imports from Finland (down 144 million euros, i.e. 8%) and Russia (down 38 million euros, i.e. 5%).

In 2016, the share of European Union (EU) countries in Estonia's total exports was 74% and in total imports – 82%. The trade deficit with other EU countries totalled 2.3 billion euros, which is 209 million euros more than in 2015. Trade with EU countries increased in 2016 compared to 2015 – exports by 1% and imports by 3%. Trade with non-EU countries grew, exports increased 234 million euros and imports 87 million euros. The balance of trade with non-EU countries was in surplus as exports to those countries accounted for 739 million euros more than imports from those countries. Exports to the 19 euro area countries accounted for 46% of Estonia's total exports, while imports from the euro area countries made up 59% of Estonia's total imports.

Estonia's exports and imports in 2016 increased 3% compared to 2015, but the exports and imports of the European Union as a whole remained at the level of 2015 (Table 1, p. 98). The imports of the entire euro area also remained at the level of 2015, but exports grew 1%, i.e. 29 billion euros. The greatest decline compared to 2015 in exports among EU countries was experienced by the United Kingdom (-11%, i.e. 45 billion euros). Exports increased the most in Germany (1%, i.e. 14 billion euros). The exports of our main trading partners Sweden and Latvia remained at the level of 2015, while there was a decline of 4% in Finland and 1% in Lithuania. Imports increased for both Sweden (2%) and Finland (1%) but decreased for Latvia (1%) and Lithuania (2%).

In 2016, the share of Estonia's exports in EU exports amounted to 0.2% and the share of imports to 0.3%. In terms of both the exports and imports turnover, Estonia outperformed Latvia, Malta and Cyprus. In Estonia, exports in 2016 amounted to 9,041 euros per capita, which is about 500 euros below the EU average (9,518 euros) (Figure 4, p. 97). Exports per capita were the smallest in Cyprus, Greece and Romania. Exports include not only the country's own output but also the mediation of goods produced in other Member States through the given country, i.e. re-exports. Re-exports have the biggest impact on foreign trade in Belgium and the Netherlands, where the exports figures for 2016 were the highest in the EU (31,785 and 30,316 euros per capita, respectively). At the same time, Estonia's imports per capita amounted to 10,257 euros – approximately 1,000 euros more than the EU average (9,294 euros). The biggest per-capita imports of goods were recorded in Luxembourg (33,928 euros), Belgium (29,720) and the Netherlands (26,844), while the smallest ones were reported in Romania (3,408), Bulgaria (3,645) and Greece (4,084).

PÖLLUMAJANDUS

Aili Maanso, Ivika Aasa

2016. aastal suurennes kasutatava pöllumajandusmaa kogupindala, vähenes veiste ja sigade arv. Pöllukultuuride saagid olid väiksemad kui eelnenedud aastal. Piima toodeti sama palju kui eelnenedud aastal, liha ja mune aga vähem.

2016. aastal oli Eestis 1 003 500 hektarit kasutatavat pöllumajandusmaad. Sellest 994 300 hektarit oli pöllumajanduslike majapidamiste valduses ja 9200 hektarit koduaedades ja pöllumajanduslikes kodumajapidamistes. Viimastes kasvatatakse põhiliselt viljapuid ja marjakultuure, köögivilja ja kartulit. Kasutatava pöllumajandusmaa kogupindala suurennes 2015. aastaga võrreldes 1%.

Kasutatavast pöllumajandusmaast oli 690 200 hektarit pöllumaa, 306 800 hektarit püsirohumaa ja 6500 hektarit püsikultuuride pind (viljapuu- ja marjaaiad, puukoolid jm püsikultuurid). Tootmiseks ajutiselt mittekasutatava püsirohumaa pindala osatähtsus kasutatavas pöllumajandusmaas oli 2016. aastal 4%, mis on 9 protsendipunkti vähem kui 2015. aastal. Pöllumaa pind oli 2016. aastal 3% suurem kui 2015. aastal.

Teravilja kasvupind suurennes aastaga 0,3%, kuid teravilja kogusaak oli viimase viie aasta väikseim.

2016. aastal kasvatati teravilja 351 400 hektaril. Taliteravilja osatähtsus teravilja kasvupinnas oli 31%. Teravilja kasvupinnast võttis enda alla 26% talinisu ja 4% rukis, 38% suvioder ja 21% suvinisu. Talinisu kasvupind oli 2015. aastaga võrreldes 7% väiksem ja suvinisu pind 3% suurem. Rukki kasvupind vähenes aastaga 13%.

Teraviljasaak oli 2016. aastal eelnenedud aastaga võrreldes tunduvalt väiksem ebasoodsate ilmastikutingimustele töltu – 934 100 tonni. 2015. aasta väga suure saagiga võrreldes oli saak 39% väiksem. 49% teraviljasaagist oli nisu, 38% oder, 7% kaer ja 3,5% rukis.

Teravilja keskmene saagikus oli 2016. aastal 2658 kilogrammi hektari kohta. 2015. aasta rekordsaagiga võrreldes vähenes saagikus 39%. Taliteravilja saagikus vähenes aastaga 44%. Seejuures vähenes rukki saagikus 32% ja oli 2616 kilogrammi hektari kohta ning talinisu saagikus vähenes 46% ja oli 2857 kilogrammi hektari kohta.

Rapsi ja rüpsi kasvupind oli 1% väiksem, talirapsi ja -rüpsi kasvupind 35% väiksem kui 2015. aastal. Suvirapsi- ja suvirüpsisaak oli suurem kui talirapsi ja -rüpsi oma. 70 100 hektarilt saadi 102 500 tonni rapsi- ja rüpsiseemet. Keskmene saagikus oli 1462 kilogrammi hektari kohta. 2015. aastaga võrreldes oli saagikus 47% väiksem. Suvirapsi ja -rüpsi saagikus vähenes aastaga 35%, talirapsi ja -rüpsi oma 55%. Rapsi ja rüpsi kogusaak oli 48% väiksem kui 2015. aastal.

Ühe- ja mitmeaastaste söödakultuuride kasvupind oli 21% suurem ja sööda tootmiseks kasutatava püsirohumaa pind 40% suurem kui aasta varem. Sööda tootmiseks kasutatava püsirohumaa pind suurennes tootmiseks ajutiselt mittekasutatava püsirohumaa vähenemise töltu ja summaarselt vähenes püsirohumaa pind võrreldes eelnenedud aastaga 3%.

Kartuli kasvupind vähenes aastaga 3%. Aastal 2016 kasvatati kartulit 5600 hektaril, millest 34% kasvatati koduaedades ja pöllumajanduslikes kodumajapidamistes. Kartuli kogu kasvupinnalt saadi 89 800 tonni kartulit. Kartulisaak hektari kohta oli 15 920 kilogrammi, mida on 21% vähem kui aasta varem. Kartulitoodang elaniku kohta oli 2016. aastal 68 kilogrammi – 24% vähem kui aasta varem.

Avamaaköögivilja kasvupinna suurus ei ole viimastel aastatel eriti muutunud ja oli 2016. aastal 3100 hektarit. Kui avamaaköögiviljast kasvatatakse 34%, siis katmikköögiviljast isegi 91% koduaedades ja pöllumajanduslikes kodumajapidamistes. Köögiviljasaak kokku oli 27% väiksem kui aasta varem – 62 350 tonni, millest 54 400 tonni oli avamaaköögivilji. Köögiviljasaak elaniku kohta oli 2016. aastal 47 kilogrammi (2015. aastal 65 kg).

Viljapuu- ja marjaistandike ning maasikate pindala oli pisut väiksem kui 2015. aastal – 6400 hektarit. Sellest 50% kasvatati koduaedades ja pöllumajanduslikes kodumajapidamistes. Puuviljade ja marjade kogusaak koos maasikatega oli 2016. aastal 31% suurem kui aasta varem. Puuvilja- ja marjasaak elaniku kohta oli 2016. aastal 7 kilogrammi – kahe kilo võrra suurem kui aasta varem.

Loomakasvatuses oli liha- ja munatoodang väiksem ning piimatoodang sama suur kui aasta varem.

Veiste arv vähenes aastaga 3%, piimalehmade arv 5%, samal ajal suurennes 11% muude lehmade arv. 2016. aasta lõpus oli Eestis 248 200 veist, sh 86 100 piimalehma ning 27 800 ammlehema. Sigu oli 2016. aasta lõpus 265 900 – 13% vähem kui aasta varem. Lambaid ja kitsi oli pea sama palju kui aasta varem ja neid oli kokku 90 600. Lindude arv vähenes aastaga 2% ja neid oli 2016. aasta lõpus kokku veidi üle 2,1 miljoni.

Eesti veiste osatähtsus Euroopa Liidu (EL) riikide veiste arvus oli 2016. aasta lõpus 0,3%, piimalehmade osatähtsus 0,4% ja sigade oma 0,2%. 2016. aastal vähenes EL-is kokku veidi veiste arv ning ka piimalehmade arv. Lähiriikidest vähenes veiste arv aastaga peale Eesti ka Lätis, Leedus ja Soomes. Piimalehmade arv vähenes köige rohkem Lätis, Leedus ja Eestis, vähem Soomes. Sigade arv EL-i riikides kokku vähenes ja nii ka Eestis, Leedus ja Soomes, sealjuures Eestis köige rohkem. Läti näitaja suurennes.

Piimatoodang oli Eestis 2016. aastal 783 200 tonni – sama suur kui 2015. aastal. Piimatoodang lehma kohta on aasta-aastalt suurenenud ja oli 2016. aastal 8878 kilogrammi – 5% rohkem kui aasta varem. Elaniku kohta toodeti 594 kilogrammi piima, mida on 2 kilogrammi võrra vähem kui 2015. aastal.

Lihatoodang oli 2016. aastal 77 900 tonni, millest 19% oli veiseliha, 55% sealihu, 25% linnuliha ja 1% lambaliha. Aastaga vähenes toodang 9%. Elaniku kohta toodeti mullu 59 kilogrammi liha – 6 kilo vähem kui aasta varem.

Munatoodang vähenes aastaga 3%. Aastal 2016 toodeti 199 miljonit muna. Keskmise munatoodang kana kohta juriidiliste isikute pöllumajanduslikes majapidamistes oli 286 muna. Elaniku kohta toodeti 151 muna, mida oli veidi vähem kui 2015. aastal (155).

Meetoodang oli 2016. aastal 1097 tonni – 2% väiksem kui aasta varem.

AGRICULTURE

Aili Maanso, Ivika Aasa

In 2016, the total area of utilised agricultural land increased, but the number of cattle and pigs decreased. Production of field crops was smaller than the previous year. Milk production was at the same level as the year before and meat and egg production were smaller.

In 2016, the area of utilised agricultural land in Estonia was 1,003,500 hectares. Of this 994,300 hectares were in the possession of agricultural holdings and 9,200 hectares were in kitchen gardens and agricultural households. In the latter, mainly fruit trees and berries are grown as well as vegetables and potatoes. The total area of utilised agricultural land increased 1% compared to 2015.

690,200 hectares of the utilised agricultural land was arable land, 306,800 hectares permanent grassland and 6,500 hectares was under permanent crops (fruit and berry orchards, nurseries and other permanent crops). The share of permanent grassland temporarily not used for production in utilised agricultural land was 4% in 2016, which is 9 percentage points less than in 2015. The area of arable land in 2016 was 3% larger than in 2015.

The sown area of cereals increased 0.3% year over year, but the total production of cereals was the smallest of the last five years.

Cereals were grown on 351,400 hectares in 2016. The share of winter crops in the sown area of cereals was 31%. Winter wheat accounted for 26%, rye for 4%, spring barley for 38% and spring wheat for 21% of the total sown area of cereals. Compared to 2015, the sown area of winter wheat was 7% smaller, while the sown area of spring wheat increased 3%. The sown area of rye decreased 13% year over year.

Due to unfavourable weather conditions, compared to the previous year, the production of cereals in 2016 was considerably smaller – 934,100 tonnes. Compared to the very large production of 2015, the production was 39% smaller. Wheat accounted for 49%, barley for 38%, oats for 7% and rye for 3.5% of the production of cereals.

The average yield of cereals in 2016 was 2,658 kilograms per hectare. Compared to the record yield of 2015, the average yield decreased 39%. The average yield of winter cereals decreased 44% year over year. The average yield of rye decreased 32%, amounting to 2,616 kilograms per hectare, and the average yield of winter wheat decreased 46%, totalling 2,857 kilograms per hectare.

The sown area of rape and turnip rape decreased 1% and that of winter rape and winter turnip rape 35% compared to 2015. Spring rape and spring turnip rape had a higher yield than winter rape and winter turnip rape. The production of rape and turnip rape seed was 102,500 tonnes from 70,100 hectares. The average yield was 1,462 kilograms per hectare. Compared to 2015, the average yield was 47% smaller. The average yield of spring rape and spring turnip rape decreased 35% year over year and that of winter rape and winter turnip rape 55%. The total production of rape and turnip rape was 48% smaller than in 2015.

The area of annual and multiannual forage crops was 21% larger and the area of permanent grassland for forage production was 40% bigger than the year before. The area of permanent grassland for forage production increased at the expense of permanent grassland temporarily not used for production, and the total area of permanent grassland decreased 3% compared to the previous year.

The growing area of potatoes decreased 3% year over year. In 2016, potatoes were grown on 5,600 hectares, of which 34% were grown in kitchen gardens and agricultural households. 89,800 tonnes of potatoes were harvested from the total area under potatoes. The potato yield was

15,920 kilograms per hectare, which is 21% less than the year before. In 2016, the production of potatoes per inhabitant was 68 kilograms – 24% less than the previous year.

The growing area of open-field vegetables has not changed much in recent years and amounted to 3,100 hectares in 2016. While 34% of open-field vegetables are grown in kitchen gardens and agricultural households, as much as 91% of vegetables grown under glass are grown in kitchen gardens and agricultural households. The total production of vegetables was 27% smaller than the year before, amounting to 62,350 tonnes, of which 54,400 tonnes were open-field vegetables. In 2016, the production of vegetables was 47 kilograms per inhabitant (65 kg in 2015).

The area of orchards, berry plantations and strawberries was slightly smaller than in 2015, totalling 6,400 hectares. 50% was grown in kitchen gardens and agricultural households. In 2016, the total production of fruits and berries, including strawberries, was 31% higher than the year before. The production of fruits and berries per inhabitant was 7 kilograms in 2016 – two kilograms more than the year before.

In livestock farming, meat and egg production was smaller than the previous year and milk production remained at the same level.

Year over year, the number of cattle fell 3% and the number of dairy cows fell 5%, while the number of other cows increased 11%. As at the end of 2016, there were 248,200 cattle in Estonia, including 86,100 dairy cows and 27,800 nurse cows. The number of pigs stood at 265,900 at the end of 2016, which is 13% less than the year before. There were almost as many sheep and goats as the year earlier, totalling 90,600. The number of poultry declined 2% year over year and was slightly over 2.1 million at the end of 2016.

At the end of 2016, the share of cattle in Estonia in the total number of cattle in the European Union (EU) countries was 0.3%, the share of dairy cows was 0.4% and the share of pigs was 0.2%. In the EU as a whole, the number of cattle and dairy cows decreased slightly. Among the neighbouring countries, the number of cattle declined year over year besides Estonia, also in Latvia, Lithuania and Finland. The number of dairy cows fell the most in Latvia, Lithuania and Estonia, less in Finland. The number of pigs decreased in the EU as a whole and the same happened in Estonia, Lithuania and Finland, including the most in Estonia. In Latvia, the number increased.

In 2016, milk production in Estonia totalled 783,200 tonnes – the same as in 2015. The average milk yield per cow has been growing year by year and in 2016 it amounted to 8,878 kilograms, which was 5% more than a year earlier. 594 kilograms of milk was produced per inhabitant, which is 2 kilograms less than in 2015.

In 2016, meat production amounted to 77,900 tonnes, 19% of which was beef, 55% pork, 25% poultry meat and 1% mutton. The production decreased 9% year over year. Meat production per inhabitant was 59 kilograms, which is 6 kilograms less than the year before.

Egg production decreased 3% year over year. 199 million eggs were produced in 2016. The average egg yield per hen in the agricultural holdings of legal persons totalled 286 eggs. Egg production per inhabitant amounted to 151 eggs, which was slightly less than in 2015 (155).

Honey production amounted to 1,097 tonnes in 2016 – 2% less than a year earlier.

KALANDUS

Evelin Enno-Sakwan

Artikkel annab lugejale ülevaate Eesti kalapüügi (Läänemere-, sisevete- ja ookeanipüügi) mahtudest 2016. aastal. Peale selle antakse ülevaade Eesti vesiviljessektori müüdud toodangu kogustest 2015. aastal.

Kõige suuremad kogused kala püütakse Läänemerest. 2016. aastal püüti Läänemerest 60 440 tonni kala, mis oli kogupüügist 80%. 2015. aastaga võrreldes ei olnud Läänemere kalapüügis märkimisväärset muutust – täheldada võib vaid ligikaudu 2%-list kasvu. Läänemerepüük jaguneb avamere- ja rannapüügiks. Läänemerepüügil saadakse enim kala just avamerelt: avamerepüügi osatähtsus kogu Läänemerepüügis ei ole alates 1992. aastast muutunud ja on nii siis püsinvälist ligikaudu 83% juures. Samuti püsivad muutumatuna rannapüügi mahud – keskmiselt on see 17% kogu Läänemere kalapüügist. Läänemerest püütakse enim kilu ja räime – 2016. aastal vastavalt 23 687 ja 33 768 tonni. Koguse poolest püüti rohkem ka ahvenat, tinti ja lesta – vastavalt 1374, 699 ja 201 tonni. 2015. aastaga võrreldes ei ole nimetatud kalaliikide püügikogustes märkimisväärseid muutuseid.

Siseveepüügi väike maht võrreldes Läänemerepüügiga ei vähenda selle olulisust Eestile. Kalapüük sisevetest on aastaid püsinvälist enam-vähem samal tasemel – aastatel 2007–2016 oli püük keskmiselt ligi 2700 tonni. 2016. aastal oli sisevete kalapüügi kogumaht 3018 tonni. Enim püütakse Peipsi, Pihkva ja Lämmijärvest – 2016. aastal ligikaudu 2695 tonni. Tähtsuselt järgmine veekogu on Võrtsjärv, seal tuleb ligikaudu 6% kogu sisevete püügil saadud kalast. Ülejäänuud veekogud (Emajõgi, Narva jõgi ja veehoidla ning teised väiksemad jõed ja järved) hõlmasid 2016. aastal ligikaudu 5% kogu sisevete kalapüügist. Enim püütakse ahvenat, koha ja latkat – 2016. aastal vastavalt 1025, 761 ja 757 tonni.

2016. aastal saadi kaugpüügist kokku ligikaudu 12 027 tonni kala. Ookeanipüügi peamised piirkonnad on Atlandi ookeani loode- ja kirdeosa, kusjuures enim püütakse just kirdeosast. 2016. aastal püüti Kirde-Atlandil 8744 tonni kala, mis on 73% kogu ookeanipüügist. Atlandi ookeani kirdeosast püütakse kogu hariliku süvameregarneeli ehk kreveti kogus – 2016. aastal 6954 tonni ehk 57% kogu ookeanipüügist. Seevastu Atlandi ookeani loodeosa püügist hõlmab suurima osa meriahvena püük – 2016. aastal 1656 tonni ehk 14%. Ookeanipüügist saadakse tavaliselt suures koguses ka harilikku karelesta, süvalesta ja turska.

Eesti vesiviljessektoris saadakse toodangut kala- ja vähikasvatusest. Võrreldes 2014. aastaga on müüdud kala- ja vähitoodang vähenenud 8%. Kui 2014. aastal oli müüdud toodangu maht viimase 20 aasta suurim (869 tonni), siis 2015. aasta toodang oli oma mahu pooltest suuruselt teine (798 tonni). Müüdud kala- ja vähitoodangust on tähtsaim osa vikerforellil. 2015. aastal müüdi vikerforelli 559 tonni. Mitme kasvatatava liigi lisandumine on aga vikerforelli osatähtsuslt müüdud kalakasvatustoodangus vähendanud: viimase viie aastaga vastavalt 85%-st 70%-ni. Vikerforelli osatähtsuse kahanemist on möjutanud mitme uue liigi (nt arktika paalia, angersäga, tuuraliste (siberi ja vene tuur) ja säga, aga ka juba pikka aega Eestis kasvatatud angerja ja karpkala) toodangumahtude suurenemine. Harilikku jöevähki turustati 2015. aastal 0,6 tonni, mida on 2,6 korda rohkem kui 2014. aastal. Toidukalamara ja aga turustati 2015. aastal 7,3 tonni, mis on 2,4 korda rohkem kui 2014. aastal. 2015. aastal müüdi välisriikidesse 7% kogu kaubakala toodangust – 8 protsendipunkti vähem kui 2014. aastal. Põhiliselt eksportiti angerjat ning vähesel määral ka tuurlasi.

FISHING

Evelin Enno-Sakwan

The article gives an overview of the Estonian fish catch (the Baltic Sea, inland waters and ocean catch) in 2016. In addition, it provides information about Estonian aquaculture production sold in 2015.

The largest quantities of fish are caught from the Baltic Sea. In 2016, the Baltic Sea catch totalled 60,440 tonnes, which constituted 80% of the total catch. Compared to 2015, there was no significant change in the Baltic Sea catch – a growth of approximately 2% could be observed. Baltic Sea fishing is divided into trawling vessel and coastal fishing. The biggest amount of fish is caught in the open sea: since 1992 the share of trawling vessel catch has not changed, remaining at approximately 83%. The volumes of coastal catch are also not changing – on average it constitutes 17% of the total Baltic Sea catch. The European sprat and the Baltic herring are caught the most from the Baltic Sea – 23,687 and 33,768 tonnes, respectively, in 2016. In large amounts were also caught the European perch (1,374 tonnes), European smelt (699 tonnes) and flounder (201 tonnes). Compared to 2015, there are no significant changes in the catch volumes of these fish species.

The smaller volume of catch from inland waters compared to the Baltic Sea does not diminish its importance for Estonia. Fish catch from inland waters has remained at about the same level over the years – the average catch in 2007–2016 was approximately 2,700 tonnes. In 2016, the total catch from inland waters was 3,018 tonnes. Fish is mostly caught from Lake Peipus – amounting to approximately 2,695 tonnes in 2016. The next important waterbody is Lake Võrtsjärv, contributing around 6% of the total catch from inland waters. The rest of the waterbodies such as River Emajõgi, River Narva and Narva reservoir and other smaller rivers and lakes yielded approximately 5% of the total inland waters catch in 2016. The main species caught in 2016 were the European perch (1,025 tonnes), pike-perch (761 tonnes) and freshwater bream (757 tonnes).

In 2016, distant water fishing yielded approximately 12,027 tonnes of fish. The main areas of ocean fishing are the North-Western and North-Eastern parts of the Atlantic Ocean with more caught from the North-Eastern part. In 2016, the catch in the North-East Atlantic amounted to 8,744 tonnes, which corresponds to 73% of the total ocean catch. All of the northern prawn catch is caught from the North-Eastern part of the Atlantic Ocean – 6,954 tonnes, i.e. 57% of the total ocean catch, in 2016. Atlantic redfish holds the largest share in the North-Western Atlantic catch – 1,656 tonnes, i.e. 14% in 2016. Ocean fishing usually yields also larger quantities of the American plaice, the Greenland halibut and the Atlantic cod.

The production in the Estonian aquaculture sector comes from fish and crayfish farming. Compared to 2014, the sold fish and crayfish production has decreased 8%. While in 2014 the amount of production sold was the largest of the last 20 years (869 tonnes), the production in 2015 ranked second in volume (798 tonnes). The biggest share in the sold fish and crayfish production is contributed by the rainbow trout. In 2015, the amount of rainbow trout sold was 559 tonnes. However, the addition of several farmed species has reduced the share of the rainbow trout in sold fish farming production – from 85% to 70% in the last five years. The decrease in the share of the rainbow trout has been affected by an increase in the production quantities of several new species, such as the Arctic char, catfish, sturgeons (Siberian and Russian sturgeon) and wels catfish as well as the European eel and carp which have been farmed in Estonia for a long time. In 2015, the amount of the European crayfish placed on the market was 0.6 tonnes, which is 2.6 times more than in 2014. Fish roe for human consumption was placed on the market in 2015 in the amount of 7.3 tonnes, which is 2.4 times more than in 2014. In 2015, the share of commercial fish production sold to foreign countries was 7% – a decrease of 8 percentage points compared to 2014. Mainly the European eel was exported and to a lesser extent sturgeons.

METSAMAJANDUS

Mati Valgepea
Keskonnaagentuur

Metsad on Eesti üks olulisemaid taastuvaid loodusvarasid ja elukeskkondi, mille kaitsel ja majandamisel on mitmekülgne mõju keskkonnale, majandusele ja sotsiaalelule. Puidu varumine on viimastel aastatel jõudnud 10 miljoni kuupmeetri tasemele. Aktiivsem metsakasutus nõuab suuremat tähelepanu ka metsade uuendamisele ja hooldustöödele.

Eesti maismaast pool ehk 51,0% on metsamaa. 2016. aastal oli Eesti metsamaa pindala 2,3 miljonit hektarit ja metsade puidutagavara 476 miljonit tihumeetrit. Metsaga metsamaa ehk puistute pindala oli 2,14 miljonit hektarit. Levinuimad puistud olid männikud (32,6% puistute kogupindalast), kaasikud (30,0%), kuusikud (17,4%) ja hall-lepidikud (9,2%). ÜRO toidu- ja pöllumajandusorganisatsiooni andmetel on Eesti oma territooriumi metsasuse (metsamaa osatähtsus maismaas) pooltest Euroopas Soome, Rootsi, Sloveenia, Montenegro ja Läti järel kuuendal kohal.

Metsi kirjeldava statistika põhiallikas on riiklik metsainventeerimine ehk statistiline metsainventeerimine (SMI). SMI on valikuuring, kus süstemaatilise juhuvaliku alusel paigutatud väikese pindalaga proovitükkipelid mõõdetakse ja hinnatakse metsmaad ja sellel kasvavate puude tunnuseid. 2016. aastal vaadati põhjalikult üle mõõtmistulemuste alusel teletatavate tunnuste arvutusreeglid. Uuendatud arvutusreeglite alusel anti tagasiulatuvalt uued hinnangud kõigi SMI tunnuste kohta aastatel 2000–2015. Enamasti ei erinenud ümberarvutatud hinnangud märgatavalt varasematest. Suurim muutus puudutas juurdekasvu arvutamist, kus mindi kasvava metsa arvutusmudeli kasutamiselt üle konkreetsete puude kordusmõõtmiste andmetest leitavate muutustele põhiselt arvutusreeglile.

Metsaga on otseselt seotud ligikaudu 35 000 töökohta metsasektoris ja kaudselt paljud turismi-, spordi-, transpordi- jt sektori töökohad. Sel kümnendil on metsanduse arengu alus „Eesti metsanduse arengukava aastani 2020“, mille järgi on metsanduse põhieesmärk metsade tootlikkus ja elujõulius ning mitmekesine ja tõhus metsakasutus. Eesmärgi saavutamiseks tuleb muu hulgas pikas perspektiivilis varuda puitu juurdekasvu ulatuses, suurendada metsauuendustööde mahtu, hoida range kaitse all vähemalt 10% metsamaa pindalast ja parandada kaitstavate metsade esinduslikkust. Rangelt kaitstava metsa osatähtsus kogu metsamaa pindalas oli 10% juba 2010. aastal, eri tüüpi metsade esinduslikkuse tagamiseks range kaitsega aladel tuleb veel pingutada.

Metsamajanduse jätkusuutlikkuse hindamise üks võimalus on võrrelda raiemahtu tüvepuidu aastase juurdekasvuga majandataval metsamaal. Kui raiemaht ületab pikema aja jooksul juurdekasvu, ohustab see elurikkust ja metsasektori tooraine varustatuse jätkusuutlikkust. Raiemahu väike osatähtsus juurdekasvus aga viitab kogunenud puiduvaru ebatõhusale kasutamisele. SMI andmetel vähenes raiemaht ajavahemikus 2001–2008 üle 60%, jõudes 4,4 miljoni tihumeetri. Seejärel hakkas raiemaht tasapisi suurenema ja jäi 2012.–2015. aastal 10 miljoni tihumeetri tasemele. Kui 2008. aastal oli metsaraie osatähtsus majandataava metsamaa juurdekasvus 38%, siis 2015. aastal 72%. Kuna SMI raiehinnangute statistilise valikmeetodi kasutamisest tulenev viga on suur, siis on Keskonnaagentuur raiedokumentide ja kaugseire andmete analüüsimal koostanud raiemahtude eksperthinnanguid, mis näitavad samuti, et raiemaht on viimastel aastatel mõõdukalt kasvanud. Nimetatud hinnangu kohaselt raiuti 2014. aastal 10,7 miljonit, 2015. aastal 10,4 miljonit ja 2016. aastal 11,3 miljonit tihumeetrit puitu. Et Eesti metsades on üsna suur osatähtsus küpsetel puistutel, võiks metsamajanduslikust aspektist raiemaht isegi suurem olla. Möödunud kümnendil kehitinud metsanduse arengukava kohaselt oli puiduvarumise optimaalne tase 13,1 miljonit tihumeetrit. Sel kümnendil peetakse optimaalseks 12–15 miljonit tihumeetrit aastas. 2016. aastal algas aga elav ühiskondlik diskussioon metsakasutuse jätkusuutliku mahu üle.

Metsa kasvatamisel on tähtis osa ka uue metsapõlve rajamisel. 2016. aastal istutas Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) 6443 ja külvas 270 hektarit metsa. Et aidata metsal looduslikult uueneda, tegi RMK töid 1681 hektaril. Ka noore metsa hooldamise maht on kasvanud. Kui 2010. aastal tegi RMK valgustusraieid 14 066 hektaril, siis 2016. aastal 19 366 hektaril. Era-metsades toimuva metsauuenduse kohta ei koguta enam ametlikult andmeid alates 2014. aastast, kuid kaudsed andmed näitavad ka seal uuendamise kasvu. Suurim takistus erametsade uuendamise mahu kasvule võib olla istutusmaterjali puudus.

FORESTRY

Mati Valgepea
Estonian Environment Agency

Forests are one of the most important renewable resources and living environments in Estonia. Forest protection and management have various impacts on the environment, economy and social life. In recent years, forest harvesting has reached the level of 10 million cubic metres. Due to active use of forests, greater importance should be attributed to forest regeneration and maintenance works.

Forests cover a half (51.0%) of Estonia's land territory. In 2016, the total forest area in Estonia was 2.3 million hectares and the total growing stock was 476 million cubic metres. Wooded forest land, i.e. the area of stands, was 2.14 million hectares. The most common stands were pine (32.6% of the total area of stands), birch (30.0%), spruce (17.4%) and grey alder stands (9.2%). According to data of the Food and Agriculture Organization of the UN, in terms of forest coverage (share of forest area in land area) Estonia ranks sixth in Europe after Finland, Sweden, Slovenia, Montenegro and Latvia.

The main source of statistics on forests is the National Forest Inventory (NFI), i.e. a statistical forest inventory. The NFI is a sample survey where on small sample plots placed by systematic random sampling method, forest land and the characteristics of growing trees are measured and assessed. In 2016, the calculation rules for the indicators calculated on the basis of measurement results were reviewed in detail. New estimates were calculated in retrospect according to the revised calculation rules for all NFI indicators for 2000–2015. Mostly, the recalculated estimates did not differ considerably from the previous ones. The main change concerned calculating the increment – the calculation formulas based on growing stock were replaced by calculation rules based on changes found in the data of remeasurements of particular trees.

Forests provide 35,000 jobs in the forest sector and many jobs also indirectly in transport, tourism, sports and other sectors. In the current decade, "Estonian Forestry Development Program until 2020" is the basis for the development of forestry. The principal goals set for forestry are safeguarding the productivity and viability of forests and ensuring the varied and effective use of forests. In order to achieve these aims, it is important in the long term to procure wood in the amount of the increment, increase the volume of reforestation, keep at least 10% of the forest area under strict protection and enhance the variety of protected forests. The share of strictly protected forests in the total area of forests was 10% already in 2010, but further efforts are required to safeguard the representativity of strictly protected areas.

One of the possible ways of assessing sustainability of forestry is to compare felling volume with the annual increment of stem wood in forests available for wood supply. If the felling volume exceeds the increment over a longer period, it is a threat to biodiversity and the sustainability of raw material supply of the forest sector. On the other hand, a low ratio of felling volume to the increment indicates inefficient use of forest resources. According to the NFI, in 2001–2008, felling volume decreased by more than 60%, reaching 4.4 million cubic metres. Thereafter, felling volume started to increase gradually and remained at 10 million cubic metres in 2012–2015. While in 2008 the share of felling was 38% in the increment of managed forest land, it was 72% in 2015. As the error due to the use of the NFI statistical sampling method for felling estimates is significant, the Estonian Environment Agency has compiled expert assessments based on the analysis of felling documentation and remote sensing data, which also show that the felling volume has increased moderately in recent years. According to the afore-mentioned assessments, 10.7 million cubic metres of wood was felled in Estonia in 2014, 10.4 million m³ in 2015 and 11.3 million m³ in 2016. As the share of mature stands in Estonian forests is relatively large, from forest management perspective, the felling volumes could be even higher. The "Estonian Forestry Development Program until 2010" specified 13.1 million m³ as

the optimum forest harvesting level. For this decade, 12–15 million m³ per year is deemed the optimum sustainable harvesting level. However, in 2016 active public discussion started about the sustainable volume of the use of forest resources.

Establishing a new forest generation is an important measure in silviculture. In 2016, the State Forest Management Centre (SFMC) planted 6,443 hectares and sowed 270 hectares of forest. Works to contribute to natural forest regeneration were carried out on 1,681 hectares by the SFMC. The area of maintenance of young stands has increased as well. While in 2010 the SFMC performed cleaning on 14,066 hectares, in 2016 it was carried out on 19,366 hectares. Since 2014, no official data are collected on reforestation in private forests, however, indirect data show an increase in reforestation there as well. The main obstacle for increased reforestation in private forests could be the lack of planting material.

ENERGEETIKA

Helle Truuts

2016. aastal suurenes Eesti elektritoodang 15%, kuid taastuvelektri toodang vähenes 6%. Tähtsamad energiatooted olid põlevkiviõli, mida toodeti 3% rohkem, ja puidugraanulid, mille toodang suurenes aastases võrdluses ligi 20%.

2016. aastal toodeti Eestis elektrit kokku 12 teravatt-tundi, mis on 15% rohkem kui aasta varem. Tootmise kasvu soodustas jahedam talv, mis suurendas nii ettevõtete kui ka elanikkonna vajadusi. Elektrenergia sisetarbitmine suurenes aastases võrdluses 3%. Kuigi elektriekspordi vähenes eelnenud aastaga vörreledes üle 12%, on Eesti endiselt netoeksportiv riik, kus toodang ületab tarbimist. Toodangu kasvu mõjutas ka impordi 30%-line vähenemine.

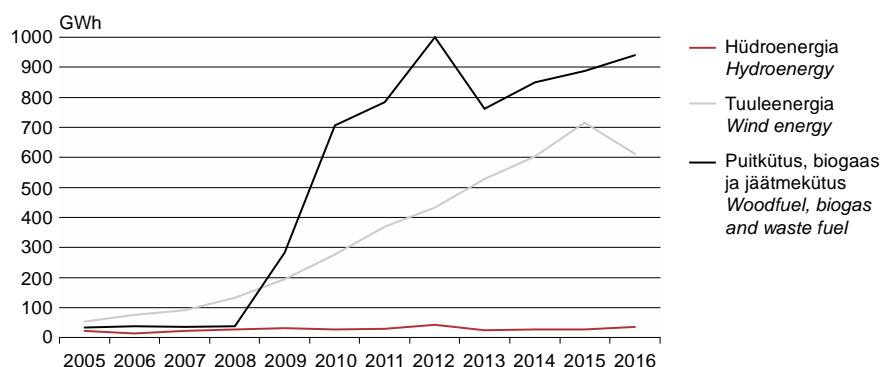
Eesti elektrienergia toodang põhineb enamasti põlevkivil – ligi 90% elektrist toodetakse põlevkivist. Teistest kütuseliikidest kasutatakse elektrienergia tootmiseks maagaasi, vedelkütuseid, puitu ja teisi taastuvaid energiaallikaid.

Kui aastani 2015 suurenes elektrienergia toodang taastuvatest allikatest, siis 2016. aastal vähenes taastuvelektri toodang esimest korda. Taastuvelektri toodang kokku vähenes vörreledes eelnenud aastaga 6%, kusjuures köige rohkem (15%) vähenes tuuleenergia toodang. Viimaste aastate keskkonnahoioi meetmete ja prügimajanduse edendamise tulemusel saab prügilates ja veepuhastusjaamades tekkivat biogaasi kasutada elektrienergia tootmiseks. Kui 2015. aastal toodeti elektrivõrku 49 gigavatt-tundi biogaasil põhinevat elektrit, siis 2016. aastal 45 GWh, mida on 10% vähem.

Elektrenergia tootmise kõrval on põlevkivi veel tooraineeks põlevkiviõlile. Aasta-aastalt kasvanud põlevkiviõlitoodang on suurendanud ka põlevkivi tarbimise koguseid õlitööstuses. 2016. aastal toodeti põlevkiviõli 740 000 tonni, mis on 3% rohkem kui aasta varem, seejuures ligi 90% toodangust eksportiti. Peamised sihtriigid olid Belgia (35%), Holland (31%) ja Roots (13%).

Energiaturul on uue ja olulise kütuseliigina koha leidnud puidugraanulid. Aastatel 2010–2015 suurenes nende toodang üle 1,5 korra ja 2016. aastal toodeti neid ligi 1,2 miljonit tonni, mis on vörreledes 2015. aastaga ligi 20% rohkem. Nõudluse töttu eksportiti üle 90% puidugraanulitest.

Sisemaiseks vajaduseks imporditi 2016. aastal maagaasi, vedelkütuseid, kivisütt ja kaksi. Maagaasi import suurenes aastaga ligi 10% ja seda peamiselt elektrijaamade vajaduse töttu. Autobensiini imporditi eelnenud aastaga vörreledes ligi 9% rohkem ja diislikütust 3,7% vähem kui aasta varem.

Joonis 1. Elektrienergia tootmine taastuvatest allikatest, 2005–2016*Figure 1. Production of electricity from renewable sources, 2005–2016*

ENERGY

Helle Truuts

In 2016, electricity production in Estonia increased 15%, but the production of renewable energy decreased 6%. The more important energy products are shale oil, which was produced 3% more, and wood pellets, which were produced around 20% more year over year.

In 2016, the production of electricity totalled 12 terawatt-hours, which is 15% more than the year before. The growth in production was caused by a colder winter, which increased the demand among enterprises and inhabitants. The domestic consumption of electricity increased 3% year over year. Although electricity exports decreased more than 12% compared to the previous year, Estonia is still a net exporting country where production exceeds consumption. The growth in production was also affected by a 30% decline in imports.

The production of electricity in Estonia is based mainly on oil shale – approximately 90% of electricity is produced from this. Other types of fuel that are used for electricity production are natural gas, liquid fuels, wood and other renewable energy sources.

While until 2015 electricity production from renewable sources increased, in 2016 renewable energy production decreased for the first time. The total production of renewable energy declined 6% compared to the previous year, and the biggest decrease (15%) was in the production of wind energy (Figure 1, p. 112). As a result of the improvements in environmental protection measures and waste management in recent years biogas generated in landfills and water treatment plants can be used for electricity production. Whereas in 2015 biogas-based electricity was produced in the amount of 49 gigawatt-hours, in 2016 it was 45 gigawatt-hours, which is 10% less.

In addition to electricity production, oil shale is also used as raw material for shale oil. The shale oil production which has increased over years has contributed to the rise of oil shale consumption in the oil industry. 740,000 tonnes of shale oil were produced in 2016, which is 3% more than the year before; approximately 90% of the production was exported. The main destination countries were Belgium (35%), the Netherlands (31%) and Sweden (13%).

Wood pellets are a new and important type of fuel on the energy market. Their production increased in 2010–2015 more than 1.5 times, and in 2016 these were produced in the amount of around 1.2 million tonnes, which is approximately 20% more compared to 2015. Due to demand, more than 90% of wood pellets were exported.

For domestic consumption purposes, natural gas, liquid fuels, coal and coke were imported in 2016. The imports of natural gas increased nearly 10% year over year and this was mainly due to the demand of power plants. Motor gasoline was imported approximately 9% more and diesel fuel 3.7% less than the previous year.

TRANSPORT

Piret Pukk, Rita Raudjärv

Artiklis antakse ülevaade Eesti transporditaristust, registreeritud sõidukitest ja vaadeldakse eri transpordiliikiide osatähtsust ning tulemusi sõitjate- ja kauba-veos. Samuti antakse ülevaade Eestis toimunud liiklusõnnetustest.

Transpordisüsteemi kõige olulisem osa on teelevõrk ning avalikuks kasutamiseks mõeldud teed jagunevad riigimaanteeeks, kohalike omavalitsuste teeeks ja metsateeeks. Eestis on 2016. aasta lõpu seisuga 16 594 km riigimaanteid, milles põhi- ja tugimaanteid 4015 km ning kõrvalmaanteid 12 477 km. Eesti raudtee kogupikkus on 2144 km, milles 916 km on peated avalikul raudteel ja 132 km raudteedest on elektrifitseeritud.

Maanteeameti hallatas liiklusregistris oli 2016. aasta lõpus arvel 703 150 sõiduautot, 108 200 veoauto, 4840 bussi, 31 255 mootorratast ja 17 600 mopeedi – kõiki rohkem kui aasta varem. Ka traktorite ja liikurmasinate arv suurennes aastaga. 2016. aastal registreeriti esmaselt üle 47 000 sõiduauto, mida on ligi 1200 võrra rohkem kui 2015. aastal. Uusi sõiduautosid registreeriti 23 078, mis on veidi üle 2000 sõiduauto rohkem kui aasta varem. Esmaelt registreeriti ka üle 9000 veoauto ja ligi 7000 haagist, veidi üle 2500 mootorratta ning natuke alla 1300 mopeedi. Eestis oli 2016. aastal 534 sõiduautot 1000 elaniku kohta. Eesti riiklikus raudteeliiklusregistris oli 2016. aasta lõpus kirjas 281 vedurit, 19 elektri- ja 49 diiselmootorvagunit, 276 sõitjateveo- ja 21 586 kaubavagunit. Eesti laevaregistris oli 2016. aasta lõpus kirjas 109 merelaeva (kogumahutavusega vähemalt 100) ja 30 siseveelaeva. Laevapereta prahitud laevade registris oli 16 laeva (kogumahutavusega vähemalt 100). Eesti tsivilõhusõidukite registris oli 2016. aasta lõpus arvel 164 õhusõidukit.

Eesti veondusettevõtete teenuseid kasutas 2016. aastal maanteel, merel, raudteel ja õhus kokku 207,5 miljonit sõitjat, selles 92% maanteel, 4% merel, 3% raudteel ja 0,3% õhus. Eesti veondusettevõtete teenindatud sõitjate arv vähenes 2016. aastal varasema aastaga vörreldes 3% ja sõitjakäive vähenes 12%. Sõitjakäive ulatus 2016. aastal 5,4 miljardi sõitjakilomeetritni.

Maanteenespordiga veeti 2016. aastal 4% vähem sõitjaid kui 2015. aastal. Sõitjate arv kokku oli 190,9 miljonit, milles 86% ehk ligi 165,0 miljonit oli linnaliinidel (sh trammi ja trolliga) sõitjaid. Linnaliinidel sõitjaid oli mullusega vörreldes 2% vähem. Maakkonnaliinidel oli ligi 15,7 miljonit sõitjat (vähinemine vörreldes 2015. aastaga 9%), kaugliinidel 4,2 miljonit sõitjat (langus 2%) ja rahvusvahelistel liinidel ligi 1,2 miljonit sõitjat (langus 13%). Maanteenespordi sõitjakäive ulatus 2016. aastal 3 miljardi sõitjakilomeetritni, vähenedes riigisisestel vedudel 12% ja rahvusvahelistel bussivedudel 3%. Eesti mereveoettevõtted vedasid 2016. aastal 9,1 miljonit sõitjat, mis on 5% enam kui 2015. aastal. Riigisisestel merevedudel veeti 2,3 miljonit sõitjat (kasv 1%) ja rahvusvahelistel vedudel 6,8 miljonit sõitjat (kasv 7%). Aastaga kasvas meretranspordiettevõtete sõitjakäive 4%, ulatudes 2016. aastal ligi 1,2 miljardi sõitjakilomeetritni. Rahvusvahelised veod andsid 97% sõitjakäibest. Mullu suurennes taas sõitjatevedu raudteel, kus veeti 6,9 miljonit sõitjat, mis on 4% rohkem kui 2015. aastal. Riigisisestel raudteevedudel veeti 6,8 miljonit sõitjat (kasv 3%) ja rahvusvahelistel vedudel 102 800 sõitjat (kasv ligi 2 korda). Aastaga suurennes raudtee-transpordi sõitjakäive 11%, ulatudes 2016. aastal 315,9 miljoni sõitjakilomeetritni. Eesti õhutranspordiettevõtete teenuseid kasutas 2016. aastal 569 500 sõitjat, mis on 15% vähem kui 2015. aastal. Riigisisestel lendudel veeti 9500 sõitjat (poole vähem) ja rahvusvahelistel vedudel 560 000 sõitjat (langus 14%). Aastaga langes õhutranspordiettevõtete sõitjakäive 35%, ulatudes 2016. aastal ligi 1 miljardi sõitjakilomeetritni.

Eesti veondusettevõtted vedasid 2016. aastal maanteel, raudteel, merel ja õhus kokku 65,4 miljonit tonni kaupa, selles veeti ligi 59% maanteel ja 39% raudteel. Eesti veondusettevõtete kaubavedu tonnides vähenes 2016. aastal varasema aastaga vörreldes 1%, kuid veosekäive suurennes 1%. Veosekäive ulatus 2016. aastal ligi 11,6 miljardi tonnikilomeetritni.

Maanteetranspordiettevõtted vedasid 2016. aastal 38,8 miljonit tonni kaupa, mis on 6% enam kui 2015. aastal. Riigisisestel vedudel veeti 31,1 miljonit tonni ja rahvusvahelistel vedudel 7,7 miljonit tonni kaupa. Maanteetranspordi veosekäive suurenes aastaga 11% ja ulatus 8,9 miljardi tonnikilomeetrit. Kaubamaht raudteel vähenes mullu 10%, ulatudes 25,4 miljoni tonnini. Riigisisestel vedudel veeti 15,7 miljonit tonni ja rahvusvahelistel vedudel 9,6 miljonit tonni kaupa, mis oli vastavalt 5% enam ja 26% vähem kui 2015. aastal. Raudteetranspordi veosekäive vähenes aastaga 25%, ulatudes 2,3 miljardi tonnikilomeetrit. Raudtee kaubamahust moodustas transiitkauba vedu 8,0 miljonit tonni, eksport 0,2 miljonit tonni ja import 1,4 miljon tonni. Transiitkauba vedu raudteel vähenes aastaga 29%, enim vedelate rafineeritud naftatoodete veo (2016. aastal 2,2 miljonit tonni) üle 3,5 miljoni tonnise vähenemise tõttu. Enim suurennes transiitveostena lämmastikuühendite ja väetiste (v.a looduslikud väetised) vedu, mida veeti 2016. aastal 4,4 miljonit tonni ehk 14% enam kui 2015. aastal.

Eesti lennujaamades teenindati üle 2,26 miljoni lennureisija, mida on 3% enam kui 2015. aastal. Rahvusvahelistel lendudel oli ligi 2,23 miljonit ja riigisisestel lendudel ligi 36 600 sõitjat. Kauba- ja postivedu lennujaamade kaudu vähenes mullusega vörreldes 14% ja oli kokku üle 13 900 tonni. Kaubavedu vähenes 16%, postisaadetiste vedu suurennes 4%. Tallinna lennujaama reisijate arv kasvas aastaga 2% ja oli üle 2,2 miljoni. 90% sõitjatest teenindati regulaarlendudel. Ärilende toimus ligi 34 000, millest 95% olid regulaarlennud.

2016. aastal väisas rahvusvahelistel vedudel Eesti sadamaid 10,5 miljonit sõitjat, mis on 4% enam kui 2015. aastal. Kasvu mõjutas endiselt enim sõitjate arvu suurenemine Eesti ja Soome vahelistel laevaliinidel. Neil vedudel ulatus sõitjate arv 8,8 miljonini. Eesti ja Roots'i vahelistel liinidel veeti 1,2 miljonit ehk mullusega vörreldes 3% enam sõitjaid. Ristluslaevadega saabus Eestisse ligi 498 200 merereisijat ehk 1% rohkem kui aasta varem. Eesti laevadega veeti rahvusvahelistel vedudel 7,7 miljonit sõitjat. Eesti sadamatesse saabus välisriikidest ligi 6250 ehk 4% rohkem reisilaevu (sh reisiveerimilaevu) ning pea sama palju ristluslaevu (285) kui 2015. aastal. Rahvusvahelistel laevaliinidel teenindati sadamates ligi 1,9 miljonit sõidukit (v.a transiitsõidukid), neist 71% olid sõiduautod ja 25% veoautod ja haagised. Eesti-sisestel laeavalinidel teenindati sadamates ligi 933 700 sõidukit.

Eesti sadamates käideldi 2016. aastal 33,6 miljonit tonni kaupa, mida on 4% ehk 1,3 miljonit tonni vähem kui aasta varem. Kaupu lastiti 8% vähem ja lossiti 7% enam kui 2015. aastal. Välismaalt Eesti sadamatesse saabunud kaubalaevu oli pea sama palju kui 2015. aastal. Kaubalaevade keskmise kogumahutavus oli ligi 11 100. Kaubavedu sadamate kaudu vähenes mullu transiitkaubaveo vähenemise tõttu. Transiitkauba vedu sadamate kaudu vähenes aastaga 11%, ulatudes 18,1 miljoni tonnini. Sadamates lastiti 12,7 miljonit tonni transiitkaupa ja lossiti 5,4 miljonit tonni transiitkaupa. Transiitkauba lastimine vähenes 18%, kuid lossimine suurennes 14%. Välismaale veeti sadamate kaudu 9,9 miljonit tonni ja välismaalt saabus 5,6 miljonit tonni kaupa, mis on vastavalt 9% ja 2% enam kui 2015. aastal. Merekonteinerite vedu sadamate kaudu vähenes aastaga 2% ja oli 2016. aastal ligi 204 400 TEU^a-d. Konteinerid veeti sadamate kaudu laevadega Eestist välja ligi 100 300 TEU-d ning võeti sadamates vastu 104 100 TEU-d.

Liiklusõnetustes hukkunute arv suurennes 2015. aastaga vörreldes. Maanteeameti liiklusõnetuste andmekogus registreeriti Eestis 2016. aastal 1458 inimkannatanuga liiklusõnetust (joobes mootorsõidukijuhi osalusel 170), milles hukkus 71 ja sai vigastada 1835 inimest. Hukkunuid oli 4 võrra rohkem ja vigasaanuid 74 võrra rohkem kui aasta varem. Joobes juhid põhjustasid hukkunutega liiklusõnetusi 7 korral, mis on vähem kui eelnenud aastal. Eesti raudteedel juhtus 2016. aastal 20 märkimisväärset õnnetust, milles sai rongi otsasöidu tagajärvel surma 1 inimene. Laevaõnetusti registreeriti Eesti territoriaalmerel ja sisevetes 2016. aastal 5, õnetustes hukkunuid ei olnud. Lennuõnetusti oli Eesti territooriumil möödunud aastal 1, hukkunuid ei olnud.

^a TEU (*Twenty-foot Equivalent Unit*) – standardühik erimahuliste konteinerite loendamiseks ja konteinerilaevade või konteineriterminalide mahutavuse väljendamiseks. Üks 20-jalane ISO-konteiner võrdub ühe TEU-ga.

TRANSPORT

Piret Pukk, Rita Raudjärv

This article provides an overview of transport infrastructure and registered vehicles in Estonia as well as the share and performance of different modes of transport in the carriage of passengers and goods. In addition, an overview is given on traffic accidents in Estonia.

The road network is the most important part of the transportation system with public use roads divided into national roads, local roads and forest roads. As at the end of 2016, there were 16,594 km of national roads in Estonia, of which 4,015 km were main and basic roads and 12,477 km were secondary roads. The total length of Estonian railways is 2,144 km, of which 916 km are running tracks of public railway. 132 km of railways are electrified.

At the end of 2016, there were 703,150 passenger cars, 108,200 lorries, 4,840 buses, 31,255 motorcycles and 17,600 mopeds registered in the traffic register of the Estonian Road Administration – the number of all types of vehicles increased compared to the previous year. The number of tractors and mobile machinery also grew year over year. In 2016, the number of first registrations of passenger cars in Estonia was more than 47,000, which is around 1,200 cars more than in 2015. There were 23,078 new passenger cars registered, which is slightly over 2,000 passenger cars more than in the previous year. More than 9,000 lorries, around 7,000 trailers, a little over 2,500 motorcycles and slightly below 1,300 mopeds were registered for the first time. In 2016, there were 534 passenger cars per 1,000 inhabitants in Estonia. There were 281 locomotives, 19 electric railcars, 49 diesel railcars, 276 passenger wagons and 21,586 freight wagons registered in the state railway traffic register at the end of 2016. The Estonian ship register listed 109 sea craft (with a gross tonnage of 100 or more) and 30 inland waterway vessels at the end of 2016. 16 ships (with a gross tonnage of 100 or more) were listed in the register of bareboat chartered ships. At the end of 2016, the Estonian civil aircraft register included 164 units of aircraft.

In 2016, the number of passengers carried by Estonian road, rail, sea and air transport enterprises totalled 207.5 million. 92% of these passengers were carried by road, 4% by sea, 3% by rail and 0.3% by air. The number of passengers served by Estonian transport enterprises decreased by 3% in 2016 compared to the previous year and passenger traffic volume decreased by 12%. The passenger traffic volume in 2016 was 5.4 billion passenger-kilometres.

The amount of passengers in road transport decreased by 4% compared to 2015. There were 190.9 million passengers in total and 86% of them, i.e. about 165.0 million passengers, used urban transport (incl. trams and trolleybuses). 2% less passengers used urban transport compared to the previous year. The number of passengers on county lines was about 15.7 million (9% less compared to 2015), and on domestic long-distance lines it was 4.2 million (down by 2%). About 1.2 million passengers were carried on international lines (down by 13%). In 2016, the passenger traffic volume of road transport was around 3 billion passenger-kilometres and it decreased by 12% in domestic traffic and by 3% in international traffic. In 2016, Estonian sea transport enterprises carried 9.1 million passengers, which is 5% more than in 2015. The number of passengers carried was 2.3 million in domestic sea traffic (up by 1%) and 6.8 million in international sea traffic (up by 7%). The passenger traffic volume of sea transport enterprises increased by 4% year over year, and was approximately 1.2 billion passenger-kilometres in 2016. International sea traffic contributed 97% of passenger traffic volume. In 2016, the carriage of passengers by rail increased again. 6.9 million passengers were carried by rail, which is 4% more than in 2015. 6.8 million passengers were carried in domestic rail traffic (up by 3%) and 102,800 passengers were carried in international rail traffic (up by almost two-fold). The passenger traffic volume of rail transport enterprises increased by 11% year over year, totalling 315.9 million passenger-kilometres. In 2016, Estonian air transport enterprises carried 569,500 passengers,

which is 15% less than in 2015. 9,500 passengers were carried in domestic air traffic (down by a half) and 560,000 passengers were carried in international air traffic (down by 14%). The passenger traffic volume of air transport enterprises decreased by 35% year over year totalling around 1 billion passenger-kilometres in 2016.

In 2016, Estonian road, rail, sea and air transport enterprises carried 65.4 million tonnes of goods, of which around 59% was carried by road and 39% by rail. The carriage of goods by Estonian transport enterprises decreased by 1% in 2016 compared to the year before, but freight turnover increased by 1%. Freight turnover totalled approximately 11.6 billion tonne-kilometres in 2016.

Road transport enterprises carried 38.8 million tonnes of goods in 2016, which is 6% more than in 2015. In domestic road traffic, 31.1 million tonnes of goods were transported and 7.7 million tonnes in international traffic. Freight turnover of road transport enterprises increased by 11% year over year, and totalled 8.9 billion tonne-kilometres. In 2016, the amount of goods carried by rail decreased by 10%, amounting to 25.4 million tonnes. 15.7 million tonnes of goods were transported in domestic rail traffic and 9.6 million tonnes in international traffic, which was respectively 5% more and 26% less compared to 2015. The freight turnover of rail transport decreased by 25% year over year and amounted to 2.3 billion tonne-kilometres. Of rail freight transport, 8.0 million tonnes were goods in transit, exports amounted to 0.2 million tonnes and imports to 1.4 million tonnes. Carriage of goods in transit by rail decreased by 29%, mainly due to a decrease of over 3.5 million tonnes in the transport of liquid refined petroleum products (2.2 million tonnes were carried in 2016). Goods in transit that experienced the highest growth were nitrogen compounds and fertilizers (excl. natural fertilizers) – these were carried in 2016 in the amount of 4.4 million tonnes, i.e. 14% more than in 2015.

Estonian airports served over 2.26 million air passengers, which is 3% more than in 2015. Approximately 2.23 million passengers were carried on international flights and approximately 36,600 passengers on domestic flights. Compared to 2015, cargo and mail services through airports decreased 14% and amounted to over 13,900 tonnes. Cargo transport decreased by 16% and mail transport increased by 4%. The number of passengers passing through Tallinn Airport increased 2% and totalled over 2.2 million. 90% of passengers were travelling on scheduled flights. There were approximately 34,000 commercial flights of which 95% were scheduled flights.

In 2016, 10.5 million passengers visited Estonian ports by international transport; this is 4% more than in 2015. The growth was still mostly due to the increased number of passengers travelling on the shipping lines between Estonia and Finland. The number of passengers carried on these lines amounted to 8.8 million. 1.2 million passengers were carried between Estonia and Sweden, i.e. 3% more than the year before. 498,200 passengers arrived in Estonia by cruise ships – 1% more than a year earlier. Estonian ships carried 7.7 million passengers in international transport. Around 6,250 passenger ships (incl. passenger ro-ro ships), i.e. 4% more, and almost as many cruise ships as in 2015 (285) arrived at Estonian ports from foreign countries. The ports served 1.9 million vehicles (excl. vehicles in transit) on international shipping lines. 71% of these were passenger cars and 25% were lorries and trailers. About 933,700 vehicles transported on domestic shipping lines were served at ports.

In 2016, Estonian ports handled 33.6 million tonnes of goods, which is 4%, i.e. 1.3 million tonnes, less than a year earlier. 8% less goods were loaded and 7% more goods were unloaded compared to 2015. The number of freight ships arriving at Estonian ports from foreign countries was about the same as in 2015. The average gross tonnage of cargo vessels totalled about 11,100. The cargo volume through Estonian ports decreased in 2016 due to the decrease in the traffic of goods in transit. The carriage of goods in transit through ports decreased 11%, amounting to 18.1 million tonnes. 12.7 million tonnes of transit goods were loaded at ports and 5.4 million tonnes unloaded. Transit cargo loading fell by 18% and transit cargo unloading rose by 14%. 9.9 million tonnes of goods were transported abroad through ports and 5.6 million tonnes of goods arrived at Estonian ports, which in comparison to 2015 is 9% and 2% less, respectively. The transport of sea containers through ports decreased 2% year over year and was around

204,400 TEUs^a in 2016. Containers were shipped out of Estonia through ports in the amount of approximately 100,300 TEUs and were received in the amount of 104,100 TEUs.

The number of road traffic deaths increased compared to 2015. According to the Estonian Road Administration's database of traffic accidents, in 2016, there were 1,458 road traffic accidents with casualties (170 traffic accidents with the participation of drunk drivers), in which 71 persons were killed and 1,835 injured. The number of persons killed increased by 4 and the number of persons injured increased by 74 compared to the previous year. Drunk drivers caused 7 fatal road traffic accidents, which is less than the year before. In 2016, there were 20 significant rail traffic accidents in Estonia, in which 1 person was killed due to being hit by a train. In 2016, there were 5 ship accidents registered in the territorial and inland waters of Estonia; no one was killed in these accidents. 1 aircraft accident occurred on the territory of Estonia; there were no casualties.

^a TEU (twenty-foot equivalent unit) – the standard unit for counting containers of various capacities and for describing the capacities of container ships or terminals. One twenty-foot ISO container equals 1 TEU.

INFOTEHNOLOOGIA

Tiina Pärson, Jaanika Ait

Tänapäeval pole enam üllatav, et IT-seadmete kasutamine on Eestis kujunenud igapäevaelu asendamatuks osaks nii isiku kui ka ettevõtte tasandil. Internet on kätesaadav nii kodus, tööl kui ka liikvel olles.

2016. aastal kasutas Eesti ettevõtetest iga päev arvuteid 96% ja internetti 95%. Valdavalt kasutati interneti püsühendust, mille allalaadimiskiirus on pidevalt suurenenud. 2016. aastal oli levinuim püsühenduse kiirus vahemikus 10–30 Mbit/s. Paralleelselt püsühendusega on kiirelt suurenenud mobiilse interneti kasutamine. 2016. aastal kasutas 74% ettevõtteist töö eesmärgil mobiilset internetti.

Viimasel ajal räägitakse üha enam pilveteenustest ja -tehnoloogiatest kui ühest perspektiivikast IT-teenuse mudelist. Pilveteenuste eesmärk on jagada veebi kaudu ressurssi – tarkvara, riistvara või nende kombinatsioone. Pilve kasutades saavad ettevõtted keskenduda rohkem oma põhitegevusele ja ei pea kulutama liigset energiat IT-taristu ülesehitamisele. 2016. aasta uuringu „Infotehnoloogia ettevõttes“ andmetel on enam kui viiendik ehk 22% Eesti ettevõtetest ostnud pilveteenuseid. Selle näitaja poolest on Eesti riikide võrduses 7. kohal, edestades Euroopa Liidu keskmist paar protsentti. Suurimad pilveteenuse kasutajad on Põhjamaad — Soome (57%), Rootsi (48%), Taani (42%). Enim ostetud pilveteenus on e-post, finants- ja rakendustarkvara, kontoritarkvara, failide säilitamine ja salvestamine. Valdavalt ostetakse pilveteenuseid oma serverit jaganud teenusepakkujalt, privaatserveri pakkujalt ostis pilveteenuseid 8% ettevõtteist. Ühtpidi peetakse avalikku pilve paindlikumaks ja vähem aega nöödvaks, samal ajal on aga privaatne pilv turvalisem, kuna omanikul on suurem kontroll oma andmete üle. Eestis on suurimad tasulise pilveteenuse kasutajad info ja side valdkonna ettevõtted (54%), kes pakuvad ka ise teenust.

Tehnoloogia ülikuure areng on aastatega maailma tundmatuseni muutnud ja kõige muu hulgas on see hõlbustanud ning teinud taskukohaseks ülisuurte andmemahutude kogumise ja hoiustamise. Kogutud andmemahud on muutunud niivõrd suureks ja keeruliseks, et selle nähtuse tarvis on kasutusele võetud termin „suurandmed“ ehk inglise keeles „big data“. Suurandmed tekivad digitehnoloogia rakendamisel ja neid edastatakse automaatselt seadmest seadmesse. Niisugused andmed tekivad näiteks tootmisprotsessi sensoriteilt, tehingute logides, aga ka sotsiaalmeedia tegevuste kaudu. Eesti ettevõtetest on suurandmeid analüüsitud 13%, enamikus neist tegid seda oma töötajad. Enim on suurandmete analüüsiga tegelenud info ja side valdkonna ettevõtted (29%), järgnevad veevarustuse, kanalisatsiooni, jäätme- ja saastekätlusega tegelevad ettevõtted (28%) ja finants- ning kindlustusettevõtted (21%).

Nutikate tehnoloogiate arengu tõttu on vaja üha enam digitaalse kirjaoskusega inimesi. 2016. aastal töötas info- ja kommunikatsionitehnoloogia (IKT) spetsialiste 15%-s Eesti ettevõtteist. IKT-spetsialistide alla loetakse IKT-juhid, tippspetsialistid, tarkvara- ja rakenduste arendajad ning analüütikud, andmebaaside ja arvutivõrkudega tegelevad tippspetsialistid, IKT-operaatorid ja kasutajatoe tehnikud, telekommunikatsiooni ja ringhäälingu tehnikud, info- ja kommunikatsiooniseadmete paigaldajad ja hooldajad. Ettevõtte suurusgruppi on IKT-spetsialistide hõivatus erinev. Enim on IKT-spetsialiste suurtes ehk vähemalt 250 hõivatuga ettevõtetes – 70%. IKT-spetsialistide arv on tagasihoidlikum 10–19 hõivatuga ettevõtetes (9%). Tegevusalati on ootuspäraselt enim IKT-spetsialiste finants- ja kindlustusettevõtteis ning info ja side ettevõtteis. 9% ettevõtteist üritas 2015. aastal välrvata või välbas IKT-spetsialiste, suurim oli nõudlus info ja side ettevõtetes.

2016. aastal kasutas uuringu „Infotehnoloogia leibkonnas“ andmetel viimase 3 kuu jooksul 16–74-aastastest Eesti elanikest internetti 87%. Euroopa Liidu keskmisega (EL28) võrreldes oli sama näitaja 5 protsendipunkti võrra kõrgem (82%).

Iga päev või peaaegu iga päev kasutas internetti 88% Eesti internetikasutajatest – tase jäi eelmise aastaga samaks. Üha enam on internetti hakatud kasutama mõne kaasaskantava seadme abil ka liikvel, st kodust ja töökohast eemal. 2016. aastal kasutas liikvel olles viimase 3 kuu jooksul internetti mobil- või nutitelefonis kaks kolmandikku (66%) ning kaasaskantavas arvutis veidi üle veerandi (30%) internetikasutajatest. Kui mobiil- või nutitelefonis kasutas liikvel olles internetti 16–24-aastastest internetikasutajatest 91%, siis 65–74-aastastest tegi seda vaid 13%. Madalama näitaja põhjus vanemaaliste hulgas võib olla see, et vastavat seadet ei ole või ei osata seda kasutada.

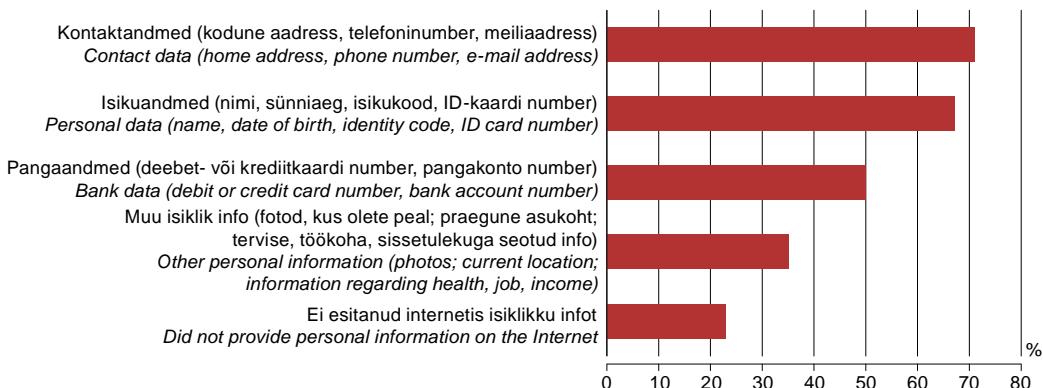
Viimase 12 kuu jooksul tellis internetist tooteid ja teenuseid veidi üle poole (56%) 16–74-aastastest. Kõige enam osteti reisi- ja majutusteenuseid (59% e-kaubanduse kasutajatest), kontserdi-, kino-, teatri- jm ürituste piletteid (55%), kindlustuspoliise (sh paketis sisalduvaid) (53%) ning röivaid, jalatseid ja sporditarbeid (51%). Naised kulutavad e-kaubandusele vähem kui mehed: nimelt oli naissoost internetikasutajate hulgas viimase 3 kuu jooksul enam neid, kelle ostusumma jäi alla 100 euro (vahe meestega 10 protsendipunkti).

Viimase 12 kuu jooksul on isikuandmetega seotud infot avaldanud veidi üle kolmveerandi internetikasutajatest (joonis 1). Isikuandmeteks liigitub igasugune info, mis puudutab inimese eraelu, alates eesnimest kuni isiklike fotodeni. Kõige enam avaldati internetis kontaktandmeid (aadress, telefoninumber, e-post), millele järgnesid taustaandmed, nt nimi, sünniaeg, isikukood – seda tegi seitse internetikasutajat kümnest. Pangaandmeid (pangakaardi või -konto number) avaldas iga teine internetikasutaja.

Viimastel aastatel on märgatavalts suurenenud nende veebilehtede osatähtsus, kus kasutatakse küpsiseid, millega kogutakse andmeid küllastatud veebilehtede sisu kohta ja kuvatakse selle põhjal sarnase sisuga reklame. Seda pidas väga või mõnevõrra häirivaks veidi alla kahe kolmandiku internetikasutajatest. Internetibrauseri sätteid on internetiküpsiste hulga või kuvamiste vähendamise eesmärgil muutnud 37% ja nuhkvaratörjet (millega ühtlasi piiratakse internetitegevuste jälgimist) on kasutanud 31% internetikasutajatest.

Joonis 1. Internetis isiklikku infot edastanud internetikasutajad info tüübi järgi, 2016

Figure 1. Internet users who provided personal information on the Internet, 2016

INFORMATION TECHNOLOGY

Tiina Pärson, Jaanika Ait

Today, it is not surprising that using IT devices has become a permanent part of everyday life in Estonia both at the level of individuals and businesses. Internet is available at home, at work as well as on the move.

In 2016, 96% of Estonian enterprises used computers every day and 95% used the Internet. Mainly fixed Internet connection was used, and its download speed has continuously increased. In 2016, the most common fixed Internet connection speed was in the range 10–30 Mbit/s. Alongside fixed Internet connection, the use of mobile Internet has increased at a fast rate. In 2016, 74% of enterprises used mobile Internet for work-related purposes.

Recently, there is more and more talk of cloud services and cloud technologies as a promising model of IT services. The purpose of cloud services is to share resources through the web – software, hardware and a combination of these. By adopting the cloud, enterprises can focus more on their main activities and do not have to spend extra energy on building infrastructure. According to the data of the 2016 survey on information technology in enterprises, more than fifth (22%) of Estonian enterprises have bought cloud services. With this indicator, Estonia takes seventh place in comparison by countries, exceeding the European Union average by a few percentage points. The greatest users of cloud services are the Nordic countries — Finland (57%), Sweden (48%) and Denmark (42%). The most often purchased cloud services are e-mail service, financial and application software, office software and file saving and storage. Cloud services are mainly bought from service providers who have shared their server; 8% of enterprises bought cloud services from private server providers. The public cloud is considered more flexible and less time-consuming, while the private cloud is considered more secure, as the owner has more control over their data. In Estonia, the biggest users of paid cloud services are information and communication enterprises (54%), who are also providers of cloud services.

The extremely fast rate of technological development has changed the world dramatically and among other things has made it easier and more affordable to collect and store very large volumes of data. The collected data sets have become so large and complex that a special term "big data" has been adopted to describe this phenomenon. Big data are generated with the application of digital technology and they are transmitted automatically from device to device. Such data are generated from production process sensors, transaction logs, as well as through social media activities. 13% of enterprises in Estonia have analysed big data. In most cases, the big data were analysed by their own employees. Information and communication enterprises have engaged in the analysis of big data the most (29%), followed by enterprises in the domains of water supply, sewerage, waste management and remediation activities (28%) and financial and insurance activities (21%).

Due to the development of smart technologies, more people are required who are digitally literate. In 2016, information and communications technology (ICT) specialists worked at 15% of Estonian enterprises. ICT specialists include information and communications technology services managers, professionals, software and applications developers and analysts, database and network professionals, ICT operations and user support technicians, telecommunications and broadcasting technicians, and electronics and telecommunications installers and repairers. The number of employed ICT specialists differs by size groups of enterprises. ICT specialists are employed by most large enterprises, i.e. enterprises with 250 and more employed persons (70%). Fewer enterprises with 10–19 employed persons (9%) employ ICT specialists. By economic activities, more ICT specialists work in financial and insurance enterprises and information and communication enterprises. 9% of enterprises tried to hire or hired ICT specialists in 2015; the greatest demand was among information and communication enterprises.

According to the data of the survey “Information technology in enterprises” in 2016, 87% of Estonian residents aged 16–74 used the Internet during the previous three months. The European Union average (EU-28) was 5 percentage points lower (82%).

88% of Estonian Internet users used the Internet daily, remaining at the same level as in the previous year. Internet use on the move, i.e. on a portable device outside home or workplace, has also risen. In 2016, two thirds (66%) of Internet users used Internet on the move in the last three months on mobile or smart phones and a little over a quarter (30%) of Internet users used it on a portable computer. Whereas 91% of 16–24-year-old Internet users used Internet on their mobile or smart phones, only 13% of 65–74-year-old Internet users did so. The reason for the lower share among older Internet users could be that they do not have the respective device or do not know how to use it.

A little more than a half (56%) of 16–74-year-olds ordered products and services over the Internet within the previous 12 months. Travel and accommodation services were purchased most of all (by 59% of e-commerce users), followed by tickets to concerts, cinema, theatre and other events (55%), insurance policies (incl. as part of packages) (53%) and clothing, footwear and sports equipment (51%). Women spend on e-commerce less than men – within the previous three months there were more female Internet users whose purchase amount remained under 100 euros (10 percentage point difference with men).

Within the previous 12 months, slightly more than three quarters of Internet users provided personal information on the Internet (Figure 1, p. 120). Personal information includes all types of information connected with a person’s private life, starting with the first name to personal photos. Mostly contact data (e.g. address, phone number, e-mail) were provided on the Internet, followed by background data (e.g. name, date of birth, identity code) – seven out of ten Internet users did that. Bank data (e.g. bank card or account number) were provided by every other Internet user.

In recent years, the share of websites that use cookies has increased considerably. Internet cookies are used to collect information about visited websites and to display advertising based on their content. A little less than two thirds of Internet users considered this very irritating or somewhat irritating. 37% have changed Internet browser settings in order to reduce the amount of cookies or display ads. Anti-spyware tools (which also limit tracking activities on the Internet) were used by 31% of Internet users.

TURISM JA MAJUTUS

Helga Laurmaa

Reisimine on maailmas populaarne. 2016. aastal suurenes maailmas ööbimisega välisreiside arv 4%. Eestis käis samal aastal ligi 6 miljonit väliskülastajat, kellest enam kui kolmandik kasutas majutusettevõtete teenuseid. Endiselt on naaberriikide turistid Eesti majutusettevõtete peamised kliendid.

Turism on maailmas arenev ning kasvav majandusharu ja seda toetab nii maailma rahvastiku suurenemine kui ka elatustaseme tõus. 2016. aastal reisis maailmas 1,24 miljardit välisturisti – inimest, kes sõitis väljapoole oma elukohariiki ja jäi sinna vähemalt üheks ööks. Maailmas reisis 46 miljonit ööbivat välisturisti rohkem kui 2015. aastal. Nõudlus reisimise järelle on püsinud vaatamata ohutuse ja turvalisusega seotud probleemidele. Välisturistide arv suurenes 2016. aastal Maailma Turismiorganisatsiooni andmetel 4%. Euroopa riikidesse tehti 620 miljonit ööbimisega välisreisi, mida on 2% enam kui aasta varem. Euroopa riikides reisis 12 miljonit ööbivat välisturisti rohkem kui 2015. aastal.

Eestis käis 2016. aastal ligi 6 miljonit väliskülastajat ehk 4% rohkem kui 2015. aastal. Iga neljas reis Eestisse tehti väljastpoolt Euroopa Liitu. Välistülastajad tarbisid 2016. aastal Eestis kaupu ja teenuseid ligi 1,4 miljardi euro eest. Veidi alla poole välistülastajatest viibisid Eestis vaid ühe päeva. 2015. aastaga võrreldes suurenes nii ühepäevakülastajate kui ka mitmepävakülastajate arv. Kögist Eestis käinutest 34% kasutas majutusettevõtete teenuseid. Ülejäänd olid Eestis vaid ühe päeva, peatusid sugulaste või tuttavate juures, olid endale Eestis eluaseme soetanud või leidnud ööbimiseks mõne muu võimaluse.

Eesti majutusettevõtetes peatus 2016. aastal 3,3 miljonit turisti. 2015. aastaga võrreldes oli majutusettevõtetes 7% rohkem turiste. Turistid veetsid Eesti majutusettevõtetes kokku 6,2 miljonit ööpäeva. Ööbimiste arv on tavaliselt suurem kui majutatute arv, sest üks majutatu võib ööbida mitu ööd. Ööbimiste arv majutusettevõtetes suurenes aastaga 8%. Ööbimiste arv suurenes aastaga ka meie naaberriikide majutusettevõtetes – Soomes 3% ja Lätis 7%; Leedus kasvas turistide ööbimiste arv 6%.

Esimest korda ületas väliskülastajate arv Eesti majutusettevõtetes kahe miljoni piiri. Välisturiste peatus 2016. aastal Eesti majutusettevõtetes 2,1 miljonit – 7% rohkem kui aasta varem. Välistülastajad veetsid Eesti majutusettevõtetes kokku ligi 4 miljonit ööd, mis on samuti rekordtulemus. Eesti riiklikus turismiarengukavas 2014–2020 seatud eesmärgi järgi peaks aastaks 2020 olema välisturistide ööbimiste arv majutusettevõtetes 5 miljoni ööbimist. Aastatel 2016–2020 peaks välisturistide ööbimiste arv majutusettevõtetes suurenema kolmandiku vörra. 2016. aastal suurenes välisturistide ööbimiste arv majutusettevõtetes 6%.

Välisturistide ööbimiste osatähtsus Eesti majutusettevõtetes peatunud turistide ööbimiste koguarvus on viimastel aastatel vähenenud, kuna siseturistide ööbimiste arv suureneb kiiremini kui välisturistide ööbimiste arv. 2016. aastal oli välisturistide ööbimiste osatähtsus ööbimiste koguarvus 64% – ühe protsendi vörra vähem kui eelnenud aastal. Naaberriikidest on samas suurusjärgus näitaja Lätil (69%), Soome majutusettevõtetes aga tunduvalt väiksem (28%). EL-is keskmiselt on välisturistide veedetud ööde osatähtsus ööbimiste koguarvus 46%, seega ööbib EL-i majutusettevõtetes kokku rohkem sise- kui välisturiste.

Eesti majutusettevõtetes peatunud välisturistide reisi eesmärgid on viimastel aastatel püsinud stabiilsena, veidi üle 70% välisturistidest on puhkusereisil, viiendik tööreisil.

Eesti suurimad turismipartnerid on naaberriigid. Kolm kõige olulisemat turismipartnerit on Soome, Venemaa ja Läti. Nendest riikidest saabus 1,3 miljonit majutusettevõtetes peatunud turisti. Eesti on aastaid olnud soomlaste populaarseim reisisiht. Soome statistikaameti andmetel tegid Soome elanikud 2016. aastal Eestisse 1,7 miljonit ööbimisega reisi, mis hõlmas enam kui viiendiku kögist Soome elanike ööbimisega reisidest välismaale. Eesti majutusettevõtetes on Soome

turistid siseturistide järel kõige arvukam kliendirühm. 2016. aastal saabus 46% Eesti majutusteenuseid kasutanud välisturistidest Soomest. Kokku öbis 2016. aastal Eesti majutusettevõtetes 951 000 Soome turisti, kes veetsid nendes 1,8 miljonit ööd. Nii Soome turistide kui ka nende siin veedetud ööde arv suurennes 2015. aastaga võrreldes 5%. Majutatud turistide arv kasvas kõigil kuudel – ööbimiste arv vähenes veidi veebruaris, kuid ülejäänud kuudel suurennes.

Venemaalt saabunud turistide arv vähenes alates 2014. aastast. 2015. peatus majutusettevõtetes kolmandiku võrra vähem Venemaa turiste kui aasta varem, kuid 2016. aasta teisel pool hakkas turistide arv taas suurenema ja aasta kokkuvõttes kasvas Venemaalt saabunud turistide arv 8%. Venemaa turiste peatus Eesti majutusettevõtetes 201 000. Venemaalt saabunud turistide rekordaasta ehk 2013. aastaga võrreldes jäi Venemaalt saabunud turiste majutusettevõtetes siiski enam kui 100 000 võrra vähemaks. Eesti majutusteenuseid kasutanud välisturistide hulgas oli nende osatähtsus 10%, rekordaastaga (16%) võrreldes siiski märgatavalalt vähem. Nende ööbimisi oli 413 000 ehk 5% enam kui 2015. aastal, kuid üle kolmandiku vähem kui 2013. aastal. Sarnaselt Eestiga oli naaberriikides (Lätis ja Soomes) 2013. aasta Venemaalt saabunud turistide rekordaasta. 2014. aastast hakkas Venemaalt saabunud turistide arv vähenema. Suurim langus oli 2015. aastal, kui Läti majutusettevõtetes peatus ligi kolmandiku võrra vähem ja Soome majutusettevõtetes 43% vähem Venemaalt saabunud turiste. Soomes vähenes Venemaa turistide arv ka 2016. aastal. Sarnaselt Eestiga suurennes 2016. aastal Venemaa turistide arv Läti majutusettevõtetes, kuid 2013. aastaga võrreldes jäi siiski tunduvalt väiksemaks.

Eesti majutusettevõtete kolmas suurem partnerriik on Läti. Läti turistide arv on suurenenud mitu aastat järjest. Lätest saabus 2016. aastal 7% majutusteenuseid kasutanud välisturistidest ehk 142 000 turisti – 11% rohkem kui 2015. aastal. Nii Lätest saabunud turistide kui ka nende ööbimiste arv (219 000) jõudis kuuendat aastat järjest uue rekordini. Majutusettevõtete klientide pingereas oli Läti veel mõni aasta tagasi Rootsist ja Saksamaast tagapool, kuid alates 2015. aastast olid kolm naaberriiki – Soome, Venemaa ja Läti – majutusettevõtete peamised partnerriigid, kust saabus kokku ligi kaks kolmandikku välisturistidest.

Eesti suuremate turismipartnerite hulka kuuluvad ka Saksamaa ja Skandinaavia maad. Saksa turistide osatähtsus välisturistide hulgas oli 6%. Majutusettevõtetes peatus 126 000 Saksa turisti – 8% rohkem kui 2015. aastal. Saksamaa turistid eelistavad Eestis käia suvekuudel – ligi pool majutusteenuseid kasutanud turistidest saabus Eestisse kolmel suvekuul. Rootsist, Norrast ja Taanist kokku saabus 127 000 turisti ehk 6% Eesti majutusettevõtete teenuseid kasutanud välisturistidest. Kõigist kolmest riigist saabus rohkem turiste kui 2015. aastal. Rootsi turistide arv suurennes eelnenud nelja aasta languse järel 5%, Taanist saabus 7% ja Norrast 2% rohkem turiste kui 2015. aastal.

Kiiresti suurennes Aasia riikidest saabunud turistide hulk. Hiinast ja Lõuna-Koreast saabus kummastki 14 000 turisti ehk vastavalt 18% ja 20% rohkem kui 2015. aastal. Jaapani turiste peatus majutusettevõtetes 2016. aastal 24 000. 2013. aasta suvel avatud ot selendudest Helsingi ja Tokyo vahel on kasu saanud ka Eesti majutusettevõtted. 2013. aastaga võrreldes on Jaapani turistide arv Eesti majutusettevõtetes kahekordistunud.

Siseturism üha kasvab. 38% majutusettevõtete klientidest olid siseturistid. Eesti riiklik turismiarendukava 2014–2020 seab üheks siseturismi edendamise eesmärgiks selle, et Eesti elanik valiks oma puhkamise kohaks Eesti, mõjutades selle kaudu positiivselt Eesti majandust. Viimased seitse aastat on nii siseturistide kui ka nende ööbimiste arv majutusettevõtetes pidevalt suurenenud. Uus rekord on 1,3 miljonit majutusteenust kasutanud Eesti elanikku ehk peaaegu iga eestimaalane peatus korra aastas majutusettevõttes. Siseturistid veetsid 2016. aastal majutusettevõtetes kokku 2,2 miljonit ööd ehk ööpäevas kasutas majutusettevõtete teenuseid keskmiselt 6000 Eesti elanikku. Siseturistide arv suurennes 2015. aastaga võrreldes 7%, nende veedetud ööde arv aga 10% ehk sisereisil viibiti eelnenud aastaga võrreldes mõnevõrra pikemalt. Turismiarendukavaga seatud siseturistide ööbimiste arv 2020. aastaks täitus 2016. aastal.

62% siseturistidest oli puhkuse- ja 23% tööreisil. Siseturiste oli rohkem nii puhkuse-, töö- kui ka muudel reisidel. Puhkusereiside arv suureneb nii Eesti elanike sissetuleku suurenemise kui ka

siseturistidele atraktiivsete ajaveetmis- ja puhkamisvõimaluste lisandumise tõttu. Puhkusereisil olnud siseturistide arv suurennes aastaga 8% ja tööreisil olnud siseturistide arv 6%. Puhkusereisijatest 39% eelistas kasutada majutusteenuseid kolmel suvekuul.

2016. aastal oli Eestis avatud 1454 majutusettevõtet 25 000 toa ja 59 000 voodikohaga. Küllastajate käsituses oli 750 tuba ja 1400 voodikohta rohkem kui 2015. aastal. Kogu aasta oli saadaval 20 000 tuba 46 000 voodikohaga, kõrghooajal oli tubade arv 18% ja voodikohtade arv 23% suurem. Enamik tubadest (68%) olid kahekohalised. 222 majutusettevõttes olid toad piiratud liikumisvõimega isikutele. Eesti majutusettevõtetes töötas 2016. aastal ligi 10 000 inimest. Majutusteenuste müügist saadud sissetulek suurennes viiendat aastat järvust. 2016. aastal oli tulu 219 miljonit eurot – 10% suurem kui aasta varem. Et kasvas nii majutusteenuste müügist saadud sissetulek kui ka majutusettevõtetes veedetud ööde arv, siis tuli turistil ühe öö eest maksta keskmiselt sama palju kui aasta varem – 35 eurot.

TOURISM AND ACCOMMODATION

Helga Laurmaa

Traveling is popular in the world. In 2016, the number of overnight trips to foreign countries increased 4% in the world. Nearly 6 million foreign tourists visited Estonia in 2016 and more than a third of them used the services of accommodation establishments. Tourists from the neighbouring countries continue to be the main customers of Estonian accommodation establishments.

Tourism is a developing and growing branch of economy in the world, and it is supported by the increase in world population and rising standards of living. In 2016, the number of foreign tourists who travelled in the world was 1.24 billion – these are people who travelled outside of their home country and spent at least one night on the trip. The number of foreign tourists in the world who made overnight trips was 46 million more than in 2015. The demand for travelling has persisted despite safety and security related issues. According to the data of the World Tourism Organization, the number of foreign tourists increased 4%. Overnight trips to European countries numbered 620 million, which is 2% more than the previous year. In European countries, 12 million more foreign tourists took overnight trips compared to 2015.

Estonia received about 6 million foreign visitors in 2016, i.e. 4% more than in 2015. Every fourth trip to Estonia was made from outside the European Union. In 2016, foreign visitors consumed around 1.4 billion euros' worth of goods and services in Estonia. Slightly below half of the foreign tourists stayed in Estonia for only one day. Compared to 2015, the number of same-day visitors as well as overnight visitors increased. 34% of all the visitors to Estonia used the services of accommodation establishments. The rest of the tourists stayed in Estonia for only a day, were accommodated by relatives or friends, owned a residence in Estonia or had found some other overnight accommodation.

3.3 million tourists stayed in Estonian accommodation establishments in 2016. This was 7% more than in 2015. Tourists spent a total of 6.2 million nights in Estonian accommodation establishments. The number of nights spent is usually higher than the number of accommodated persons, because one person can stay for many nights. The number of nights spent in accommodation establishments increased 8% year over year. The year-over-year increase took place also in the accommodation establishments of our neighbouring countries – it was 3% in Finland and 7% in Latvia. The increase was 6% in Lithuania.

For the first time, the number of foreign visitors in Estonian accommodation establishments exceeded two million. 2.1 million foreign tourists stayed in the Estonian accommodation establishments in 2016, which is 7% more than the year before. Foreign tourists spent a total of approximately 4 million nights in Estonian accommodation establishments, which is also a record result. One of the targets set in the Estonian National Tourism Development Plan 2014–2020 is that by 2020 foreign tourists spend 5 million nights in accommodation establishments. In 2016–2020, the number of overnight stays should increase by a third. In 2016, the number of nights spent in accommodation establishments by foreign tourists increased 6%.

The share of nights spent by foreign tourists in the total number of nights spent in Estonian accommodation establishments has decreased in recent years, as the number of overnight stays of domestic tourists increases faster than the number of nights spent by foreign tourists. In 2016, nights spent by foreign tourists accounted for 64% of the total number of overnight stays in Estonian accommodation establishments – one percentage point less than the previous year. This result is similar to that of Latvia (69%). In Finland, foreign tourists account for a much smaller share of nights spent (28%). In the EU, overnight visits of foreign tourists amount to an average of 46% of the total number of overnight stays, meaning that there are more domestic tourists than foreign tourists staying in accommodation establishments.

The reasons for the trips of foreign tourists staying in Estonian accommodation establishments have been stable in recent years; slightly more than 70% of foreign tourists are on a holiday and a fifth are on a business trip.

The main tourism partners for Estonia are the neighbouring countries. The three most important tourism partners are Finland, Russia and Latvia. 1.3 million accommodated tourists came from these countries. Estonia has been the most popular travel destination for Finns for years. According to Statistics Finland, 1.7 million overnight trips were made by Finnish residents to Estonia in 2016, which accounted for more than a fifth of all overnight trips made by Finnish residents abroad. After domestic tourists, Finnish tourists are the most numerous group of customers for Estonian accommodation establishments. In 2016, 46% of accommodated foreign tourists came from Finland. In 2016, a total 951,000 Finnish tourists stayed overnight in Estonian accommodation establishments, where they spent 1.8 million nights. Both the number of Finnish tourists and the number of nights spent by them increased 5% compared to 2015. The number of accommodated tourists increased each month, whereas the number of nights spent decreased slightly in February and increased in the rest of the months.

The number of tourists from Russia had decreased since 2014. In 2015, the number of accommodated Russian tourists was a third smaller than the year before, but in the second half of 2016, the number of tourists started to increase again, resulting in an 8% increase in the total number of Russian tourists received in a year. 201,000 Russian tourists stayed in Estonian accommodation establishments. Compared to the record year of 2013 in terms of the number of visitors from Russia, more than 100,000 fewer Russian tourists were accommodated. Their share in the total number of accommodated foreign tourists was 10%, which was significantly less (16%) than in the record year. They spent 413,000 nights, which is 5% more than in 2015, but more than a third less than in 2013. Similarly to Estonia, 2013 was also a record year for visits by Russian tourists in the neighbouring countries (Latvia and Finland). In 2014, the number of tourists from Russia started to decline. The greatest decrease was in 2015, when the number of Russian tourists in Latvian accommodation establishments was nearly a third smaller and in Finnish accommodation establishments 43% smaller. In Finland, the number of Russian tourists continued to decline in 2016 as well. As in Estonia, the number of Russian tourists in Latvian accommodation establishments increased in 2016, but still remained considerably lower than in 2013.

The third largest partner country for Estonian accommodation establishments is Latvia. The number of Latvian tourists has increased for many years. In 2016, 7% of accommodated foreign tourists came from Latvia, i.e. 142,000 tourists, which is 11% more than in 2015. Both the number of tourists from Latvia as well as the number of nights spent by them (219,000) set a new record for the sixth year in a row. In terms of the number of tourists using Estonian accommodation establishments, Latvia was behind Sweden and Germany only a few years ago, but since 2015 the three neighbouring countries – Finland, Russia and Latvia – have been the main partner countries for accommodation establishments, accounting for about two-thirds of the received foreign tourists.

Germany and Scandinavian countries are also important tourism partners for Estonia. The share of German tourists in the total number of foreign tourists was 6%. The number of accommodated German tourists was 126,000, which is 8% more than in 2015. German tourists prefer to visit Estonia in the summer months – nearly a half of the tourists who used accommodation services came to Estonia during the three summer months. A total of 127,000 tourists came from Sweden, Norway and Denmark, constituting 6% of the number of foreign tourists who used the services of Estonian accommodation establishments. Compared to 2015, more tourists arrived from each of the three countries. The number of Swedish tourists increased 5% after four years of decline, 7% more tourists came from Denmark and 2% more from Norway, compared to 2015.

The number of tourists from Asian countries increased rapidly. 14,000 tourists arrived from both China and South Korea – this was, respectively, 18% and 20% more than in 2015. In 2016, tourists from Japan numbered 24,000. Estonian accommodation establishments have also benefited from the direct flights between Helsinki and Tokyo that started operating in the summer

of 2013. Compared to 2013, the number of tourists from Japan has doubled in Estonian accommodation establishments.

Domestic tourism continues to grow. 38% of the customers of accommodation establishments were domestic tourists. The Estonian National Tourism Development Plan 2014–2020 sets as one of the goals in promoting domestic tourism that an Estonian resident chooses to vacation in Estonia, which would have a positive effect on the Estonian economy. For the last seven years, the number of domestic tourists and the number of nights spent by them in accommodation establishments has consistently increased. The new record is 1.3 million Estonian residents who used accommodation services, i.e. almost everybody living in Estonia stayed in an accommodation establishment for at least once in a year. Domestic tourists spent a total of 2.2 million nights in accommodation establishments, meaning that each day there were on average more than 6,000 Estonian residents using accommodation services. The number of domestic tourists increased 7% compared to 2015, while their number of overnight stays increased 10%, which means that compared to the previous year, they spent somewhat more time on a domestic trip. The number of nights spent set as a target for 2020 in the tourism development plan was reached already in 2016.

62% of the domestic tourists were on a holiday and 23% on a business trip. There were more domestic tourists taking trips for holiday, business as well as for other purposes. The increase in the number of holiday trips can be attributed to the rise in the incomes of Estonian residents and more attractive opportunities for spending leisure time and holiday. The number of domestic tourists on holiday trips increased by 8% year over year and the number on business trips by 6%. 39% of holiday travellers preferred to use accommodation services during the three summer months.

In 2016, there were 1,454 accommodation establishments in Estonia, with 25,000 rooms and 59,000 bed places. There were 750 more rooms and 1,400 more bed places available for visitors compared to 2015. 20,000 rooms with 46,000 bed places were available all year round, and 18% more rooms and 23% more bed places were available during the tourist season. Most of the rooms (68%) were double rooms. In 222 accommodation establishments, there were rooms available for people with limited mobility. Approximately 10,000 people were employed in accommodation establishments in Estonia in 2016. The revenue from the sales of accommodation services increased for the fifth year in a row. In 2016, it amounted to 219 million euros – 10% more than a year earlier. As the revenue from the sales of accommodation services as well as the number of nights spent in accommodation establishments grew, tourists had to pay on average the same amount per night as the year before – 35 euros.

TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUS

Rita Raudjärv, Tiina Pärson

Teadus- ja arendustegevus on oma olemuselt loominguline tegevus, mida tehakse järjepidevalt ja mille eesmärk on suurendada teadmiste hulka, mille põhjal saab välja töötada uusi rakendusi. Seega ei puuduta teadus- ja arendustegevus ainult teaduse tegemist, vaid väga oluline osa on ka arendusel. Valdkond hõlmab alus- ja rakendusuuringuid ning katse- ja arendustöid, mis võivad osaliselt kattuda.

Eesti on teadus- ja arendustegevuse intensiivsuse näitaja poolest EL-i riikide seas keskmiste hulgas. 2015. aastal olid teadus- ja arendustegevuse kulutused sisemajanduse koguproduktis 1,5%, nii oli ka aasta varem.

Kulud teadus- ja arendustegevusele on viimase viie aasta jooksul läbi teinud hüppelise tõusu- ja langustrendi. Muutuste põhjus on ühekordsed suuremahulised investeeringud aastatel 2010–2012, pärast seda tuli langus kahel järgnenud aastal, mil uusi ja suuremaid investeeringuid ei tehtud. Väikeriigi majanduse eripära ongi asjaolu, et ühekordsed rahastüigid (eriti kui neile ei järgne samaväärseid investeeringuid järgnevatel perioonidel) võivad märgatavalt mõjutada konkreetseid statistilisi näitajaid.

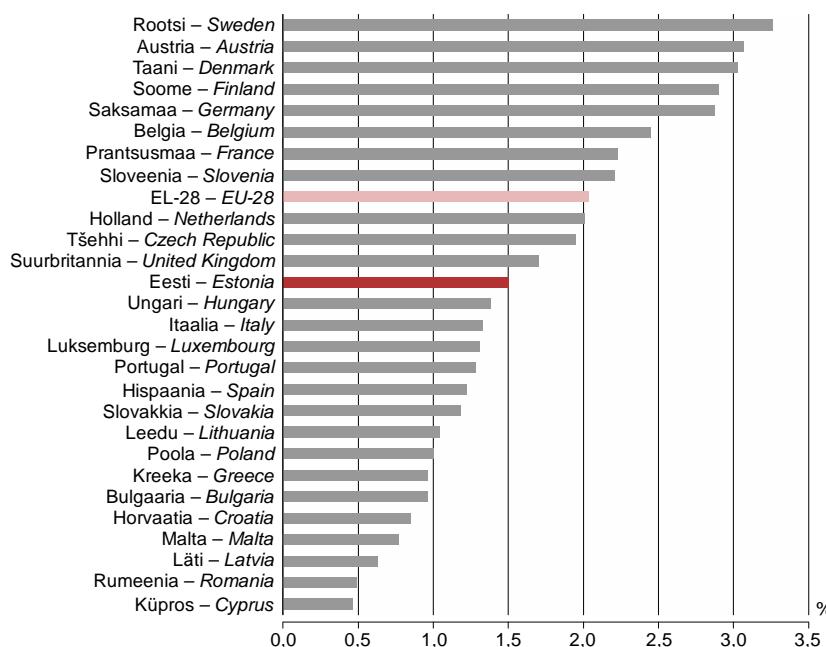
2015. aastal tehti Eestis kulutusi teadus- ja arendustegevusele 302,8 miljoni euro eest, mis on 5,6% enam kui aasta varem, neist veidi alla poole (46,4%) tuli riigieelarvest. Riigi osa teadus- ja arendustegevuse rahastajana on märkimisväärne ning selle osatähtsus on viimasel kolmel aastal püsinud stabiilne. Valitsemissektori kogukuludest hõlmas teadus- ja arendustegevuse rahastamine 1,72%. Oluline on märkida, et riigieelarvest teadus- ja arendustegevuse jaoks eraldatud raha sisaldab ka EL-i toetuseid, mis käivad riigieelarve kaudu ja liigitatakse seega riigilt saaduks.

Ettevõtlussektori kulutused teadus- ja arendustegevusele olid 2015. aastal 139,4 miljonit eurot, mis moodustas teadus- ja arendustegevuse kogukuludest 46%. Kulutused suurenedes eelnenud aastaga võrreldes 11% ja seda põhiliselt tööjöukulude suurenemise töttu. Investeeringute osa ettevõtlussektori teadus- ja arendustegevuse kuludes oli rekordiliselt madal, ulatudes vaid 17%-ni kogukuludest, mis on viimase viie aasta väikseim. Ilmselgelt on seda mõjutanud üldine majanduslik olukord, mille mõjul pöördus investeerimisaktiivsus langustrendi juba 2013. aastal, see trend jätkus ka 2015. aastal.

163,4 miljonit eurot ehk 54% teadus- ja arendustegevuse kulutustest tehti kasumitaotluseta institutsionaalses sektoris (kõrgharidus-, riiklik ja kasumitaotluseta erasektor). Nendest 79% rahastas riik. Suur osa ehk 41% kasumitaotluseta institutsionaalse sektori teadus- ja arendustegevuse kuludest jäi kõrgharidussektorisse. Sarnaselt ettevõtlussektorile moodustasid kasumitaotluseta institutsionaalse sektori teadus- ja arendustegevuse kuludes suurima osa tööjöukulud – 50%.

Joonis 1. Teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutuste osatähtsus riigi SKP-s Euroopa Liidus, 2015

Figure 1. Ratio of research and development expenditure to GDP in the European Union, 2015

Allikas/Source: Eurostat

2015. aastal oli teadus- ja arendustegevuse valdkondades täistööajaga hõivatud üle 5600 töötaja, neist 70% kasumitaotluseta sektoris. Teadus- ja arendustegevusega seotud töötajate arv moodustas 2015. aastal kogu tööturul hõivatute arvust 1,54%. See näitaja vähenes 2015. aastal võrreldes eelnenud aastaga 6%, sealjuures teadlaste ja inseneride arv kahanes veidi vähem – 3%. Enim mõjutas teadlaste ja inseneride arvu vähenemist ettevõtlussektor, kus näitaja vähenes 2014. aastaga võrreldes 9%, kasumitaotluseta institutsionaalseks sektoriks oli vähenemine vaid 1%. Samal ajal suurennesid tööjökulud teadus- ja arendustegevusele kokku 9%, sellest 18% ettevõtlussektoris ning 1% kasumitaotluseta sektoris.

2015. aastal olid teadus- ja arendustööga hõivatud teadlastest 44% naised ning nende osatähtsus on püsinud samal tasemel viimased viis aastat. Naisteadlaste osatähtsus sektori järgi on aga erinev. Suurim on naisteadlaste osatähtsus valitsussektoris – 63%, kõrgharidussektoris – 43%. Erinevalt kasumitaotluseta sektorist annavad ettevõtlussektoris tooni eelkõige meesteadlased, kelle osatähtsus kõigist teadus- ja arendustegevusega hõivatust oli 70%, nii oli ka aasta varem.

43% teadus- ja arendustegevuses hõivatutest oli 2015. aastal doktorikraadiga, nendest 78% töötas kõrgharidus-, 12% valitsus- ning 8% ettevõtlussektoris.

RESEARCH AND DEVELOPMENT

Rita Raudjärv, Tiina Pärson

Research and development (R&D) is creative activity undertaken on a continuous basis with the aim of increasing the stock of knowledge which serves as a foundation for developing new applications. Therefore, research and development is not only concerned with conducting research, but development also plays a very important role in it. Research and development includes basic and applied research and experimental development, which may partially overlap.

According to the indicator on research and development intensity, Estonia ranks in the middle among the EU countries (Figure 1, p. 130). In 2015, the share of R&D expenditure in the gross domestic product was 1.5%, which is the same as the year before.

The expenditure on research and development has experienced a drastic growth and decline trend in the last five years. The reason for the changes are one-time large-scale investments in 2010–2012, which were followed by a decline in the two subsequent years when new larger investments were not made. It is unique to the economies of small countries that one-time investments (especially if they are not followed by equivalent investments in the following periods) can considerably affect specific statistical indicators.

In 2016, expenditure on research and development in Estonia amounted to 302.8 million euros, which is 5.6% more than the year before. Slightly less than a half of these (46.4%) came from the state budget. The role of the state in financing research and development activities is significant and its share has remained stable in the last three years. Financing research and development constituted 1.72% of the total expenditure of the general government. It is important to note that the money allocated from the state budget for research and development also includes EU subsidies, which go through the state budget and are classified as received from the state.

Research and development expenditure in the enterprise sector amounted to 139.4 million euros in 2015, which accounted for 46% of the total R&D expenditure. The expenditure increased 11% compared to the previous year, mainly due to an increase in labour costs. The share of investments in the R&D expenditure of the enterprise sector was at a record low, amounting to only 17% of the total expenditure, which is the smallest share of the last five years. Here, the general economic environment has clearly had an impact – it caused investment activity to start to decline already in 2013 and the trend still continued in 2015.

163.4 million euros, i.e. 54% of the R&D expenditure, was spent in the non-profit institutional sector (higher education, government and private non-profit sectors). 79% of this expenditure was financed by the state. A large share (41%) of the R&D expenditure of the non-profit institutional sector remained in the higher education sector. Similarly to the enterprise sector, labour costs constituted the largest share (50%) in the R&D expenditure of the non-profit institutional sector.

In 2015, there were more than 5,600 full-time employees engaged in research and development activities, and 70% of them worked in the non-profit sector. The number of research and development personnel constituted 1.54% of the total number of employed persons on the labour market. This indicator dropped 6% in 2015 compared to the previous year; the number of researchers and engineers decreased slightly less – 3%. The decrease in the number of researchers and engineers was mainly caused by the enterprise sector where the indicator fell 9% compared to 2014. In the non-profit institutional sector, there was only a 1% decrease. At the same time, the total labour costs in research and development increased 9%, including 18% in the enterprise sector and 1% in the non-profit sector.

In 2015, 44% of the researchers employed in research and development were female, and their share has remained at the same level during the last five years. The share of female researchers differs by sector. The shares of female researchers are the largest in the government sector (63%) and in the higher education sector (43%). In contrast to the non-profit sector, men dominate in the enterprise sector. Their share in the total number of research and development personnel was 70%, as the year before.

43% of the people employed in research and development held a Doctoral degree and 78% of them worked in the higher education sector, 12% in the government sector and 8% in the enterprise sector.

ALBERT PULLERITS: KUI HUVITAVAD KA EI OLEKS ANDMED, ANNAVAD NAD VÄHE TAGAJÄRGİ, KUI EI OLE ORGANISEERITUD NENDE NÄHTUSTE MUUTUSTE PÖHJUSTE TUNDMAÕPPIMINE

Mihkel Servinski

Eesti Statistika Kvartalikirjas 1/2017 anti ülevaate, kuidas Eesti statistikasüsteemi looja Albert Pullerits selgitas, miks on ühel kultuurriigil riiklikku statistikat vaja. Selles kvartalikirjas tutvustatakse veel Albert Pulleritsu^a mõtteid ja „vaatame üksikasjalisemalt, missugused statistilised alad on riiklike statistika juures tähtsad ja mil viisil on Keskbüroo oma tegevust neil aladel organiseerinud“. Eesmärk on ikka tutvustada Eesti statistika ajalugu ja loodame, et sellest on ka nüüdisaegses Eestis midagi õppida.

Keskbüroo tööpiirkonda käib: *rahvaliikumise statistika (loodusline ja mehaaniline), tervishoiu statistika, moraali ja rahvahariduse, üldmajandusline ja pöllumajandusline statistika*. Üheks tähtsamaks tööks on riiklike statistika korralduse alal ka asutuste aastaaruannete statistilise külje väljatöötamine, ühtlustuse mõttes. *Nii on tähtis, et kõik omavalitsuse asutused, linnade ja maakondade valitsused, oma aasta tegevusest statistilisi aruandeid annaks, mis võimaldaks riiklist üldkokkuvõttet teha omavalitsuse-asutuste tegevusest*.

Rahva arvu looduslike liikumise tundma õppimine annab meile väga tähtsaid andmeid, nimelt sündimise, suremise ja abiellu astumise kohta. Nende andmete põhjal näeme, kas rahvaarv suureneb ehk kahaneb. Edasi näitavad meile demograafia andmed keskmist inimese eluiga, mis ühel maal pikem, teisel lühem, seotises kultuur-tasapinnaga. Niisama tähtsad on andmed, mis valgustavad laste surevust. [...] Kuid, kui huvitavad ka ei oleks andmed sündimise ja surevuse kohta, annavad nad vähe tagajärgi, kui ühes sellega ei ole organiseeritud nende nähtuste muutluste põhjuste tundma õppimine. Demograafia statistika kogemused näitavad, et surevuste ja sündimiste arvud on suhtelises seotises rahvamajanduslike ja kultuurtasapinnaga ja et need arvud sotsiaalse keskkonna järele muutuvad: nii ei ole kultuur-rahvad nii perekad, kui madalamal järjel seisjad, kuid viimastes on surevus suurem, kui teistes, ja, et üksikutes rahva kihtides need nähtused mitte relatiivselt ühesuguseid andmeid ei anna. Et tundma õppida sündimise, suremise ja abiellu astumiste nähtusi mainitud suhtes, on Riigi Statistika Keskbüroo organiseerinud nende nähtuste registreerimise individuaal kaardisüsteemi järele. Tähendatud süsteemi abil on võimalik valgustada sündivust ja surevust seotises inimese elukutsega, haridusega, rahvusega, sugukonna järele j. n. e. Niisama on ka organiseeritud abiellu astumise nähtuste registreerimine, mis valgustab sugukondade vanaduse vahekordasi abiellu astujate vahel, hariduse vahekordasi, ameti ja elukutse järele j. n. e. Ka abielluastumise statistika on statistiline teadusharu, mis sotsiaalsete ja eetiliste probleemide lahendamiseks tähtis.

Rahva looduslike liikumise statistikat on võimalik korraldada küllalt nõuete kohaselt ainult siis, kui kodanlike registratsioon, ühes uue perekonna seadusega, saab maksma pandud. Praegusel momendil ei ole ühtegi määrust, mis kohustaks uue kodaniku sündimist teatama. [...] Ka ei ole meie vaimulikud vabatahtlikult harjunud statistilisi teateid koguma, nagu seda kõige parema tagajärgedega Skandinaavia riikide vaimulikud teevad.

Mehaanilise liikumise all mõeldakse sisserändamist ja väljarändamist ja rahva liikumist siseriigis. Mainitud nähtuste alal on võimalik igakuuseid ülevaateid anda rahvaliikumise kohta Vabariigi linnades. Ka opteeringimise statistika on Keskbüroo poolt põhjalikule tähelepanule allutatud, et selgitada opteeringimisi liikumist mitte üksi arwulisest seisukohast, vaid ka optantide koosseisu suhtes.“

Tervishoiu statistika korralduse tähtsusest rääkida oleks üleliigne. Keskbüroo saab iga külge hakkava ja suguhraiguse juhtumise kohta registratsioon kaardi arstdidelt. Haiguste juhtumised töötatakse läbi – külge hakkavad haigused: sugu, vanaduse, elukutse, ravitsemise viiside järele

^a Pullerits, A. Riiklisest statistika korraldusest. Eesti Statistika Kuukiri. 1922. Nr 1–2. Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo

j.n.e.; suguhraigused: sugu, vanaduse, elukutse, haiguse alghallika j.n.e. järele. Siin tuleb ainult selle poole püüda, et kõik arstid korrapäras t kõik juhtumised registreeriks.

Moraal statistika alal registreeritakse kriminaal ja välispoliisi poolt iga kuritegevuse juhtumine individuaal kaardi peale, millede läbitöötamine võimalust annab kuritegeliste elementide koosseisu linnade ja maakondade, kuritegude liikide, rahvuse, sugu, elukutse, vanuse j.n.e. järele valgustada. Kõik need andmed, peale teaduslike ja eetiliste probleemide käsitamist, leiavad praktilist kasutamist ühiskondlise elu kaitse abinõude organiseerimiseks, kohtu võrgu ratsionaalsel teostamisel j.n.e.

Mis puutub rahvahariduse statistikasse, siis on kavatsusel, peale koolihariduslike töö, ka põhjalikumalt väljaspool kooli hariduse tööd valgustada. Muu seas on organiseerimisel kursuste ja loengute registreerimine (kursuste siht, osavõtjate arv j.n.e.) lasteaedade ja kodude, raamatukogude j.n.e. kohta ülevaatliku materjali kogumine. Kooliharidus-statistika alal on väljatöötatud põhilik aruanne aasta koolitööst ja laiali saadetud kõigi koolidele. Niisama on kokkuseatud küsimusleht kõigi kultuurasutsute (hariduse seltside j.n.e.) aastatöö kohta. Ka raamatukogude kohta saab lähemal ajal uurimine toime pandud. (Kõigist mainitud korraldustest on Haridusministeerium osa võtnud.)

Põllumajanduslike statistika korralduse ülesandeks on koguda andmeid põllusaaduste produktiooni kohta ja valgustada neid tingimusi, millest oleneb produktioon. /.../

Põllumajanduslike ettevõtete rohkus ja nende territoriaalne laialpillatus nõuab mainitud ülesannete teostamiseks terve rea organisatsioonide kaastöötamist. Üheks kõige tähtsamaks tuleks sellel alal lugeda korrespondentide vörku, mis tegelikkudest põllumeestest moodustatud. Korrespondent-võrk on vabatahtlik organisatsioon: korrespondentideks on tegelikud põllumehed, kellel selle vastu huvi on.

Praegusel momendil on Keskbürool 1400 vabatahtlikku korrespondenti üle Eesti Vabariigi.

Vabatahtliku korrespondendi ülesandeks on oma majapidamise ja läherma ringkonna majapidamiste kohta vaatlusi teha ja looduslisri nähtusi registreerida. /.../

Peale selle /korrespondentide kogutud andmete/ saavad ära kasutatud ka administratiiv andmed, nagu riigi mõlsate aruanded j.n.e.

Kõik ülalmainitud /korrespondentide kogutud andmed ja administratiivandmed/ käib jooksva põllumajanduse statistika tööde piirkonda.

Peale jooksva statistika tuleb ka põhi põllumajanduslike tööde korraldust luua. Põllumajanduslistesse põhistatistika töödesse kuuluvad põllumajanduslised zensused, üksikud monograafiad ja uurimise tööd põllumajanduse alal.

Põhi põllumajanduslike statistika piirkonda kuuluvad ka põllumajanduslike piirkondade määramine, nõnda nimetatud organisatsioon-produktiooni rajoonide väljendamine, budgetilised uurimise tööd, põllumajanduslike vahendite (kredit, tööjoud j.n.e.) uurimine j.n.e.

„Peale ülevalnimetatud huvide on tähtis statistilist korraldust luua maakorralduse statistika alal, iseäranis aga maareformi suhtes. /.../ Edasi on tungivalt tarvilik, et asunikkude elu statistilisele tähelepanule võetaks, ... /.../ Mainitud tööd ei käiks mitte Keskbüroo otsekohesesse tegevuspiirkonda, vaid nende üleriiklike tähtsusega küsimuste lahendamisel tuleb Keskbürool metodilist kontrolli luua.

Ka metsade statistika tösisemat korraldust tuleb ellu viia. Siiamaale on ka see statistiline ala väga probleemailine, ehk küll metsad üheks meie suuremaks loodusvaraks on. /.../

Peale maakorralduse ja metsade statistika ei kuulu Keskbüroo otsekohese töö piirkonda ka loomade tervishoiu ja kalanduse statistika. Need statistilised alad jäiksid põlluministeeriumi otsekohese korralduse hooleks.

Oleme joudnud „üldmajanduslike statistikani“, mille alla kuuluvad kaubanduse, tööstuse, töö, transpordi ja rahanduse statistika. Kuidas olid lood nende valdkondade statistika korraldusega Eesti Vabariigi algusaastatel, sellest juba järgmises kvartalikirjas.

ALBERT PULLERITS: AS INTERESTING AS DATA ARE, THEY HAVE LITTLE CONSEQUENCES, IF THE STUDY OF THE REASONS FOR THE CHANGES OF THESE PHENOMENA IS NOT ORGANISED.

Mihkel Servinski

The Quarterly Bulletin of Statistics Estonia 1/2017 presented the ideas of the founder of the official statistical system in Estonia, Albert Pullerits, about why a developed country needs official statistics. In this Quarterly Bulletin, Albert Pullerits' ideas are introduced further and the statistical domains important in official statistics are discussed. The purpose is to present the history of Estonian statistics in the hope that there is something to learn from this in present-day Estonia.

In the opinion of Albert Pullerits, the important topics of official statistics are the following:

- Population statistics: natural increase, net migration, births, deaths (including children's deaths), immigrants, emigrants, registered marriages, average life expectancy.
Demographic indicators should be connected with people's age, profession, education and occupation.
- Health statistics: infectious diseases and venereal diseases by sex, age, profession, treatment methods, etc.
- Moral statistics: criminal offences by type of offence; the composition of criminal population by cities and rural municipalities, ethnicity, sex and age.
- Educational statistics: different indicators of school education statistics; statistics on kindergartens, libraries, cultural institutions; statistics on courses and lectures; statistics on homes.
- Economic statistics: trade, manufacturing, employment, transportation and finance statistics.
- Agricultural statistics. Agricultural statistics are distinguished from economic statistics: the topic was crucial in the beginning days of the Republic of Estonia. The task of agricultural statistics is to collect data on the production of field crops and conditions impacting the production. Agricultural statistics also cover research related to budgets and instruments needed for work (credit, labour force, etc.), etc. An important method for producing agricultural statistics is using a network of voluntary correspondents, which included 1,400 correspondents across Estonia. Also, existing administrative data sources are used.
- Developing the statistical side of annual reports of institutions for harmonisation purposes. It is important that all local government institutions, city and county governments, provide statistical reports on their activities, which would enable summarising the activities of local government institutions at the national level.
- The central institution for producing official statistics is not directly responsible for land use statistics, statistics on forests, animal health and fisheries. Methodological control by the State Statistical Central Bureau should be ensured over solving these issues of national importance.

UUDISNOPPEID STATISTIKA VALLAST

Robert Müürsepp

Nopete allikas on uuemad Eurostati andmed^a.

Töötõu tunnihind erineb Euroopa Liidu riikides 40 eurot

Euroopa Liidu keskmise töötõu tunnikulu oli 2016. aastal 25,4 eurot, euroalas aga 29,8 eurot. Tööstuses on tunnikulu 26,6, teenindussektoris 25,8 ja ehituses 23,3 eurot. Siiski ei ole need numbrid iseseisvalt kuigi könekad, sest erinevused riikide vahel on väga suured. Kõige vähem maksab töötõud Bulgaarias (4,4 eurot) ja Rumeenias (5,5 eurot). Kalleima töötõuga riigid on Taani (42 eurot), Belgia (39,2 eurot) ja Roots (38 eurot). Eesti näitaja on 10,9 eurot ja seega teistest Balti riikidest mitme euro jagu suurem. Sellega on Eesti viimase tosina aastaga möödunud mitmest Ida-Euroopa riigist – Tšehhist, Horvaatiast, Ungarist ja Poolast. Märkimisväärne on ka asjaolu, et Eesti oli neist maas veel isegi majandusbummi ajal.

Möödunud aastal suurennes töötõu tunnikulu peaegu kõigis EL-i maades. Kiireim oli kasv Rumeenias (11,6%), järgnesid Bulgaaria (7,8%) ja Leedu (7,5%). Ka Eestis suurennes kulu kiirelt ehk 5,6% võrra. Üldjuhul oli kasv EL-i idapoolsetes riikides kiirem. Töötõu tunnikulu vähenes aga ainult kolmes riigis: Suurbritannias (-10,1%), Itaalias (-0,8%) ja Poolas (-0,2%). Ainsana ei ole võrreldes tosina aasta taguse ajaga suurenenud töötõu tunnikulu Kreekas, kus see on juba mitu aastat püsinud 14 euro juures. Aastal 2004 oli näitaja 15,3 eurot. Kui majandusbummi ajal võis täheldada mõningast kasvu, siis järgnenud kriis on selle ümber pööranud.

Euroopas kasutatakse üha enam taastuvenergiat

Taastuvate energiaallikate ulatuslikum kasutuselevõtt on Euroopa 2020^b peamisi sihte. 2015. aastal jõudis taastuvate energiaallikate osatähtsus kogu energia lõptarbitrimises 16,7%-ni, mis läheneb jõudsalt 2020. aastaks eesmärgiks seatud 20%-le. Aasta varasemaga võrreldes suurennes see näitaja enamikus Euroopa Liidu riikides ehk 28-st riigist 22. Suurim taastuvenergia osatähtsus on Rootsis (53,9%), mis on ka ainus riik, kus üle poole energiast tuleb taastuvatest allikatest. Järgmistena saavad enam kui kolmandiku oma energiast neist allikatest Soome (39,3%) ja Läti (37,6%). Väiksem osatähtsus on aga väikeriikides Luksemburgis (5%) ja Malta (5%). Eestis jõudis taastuvatest allikatest pärineva energia osatähtsus 2015. aastal 28,6%-ni kogu energiatarbitrimisest.

Kui EL-i eesmärk on jõuda lähiaastatel taastuvenergia osatähtsusega 20%-ni, siis liikmesriigiti on need sihid küllaltki erinevad. Konkreetsed sihid on seatud lähtudes riigi alguspunktist, kohalikust taastuvenergia potentsiaalist ja majandusest. Eesti kuulub oma 25% sihiga nende riikide hulka, kes on juba saavutanud oma 2020. aastaks seatud eesmärgi. Sama on suutnud veel kümme riiki – Bulgaaria, Horvaatia, Itaalia, Leedu, Roots, Rumeenia, Soome, Taani, Tšehhi ja Ungari. Peale selle on Austria ja Slovakkia vaid ühe protsendipunkti kaugusel oma sihist. Kõige kaugemal seatud eesmärgist on Holland (8,2%) ja Prantsusmaa (7,8%).

Taastuvenergia kasutamise suurendamise kõrval on vähenenud ka süsinikdioksiidi (CO_2) emissioon (CO_2 peetakse peamiseks kasvuhoonegaasiks). Eurostati hinnangul vähenes fossiilkütuste kasutamisest tekinud CO_2 emissioon 2016. aastal kogu EL-is võrreldes eelmise aastaga 0,4%. Riigiti oli olukord aga palju kirjum. Enim vähenes emissioon Malta (-18,2%),

^a <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7968159/3-06042017-AP-EN.pdf/6e303587-baf8-44ca-b4ef-7c891c3a7517>
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8010076/8-04052017-BP-EN.pdf/7b7462ca-7c53-44a5-bafb-23cc68580c03>

^b <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7905983/8-14032017-BP-EN.pdf/af8b4671-fb2a-477b-b7cf-d9a28cb8beea>
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7882431/8-20022017-AP-EN.pdf/4f3e5e6a-5c1a-48e6-8226-532f08e3ed09>

^b http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_en.htm

järgnesid Bulgaaria (-7%), Portugal (-5,7%) ja Suurbritannia (-4,8%). Enim suurennes emissioon aga Soomes (8,5%), Küprosel (7%), Sloveenias (5,8%) ja Taanis (5,7%). Eesti jäi selles vallas EL-i keskmise lähedale, sest siinne emissioon vähenes 1% võrra. Samas on Eesti CO₂ emissioon üks EL-i väiksemaid ja hõlmab vaid 0,5% kogu EL-i mahust. Ainult Lätil, Leedul, Sloveenial, Luksemburgil, Küprosel ja Maltal on veel väiksem osatähtsus. Üle viiendiku kogu EL-i CO₂ emissioonist tuleb Saksamaalt (22,9%), mis on ka EL-i suurim tööstusriik. Suurbritannia (11,7%) ja Itaalia (10,1%) jääävad sellest näitajast pikalt maha.

Peale kliima, majandusliku tegevuse, rahvastiku muutuste ja muude tegurite mõjutab kohalikku CO₂ emissiooni ka energia eksport ja import. Kui 2015. aastaks vähenes EL-i üldine energiatarbimine alla 1990. aasta taset ja ka fossiilsete kütuste osatähtsus kahanes kogu energiatarbimises, siis samal ajal on suurenenud sõltuvus fossiilsete kütuste impordist. Seda mõõdetakse energia sõltuvusmäära abil, mis näitab, kui suure osa tarbitavast energiast moodustab energia netoimport. Sõltuvuse suurenemine fossiilse kütuse impordist kehtib enamiku liikmesriikide puhul. Kõige ilmekam näide on Suurbritannia, kus energia sõltuvuse määär on 25 aastaga tõusnud 2%-st 43%-ni. Samas ei ole see näitaja sugugi kõige hullem, pooltel liikmesriikidel on sõltuvuse määär 100% läheduses, see tähendab, et EL-is kokku on see 73%. Väikseim on sõltuvus fossiilsete kütuste impordist aga Taanis (4%), Eestis (17%) ja Rumeenias (25%).

NEWS PICKS FROM THE FIELD OF STATISTICS

Robert Müürsepp

The picks are based on recent Eurostat data^a.

Hourly labour costs differ by 40 euros in the European Union countries

In 2016, the average labour costs per hour were 25.4 euros in the European Union and 29.8 euros in the euro area. The hourly labour costs in industry were 26.6 euros, in services 25.8 euros and in construction 23.3 euros. However, these numbers on their own are not so telling, because there are big differences between countries. Labour costs are the lowest in Bulgaria (4.4 euros) and Romania (5.5 euros). The countries with the most expensive labour are Denmark (42 euros), Belgium (39.2 euros) and Sweden (38 euros). The hourly cost in Estonia is 10.9 euros, which is several euros higher than in the other Baltic countries. With this, Estonia has passed many Eastern European countries in the past dozen years – the Czech Republic, Croatia, Hungary and Poland. It is notable that Estonia was trailing behind these countries even during the economic boom.

Last year, hourly labour costs increased in almost all EU countries. The increase was fastest in Romania (11.6%), followed by Bulgaria (7.8%) and Lithuania (7.5%). The costs rose quickly in Estonia as well – by 5.6%. Generally, the increase was faster in the countries located in the Eastern part of the EU. The hourly labour costs decreased in only three countries: the United Kingdom (-10.1%), Italy (-0.8%) and Poland (-0.2%). The only country where the hourly labour costs have not increased compared to dozen years ago is Greece – they have remained at 14 euros for several years already. In 2004, the indicator stood at 15.3 euros. While during the economic boom, some increase could be observed, the following crisis has turned it around.

The use of renewable energy is on the rise in Europe

The more wide-spread use of renewable energy sources is one of the main targets of Europe 2020 strategy^b. In 2015, the share of renewable energy sources in gross final energy consumption reached 16.7%, steadily approaching the target of 20% set for 2020. Compared to the year before, the indicator rose in most European Union countries, i.e. in 22 of the 28 countries. The share of renewable energy is the largest in Sweden (53.9%) and it is the only country where more than half of energy is produced from renewable sources. Sweden is followed by Finland (39.3%) and Latvia (37.6%), which obtain more than a third of their energy from these sources. The share is modest in the small countries Luxembourg (5%) and Malta (5%). In Estonia, the share of energy from renewable sources amounted to 28.6% of gross energy consumption.

Whereas the goal for the EU as a whole is to reach a renewable energy share of 20%, the targets are different by Member States. The targets have been set depending on the country's initial situation, local renewable energy potential and the economy. Estonia belongs with its 25% share among those countries which have already reached their target set for 2020. Ten other countries have achieved this – Bulgaria, Croatia, Italy, Lithuania, Sweden, Romania, Finland, Denmark, the Czech Republic and Hungary. In addition, Austria and Slovakia are just one percentage point away from their target. The Netherlands (8.2%) and France (7.8%) have the longest way to go to reach the set target.

^a <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7968159/3-06042017-AP-EN.pdf/6e303587-baf8-44ca-b4ef-7c891c3a7517>
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8010076/8-04052017-BP-EN.pdf/7b7462ca-7c53-44a5-bafb-23cc68580c03>

^b <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7905983/8-14032017-BP-EN.pdf/af8b4671-fb2a-477b-b7cf-d9a28cb8beea>
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7882431/8-20022017-AP-EN.pdf/4f3e5e6a-5c1a-48e6-8226-532f08e3ed09>

Besides increasing the use of renewable energy, carbon dioxide (CO_2) emissions have decreased (CO_2 is considered the main greenhouse gas). According to Eurostat estimates, CO_2 emissions from fossil fuel combustion decreased 0.4% in the EU in 2016, compared with the previous year. By countries, the situation was much more varied. The emissions decreased the most in Malta (−18.2%), followed by Bulgaria (−7%), Portugal (−5.7%) and the United Kingdom (−4.8%). The emissions increased the most in Finland (8.5%), Cyprus (7%), Slovenia (5.8%) and Denmark (5.7%). Estonia was close to the EU average as emissions declined 1% here. However, Estonia's CO_2 emissions are one of the lowest in the EU and constitute only 0.5% of total volume in the EU. Only Latvia, Lithuania, Slovenia, Luxembourg, Cyprus and Malta have shares that are even lower. More than a fifth of the EU's total CO_2 emissions originate in Germany (22.9%), which also has the largest industry in the EU. The United Kingdom (11.7%) and Italy (10.1%) are far behind in respect of this indicator.

In addition to the climate, economic activity, demographic changes and other factors, local CO_2 emissions are also affected by energy exports and imports. Whereas by 2015 the gross energy consumption in the EU fell below the level of 1990 and the share of fossil fuels in energy consumption also decreased, the dependency on fossil fuel imports has grown. This is measured by fossil fuel import dependency rate which shows how large the share of net imports is in energy consumption. Most Member States are increasingly dependent on fossil fuel imports. The most remarkable example is the United Kingdom where the dependency rate has risen from 2% to 43% in 25 years. However, this is by no means the worst indicator – almost half of the Member States have a dependency rate of nearly 100%, meaning that the rate is 73% for the EU as a whole. The lowest dependency on fossil fuel imports is recorded in Denmark (4%), Estonia (17%) and Romania (25%).

PÕHINÄITAJAD, 2012–2017

MAIN INDICATORS, 2012–2017

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2012–2017

Table 1. Main indicators by years and quarters, 2012–2017

Periood	Keskmine brutokuupalk, eurot ^a	Keskmise brutokuupalga muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, % ^a	Keskmine vanaduspension kuus, eurot ^b	Hõivatud ^c	Töötud ^c
Period	Average monthly gross wages and salaries, euros ^a	Change of average monthly gross wages and salaries over corresponding period of previous year, % ^a	Average monthly old-age pension, euros ^b	Employed ^c	Unemployed ^c
2012	887	5,7	312,9	614,9	68,5
2013	949	7,0	327,4	621,3	58,7
2014	1 005	5,9	345,1	624,8	49,6
2015	1 065	6,0	365,6	640,9	42,3
2016	1 146	7,6	386,0	644,6	46,7
2012					
I kvartal	847	6,9	303,4	604,5	77,4
II kvartal	900	5,0	316,2	614,0	68,8
III kvartal	855	5,7	316,1	625,8	65,9
IV kvartal	916	5,9	315,9	615,4	61,9
2013					
I kvartal	900	6,3	315,9	610,1	67,5
II kvartal	976	8,5	331,3	632,1	55,0
III kvartal	930	8,8	331,4	627,1	53,3
IV kvartal	986	7,6	331,0	616,1	58,9
2014					
I kvartal	966	7,3	330,9	605,8	56,6
II kvartal	1 023	4,8	349,9	629,5	47,7
III kvartal	977	5,0	350,0	633,7	51,3
IV kvartal	1 039	5,3	349,6	630,3	42,7
2015					
I kvartal	1 010	4,5	349,5	623,1	44,2
II kvartal	1 082	5,8	371,3	640,1	44,4
III kvartal	1 045	6,9	370,9	661,0	36,5
IV kvartal	1 105	6,4	370,7	639,4	43,9
2016					
I kvartal	1 091	8,1	370,6	630,0	43,6
II kvartal	1 163	7,6	391,4	657,0	45,3
III kvartal	1 119	7,1	390,2	653,3	52,9
IV kvartal	1 182	7,0	390,3	638,2	45,1
2017					
I kvartal	1 153	5,7	390,7	646,8	38,4

^a 1999. aastast ei hõlma keskmine brutokuupalk ravikindlustushüvitist.^b Sotsiaalkindlustusameti andmed.^c 15–74-aastased.^a Since 1999, the average monthly gross wages and salaries do not include health insurance benefits.^b Data of the Social Insurance Board.^c Population aged 15–74.

Töötuse osalemise määr ^a	Tööhõive määr ^a	Töötuse määr ^a	Tarbijahinna-indeks	Tööstustoodangu tootjahinnaindeks	Periood
Labour force participation rate ^a	Employment rate ^a	Unemployment rate ^a	Consumer price index	Producer price index of industrial output	Period
% %			change over corresponding period of previous year, %		
67,6	60,8	10,0	3,9	2,3	2012
68,0	62,1	8,6	2,8	4,1	2013
68,0	63,0	7,4	-0,1	-1,6	2014
69,4	65,2	6,2	-0,5	-2,0	2015
70,4	65,6	6,8	0,1	-0,7	2016
2012					
67,5	59,8	11,3	4,4	3,3	1st quarter
67,5	60,7	10,1	3,9	2,0	2nd quarter
68,4	61,9	9,5	3,7	1,9	3rd quarter
67,0	60,9	9,1	3,7	2,1	4th quarter
2013					
67,7	61,0	10,0	3,5	4,6	1st quarter
68,7	63,2	8,0	3,4	4,7	2nd quarter
68,0	62,7	7,8	2,8	3,9	3rd quarter
67,5	61,6	8,7	1,5	3,3	4th quarter
2014					
66,8	61,1	8,5	0,6	-1,2	1st quarter
68,3	63,5	7,0	0,0	-2,0	2nd quarter
69,1	63,9	7,5	-0,6	-1,1	3rd quarter
67,9	63,6	6,3	-0,5	-2,0	4th quarter
2015					
67,8	63,3	6,6	-0,9	-1,6	1st quarter
69,6	65,1	6,5	0,0	-1,7	2nd quarter
70,9	67,2	5,2	-0,5	-2,7	3rd quarter
69,5	65,0	6,4	-0,5	-2,1	4th quarter
2016					
68,6	64,1	6,5	-0,4	-1,4	1st quarter
71,5	66,9	6,5	-0,7	-1,6	2nd quarter
71,9	66,5	7,5	0,4	-1,1	3rd quarter
69,6	65,0	6,6	1,3	1,5	4th quarter
2017					
70,2	66,3	5,6	3,0	2,8	1st quarter

^a 15–74-aastased.^a Population aged 15–74.

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2012–2017

Table 1. Main indicators by years and quarters, 2012–2017

Periood	Tööstus-toodangu mahuindeks ^a	Elektrienergia toodangu mahuindeks ^a	Eksportihinnaindeks	Impordihinnaindeks	Ehitushinnaindeks	Ehitusmahuindeks ^b
Period	Volume index of industrial production ^a	Volume index of electricity production ^a	Export price index	Import price index	Construction price index	Construction volume index ^b
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %						
2012	1,1	-7,0	1,8	4,0	4,6	16,6
2013	4,1	10,9	-1,1	-1,6	5,2	-0,1
2014	3,9	-6,3	-2,6	-2,2	0,5	-2,1
2015	0,3	-16,8	-3,9	-3,8	0,5	-4,5
2016	2,4	16,8	-0,5	-2,3	-0,8	2,6
2012						
I kvartal	2,2	-17,3	5,0	5,8	5,0	25,8
II kvartal	1,2	-8,0	1,4	4,4	4,7	27,9
III kvartal	-1,3	-3,1	0,5	3,0	5,0	12,7
IV kvartal	2,3	1,9	0,4	2,9	3,7	6,8
2013						
I kvartal	3,8	21,7	-0,8	-0,1	5,6	0,8
II kvartal	5,4	16,0	-0,9	-2,6	5,2	-0,4
III kvartal	5,1	14,7	-1,2	-2,1	5,3	3,6
IV kvartal	2,1	-4,7	-1,7	-1,5	4,7	-4,7
2014						
I kvartal	1,6	-19,2	-2,3	-2,4	2,3	-2,9
II kvartal	2,6	-2,4	-2,2	-1,7	0,8	-3,5
III kvartal	4,8	-7,0	-2,2	-1,1	-0,2	-7,4
IV kvartal	6,7	2,7	-3,7	-3,6	-0,7	6,5
2015						
I kvartal	3,5	-0,1	-4,3	-4,7	0,1	-1,2
II kvartal	1,3	-24,0	-3,3	-1,9	0,7	-4,2
III kvartal	-1,2	-22,2	-4,5	-4,3	0,6	-2,7
IV kvartal	-2,2	-20,5	-3,6	-4,2	0,7	-5,0
2016						
I kvartal	-2,6	-5,0	-3,0	-4,0	-0,7	3,4
II kvartal	0,5	1,8	-2,4	-4,5	-1,3	4,2
III kvartal	4,0	41,2	-0,1	-2,2	-0,7	0,5
IV kvartal	7,6	32,9	3,6	1,7	-0,5	2,9
2017						
I kvartal	13,2	26,8	6,7	6,6	0,7	20,5

^a 2016.–2017. aasta andmed põhinevad lühiajastatistikal.^b Ehitustööd Eestis ja välisriikides, 2016.–2017. aasta andmeid võidakse korrigeerida.

Tööstustoodangu mahuindeksi ja ehitusmahuindeksi puhul statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^a Short-term statistics for 2016–2017.^b Construction activities in Estonia and in foreign countries. The data for 2016–2017 may be revised.

In the case of volume index of industrial production and construction volume index, statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

Järg – Cont.

Põllumajandus- saaduste tootjahinna- indeks	Põllumajandus- saaduste toot- mise vahendite ostuhinnaindeks	Sisemajanduse koguprodukt (SKP) aheldamise meetodil ^a	Jooksevkontosatähtsus SKP-s, % ^b	Ettevõtete müügitulu, miljonit eurot, jooksev- hindades ^c	Periood
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %					
<i>Agricultural output price index</i> <i>Agricultural input price index</i> <i>Gross domestic product (GDP) by chain-linking method^d</i>					
<i>change over corresponding period of previous year, %</i>					
1,4	4,0	4,3	-1,9	46 262,7	2012
6,7	3,0	1,4	-0,4	50 357,2	2013
-5,7	-2,3	2,8	0,9	50 328,6	2014
-13,0	-0,8	1,4	2,2	49 065,8	2015
-2,5	-1,9	1,6	2,7	50 194,5	2016
2012					
4,1	3,2	5,1	-1,0	10 624,9	1st quarter
-5,8	2,7	5,0	-3,8	11 684,7	2nd quarter
-2,9	4,4	3,5	-3,1	11 821,2	3rd quarter
7,4	5,7	3,7	0,1	12 131,9	4th quarter
2013					
12,9	5,5	2,6	-1,6	12 054,1	1st quarter
27,4	4,8	0,3	0,0	12 733,1	2nd quarter
14,5	2,2	0,8	-0,7	12 808,7	3rd quarter
-12,4	-0,4	2,0	0,8	12 761,3	4th quarter
2014					
4,0	-2,7	1,9	-3,1	11 798,0	1st quarter
-4,5	-2,8	3,1	1,6	12 869,6	2nd quarter
-10,0	-2,1	2,4	1,6	12 666,7	3rd quarter
-9,8	-1,4	3,9	3,2	12 994,3	4th quarter
2015					
-23,4	-1,1	1,2	-0,8	11 531,1	1st quarter
-18,6	-0,4	1,9	4,5	12 475,7	2nd quarter
-8,9	1,0	1,9	3,3	12 359,5	3rd quarter
-4,1	-0,7	0,8	1,6	12 699,5	4th quarter
2016					
-3,3	-1,0	1,5	-1,7	11 726,0	1st quarter
-7,7	-2,4	0,7	2,6	12 651,7	2nd quarter
-5,3	-2,3	1,3	5,6	12 619,2	3rd quarter
3,0	-1,8	2,7	1,4	13 197,6	4th quarter
2017					
21,6	0,1	4,4	1,9	12 686,9	1st quarter

^a Referentsaasta 2010 järgi. Andmeid on korrigeeritud.^b Eesti Panga andmed.^c Andmed põhinevad lühiajastatistikkal. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.^d Reference year 2010. The data have been revised.^e Data of Eesti Pank.^f Short-term statistics. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2012–2017

Table 1. Main indicators by years and quarters, 2012–2017

Periood	Riigieelarve tulud ^a	Riigieelarve kulud ^a	Riigieelarve tulude ülekaal kuludest ^a	Eksport ^b	Import ^b	Kaubavahtuse bilanss ^b
miljonit eurot, jooksevhindades						
Period	Revenue of state budget ^a	Expenditure of state budget ^a	Surplus of state budget ^a	Exports ^b	Imports ^b	Balance of trade ^b
million euros, current prices						
2012	6 427,2	6 567,2	-140,0	12 521,1	14 096,5	-1 575,4
2013	6 556,2	6 853,0	-296,9	12 288,2	13 902,7	-1 614,4
2014	6 677,5	6 488,4	189,1	12 006,0	13 788,1	-1 782,0
2015	6 792,7	7 157,3	-364,6	11 570,5	13 104,7	-1 534,2
2016	7 318,8	7 326,8	-8,0	11 897,2	13 492,9	-1 595,8
2012						
I kvartal	1 519,9	1 472,7	47,2	2 996,9	3 340,9	-344,0
II kvartal	1 602,4	1 500,1	102,3	3 083,8	3 520,0	-436,2
III kvartal	1 484,8	1 767,5	-282,7	3 295,5	3 618,9	-323,4
IV kvartal	1 820,1	1 826,9	-6,8	3 144,9	3 616,6	-471,7
2013						
I kvartal	1 395,0	1 490,3	-95,3	3 098,1	3 405,8	-307,7
II kvartal	1 862,9	1 593,7	269,2	3 173,3	3 611,9	-438,6
III kvartal	1 697,3	1 763,3	-66,1	2 977,4	3 431,1	-453,7
IV kvartal	1 601,0	2 005,7	-404,7	3 039,4	3 453,7	-414,3
2014						
I kvartal	1 565,0	1 506,8	58,2	2 837,8	3 276,0	-438,2
II kvartal	1 730,4	1 537,0	193,4	3 005,3	3 492,8	-487,5
III kvartal	1 591,6	1 546,6	45,0	3 042,7	3 470,4	-427,7
IV kvartal	1 790,5	1 898,0	-107,5	3 120,3	3 549,0	-428,7
2015						
I kvartal	1 601,1	1 810,7	-209,6	2 831,5	3 189,0	-357,5
II kvartal	1 739,1	1 692,6	46,5	2 989,1	3 341,7	-352,6
III kvartal	1 676,3	1 709,8	-33,5	2 830,6	3 263,5	-432,9
IV kvartal	1 776,2	1 944,2	-168,0	2 919,2	3 310,5	-391,3
2016						
I kvartal	1 850,6	1 874,8	-24,2	2 775,6	3 223,6	-448,0
II kvartal	1 844,1	1 643,7	200,4	3 024,2	3 484,6	-460,4
III kvartal	1 742,3	1 775,1	-32,8	3 016,1	3 306,6	-290,5
IV kvartal	1 881,8	2 033,1	-151,3	3 081,4	3 478,3	-396,9
2017						
I kvartal	1 718,6	1 914,2	-195,6	3 113,0	3 759,8	-646,9

^a Rahandusministeeriumi andmed.^b Jooksva aasta andmeid täpsustatakse iga kuu, eelmiste aastate andmeid kaks korda aastas.^a Data of the Ministry of Finance.^b Data for the current year are revised monthly; data for the previous years are revised twice a year.

Järg – Cont.

Jaemügi mahuindeksi muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, % ^a	Sõitjatevedu, tuhat sõitjat ^b	Kaubavedu, tuhat tonni ^c (eluskaalus) ^d	Lihatoodang muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %	Piima- toodang ^d	Muna- toodang ^d	Periood
Change of retail sales volume index over corresponding period of pre- vious year, % ^a	Carriage of passengers, thousands ^b	Carriage of goods, thousand tonnes ^c	Production of meat (live weight) ^d	Production of milk ^d	Production of eggs ^d	Period
8	200 746,5	78 142	-2,4	4,1	-2,3	2012
6	216 040,5	78 726	1,4	7,0	5,8	2013
7	211 015,1	75 141	1,2	4,3	5,0	2014
8	213 990,2	66 219	3,1	-2,7	2,5	2015
6	207 527,7	65 355	-9,5	-0,2	-5,0	2016
						2012
12	50 840,5	19 577	-0,4	8,1	-1,1	1st quarter
8	50 919,1	19 396	-3,1	1,2	-2,9	2nd quarter
6	50 166,2	18 630	-3,4	3,2	-6,1	3rd quarter
5	48 820,8	20 538	-2,8	4,2	0,9	4th quarter
						2013
5	55 234,3	21 040	3,3	2,8	-0,9	1st quarter
6	53 601,1	19 463	0,0	6,9	-2,7	2nd quarter
5	53 297,5	18 749	1,7	8,7	18,1	3rd quarter
6	53 907,6	19 474	0,6	9,7	9,9	4th quarter
						2014
6	54 844,4	19 220	5,3	10,1	18,1	1st quarter
6	52 806,9	17 376	0,0	4,7	2,6	2nd quarter
7	51 113,9	18 559	0,0	4,2	-6,7	3rd quarter
7	52 249,9	19 986	-0,3	-1,4	7,4	4th quarter
						2015
9	57 669,1	18 063	2,7	-4,6	-8,6	1st quarter
7	54 095,2	15 958	4,9	-4,2	0,8	2nd quarter
8	50 425,1	15 954	-0,3	-2,9	6,5	3rd quarter
8	51 800,7	16 245	5,1	0,9	11,9	4th quarter
						2016
7	52 967,6	16 177	-9,8	3,6	10,2	1st quarter
7	53 417,5	15 352	-6,4	2,7	3,2	2nd quarter
4	49 778,6	16 764	-6,9	-2,5	-12,2	3rd quarter
5	51 364,0	17 062	-14,4	-4,6	-18,5	4th quarter
						2017
5	-6,9	-1,3	-5,9	1st quarter

^a Andmed pöhinevad lühiajastatistikal. 2017. aasta andmeid võidakse korriigeerida. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^b Eesti veondusettevõtete sõitjateveo andmed. Andmeid võidakse korriigeerida järgmise kvartali andmete lisamisel.

^c Eesti veondusettevõtete kaubaveo andmed. Andmeid võidakse korriigeerida järgmise kvartali andmete lisamisel.

^d 2016. aasta andmed on esialgsed.

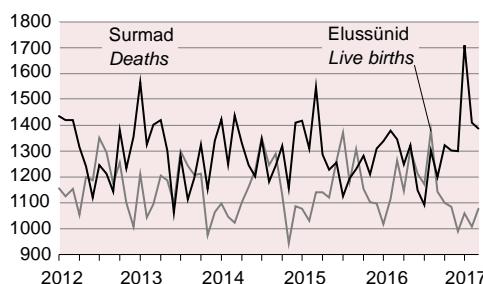
^a Short-term statistics. The data for 2017 may be revised. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

^b Carriage of passenger data of Estonian transport enterprises. The data may be revised when the data for the next quarter are added.

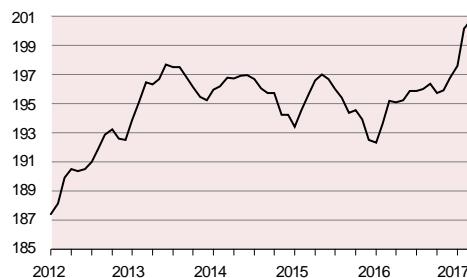
^c Carriage of goods data of Estonian transport enterprises. The data may be revised when the data for the next quarter are added.

^d Preliminary data for 2016.

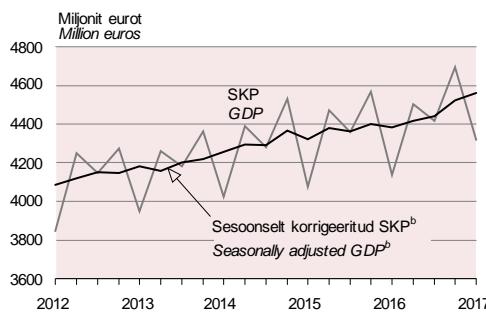
Loomulik rahvastikumuutumine
Natural change of population

Tarbijahinnaindeks, 1997 = 100
Consumer price index, 1997 = 100

Sisemajanduse koguprodukt aheldatud väärtustes (referentsaasta 2010 järgi)^a
Gross domestic product at chain-linked volume (reference year 2010)^a

^a Referentsaasta järgi ahelindeksiga arvutatud väärtused (referentsaasta väärtused korratakse arvestusperioodi ahelindeksiga). Referentsaasta on püsivhindades näitajate esitamiseks kasutatav tinglik aasta, indeksite seeria alguspunkt. Ahelindeks on järjestikuste perioodide ahaldamiseks loodud kumulatiivne indeks, mis näitab komponendi kasvu võrreldes referentsaastaga.

^b Aegridade sesoonne korigeerimine tähenab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed möjud, et esile tuua majandusprotsesside pikaa- ja lühiajaliste trendide dünaamikat. SKP on sesoontsel ja tööpäevade arvuga korigeeritud.

^a Values calculated by chain-linked index of reference year (values at reference year are multiplied by chain-linked index of the calculated period). Reference year is a conditional year for calculating chain-linked data and starting point of the series of chain-linked indices. Chain-linked index is a cumulative index for chain-linking sequential periods and it expresses the growth rate of a component compared to the reference year.

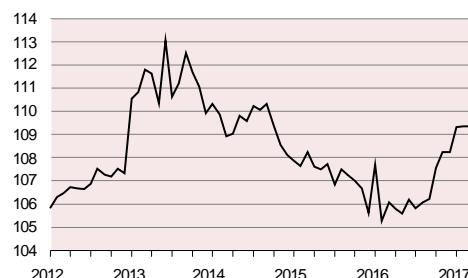
^b Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes. GDP is seasonally and working-day adjusted.

15–74-aastaste töötuse määr
Unemployment rate of population aged 15–74

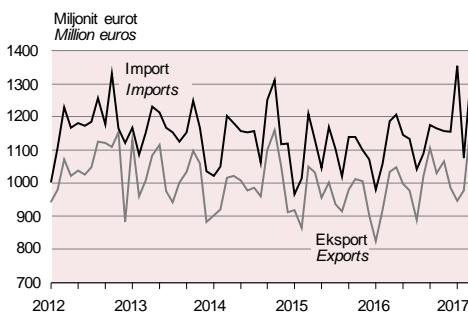

Tööstustoodangu tootjahinnaindeks, 2010 = 100
Producer price index of industrial output, 2010 = 100

Producerr price index of industrial output, 2010 = 100

Väliskaubandus
Foreign trade

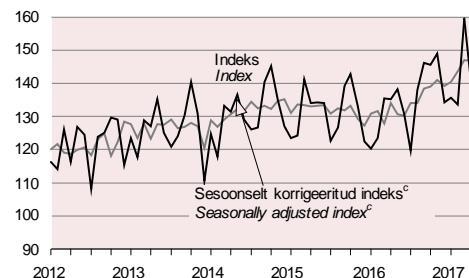

USA dollari kuukeskmine kurss euro suhtes
Average monthly exchange rate of the US dollar against the euro

Allikas: Euroopa Keskkeskus
Source: European Central Bank

Tööstustoodangu mahuindeks, 2010 = 100^a
Volume index of industrial production, 2010 = 100^a

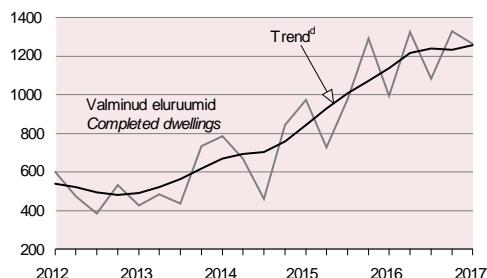
^a Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^c Aegridade sesoonne korriigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasised möjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat.

^a Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

^c Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes.

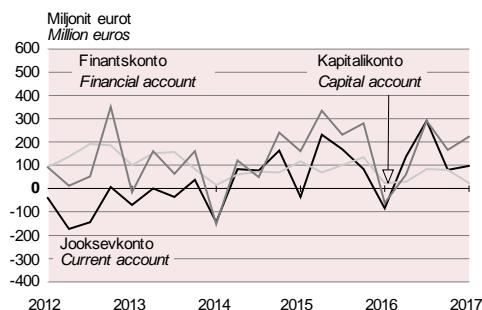
Valminud eluruumid
Completed dwellings

^d Trend – aegrea pikajaline arengusuund.

^d Trend – the long-term general development of the time series.

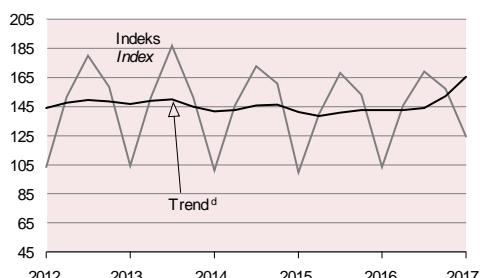
Maksebilanss
Balance of payments

Allikas/Sourse: Eesti Pank

Ehitusmuindeks, 2010 = 100^b

Construction volume index, 2010 = 100^b

^b Ehitustööd Eestis ja välisriikides. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^d Trend – aegrea pikajaline arengusuund.

^b Construction activities in Estonia and in foreign countries. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

^d Trend – the long-term general development of the time series.

Majutatute ööbimised
Nights spent by accommodated persons

